

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GELENEKSEL ISPARTA HAMAMLARI VE
TARİHİ EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI'NIN
KORUMA VE RESTORASYON KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

Ayşe Betül GÖKARSLAN

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Meryem Elif ÇELEBİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2014**

©2014 [Ayşe Betül GÖKARSLAN]

TEZ ONAYI

Ayşe Betül GÖKARSLAN tarafından hazırlanan "Geleneksel Isparta Hamamları Ve Tarihi Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Koruma Ve Restorasyon Kapsamında İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman	Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ Süleyman Demirel Üniversitesi
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ali TÜRK Süleyman Demirel Üniversitesi
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Mustafa TÜRKMEN Süleyman Demirel Üniversitesi

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Ahmet ŞAHİNER

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Ayşe Betül GÖKARSLAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xviii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam ve Yöntem	2
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	4
3. ISPARTA, EĞİRDİR İLÇESİ VE YEŞİL ADA MAHALLESİ.....	5
3.1. Isparta İlinin Coğrafi Konumu	5
3.2. Isparta İlinin Tarihi ve Kentsel Gelişimi.....	5
3.3. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Coğrafi Konumu.....	9
3.4. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Tarihsel Gelişimi	10
3.5. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Fiziksel Yapısı.....	11
3.6. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı	13
3.7. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Kentsel Dokusu	16
4. HAMAM KÜLTÜRÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ	23
4.1. Yunan Hamamı	25
4.2. Roma Hamamı	27
4.3. Bizans Hamamı	36
4.4. Türk Hamamı	37
5. TÜRK HAMAMI	46
5.1. Türk Hamamı'nın Mimari Özellikleri.....	46
5.1.1. Mekan düzenlemesi	46
5.1.2. Yapım tekniği, strüktürü ve malzeme özellikleri	61
5.1.3. Cephe düzenlemesi	64
5.1.4. Örtü sistemi.....	65
5.1.5. Bezemeler.....	66
5.1.6. Aydınlatma sistemi.....	69
5.1.7. Su tesisatı.....	73
5.1.8. Isıtma sistemi.....	74
5.2. Kullanım Tipine Göre Hamamlar	76
5.2.1. Özel hamamlar	77
5.2.2. Genel hamamlar.....	80
5.2.3. Kaplıcalar.....	81
5.2.4. Deniz hamamları	82
6. GELENEKSEL ISPARTA HAMAMLARI.....	84
6.1. Günümüze Büyük Ölçüde Korunmuş Olarak Ulaşan Hamamlar.....	89
6.1.1. Gönen Hamamı.....	89
6.1.2. Yalvaç Eski Hamamı.....	99
6.1.3. Aliköyü Hamamı	111
6.1.4. Atabey Belediye Hamam	116
6.1.5. Barla Çarşığı Hamamı.....	125
6.1.6. Eğirdir Dünder Bey Hamamı.....	134

6.1.7. Büyükgökçeli Hamamı	145
6.1.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	155
6.1.9. Gelendost Avşar Köyü Hamamı	157
6.1.10. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası	165
6.1.11. Isparta Bey Hamamı.....	171
6.1.12. Isparta Dalboyunoğlu Hamamı	181
6.1.13. Isparta Karaağaç Hamamı	193
6.1.14. Senirkent Hamamı	201
6.1.15. Isparta Cumhuriyet Hamamı.....	209
6.1.16. Keçiborlu Hamamı	218
6.1.17. Uluborlu Belediye Hamamı.....	225
6.2. Günümüze Büyük Ölçüde Tahrip Olarak Ulaşan Hamamlar	232
6.2.1. Uluborlu Baltabey Hamamı	232
6.2.2. Uluborlu Karabey Hamamı	239
6.2.3. Eğirdir Burcu Bey Hamamı.....	245
6.2.4. Gökçe (Beydere) Köyü Hamamı	250
6.2.5. Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı.....	254
6.2.6. Eğirdir Kaleburnu Hamamı	258
6.2.7. Eğirdir Vezirler Evi Önü Hamamı	261
6.3. Günümüze Ulaşamayan Hamamlar	263
6.3.1. Isparta Sülübey Hamamı.....	263
6.3.2. Uluborlu Emrem Mahallesi Hamamı	265
6.3.3. Uluborlu Saraçbaşı Hamamı.....	267
6.3.4. Uluborlu Çelebiler Mahallesi Hamamı	269
6.3.5. Şarkikaraağaç Eski Hamamı.....	271
6.3.6. Isparta Keçeci Hamamı.....	274
6.3.7. Küçükgökçeli Hamamı	278
6.3.8. Eğirdir Yukarı Hamam	280
6.3.9. Yalvaç Yeni Hamam.....	282
6.3.10. Atabey Aşağı Hamam.....	285
6.3.11. Atabey Orta Hamamı	287
6.3.12. Uluborlu Hocaeki Hamamı	289
6.3.13. Isparta Dere Mahallesi Hamamı	289
6.3.14. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı 1	289
6.3.15. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı 2	289
6.3.16. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı 3	290
6.3.17. Yenice Mahallesi Hamamı.....	290
6.3.18. Sav Köyü Hamamı	290
6.3.19. Antik Dönem Hamamları	291
6.4. Isparta Hamamlarının Mimari Özellikleri	293
6.5. Isparta Hamamlarının Koruma Durumları	304
6.5.1. Bozulma nedenleri	305
6.5.2. Koruma ve restorasyon önerileri	312
6.5.3. Genel değerlendirme	323
7. EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI' NİN TARİHİ VE MİMARİ GELİŞİMİ	325
7.1. Konumu	325
7.2. Tarihi Gelişimi ve Yasal Durumu	328
7.2. Mimari Gelişimi	331
7.2.1. Plan özellikleri.....	331

7.2.2. Yapısal özellikleri.....	343
7.2.3. Cephe özellikleri.....	345
7.2.4. Üst örtü.....	351
7.2.5. Bezemeler.....	354
7.2.6. Tesisat sistemi.....	356
8. ARAŞTIRMA BULGULARI	358
8.1. Yeşil Ada Hamamı'nın Korunmuşluk Durumu	358
8.2. Koruma Sorunları ve Bozulmalar	358
8.3. Bozulma Nedenleri	362
9. TARTIŞMA VE SONUÇLAR	365
9.1. Yeşil Ada Hamamı'nın Özgün Mimarisi (Restitüsyon Projesi)	365
9.2. Yeşil Ada Hamamı'nın Korunması ve Restorasyon Kararları (Restorasyon Projesi)	369
9.2.1. Mekânsal ve yapısal kararlar	369
9.2.2. Yeni işlev verme olasılıkları	374
9.3. Genel Değerlendirme	375
KAYNAKLAR	377
EKLER	389
EK A. Tescil Fişleri ve Kurul Kararları	389
EK B Tapu Kaydı.....	416
EK C. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Rölövesi	417
EK Ç. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Malzeme Analizi	428
EK D. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Bozulma Analizi	436
EK E. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Korunmuşluk Durum Analizi	445
EK F. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restitüsyon Projesi	453
EK G. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restorasyon Projesi.....	462
ÖZGEÇMİŞ	471

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GELENEKSEL ISPARTA HAMAMLARI VE TARİHİ EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI'NIN KORUMA VE RESTORASYON KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Ayşe Betül GÖKARSLAN

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ

“Geleneksel Isparta Hamamları Ve Tarihi Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Koruma Ve Restorasyon Kapsamında İncelenmesi” adını taşıyan bu tez, günümüzde harabeye dönüşmüş olan tarihi bir Türk Hamamını literatür ve arşiv araştırması yaparak, görsel ve proje bazında belgelemek, koruma sorunlarını belirlemek, koruma ve yaşatma önerileri geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde; çalışmanın amacı, kapsamı ve çalışmada kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde; geleneksel hamamlar hakkında yapılan ilk çalışmalar ve temel kaynaklar verilmiştir. Üçüncü bölümde; Yeşil Ada'nın Isparta-Eğirdir içindeki yeri, fiziksel, sosyal, ekonomik biçimlenişi ve tarihi sürecinin bu yerleşmeye etkileri anlatılacaktır. Mevcut analizler ve veriler ile tarihsel ve kentsel gelişimi ortaya konulacaktır. Dördüncü bölümde; ilk çağlardan Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar yapılan hamam yapıları irdelenecek, beşinci bölümde, plan düzeni, yapım tekniği, strüktürü ve malzeme, cephe düzenlemesi, üst çatı örtüsü, yapısal öğeleri ve detayları, dekorasyon öğeleri, aydınlatma sistemi, su tesisatı ve ısıtma gibi başlıklar altında hamam mimarisi incelenecektir. Altıncı bölümde; Isparta' da yapılmış olan diğer hamamlar bu konulara ve hamamların tarihsel gelişimine bağlı olarak sınıflandırılacaktır. Ayrıca bu hamamlar koruma kapsamında incelenecektir. Yedinci bölümde; Yeşil Ada Hamam'ını mümkün olduğunca tanımak ve tanıtmak için, hamamın tarihi ve konumu ele alınacaktır. Mevcut durum analizi yapılacaktır. Plan düzeni, yapım tekniği, strüktürü ve malzeme, cephe düzenlemesi, üst çatı örtüsü, yapısal öğeleri ve detayları, dekorasyon öğeleri, aydınlatma sistemi, su tesisatı ve ısıtma gibi mimari özellikler, Yeşil Ada Hamamı için ayrı ayrı sunulacaktır. Sekizinci bölümde ise, bu gözlemlerle rölövesi hazırlanacak ve fotoğraflama yöntemiyle bozulmaları tespit edilecek, bozulmaların nedenleri ve koruma sorunları araştırılacaktır. Yapının korunması, gelecek nesillere aktarılması için bu bozulmalara çözüm önerileri getirilecektir. Son bölümde hamamın özgün halinin tespiti yapılacak ve yeniden kullanımı için koruma önerileri getirilecektir. Bu bölümde restitüsyon ve restorasyon projeleri sunulacaktır.

Eğirdir'in Yeşil Ada Mahallesinde yer alan Yeşil Ada Hamamı, soyunmalık, ılıkılık ve sıcaklık olarak adlandırılan iki halvet, sıcak ve soğuk su depolarından oluşmaktadır. Külhana girilememektedir. Yapının arka kısmı toprak altında kalmıştır. Dolayısıyla hafriyat gerekmektedir. Soyunmalık kısmı ahşap kırma çatı ile Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. ılıkılık ve sıcaklık kısımları üç kubbe ile örtülmüştür. Yapıya bir tuvalet eklentisi yapılmıştır.

Yeşil Ada Hamamı, önemli boyutta yapısal bozulmalara uğramış ve hatalı tadilat müdahalelerine maruz kalmıştır. Hamamın günümüze ulaşan kısmı da bakımsızlık ve terk nedenleriyle yıkılmaya yüz tutmuştur.

Anahtar Kelimeler: Isparta – Eğirdir - Yeşil Ada, Geleneksel Isparta Hamamları, Yeşil Ada Hamamı, Koruma ve Restorasyon

2014, 473 sayfa

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

THE TRADITIONAL ISPARTA BATHS AND INVESTIGATION OF HISTORICAL EĞİRDİR YEŞİLADA BATH WITHIN THE SCOPE OF PRESERVATION AND RESTORATION

Ayşe Betül GÖKARSLAN

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Applied and Natural Sciences
Department of Architecture**

Supervisor: Assist. Prof. Dr. M. Elif ÇELEBİ

This thesis work called “Study of Traditional Isparta Baths and Historic Eğirdir Yeşil Ada Bath within the context of its Protection and Restoration” has been conducted for purposes of documenting a Turkish Bath that turned into a ruin today visually and on project basis and for determining its protection challenges as well as developing protection and conservation solutions through literature and archival research. Study involves nine sections.

First section involves the objective, scope and methods of the study while second section talks about pioneering works regarding traditional baths and basic resources. In the third section, the significance of Yeşil Ada within Isparta-Eğirdir; its physical, social and economic structure as well as the effects of its historical pace on its significance is discussed. In this section, historical and urban development of Yeşil Ada is discussed a long with current analysis and data. Forth section reviews baths from early ages to Ottoman Empire and fifth section examines the architecture of baths under several titles like its layout, construction practice, structure and material, landscape plan, roofing, structural components and details, decoration elements, lighting system, water installations and heating. In the sixth section, other baths in Isparta district are classified based on abovementioned classifications and historical development of baths. Besides, these baths shall be investigated for purposes of protection. Seventh section discusses the history and location of the bath so as to introduce and publicize it. Its current situation is analyzed. Attributes like layout, construction practice, structure and material, landscape plan, roofing, structural components and details, decoration elements, lighting system, water installations and heating are introduced individually with regards to Yeşil Ada Bath. In the eighth section, based on these observations its building survey shall be designed, deformations shall be determined and reasons of deformation and protection challenges shall be discussed. Several solutions shall be put forward in order to protect and pass it to next generations. In the last section the original form of bath shall be determined and protection offers shall be put forward in

order to benefit from the bath again. This section shall also involve resituation and restoration projects.

Yeşil Ada Bath located in Yeşil Ada district of Eğirdir is composed of three seclusions called changing room, warm room and hot room as well as cold and hot water storages. Boiler room is impenetrable. The rear side of building is under ground and needs digging out. The changing room is covered with wooden hipped roof and Marseille bricks. Warm and hot rooms are covered up with three domes. A rest room was also added to the structure.

Yeşil Ada Bath has suffered from substantial structural deformations and several inappropriate restoration works have been conducted. Today, the remnants of the bath are likely to go to wrack and ruin due to neglect and abdication.

Keywords: Isparta - Eğirdir - Yeşil Ada, Traditional Isparta Baths, Yeşil Ada Bath, Conservation and Restoration.

2014, 473 pages

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ' ye teşekkürlerimi sunarım.

Literatür araştırmalarımın, arazi çalışmalarımın, rölöve alımından, fotoğraf çekimine tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen eşim Mansur GÖKARSLAN'a ve tezim ile ilgili her türlü yardımı sağlayan, akademik tecrübesiyle bana her aşamada yardımcı olan babam Prof. Dr. Mehmet Tuğrul SEZER'e teşekkür ederim. Bilgiye ulaşmam konusunda yardımcı olan değerli kayınpederim Mehmet GÖKARSLAN'a teşekkür ederim. Çalışmalarım sırasında beni yalnız bırakmayıp manevi desteklerini esirgemeyen annem Semra SEZER'e, kardeşlerim Beyza SEZER ve Bilal SEZER'e, kayıinvalidem Fatma GÖKARSLAN'a, teyzem Hümeysra CAN'a, kuzenlerim Ayşe Sevgi UĞUR ve Fatma Tuğba UĞUR'a sonsuz sevgi ve saygılarımı sunarım.

Araştırmanın yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen İl Kültür ve Turizm Müdürü Abdullah KILIÇ'a, Müze Müdürü Mustafa AKARSLAN'a, Müze Müdürlüğü personeli Arkeolog Şerife IŞIK'a, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nda çalışan Meltem Hanım'a, Isparta ile ilgili arşiv kaynaklarından faydalanmamda yardımcı olan Prof. Dr. Sadık Akdemir'e, literatür araştırmasında ve Yeşil Ada Hamamı'nın dönem tespiti konusunda beni bilgilendiren Prof. Dr. Can BİNAN'a, Yrd. Doç. Dr. Dilek EKŞİ AKBULUT'a ve kısa zamanda verdiği destek ile tezimin tesliminde yardımcı olan arkadaşım Z. Betül ÖZSOY'a teşekkür ederim.

Yeşil Ada Hamamı'nın külhan kısmının ortaya çıkması için kazı çalışmalarına destek veren Eğirdir Belediye Başkanı Osman Nuri ÖZMERAL'e ve Yeşil Ada Mahallesi Muhtarı Şükriye KILINÇ'a teşekkür ederim.

Son olarak 3215 YL2-12 No'lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Çalışmamı anneannem Fatma Sevgi CAN'ın anısına adıyorum.

Ayşe Betül GÖKARSLAN
ISPARTA, 2014

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Isparta'nın Türkiye içerisindeki konumu.....	5
Şekil 3.2. Oelsner ve Kemal Ahmet Aru tarafından hazırlanan 1938-1943 tarihli Isparta kenti ilk imar planı.....	7
Şekil 3.3. Isparta kentsel yerleşme planı ve kentsel sit alanı.....	8
Şekil 3.4. Eğirdir İlçesinin Isparta İli içerisindeki konumu	9
Şekil 3.5. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada'nın genel görünümü.....	10
Şekil 3.6. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önce ve sonraki durumları	12
Şekil 3.7. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önceki durumunu gösteren tarihi harita	17
Şekil 3.8. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önceki durumunu gösteren tarihi harita.....	18
Şekil 3.9. Yeşil (Nis) Ada'nın günümüzdeki durumu	20
Şekil 3.10. Yeşil (Nis) Ada'nın günümüzdeki durumu	20
Şekil 3.11. Eğirdir Yeşil Ada'nın hava fotoğrafı	21
Şekil 3.12. Yeşil Ada'da yer alan tescilli ve tescili önerilen yapılar.....	22
Şekil 4.1. Yunan gymnasiumlarında yıkanma teknesi	26
Şekil 4.2. Stabian Hamamı, Pompei.....	28
Şekil 4.3. Caracalla Hamamı	30
Şekil 4.4. Roma Hamamı plan şeması	32
Şekil 4.5. Roma'da bir ev hamamı ile Roma Hamamının döşeme sistemi	33
Şekil 4.6. Fethiye yakınlarındaki Limyra Antik Kenti'nin hamamının yeraltı ısıtma sistemi	33
Şekil 4.7. Roma Hamamı plan tipleri	35
Şekil 4.8. Mardin Radviyye Hamamı.....	38
Şekil 4.9. Atatürk Orman Çiftliği Bira Fabrikası Hamamı.....	45
Şekil 5.1. Hamamlarda mekan örgütlemesi.....	47
Şekil 5.2. Soyunma sekileri ve hamam sandığı (kasası).....	49
Şekil 5.3. İstanbul – Sirkeci'de Abbasağa (Küçükağa) Hamamı soyunmalığı	49
Şekil 5.4. Yaşmaklı kapı ve havlu kurutma ocağı	50
Şekil 5.5. Dört eyvanlı ve köşe halvetli sıcaklık şeması (Tip1-a)	57
Şekil 5.6. Üç eyvanlı ve iki köşe halvetli sıcaklık şeması (Tip1-b).....	58
Şekil 5.7. Yıldız biçimli sıcaklık şeması	58
Şekil 5.8. Üç tarafı halvetli sıcaklık şeması	59
Şekil 5.9. Eşit kubbeli mekanlara ayrılmış sıcaklık şeması.....	59
Şekil 5.10. Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli sıcaklık şeması..	59
Şekil 5.11. Eşit mekanlı sıcaklık şeması	60
Şekil 5.12. Kubbe üzerinde aydınlatma feneri örnekleri.....	70
Şekil 5.13. Filgözlerinde kullanılan cam vantuzların detayı	70
Şekil 5.14. Hamamlarda kullanılan filgözü tepe camları	71
Şekil 5.15. Filgözü detayı.....	71
Şekil 5.16. İstanbul Gedikpaşa Hamamı aydınlık bacası ve Amasya Mustafa Bey Hamamı sıcaklığı kubbesindeki kubbecik	72
Şekil 5.17. DüNDAR Bey Hamamı'nın su deposu ve bakır kazanı	73
Şekil 5.18. Hamamlarda ısıtma sistemi	74
Şekil 5.19. Yalvaç Hamamı'nın cehennemlik kısmı.....	75

Şekil 5.20. Eğirdir Dünder Bey Hamamı'nın tüteklikleri.....	75
Şekil 5.21. Çorum evlerinde gusülhane.....	78
Şekil 5.22. Bir özel hamam örneği, Safranbolu – Emirhocazade Ahmet Bey bağ evinin bahçesindeki hamam	78
Şekil 5.23. Kayseri'de bir konak hamamının görüntüsü ve planı	79
Şekil 5.24. Bursa Çekirge Eski Kaplıca'ya ait eski bir kartpostal	82
Şekil 5.25. İstanbul'da bir deniz hamamı	83
Şekil 6.1. Gönen Hamamı katalog çalışması	94
Şekil 6.2. Gönen Hamamı katalog çalışması	95
Şekil 6.3. Gönen Hamamı katalog çalışması	96
Şekil 6.4. Gönen Hamamı katalog çalışması	97
Şekil 6.5. Gönen Hamamı katalog çalışması	98
Şekil 6.6. Yalvaç Eski Hamamı'nın konumu.....	105
Şekil 6.7. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması	106
Şekil 6.8. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması	107
Şekil 6.9. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması	108
Şekil 6.10. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması	109
Şekil 6.11. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması	110
Şekil 6.12. Aliköyü Hamamı katalog çalışması	113
Şekil 6.13. Aliköyü Hamamı katalog çalışması.....	114
Şekil 6.14. Aliköyü Hamamı katalog çalışması.....	115
Şekil 6.15. Mimar Hamamı (Atabey Belediye Hamamı).....	117
Şekil 6.16. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması	121
Şekil 6.17. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması	122
Şekil 6.18. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması	123
Şekil 6.19. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması	124
Şekil 6.20. Barla Çarşnıgir Hamamı katalog çalışması.....	129
Şekil 6.21. Barla Çarşnıgir Hamamı katalog çalışması.....	130
Şekil 6.22. Barla Çarşnıgir Hamamı katalog çalışması.....	131
Şekil 6.23. Barla Çarşnıgir Hamamı katalog çalışması.....	132
Şekil 6.24. Barla Çarşnıgir Hamamı katalog çalışması.....	133
Şekil 6.25. Dünder Bey Hamamı'nın kitabesi ve kitabenin açıklaması.....	134
Şekil 6.26. Dünder Bey Hamamı'nın 1970'lere ait bir fotoğrafı	135
Şekil 6.27. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması	140
Şekil 6.28. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması	141
Şekil 6.29. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması	142
Şekil 6.30. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması	143
Şekil 6.31. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması	144
Şekil 6.32. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması.....	150
Şekil 6.33. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması.....	151
Şekil 6.34. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması.....	152
Şekil 6.35. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması.....	153
Şekil 6.36. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması.....	154
Şekil 6.37. Yeşil Ada Hamamı katalog çalışması.....	156
Şekil 6.38. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması.....	161
Şekil 6.39. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması.....	162
Şekil 6.40. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması.....	163
Şekil 6.41. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması.....	164
Şekil 6.42. Şarkıkaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcısı katalog çalışması.....	168

Şekil 6.43. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası katalog çalışması.....	169
Şekil 6.44. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası katalog çalışması.....	170
Şekil 6.45. Bey Hamamı'nın 1930'lardaki bir fotoğrafı.....	172
Şekil 6.46. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	175
Şekil 6.47. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	176
Şekil 6.48. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	177
Şekil 6.49. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	178
Şekil 6.50. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	179
Şekil 6.51. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması.....	180
Şekil 6.52. Dalboyunoğlu Hamamı'nın helikopterden görünümü-1959.....	183
Şekil 6.53. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	186
Şekil 6.54. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	187
Şekil 6.55. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	188
Şekil 6.56. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	189
Şekil 6.57. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	190
Şekil 6.58. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	191
Şekil 6.59. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması.....	192
Şekil 6.60. Karaağaç Hamamı'na ait eski bir fotoğraf.....	195
Şekil 6.61. Karaağaç Hamamı katalog çalışması.....	197
Şekil 6.62. Karaağaç Hamamı katalog çalışması.....	198
Şekil 6.63. Karaağaç Hamamı katalog çalışması.....	199
Şekil 6.64. Karaağaç Hamamı katalog çalışması.....	200
Şekil 6.65. Senirkent Hamamı'na ait eski bir fotoğraf.....	201
Şekil 6.66. Senirkent Hamamı katalog çalışması.....	206
Şekil 6.67. Senirkent Hamamı katalog çalışması.....	207
Şekil 6.68. Senirkent Hamamı katalog çalışması.....	208
Şekil 6.69. Isparta Cumhuriyet Hamamı'nın eski hali.....	210
Şekil 6.70. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması.....	213
Şekil 6.71. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması.....	214
Şekil 6.72. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması.....	215
Şekil 6.73. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması.....	216
Şekil 6.74. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması.....	217
Şekil 6.75. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması.....	222
Şekil 6.76. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması.....	223
Şekil 6.77. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması.....	224
Şekil 6.78. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması.....	228
Şekil 6.79. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması.....	229
Şekil 6.80. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması.....	230
Şekil 6.81. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması.....	231
Şekil 6.82. Baltabey Hamamı'nın 1970'li yıllara ait bir fotoğrafı.....	233
Şekil 6.83. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması.....	236
Şekil 6.84. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması.....	237
Şekil 6.85. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması.....	238
Şekil 6.86. Karabey Hamamı'nın 1970'li yıllara ait bir fotoğrafı.....	239
Şekil 6.87. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması.....	242
Şekil 6.88. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması.....	243
Şekil 6.89. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması.....	244
Şekil 6.90. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması.....	247
Şekil 6.91. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması.....	248

Şekil 6.92. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması	249
Şekil 6.93. Gökçe Köyü Hamamı katalog çalışması	252
Şekil 6.94. Gökçe Köyü Hamamı katalog çalışması	253
Şekil 6.95. Barla Göçeri Hamamı katalog çalışması	256
Şekil 6.96. Barla Göçeri Hamamı katalog çalışması	257
Şekil 6.97. Eğirdir Kaleburnu Hamamı katalog çalışması	258
Şekil 6.98. Eğirdir Kaleburnu Hamamı katalog çalışması	260
Şekil 6.99. Kale – Vezirler Evi Önü Hamamı katalog çalışması	262
Şekil 6.100. Isparta Sülübey Hamamı katalog çalışması.....	264
Şekil 6.101. Uluborlu Emrem Mahallesi Hamamı katalog çalışması	266
Şekil 6.102. Uluborlu Saraçbaşı Hamamı katalog çalışması.....	268
Şekil 6.103. Uluborlu Çelebiler Mahallesi Hamamı katalog çalışması.....	270
Şekil 6.104. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabe.....	271
Şekil 6.105. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabe.....	271
Şekil 6.106. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabenin açıklaması.....	272
Şekil 6.107. Şarkikaraağaç Hamamı katalog çalışması.....	273
Şekil 6.108. Keçeci Hamamı'nın Isparta 1983 İl Yıllığı'ndaki bir fotoğrafı...	276
Şekil 6.109. Keçeci Hamamı katalog çalışması.....	277
Şekil 6.110. Küçükgökçeli Hamamı katalog çalışması	279
Şekil 6.111. Eğirdir Yukarı Hamamı katalog çalışması.....	281
Şekil 6.112. Yalvaç Yeni Hamamı katalog çalışması	283
Şekil 6.113. Yalvaç Yeni Hamamı katalog çalışması	284
Şekil 6.114. Onaç Çeşmesi ve Onaç hamamı çeşmesi.....	285
Şekil 6.115. Atabey Aşağı Hamamı katalog çalışması	286
Şekil 6.116. Atabey Orta Hamamı katalog çalışması	288
Şekil 6.117. Yalvaç Psidia Antiocheia antik kenti hamamı	292
Şekil 6.118. Isparta hamamlarının kullanım tipi	294
Şekil 6.119. Isparta hamamlarının plan tipi.....	303
Şekil 6.120. Erzurum Boyahane Hamamı ve Camisi.....	315
Şekil 6.121. Kastamonu Çifte Hamamı'nın restorasyonu	316
Şekil 6.122. Isparta Hamamlarının işlev durumları.....	317
Şekil 7.1. Yeşil Ada Hamamı'nın hava fotoğrafları	325
Şekil 7.2. Yeşil Ada Hamamı'nın konumu.....	325
Şekil 7.3. Yeşil Ada Hamamı'nın batısında yer alan belediyeye ait olan ve eski misafirhanenin bulunduğu alan.....	326
Şekil 7.4. Yeşil Ada Hamamı ve Merci Otel'in 7 nolu sokaktan görünümü ...	326
Şekil 7.5. Yeşil Ada Hamamı'nın doğusunda yer alan Eysan Akılveren'e ait konuttan hamamın görüntüsü.....	327
Şekil 7.6. Yeşil Ada Hamamı'nın Merci Otel'den görünümü	327
Şekil 7.7. Yeşil Ada Hamamı'nın onarım kitabesi	329
Şekil 7.8. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümü ve giriş merdiveni.....	332
Şekil 7.9. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümü güney duvarı	333
Şekil 7.10. Yeşil Ada Hamamı'nın günümüzde sökülen giriş kapısı.....	333
Şekil 7.11. Yeşil Ada Hamamı'nın tuvalet ve tıraşlık bölümleri.....	334
Şekil 7.12. Yeşil Ada Hamamı'nın yıkılan ılıkılık bölümünün izi	334
Şekil 7.13. Yeşil Ada Hamamı'nın tuvalet kısmı	335
Şekil 7.14. Yeşil Ada Hamamı'nın tıraşlık kısmı	335
Şekil 7.15. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümünden halvetlere ve soyunmalığa açılan kapılar.....	336

Şekil 7.16. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait tonozlar	337
Şekil 7.17. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümündeki üzeri çöp yığını dolu batı duvarı sekisi.....	337
Şekil 7.18. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanı.....	338
Şekil 7.19. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanına ait kapının halvetten ve sıcaklıktan görünümü	338
Şekil 7.20. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanının kuzey duvarında yer alan su borusu.....	339
Şekil 7.21. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvet mekanı.....	340
Şekil 7.22. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvetindeki buhar penceresi ...	340
Şekil 7.23. Yeşil Ada Hamamı'nın M5 nolu soğuk su deposuna açılan boşluk	341
Şekil 7.24. Yeşil Ada Hamamı'nın içi çöp dolu M5 nolu soğuk su deposu.....	341
Şekil 7.25. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvetinde yer alan buhar penceresinden M6 nolu sıcak su deposunun görünümü.....	342
Şekil 7.26. Yeşil Ada Hamamı'nın M7 nolu deposu	343
Şekil 7.27. Yeşil Ada Hamamı'nda kullanılan tuğlalar	344
Şekil 7.28. Yeşil Ada Hamamı'nın saçak detayları.....	344
Şekil 7.29. Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi.....	345
Şekil 7.30. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu duvarındaki devşirme malzeme	346
Şekil 7.31. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi	346
Şekil 7.32. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi	346
Şekil 7.33. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık ve depo kısımlarına ait kuzey cephesi.....	348
Şekil 7.34. Yeşil Ada Hamamı'nın külhan kısmına ait kuzey cephesi (moloz yığını kaldırılmadan önce)	348
Şekil 7.35. Yeşil Ada Hamamı'nın ocak kısmındaki molozların kaldırılması	348
Şekil 7.36. Yeşil Ada Hamamı'nın ocak kemeri (kazı çalışmalarından sonra)	349
Şekil 7.37. Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi	350
Şekil 7.38. Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi	350
Şekil 7.39. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık ve M7 nolu depo bölümlerine ait üst örtü.....	351
Şekil 7.40. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümüne ait çatı örtüsünün iç mekandan görünümü	351
Şekil 7.41. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık ve halvet bölümlerine ait kubbelerin üstten görünümü	352
Şekil 7.42. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık ve halvetlerine ait kubbeler	352
Şekil 7.43. Yeşil Ada Hamamı'nın fil gözleri kırılmış aydınlatma tepecikleri ve müdahaleye uğramış üst örtüye ait et kalınlığı	352
Şekil 7.44. Yeşil Ada Hamamı'nın halvet bölümlerine ait tüteklikler	353
Şekil 7.45. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvete ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pandantif	353
Şekil 7.46. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvete ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pandantif	353
Şekil 7.47. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pandantif	354
Şekil 7.48. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait tonozlar	354
Şekil 7.49. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 ve M4 halvetlerine ait özgün kurnalarının üstten görünümü	355

Şekil 7.50. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 ve M4 halvetlerine ait özgün kurnalarının karşıdan görünümü	355
Şekil 7.51. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvete ait özgün kapının sıcaklıktan ve halvetten görünümü.....	356
Şekil 7.52. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümünün kuzey duvarında yer alan onarım kitabesi.....	356
Şekil 7.53. Yeşil Ada Hamamı'nın bahçesinde yer alan su kuyusu ve su kuyusuna ait pompa	357
Şekil A.1. Eğirdir Yeşil Ada tescili	390
Şekil A.2. Yeşil Ada Hamamı'nın korunması için alınan karar	391
Şekil A.3. Yeşil Ada Hamamı tescil fişi	392
Şekil A.3. Yeşil Ada Hamamı'nın komşu parseline yapılan Mercı Otel'in inşasına ait kurul onayı	393
Şekil A.4. Yeşil Ada Hamamı'na ait envanter fişi	394
Şekil A.5. Gönen Hamamı tescil fişi	395
Şekil A.6. Gönen Hamamı'nın korunması için alınan karar	396
Şekil A.7. Yalvaç Hamamı'nın tescilli olduğunu gösteren envanter fişi	397
Şekil A.8. Barla Hamamı'nın korunması için alınan karar	398
Şekil A.9. Barla Çarşıgır Paşa Hamamı tescil fişi.....	399
Şekil A.10. Dünder Bey Hamamı'nın korunması için alınan karar	400
Şekil A.11. Dünder Bey Hamamı tescil fişi	401
Şekil A.12. Gelendost Avşar Hamamı'nın korunması için alınan karar.....	402
Şekil A.13. Gelendost Avşar Hamamı'nın tescilini gösteren envanter fişi	403
Şekil A.14. Bey Hamamı'nın korunması için alınan karar	404
Şekil A.15. Bey Hamamı tescil fişi.....	405
Şekil A.16. Dalboyunoğlu Hamamı'nda yapılacak değişiklikler hakkında alınan karar	406
Şekil A.17. Dalboyunoğlu Hamamı tescil fişi.....	407
Şekil A.18. Uluborlu Baltabey ve Karabey Hamamlarının korunması için alınan kararlar	408
Şekil A.19. Uluborlu Baltabey Hamamı tescil fişi	409
Şekil A.20. Uluborlu Karabey Hamamı tescil fişi.....	410
Şekil A.21. Eski Hoyrat Mevkiinde bulunan Hamam Kalıntısının korunması için alınan karar	411
Şekil A.22. Kaleburnu Hamamı Kalıntısı (Eski Hamam Kalıntısı) tescil fişi	412
Şekil A.23. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi – 1	413
Şekil A.24. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi – 2	414
Şekil A.25. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi – 3	415
Şekil B.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın tapu kaydı	416
Şekil C.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (rölöve).....	417
Şekil C.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (rölöve)	418
Şekil C.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (rölöve)	419
Şekil C.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (rölöve)	420
Şekil C.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (rölöve)	421
Şekil C.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (rölöve)	422
Şekil C.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (rölöve)	423

Şekil C.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (rölöve)	424
Şekil C.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (rölöve)	425
Şekil C.10. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın detayları (rölöve)	426
Şekil C.11. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın detayları (rölöve)	427
Şekil Ç.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (malzeme analizi)	428
Şekil Ç.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın tavan ve çatı planları (malzeme a.)	429
Şekil Ç.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (malzeme analizi)	430
Şekil Ç.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C Kesiti (malzeme analizi)	431
Şekil Ç.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (malzeme analizi)	432
Şekil Ç.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (malzeme analizi) ...	433
Şekil Ç.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (malzeme analizi) .	434
Şekil Ç.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (malzeme analizi)	435
Şekil D.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (bozulma analizi)	436
Şekil D.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı planı (bozulma analizi)	437
Şekil D.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın tavan planı (bozulma analizi)	438
Şekil D.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (bozulma analizi)	439
Şekil D.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C Kesiti (bozulma analizi)	440
Şekil D.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (bozulma analizi) .	441
Şekil D.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (bozulma analizi) ...	442
Şekil D.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (bozulma analizi) .	443
Şekil D.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (bozulma analizi)	444
Şekil E.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (korunmuşluk durum a.)	445
Şekil E.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (korunmuşluk durum analizi)	446
Şekil E.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (korunmuşluk durum a.)	447
Şekil E.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C Kesiti (korunmuşluk durum a.)	448
Şekil E.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (korunmuşluk durum analizi)	449
Şekil E.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (korunmuşluk durum analizi)	450
Şekil E.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (korunmuşluk durum analizi)	451
Şekil E.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (korunmuşluk durum analizi)	452
Şekil F.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (restitüsyon)	453
Şekil F.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (restitüsyon)	454
Şekil F.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (restitüsyon)	455
Şekil F.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (restitüsyon)	456
Şekil F.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (restitüsyon)	457
Şekil F.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (restitüsyon)	458
Şekil F.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (restitüsyon)	459
Şekil F.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (restitüsyon)	460
Şekil F.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (restitüsyon)	461
Şekil G.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (restorasyon)	462
Şekil G.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (restorasyon)	463
Şekil G.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (restorasyon)	464
Şekil G.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (restorasyon)	465
Şekil G.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (restorasyon)	466
Şekil G.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (restorasyon)	467

Şekil G.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (restorasyon)	468
Şekil G.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (restorasyon)	469
Şekil G.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (restorasyon)	470

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 6.1. Günümüze büyük ölçüde korunmuş olarak ulaşan hamamlar..	85
Çizelge 6.2. Günümüze büyük ölçüde tahrip olarak ulaşan hamamlar	85
Çizelge 6.3. Günümüze ulaşamayan hamamlar	86
Çizelge 6.4. Isparta hamamlarının konumları ve dönemleri	87
Çizelge 6.5. Isparta hamamlarının konum analizi	88
Çizelge 6.6. Isparta Hamamları.....	293
Çizelge 6.7. Isparta Hamamlarının dönem analizi.....	294
Çizelge 6.8. Isparta Hamamlarının mimari analizi.....	299
Çizelge 6.9. Isparta Hamamlarının bozulma nedenleri.....	310
Çizelge 6.10. Isparta Hamamlarının koruma analizi	318
Çizelge 8.1. Yeşil Ada Hamamı'nın bütün bölümlerine ait özgün - muhdes ayrımı ve bozulmaları.....	358
Çizelge 9.1. Günümüze ulaşan Selçuklu ve Beylikler Dönemi hamamları ile Yeşil Ada Hamamı'nın kıyaslanması.....	366
Çizelge 9.2. Yeşil Ada Hamamı ile benzer plan şemasına sahip hamamların karşılaştırılması.....	367

1. GİRİŞ

Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nin Göller Yöresi merkezinde konumlanan Isparta, Belönü Çayı etrafında gelişim gösteren sivil mimarlık örneği konutları, camileri, bedesteni, hamamları ve kiliseleri ile geleneksel Türk kentini yansıtır. Kent merkezinden başka Eğirdir, Yalvaç, Uluborlu, Atabey gibi ilçeler de tarihi kent dokusuna sahip yerleşmelerdir.

Bu geleneksel dokunun önemli bir parçası olan anıtsal yapılar bugün "tek yapı" ölçeğinde korunmaktadır. Geleneksel Türk kentinin ve mimarisinin temel yapı taşlarından birisi de hamamlardır. Hamamlar da diğer anıtsal yapılar gibi tek yapı olarak koruma altına alınmaktadır. Koruma konusundaki yetersizlikler ve günümüzde her eve giren banyoların yapılması, hamamların giderek daha az kullanılır hale gelmesine veya terk edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle bugün birçok Isparta Hamamı günümüze ulaşamamıştır.

Arşiv kayıtlarına bakıldığında Isparta ve çevresinde çok sayıda hamamın varlığı saptanmıştır. Günümüze mimari elemanları ile bütün olarak ulaşan veya bir kısmı tahribata uğramış 16 adet geleneksel hamam ve 1 ılıca tespit edilmiştir. Günümüze büyük bir kısmı yıkılmış ya da kalıntılarına ulaşan 7 adet hamam tespit edilmiştir. Günümüze ulaşamayan ancak literatür ve arşiv kaynaklarında ismi geçen 18 adet hamam tespit edilmiştir. Bu verilere göre, Isparta ve Isparta'ya bağlı yerleşmelerde toplam 41 geleneksel hamam ve 1 ılıca inşa edilmiştir.

1.1. Amaç

Isparta'nın tarihi kent dokusunun önemli kamu yapılarından birisi de hamamlardır. Günümüzde bu hamamlar, her evde banyoların yapılması nedeniyle daha az kullanılır hale gelmiştir. Isparta'da turizm sektörünün de çok etkin olmaması nedeniyle, hamamların kullanıcıları genelde halkın yaşlı kesimidir. Bu kullanıcı kitlesinin nüfusunun da giderek azalması hamamların, işlevini yavaş yavaş kaybetmesine, müşteri kitlesi azalan ve dolayısıyla

ekonomik sıkıntıya düşmelerine, bakım-onarım ve restorasyon çalışmalarının düzenli olarak yapılamamasına neden olmaktadır.

Isparta hamamları içerisinde en bakir kalan hamamlardan birisi olan ve Hamitoğulları Beyliği Döneminde inşa edildiği düşünülen Eğirdir İlçesindeki Yeşil Ada Hamamı'nın bir bölümü toprak altında kalmış, bir bölümü tamamen yıkılmış, ayakta kalan bölümü de ciddi boyutta koruma sorunları ile karşı karşıyadır. Bu çalışmanın amacı, Türk Hamamı mimarisi ve Isparta geleneksel hamamları genelinde, Eğirdir Yeşil Ada Hamamı özelinde literatür araştırmaları, görsel belgeleme, projelendirme ve yerinde tespit çalışmaları ışığında Yeşil Ada Hamamı'nı korumak ve yaşatmak için çözüm önerileri geliştirmektir.

1.2. Kapsam ve Yöntem

Bu tez, yazılı ve görsel arşiv ve belgeleme verilerinin yer aldığı "metin bölümü" ve Rölöve – Restitüsyon ve Restorasyon projelerinden oluşan "çizimler ve ekler" bölümü olmak üzere iki temel kısımdan oluşmaktadır. Bu çalışma dokuz bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, tezin amacı ve hazırlanma nedeni, kapsamı ve kullanılan yöntem ve kaynaklar belirtilmiştir. İkinci bölümde, tez konusu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalara ve literatür ve arşivlerde yer alan kaynaklara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, tez konusu olarak seçilen yapının yer aldığı Isparta İl'inin coğrafi konumu, tarihsel ve kentsel gelişimi, Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin coğrafi konumu, tarihsel gelişimi, fiziksel, sosyal ve ekonomik yapısı, kent dokusunun durumu anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde, hamam kültürünün tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Kökenlerine göre hamam tipolojileri anlatılmıştır. Beşinci bölümde, geleneksel Türk Hamam mimarisi ile ilgili arşiv ve literatür kaynakları taranmıştır. Türk Hamamı'nın mimari özellikleri ve kullanım tipine göre hamam tipolojileri incelenmiştir.

Altıncı bölümde, yazılı, görsel ve sözlü arşiv kaynaklarından elde edilen bilgilerle Isparta ve ilçelerinde bulunan geleneksel tarihi hamamların "günümüze bütün olarak ulaşan", "günümüze kalıntı olarak ulaşan" ve "günümüze ulaşamayan" olmak üzere üç başlık altında belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Bu hamamların mimari özelliklerinin tespiti, korunmuşluk durumlarının analizi, koruma ve yeniden işlevlendirme önerileri yapılmıştır.

Yedinci bölümde, Yeşil Ada Hamamı'nın bölge içerisindeki yerinin, tarihçesinin ve çevresel özelliklerinin incelenmesi, yapıyla ilgili tüm mimari özelliklerin tespiti yapılmıştır.

Sekizinci bölümde, Yeşil Ada Hamamı'nın mevcut durumu incelenmiş, rölövesi çıkartılmış, koruma sorunları ve bozulmalar saptanmış ve bu bozulmaların nedenleri tespit edilmiştir.

Dokuzuncu bölümde, Yeşil Ada Hamamı'nın restitüsyon ve restorasyon önerisi yapılmıştır. Hamama ait yazılı ve görsel arşivlerde herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Sadece Yeşil Ada'da bir hamamın varlığından bahseden kaynaklara ulaşılmıştır. Bu nedenle öncelikli olarak bölgede yer alan aynı dönem hamamları incelenmiş, bölge sakinlerine yöneltilen sorulardan elde edilen sözlü kaynaklara başvurulmuştur. Analoji yöntemi doğrultusunda, sözlü kaynakların da yardımıyla restitüsyon önerisi oluşturulmuştur. Bu bölümde restitüsyonda başvuru kaynakları ve restitüsyon önerisi ölçekli çizimleriyle birlikte verilmiştir. Hamamın korunması amacıyla gerekli müdahale önerilerinden bahsedilmiş, ölçekli çizimlerle restorasyon önerisi yapılmıştır. Hamamın yeni işlev olasılıkları da ayrıca değerlendirilmiştir.

Çalışmada kullanılan yöntemler sırasıyla; arşivlerden tarihi belgelerin araştırılması; yapının tarihçesinin araştırılması (dönem tespiti); fotoğraf çekimi; rölöve alımı; yapı üzerinde iz ve analiz çalışmaları; yapının mimari, bozulma, malzeme, yapısal durum, korunmuşluk durumu analizlerinin yapılması, koruma sorunlarının belgelendirilmesi ve özgün durum tespiti amacıyla restitüsyon ve restorasyon projelerinin çizimidir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Tarihi geleneksel hamamlar ile ilgili ilk alışmalar; “Die Bader Konstantinopels” adlı yayını ile H. Glück (1921) ve 16.yy hamamlarını genel çerçeveyle ele alan “Turkische Bader” adlı eseri ile K. Klinghard (1927) tarafından yapılmıştır. İlk Türkçe yayın ise “Türk Hamamları Etüdü” adlı çalışma ile Kemal Ahmet Aru' ya (1949) aittir. Ali Saim Ülgen (1950), İslam Ansiklopedisi'nin "Hamam" maddesini yazmış, burada hamam mimarisinin tarihi ve gelişimi hakkında bilgi vermiştir. Semavi Eyice (1960) tarafından Tarih Dergisinde yayınlanan “İznik'te Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme” adlı makalede, ilk kez Türk hamam tipolojisi ortaya konulmuştur. Celal Esat Arseven (1984)'in “Türk Sanatı Tarihi” adlı yayınının hamamlar kısmında, Türk hamamları, mekan düzenlemeleri yönünden Türk Hamamı örnekleri verilmiştir. Yılmaz Önge (1995) tarafından hazırlanan “Anadolu'da XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları” isimli eser, Anadolu Selçuklu Hamamlarının mekan dağılımı, ısıtma sistemi, aydınlatma sistemi ile süsleme özellikleri bakımından ele alınmış bir çalışmadır. YÖK (Yüksek Öğretim Kurumu) arşivinde bulunan araştırmalarda hamamları konu alan çeşitli yüksek lisans ve doktora çalışmaları bulunmaktadır.

3. ISPARTA, EĞİRDİR İLÇESİ VE YEŞİL ADA MAHALLESİ

3.1. Isparta İlinin Coğrafi Konumu

Isparta, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nin kuzey batı bölümünde "Göller Bölgesi" denilen iç kesiminde yer alır. Isparta, doğudan Konya'nın Beyşehir, Doğanhisar ve Akşehir ilçeleri; kuzeyden Afyon'un Çay, Şuhut, Dinar ve Dazkırı ilçeleri; batıdan Burdur'un Merkez, Ağlasun ve Bucak ilçeleri; güneyden ise Antalya'nın Serik ve Manavgat ilçeleri ile komşudur. Isparta iline bağlı Aksu, Atabey, Eğirdir, Gelendost, Gönen, Keçiborlu, Senirkent, Sütçüler, Şarkikaraağaç, Uluborlu, Yalvaç ve Yenişarbademli olmak üzere 12 ilçe vardır (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr>) (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Isparta'nın Türkiye içerisindeki konumu

Yüksek ve dağlık bir bölgede kurulmuş olan kent, doğuda Torosların bir kolu olan Davraz Dağı, güneyde Kundaklıbeli, Sidre, Karatepe, batıda Hisar Tepesi ve Gölcük Tepeleri, kuzeyde Kayı ve Çünür Tepecikleri ile çevrilmiştir. Bu nedenle karasal iklim görülmektedir.

3.2. Isparta İlinin Tarihi ve Kentsel Gelişimi

Yerleşme tarihi, yazılı tarih öncesi bir dönem olan Üst Paleolitik dönemle başlar. İÖ 2000'lerde Luvi, Arzava topluluklarının yerleşim alanı olan Isparta Kenti; Frig, Lidya, Pers, Bergama Krallığı, Roma, Bizans, Selçuklu, Hamitoğulları Beyliği

ve 1390'da I. Beyazıd döneminde Osmanlı yönetimine girmiştir (Türk Ansiklopedisi, c.19, 1971; Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi, c. 2, 1974).

Osmanlı döneminde merkezi Kütahya olan Anadolu eyaletinin bir sancağı olmuş, 19. yüzyılda ise Konya vilayetine bağlanarak Hamid sancağının merkezi durumuna getirilmiştir. Bu nedenle de bir dönem "Hamidabad" diye anılmıştır. Cumhuriyetle birlikte il durumuna getirilerek "Isparta" adını almıştır (Günyol, 1982).

Isparta'nın, günümüzde Belönü Çayı'nın kenarındaki Sülübey Mahallesi olarak bilinen alanda kurulduğu kabul edilmektedir. Tarih boyunca Isparta'nın kentsel gelişiminin yine Belönü Çayı'nın her iki kıyısında ve çay boyunca doğu ve batı yönlerine doğru devam ettiği görülmektedir (Türk vd, 2007).

17. ve 18. Yüzyıllarda Isparta tarihi kent merkezi dini yapılar olan İplikçi Camii, Kutlubey Camii ve Mimar Sinan Camii arasında kalan ve içerisine Firdevs Bey Bedesteni, hamamları ve Üzüm Pazarı'nı alan bölgedir. Ancak 19. yüzyıla gelindiğinde bu merkez doğu batı doğrultusunda, İstasyon ve Hastane Caddeleri üzerinde bir gelişim göstermiştir. Batıda yönetim binalarının artması ile kamu ve eğitim yapıları ön plana çıkarken, doğuda ise bugün meydan işlevini yitirmiş olan ancak geçmişte ticari bir bölge olarak yapılandırılan Kaymakkapı Meydanı önem kazanmıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılın kent merkezi, kamu yapıları, eğitim yapıları, tarihi yapıları ile İstasyon Caddesi ve Hastane Caddesini içine alan bölge olmuştur (Çetin, 2011).

Cumhuriyet Döneminde ise Isparta kenti; önce güney sonra doğu ve batı yönlerinde gelişme göstermiştir. 1950 yılında başlayan Türkiye'deki genel kentleşme hareketlerinden sonra, 1970 yılında Isparta'da da kentleşme hareketleri başladı. Bu dönemde bayındırlık çalışmaları ve yapılanma faaliyetlerine hız verildi. Belönü Çayı kenarında, çayın suyunun kullanıldığı halı yıkama fabrikaları, boyahaneler, iplik imalathaneleri kuruldu (Kayalı, 2005) (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Oelsner ve Kemal Ahmet Aru tarafından hazırlanan 1938-1943 tarihli Isparta kenti ilk imar planı (Kaynak: Isparta Valiliği, 2001)

Yeni inşa edilen kamu yapıları ile kent merkezinde değişimler oldu. Kent merkezi zamanla büyüyerek yeni binalar ve yeni fonksiyonlar üstlenmeye, tarihi değerini kaybetmeye başladı. Isparta'nın kent meydanları olarak değerlendirilebilecek alanları Talimhane (Hükümet) Meydanı ve Kaymakkapı Meydanı'dır. Hükümet Meydanı günümüzde de insanları buluşturan, toplum ve bireylerin arasındaki etkileşimi artıran kentsel boşluk özelliğini korurken, Kaymakkapı Meydanı bu özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir (Kayalı, 2005).

Kaymakkapı, Hükümet ve Samanpazarı civarında bulunan, Kerimpaşa, Nalbantoğlu, Antalyalıoğlu, Hatipoğlu, Alaybeyoğlu, Kereste Hanları yine Sadiye, Şakirzade, Harabizade, Hasan Efendi, Müftü Efendi, Mehdioglu Medreseleri ortadan kaldırıldı. Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda yeni binalar yapılmaya başlandı (Seren, 1982).

Isparta'nın tarihi kent dokusu, günümüzde de Isparta'nın kent merkezini teşkil etmektedir. Isparta'nın kentsel merkezi olan Aksu, Hastane ve Fevzi Paşa Caddeleri ile Belönü Çayı arasında kalan alan; camileri, bedesteni, çarşısı ve hamamları ile Geleneksel Türk Kenti'nin "Çarşı" diye adlandırılan kentsel merkezi olduğunu göstermektedir. Isparta' da tarihi kent merkezini korumaya yönelik ilk çalışmalar 1973' de başlamasına rağmen, 1977' de son bulmuştur. Kentin günümüzdeki tarihi merkezi, 14.10.1977 tarihinde 40 hektarlık alan II. ve III. derece sit alanı kabul edilmiştir (Türk vd. 2007). Bu sit alanı içerisinde,

anıtsal ve mimari özellikli yapılar koruma altına alınmış ve tescillenmiştir (Tola, 1984; Sargın, 2005, s. 257).

Yapı denetimin ve kontrol mekanizmasının o dönemdeki yetersizliği düşünülecek olursa, yapılaşma talebinin yoğun olduğu bu merkez içerisinde çok kısıtlı olan inşaat olanakları, sit alanı içinde izinsiz yapılaşmaya neden olmuştur. Kentsel sit alanını düzenleme çalışmaları 1977' de başlamış 1979 yılında sona ermiştir. 1979 sonlarında yapılan koruma amaçlı imar planı, koruma alanını sit alanı bütünlüğü içinde, ancak 1984 yılına kadar koruyabilmiştir. 1984 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu Kararıyla kaldırılmış ve günümüzde de devam etmekte olan koruma uygulamalarına geçilmiştir. Tarihi sit alanı olarak belirlenen alan, çok sınırlı kalmış, farklı bölgelerdeki tek yapı ölçeğindeki korumaya yönelik bu uygulama, zaman içinde tarihi dokuyu bozmuştur (Sargın, 2005, s.257) (Şekil 3.3) .

Şekil 3.3. Isparta kentsel yerleşme planı ve kentsel sit alanı (Kaynak: Isparta Belediyesi Arşivi, 2013)

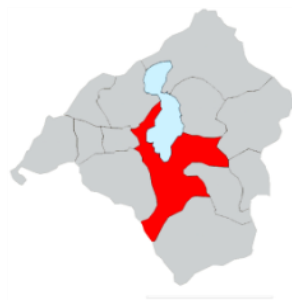
Günümüzde ise Isparta kentinin tarihi dokusunun yoğun olduğu mahalleler; Yenice, Doğancı, Turan, Kurtuluş, İskender, Çelebiler, Kutlubey, Gazi Kemal, Kepeci, Karaağaç, Halife Sultan, Hisar, Gülcü, Sülübey, Emre, Keçeci (Leblebici) ve Dere Mahalleleridir. Tabakhane Sokak, Henden Sokak, Doğan Çıkmazı, İrfan

Sokak, Mühürücü Sokak, İmam Hasan Sokak, Damgacı Sokak, Üzüm Pazarı ve Dalboyunoğlu Hamamı ile Hükümet Konağı arasındaki alan gibi sit alanı olarak belirlenen alanlardır (Sargın, 2005, s.258).

Anıtsal özellikli yapıların çok olduğu kent merkezindeki kültür varlıkları, 58 konut (4 ü yangın geçirmiş), 5 resmi, 5 cami, 2 kilise, 1 bedesten, 2 hamam, 4 çeşme, 2 türbe, 1 tekke ve 1 şehitlik şeklinde sıralanabilir.

3.3. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesi'nin Coğrafi Konumu

Eğirdir, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nin batı bölümünde "Gölleri Bölgesi" denilen iç kesimindeki Isparta İl'inin on üç ilçesinden biridir. Eğirdir ilçesi, bağlı olduğu Isparta İl'inin doğusunda, Isparta'ya yaklaşık 34 km mesafededir. Yaklaşık olarak 1840 km² araziye sahiptir. Eğirdir İlçesi kuzeyinde Yalvaç ve Gelendost ilçeleri, doğusunda Şarkikaraağaç ve Aksu ilçeleri, güneyinde Sütçüler ilçesi, güneybatısında Burdur ili, batısında Isparta Merkez ve Atabey ilçeleri ile kuzeybatısında Senirkent ilçeleri ile çevrilidir. Kendi adını taşıyan gölün güneyinde yer almaktadır (Şekil 3.4). Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, göl kenarında yer alması ve konumu nedeniyle ilçeler içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Şekil 3.4. Eğirdir İlçesinin Isparta İli içerisindeki konumu

Yeşil Ada, Eğirdir kent merkezine 1,5 km uzaklıkta yer alır. "Nis" adı ile de anılan Yeşil Ada, Eğirdir'in mahallerinden biri olup Eğirdir Gölü'nde, ilçenin Kaleburnu adlı eski yarımada olan mahallenin karşısında Can Ada'dan sonra yer

alır. Eğirdir'in en güzel turizm bölgesidir ve tarihi evleri, geleneksel sokakları, pansiyonları ve balık restoranları ile ünlüdür (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada'nın genel görünümü (Eğirdir Belediyesi fotoğraf arşivi, 2013)

3.4. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesi'nin Tarihsel Gelişimi

Eğirdir'in tarihi Hititler (M.Ö. 1800- 2000) ile başlamaktadır. Bölge, sırasıyla Frigler (MÖ 750-690), Lidyalılar (MÖ 690-547) ve Perslerin (MÖ 547-334) hakimiyetine girmiştir. Daha sonra Büyük İskender (M.Ö. 334), Seleukoslar (M.Ö. 281), Bergamalılar (M.Ö. 188), Romalılar (M.Ö. 130), Kilikyalılar (M.Ö. 102), Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) (M.S. 395) tarafından yönetilmiştir (Isparta Valiliği resmi web sayfası: <http://www.isparta.gov.tr>).

Eğirdir ve çevresi, 1204 yılında çevredeki şehirlerle birlikte Anadolu Selçuklu Devletinin hakimiyetine girmiştir. Bu dönemde Eğirdir, yaklaşık 75 yıl sayfiye yeri olarak kullanılmış, imar edilmiş, surları onarılmış ve doğal güzelliklerinden dolayı "Cennetâbad" ismiyle anılmıştır (Isparta Valiliği resmi web sayfası: <http://www.isparta.gov.tr>).

1301 yılında Feleküddin Dünder Bey tarafından Hamitoğulları Beyliği kurulunca, beyliğin Uluborlu'dan sonraki ikinci merkezi olmuş ve "Felekabad" ismini almıştır. Eğirdir, 1390 yılına kadar beyliğin elinde kalmış ve bu tarihten sonra Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı hâkimiyeti altına alınmıştır. Daha sonra Timur ve Karamanoğulları idaresine de giren Eğirdir, Sultan II. Murat

zamanında 1425'te tam olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır (Isparta Valiliği resmi web sayfası: <http://www.isparta.gov.tr>).

Tanzimat'ın İlanından (1839) sonra Konya Vilayeti Hamid Sancağına bağlı bir ilçe merkezi olmuş, Cumhuriyet'in İlanından sonra da ilçe statüsünü sürdürmüştür (Isparta Valiliği Resmi Web Sayfası: <http://www.isparta.gov.tr>).

Eğirdir ve çevresi, Osmanlı idaresi altında Selçuklu ve Hamitoğulları dönemindeki önemini kaybetmiştir. Ticari faaliyetlerinin yoğun olduğu bir pazar yeri olma özelliğine rağmen, 16. yüzyıldan bu yana pek fazla gelişmemiştir (Kahraman, 2006).

Eğirdir Ortaçağ'da "Akroterion", Bizans döneminde "Akrotin", Selçuklular Döneminde "Cennetabad", Hamitoğulları Beyliği Döneminde "Felekabad" olarak isimlendirilmiştir. Eğirdirli seyyah Süleyman Şükrü Karçınzade, "Seyhatül Kübra" adlı eserinde Eğirdir adı "Girizius" isminin gitgide değişikliğe uğrayarak "Eğirirus" olduğunu, daha sonra "Eğridur" ve son olarak "Eğirdir" haline geldiğini belirtmiştir (Karçınzade, 2005; Yeşil, 2006, s.2). Süleyman Sükûti Yiğitbaşı (1972) Eğirdir'in Akrotiri, Akrotir, Akridur, Ekridur gibi isimlerle anıldığını belirtmiştir. Karamanoğlu Alâeddin Timurlenk döneminde basılan sikkelerde de, ilçenin adı "Eğirdir" olarak geçmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ilçenin adı "Eğirdir" olarak günümüzdeki halini almıştır (Yiğitbaşı, 1972).

Yeşil Ada ile ilgili tarihi verilere gezginlerden de ulaşabilmekteyiz. Fredrich Sarre 1895 yılında Yeşil Ada'nın dar sokaklarından bahsetmiştir. Eğirdir'i Morano, Burano ve Venedik kentlerine benzetmiş ve ilçede biri harabe olan iki kiliseyi gezdiklerini söylemiştir (Sarre, 1998, s.185-187).

3.5. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesinin Fiziksel Yapısı

Eğirdir'in fiziksel yapısının oluşumunda en önemli etken dağlar ve Eğirdir Gölü'dür. 1500-2000 m yükseklikte dağlık bir bölgeye sahip olduğu için iklim

sert ve soğuktur. Akdeniz İklimi bölgesinde yer alsa da karasal iklim özelliklerine de sahiptir (Türk Ansiklopedisi, 1966, XIV. Cilt, s 423).

Kentin imgesini oluşturan Eğirdir Kalesi, Dünder Bey Medresesi, Ulu Cami, geleneksel evler ve dar sokaklar kentin fiziksel yapısını oluşturan diğer unsurlardır. Ancak zaman içinde çıkan yangınlar nedeniyle kentte yer alan bazı yapıların ve geleneksel evlerin bir kısmı yok olmuştur. Rum ve Müslüman halk bir arada yaşamış ve fiziksel çevreyi çeşitlendirmişlerdir. Ancak zamanla değişen ve özellikle Cumhuriyet Döneminde inşa edilen mimari ürünler kentin fiziksel yapısını da etkilemiştir. Örneğin Eğirdir Kemik Hastanesi kent belleğinde etkili ve önemli bir yapı olmuş ve çevresinin gelişimini doğrudan etkilemiştir.

Yeşil Ada her dönem Eğirdir'in en gözde bölgesi olmuştur. 1950' li yıllara kadar kayıkla bağlantı sağlanan adaya, 1950'li yıllarda Can Adası'na da ulaşımı sağlayan bir karayolu bağlantısı yapılmıştır. Kara ile bağlantısı yapılmadan önce Rumların ve Müslümanlara ait konutların ve balıkçı barınaklarının olduğu bir mahalle iken yol bağlantısı yapıldıktan sonra pansiyonların ve balık restoranlarının inşa edildiği turistik bir nokta haline gelmiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önce ve sonraki durumları (Eğirdir Belediyesi fotoğraf arşivi, 2013)

3.6. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesi'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Eğirdir'de Osmanlı Dönemine ait demografik verilere göre, kentte Rum ve Müslüman halk bir arada yaşamaktaydı. 1882 Konya Vilayet Salnamesine göre, Eğirdir'de 4915 erkek, 4339 kadın olmak üzere toplam 9254 Müslüman, 175 erkek, 178 kadın üzere toplam 253 Rum Ortodoks vardı (1882 Konya Vilayet Salnamesi).

Timur'un 1403 yılında Eğirdir'i işgali sırasında Müslüman halk Yeşil (Nis) Ada'ya kaçmış ve bu tarihten sonra adada Müslümanlar ve Hristiyanlar birlikte yaşamışlardır (Veziroğlu, 2005). İngiliz F.V. Arundell adlı gezginin notlarına göre, Yunan adı taşıyan Eğirdir Gölü'ndeki adalardan biri Türklerin malıyken, diğerinde Türkler ve Rumlar karışık oturuyorlardır. Rumların bir kısmı yerli olup, Türkçe konuşuyorlardı. Bir kısmıysa Kıbrıs' tan buraya gelip yerleşmişlerdir (Dereli, 1945; Koç, 1983, s.30). Mütareke (1919-1923) sırasında yayınlanan bazı istatistiklere göre, Isparta'da yaşayan 10.201 Rum, 200 Katolik ve az sayıdaki Yahudi nüfusunun bir kısmı Eğirdir Kazasında iskân etmektedir. 1920'lerde Denizli' deki Rum sayısının çok artması ve Yunan işgali nedeniyle Denizli ve iç bölgelerinde yaşayan Rum erkekleri ve isteyenler ailesiyle birlikte trenle Eğirdir' e gönderilmiştir. Bu tehcirler sırasında Yeşil Ada'ya Rumlar ve Yahudiler sevk edilmiştir (Köstüklü, 1999, s.669- 687) . Yeşil Ada'da yaşayan Rum halkı 1923 Mübadelesi ile evlerini Müslüman halka bırakmışlardır. Böcüzade Süleyman Sami (1932), Eğirdir İlçesi içinde 3.594 hanede 7.987'si kadın, 8.007'si erkek 16.894 Müslüman, 539'u kadın, 577'si erkek 1.116 Hristiyan olmak üzere ceman 18.010 nüfus vardır diye belirtmiştir (Böcüzade, 1932).

İlçe merkezi nüfusu 1965 sayımında 9.854, 1970'de 10.000, 1975'de 9.800, 1980'de 12.415, 1990 yılında 15.828 olmuştur (Isparta 1967 İl Yıllığı; Türkiye İstatistik Kurumu resmi web sayfası: <http://www.tuik.gov.tr>). 1980' de kent nüfusu 12.415, kır nüfusu 32.590 ve toplam nüfus 45.005'dir (Yurt Ansiklopedisi, 1981, c.5, s. 3514).

1990 nüfus sayımına göre 16.050, 1997 nüfus sayımına göre 13.726, 2000 nüfus sayımına göre 16.905, 2009 yılı adrese dayalı nüfus kayıt verilerine göre 18.559 nüfusa sahip olduğu tespit edilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>; <http://www.egirdir.gov.tr>).

Böcüzade Süleyman Sami (1932)'ye göre, Yeşil Ada'da 95 hanede 397 Müslüman, 460 Rum -Hristiyan olmak üzere 857 nüfus vardı. Can adasında herhangi bir iskan faaliyeti yoktur. Osmanlı Döneminde ada sakinlerinin hepsi Hristiyan'dır. Mübadele Döneminde Hristiyanlar başka yerlere göç etmişler, evlerini Müslümanlara satmışlardır. 1959 yılında çıkan bir yangın sonucunda 40-50 gayr-i Müslim evi yanmış, bu evlerde yaşayan halk da Isparta'ya göç ederek yerleşmişlerdir (Böcüzade, 1932, s.79-82). 19. Yüzyıl ortalarında Yeşil Ada'da 84 adet Müslümanlara ait, 101 adet gayr-i Müslimlere ait konut ve 140 erkek nüfus bulunduğu belirtmiştir (Yakıt, 2001, s.682-867). Mübadele nedeniyle Anadolu'nun pek çok bölgesindeki gibi Yeşil Ada'da yer alan Hristiyan - Rumlar Yunanistan'a göç etmiş, bölgeye batı Trakya Türkleri yerleşmişlerdir. Bugün Eğirdir'de Hristiyan - Rum topluluğu kalmamıştır (Türk Ansiklopedisi, 1966, Cilt. XIV, s.423). Mübadeleden sonra adada iskân yapanların tamamı Türk'tür. Rumlardan kalan mülkler satışa çıkarılmış ve burada yaşamak isteyen kişiler tarafından satın alınmıştır (Kahraman, 2006, s:14).

Osmanlı Döneminde Eğirdir ekonomik yönden güçlü bir bölgede yer almaktadır. 16. yüzyıl sonlarında ayaklanmalar nedeniyle olumsuz yönde etkilenmişse de, 17. yüzyılda ekonomisi yeniden canlanmıştır. 1892 Vilayet Salnamesine göre, Eğirdir'de pamuk ve afyon üretimi yapılmıştır. Bu dönemde bez ve çarşaf dokumacılığı gibi küçük sanayi ürünlerinin yanı sıra üzüm, elma, ceviz ve karpuz tarım ürünlerinin üretilmiştir. Eğirdir 1912 yılında İzmir - Aydın Demiryolu hattının bağlanması ile birlikte ekonomi daha da canlanmıştır. 1913 yılında İngiliz sermayeli Şark Halı Şirketi kurulmuş, zamanla halıcılık dokumacılığın yanında yer almıştır (Yakıt, 2001, s. 682-867; Kahraman, 2006, s.10). 1949 yılında Eğirdir Gölü üç yıllığına kiralanmış ve bu dönemde balıkçılık oldukça azalmıştır. 1950'den sonra elma, buğday, arpa, nohut üretimi yapılmıştır. Bu ürünlerin yanı sıra bağcılık ile uğraşmıştır. Arazinin kısıtlı

olması nedeniyle ilçe halkının bir kısmı hayvancılığa yönelmiştir (Kahraman, 2006, s.11, 12).

Yeşil Ada halkı 1950 yıllarına kadar balıkçılık, dokumacılık ve halıcılıkla uğraşmışlardır. Böcüzade (1932)'ye göre, Yeşil Ada'nın erkeklerinden Müslümanlar kayıkçı, Hristiyanlar dülger ve duvarcı olarak çalışmışlardır. Adada büyük baş hayvan yerine küçükbaş besiciliği yapılmıştır. Kışın kötü havalarda ilçeye gelmek mümkün olmadığından, Ada halkı ürettiği yiyeceklerle ihtiyaçlarını karşılarlar. Adada iki pazar kayığı bulunmaktadır. Adada oturanlar her gün bu kayıklarla ilçeye gidip gelirler (Böcüzade, 1932, s.63). 1950 yıllarına kadar ada halkı, adanın karaya olan bağlantısının olmaması ve ulaşım sıkıntısı nedeniyle ekonomik darlık yaşamışlar ve bu nedenle halkın büyük kısmı zamanla büyük şehirlere göç etmiştir. Tekstille uğraşan ada halkı, ekonomik olarak güçlendikten sonra adayı sadece yazlık olarak kullanmışlar, yol bağlantısının da yapılmasıyla pansiyon işletmeciliğine yönelmiştir. Nuri Güngör Veziroğlu (2005), Yeşil Ada (Nis Adası) halkının 1950 yılında göl seviyesinin yükselmesi nedeniyle Eğirdir Belediyesi'nden yer istediğini, ancak sonuç alamayınca 40-50 hanenin Isparta ve İstanbul'a göç ettiğini belirtmiştir. İstanbul'a göçenlerin daha çok trikotaj işi ile uğraşmışlardır (Veziroğlu, 2005).

Günümüzde Eğirdir Kalesi civarında bulunan balık hali, balıkçılığı devam ettirmektedir. Kalaycılık, kunduracılık, saraçlık, terzilik, dericilik, semercilik gibi gelir kaynağı sağlayan meslekler bugün önemli ölçüde bitmiştir. Bugün Eğirdir'in en önemli gelir kaynağı, ihracata yönelik elma ve su ürünleridir. Bu iki üründen başka hayvancılık, küçük sanatlar ve orman ürünlerinden de geçim sağlanmaktadır.

Müslüman halk ilk eğitimini adada, üst düzey eğitimlerini Eğirdir'deki Dünder Bey ve Yılanoğlu Medreselerinde görmektedirler. 19. yüzyıl sonunda adada iki adet okul vardır. Biri sıbyan mektebi (ilkokul), diğeri rüştiye mektebidir. Masrafları Rum Cemaati tarafından karşılanmıştır. Esnaf ve sanatkârlık, gayr-i Müslim halk arasında yaygındır. Kültür düzeyleri ortanın altında olup, işçi ve

esnaf olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Yakıt, 2001,s.867-682; Kahraman, 2006, s.9).

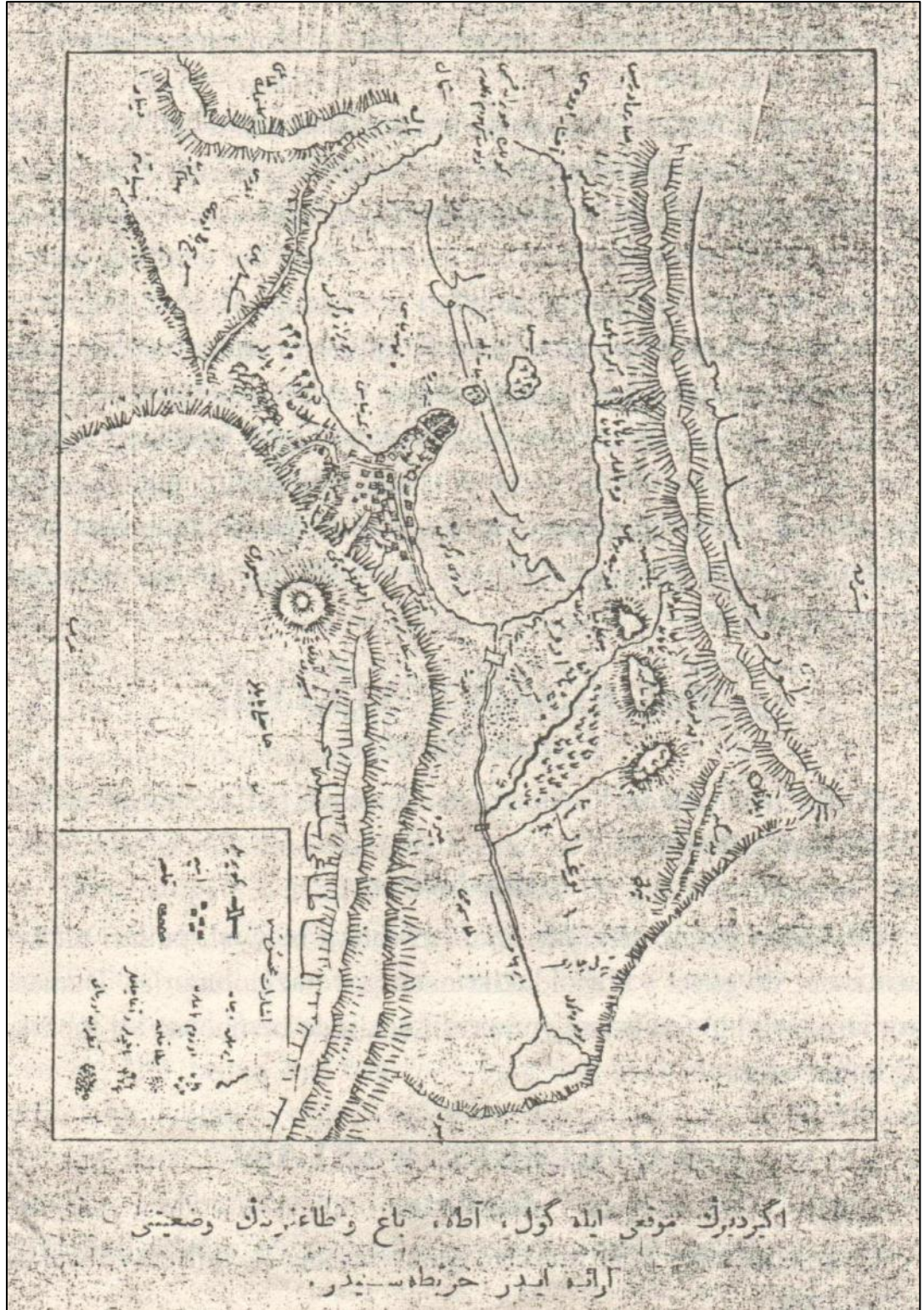
3.7. Eğirdir İlçesi ve Yeşil Ada Mahallesi'nin Kentsel Dokusu

Eğirdir kent dokusu göl ve dağlık topografyaya göre şekillenmiştir. Ulaşım göl kenarı boyunca paralel uzanan akstan sağlanmıştır. Ayrıca bu aks, Isparta ve Konya illeri arasında bağlantı sağlayan kara yoludur.

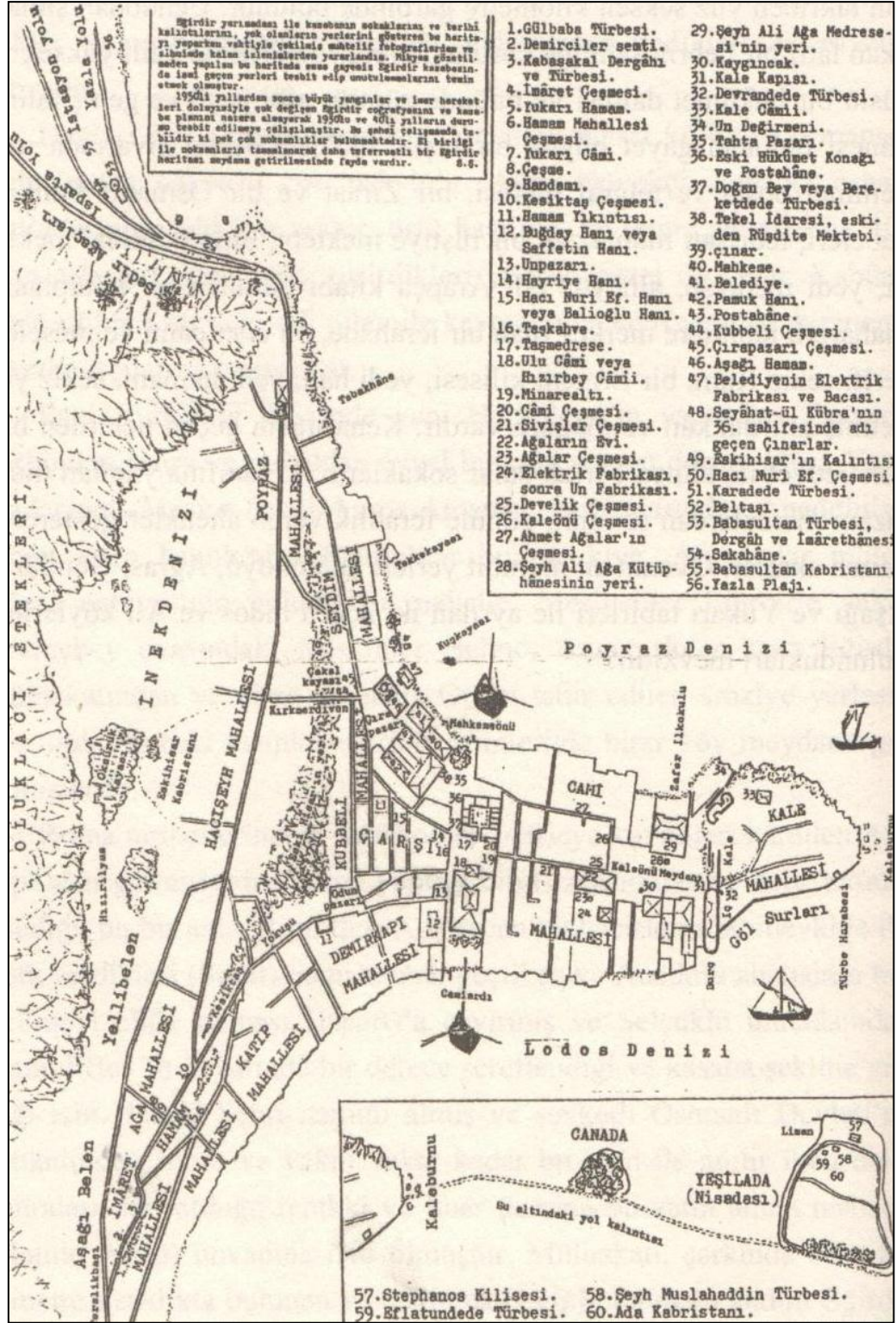
Eğirdir için başka bir ulaşım yolu da demiryolu bağlantısıdır. İlk demiryolu bağlantısı 1912 yılında yapılan İzmir - Aydın demiryolu ile Bozanönüne bağlanmıştır. Eğirdir tren garı Afyon'a kadar giden 7. bölge hattı içerisinde yer almıştır. Demiryolu ulaşımının sağlanması ile ticaret ve beraberinde kent dokusu gelişmiştir (Isparta 2003 İl Yıllığı, s.472). Eğirdir kara yolunun gelişmesi ile demiryolu önemini kaybetmiştir. Son yıllarda Isparta İl'ine ve Eğirdir İlçesine trenle ulaşım Devlet Demir Yolları tarafından kaldırılmıştır.

Eğirdir'in genel yerleşim düzeni burun kısmındaki kale, bu kalenin yakın çevresindeki geleneksel tarihi doku ve bu doku etrafında gelişen yeni yapılaşmadan meydana gelmektedir. Kaleburnu olarak bilinen yarım ada ile birleştirilen Yeşil ve Can Adaları kent dokusunun önemli bir parçasıdır. 7 dönüm alan sahip olan Can Adası Atatürk'e hediye edilmiştir. Can Adası herhangi bir yerleşmeye sahip değilken, Yeşil Ada geleneksel tarihi dokusu ile yeni yapılaşmaya sahiptir. Adalar bugün 3. derece doğal sit alanı olarak korunmaktadır.

Eğirdir'in ilk imar planı 1964 yılında yapılmıştır (Akkaya, 1997, s.39). İlçe hakkında en eski haritalar Süleyman Şükrü Karçınzade'ye aittir (Şekil 3.7), (Şekil 3.8).

Şekil 3.7. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önceki durumunu gösteren tarihi harita (Karçınzade, 2005, s.41)

Şekil 3.8. Yeşil Ada ve Can Ada'sının Kaleburnu ile bağlantısı yapılmadan önceki durumunu gösteren tarihi harita (Karçınzade, 2005, s.86)

Eğirdir Selçuklu Döneminden, Cumhuriyet Dönemine kadar farklı mimari örneklerle sahip bir ilçedir. XII. yüzyılın son yarısı ile XIII. yüzyılda ilmi ve sosyal hareketlerin canlı olduğu Eğirdir' de medrese, tekke gibi kültür merkezlerinin yanı sıra han, hamam gibi sosyal tesisler yapılmıştır. O dönemde Anadolu'daki sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı şehirlerin sayısı dikkate alındığında Eğirdir'in bir ticaret ve kültür merkezi olarak önemi daha iyi anlaşılır (Bardakçı, 2008, s.9).

1868 (1285 H.) tarihli Konya Vilayeti Salnamesine göre, 30 cami (4'ü minareli), 18 mescit, 3 medrese, 1 kütüphane, 29 mektep (27 İslam, 2 Hristiyan), 19 köprü ve 24 çeşme bulunmaktadır. 1887 - 88 (1305 H.) tarihli Konya Vilayeti Salnamesine göre Eğirdir'de 32 cami (4'ü minareli), 17 mescit, 2 medrese, 1 kütüphane (218 kitaplı), 10 sıbyan mektebi (9'u İslam, 1 Rum), 150 dükkân, 37 çeşme, 3 han, 2 kilise ve 4 hamam vardı (Yiğitbaşı, 1972, s.109, 110; Türk Ansiklopedisi, 1966, Cilt: XIV, s. 425). 1892 Konya Vilayet Salnamesine göre, Eğirdir İlçe merkezinde 864 hane, 4 han, 3 hamam, 211 dükkân, 1 değirmen, 4 fırın, 3 kahvehane ve 3 hamam bulunduğu belirtilmektedir (Isparta 2003, İl Yıllığı, s.472). Böcüzade (1932)' ye göre ise, Eğirdir kent merkezinde 32 cami, 17 mescit, 4 medrese, 1 kütüphane, 11 sıbyan mektebi (9 İslam, 2 Rum), 1 rüştiye mektebi, 1 çarşı, 37 çeşme, 3 han, 3 kilise, 3 hamam bulunduğu belirtilmektedir (Böcüzade, 1932). 4 Mayıs 1959 tarihinde çıkan büyük yangında ilçenin önemli bir bölümü (Eğirdir Kalesi'nden Hızır Bey Cami'ne kadar) yanmış ve birçok yapı yok olmuştur. Bu yangında 215 ev yanmıştır. Eğirdir, yangın sonrası yeniden bugünkü şekli ile yeniden yapılanmıştır (Isparta 1996 İl Yıllığı , s.121; Yeşil, 2006, s.10).

Eğirdir İlçesinde günümüze ulaşmış önemli tarihi kültür varlıkları, Prostanna ve Parlais Antik Kentleri, Eğirdir Kalesi, Aya Stefanos Kilisesi, Aya Georgia Kilisesi, Hızır Bey Camisi, Merkez Ağa Cami, Ada Cami, Dünder Bey Medresesi, Dünder Bey Hamamı, Yeşil Ada Hamamı, Baba Sultan Türbesi, Şeyh Müslihittin Türbesi, Şeyh Mehmet Çelebi Türbesi, Keyhüsrev Kervansarayı, TCDD Gar Binası, çeşitli dönemlere ait çeşmeler, köprüler ve geleneksel tarihi konutlarıdır.

Şekil 3.9. Yeşil (Nis) Ada'nın günümüzdeki durumu (Karaman, 2006, s.5).

Yeşil Ada'da Aya Steafanos Kilisesi, Ada Cami (Eski Kız Kilisesi), Yeşil Ada Hamamı, Muslahattin Dede ve Eflatun Dede türbeleri, mezarlık, ayrıca 10 tanesi koruma altına alınmış birçok geleneksel konut bulunmaktadır (Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1). Yeşil Ada Mahallesi, Türk geleneksel kentlerindeki gibi hamam - cami - medrese gibi kamu yapılarından oluşan bir merkeze sahip olmamakla birlikte küçük dar sokakları ve meydancıkları barındıran organik bir dokuya sahiptir (Şekil 3.9) (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. Yeşil (Nis) Ada'nın günümüzdeki durumu (Kaynak:<http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:E%C4%9Firdir.jpg&filetimestamp=20070112085516>)

Yeşil Ada' da daha çok Rumlara ait yapıların olduğu tespit edilmiştir. Isparta Kültür Envanterine göre (2009), Ada Camisi önceden Kız Kilisesi olarak bilinen bir kilisenin sonradan cami haline getirilmesiyle oluşturulmuş bir yapıdır. Mustafa Koç (1983)'a göre, Yeşil Ada'da iki kilise, bir manastır bulunmaktadır (Koç, 1983, s.324). Süleyman Sami Böcüzade (1932), adada 18 adet kilisenin

varlığı belirtmişse de, Sümer Şenol (2004) bu rakamın yanlış olduğunu belirtmiştir (Böcüzade, 1932; Şenol, 2004).

Şekil 3.11. Eğirdir Yeşil Ada'nın hava fotoğrafı (Kaynak: Google Earth)

Yeşil Ada'da 19. yüzyılda 84 adet Müslümanlara, 101 adet gayr-i Müslimlere ait konut vardı (Yakıt, 2001, s.682-867). Böcüzade Süleyman Sami (1932)'ye göre ise, Yeşil Ada'da 95 hanede 397 Müslüman, 460 Rum –Hristiyan olmak üzere 857 nüfus vardı (Böcüzade, 1932). Günümüzde ise ancak 56 adet geleneksel konut kalmıştır (Kahraman, 2006, s.256). Bugün bu konutlardan sadece 10 tanesi koruma altına alınarak tescillenmiştir (Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1). Koruma altına alınan bazı tarihi yapılar da günümüzde tescilden düşürülerek yerini yeni yapılara bırakmıştır. Tarihi doku ile uyumsuz yeni yapıların inşası tarihi dokunun bütünlüğünü bozmuştur. Mevcut tarihi doku içerisindeki bazı geleneksel konutlar pansiyon olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.11) (Şekil 3.12). Günümüzde Yeşil Ada'da 1 adet bakanlık belgeli otel, 3 adet belediye belgeli otel ve 12 adet pansiyon hizmet vermektedir (www.egirdir.gov.tr).

Şekil 3.12. Yeşil Ada'da yer alan tescilli ve tescili önerilen yapılar (Kahraman, 2006).

4. HAMAM KÜLTÜRÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ

İnsanoğlunun yaşamı için en gerekli ihtiyaç maddesi olan su yerleşim yerlerinin belirleyicisi olmuştur. Toplumlar su teminini sağlayabilecekleri bölgelere yerleşmişlerdir. Suyun dağıtımı için yapılan bentler, su kanalları, su kemerleri gibi su yolları, maksemeler, maslaklar ile su sevkini sağlamışlar; ayrıca suyu doğrudan kullandıkları yapılar olan hamamlar, havuzlar, şadırvanlar, çeşmeler, kuyular, sarnıçlar ve depolar tesis etmişlerdir (Önge, 1995). Bu yapılardan hamamlar su ile yıkanma işlevinin gerçekleştirildiği bir yer olmasının yanı sıra halkın kahvehaneler dışında toplanabildiği sosyal mekanlardır.

Hamam kelimesi yapay ısıtma sistemi ile ısıtılan, halkın yıkanma ihtiyacını gideren yapılar için kullanılmaktadır (Ünsal, 1960, s.477). Türk Dil Kurumu'na göre, "hamam" kelimesi, yıkanılacak yer, yunak, ısıdam; para karşılığında yıkanma işinin yapıldığı yer; çamaşırhane; halkın yıkanma gereksinmesini karşılayan mimarlık yapısı; evlerde yıkanmaya ayrılan küçük oda, banyo olarak kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu resmi web sitesi, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>; Ülgen, 1950, s.174). İslam Ansiklopedisi'ne göre, "hamam" kelimesi, Arapça' da "ısıtmak, sıcak olmak" anlamındaki "hammama" dan türemiş ve "ısıtan" anlamını taşıyan "hammam" dan gelmiştir (Ülgen, 1950, c.2, s.174). Orhan Yılmazkaya (2002)'ya göre, hamam "hamm" kökünden geçmiştir ve Osmanlı'da bu şekilde kullanılmıştır (Yılmazkaya, 2002, s.15). Hamam Türkler arasında "munça", "munçak", "çimek", "yunak", "yıkak", "yunuk" gibi farklı isimlerle ifade edilmiştir. Ayrıca hamam, Anadolu ve diğer Türk çevrelerinde de "ısı", "ısıcak", "ısıdam", "ısık", "isik" gibi kelimelerle yaygınlık kazanmıştır. Bugün halen Anadolu'nun bazı yörelerinde hamama "sıcak", "ısıcak", "ısıdam" da denilmektedir. Mısır ve Kıpçak Türklerinde ise hamama "ılı su ya da "yalı su" adı verilmiştir (Yegül, 2008, s.2). Küçük hamamlara "hamamçe" de denilmektedir (Hasol, 2002, s.200).

Türk Hamamı, özellikle resim gibi plastik ve görsel sanatların yanı sıra edebiyat gibi birçok sanat dalında batı toplumlarına konu olmuş seçkin bir kültürdür (And, 1979, s.64). Birçok edebi yazıya konu olan hamamlar ile ilgili şiirlere

"hammamiye" denmektedir. Tek eser olarak kalan hacimli şiirlere "hamamname" adı verilmektedir. İlk hamamname 16. yüzyılda verilmiştir (Yılmazkaya, 2002, s.33). Hamamlar ile ilgili 16. yüzyılda Gazali'nin Cafer Çelebi'nin Vücudi'nin hamamnameleri olduğu bilinmektedir (And, 1969, s.14-18). Kadın hamamları için yazılmış olanlarına "zenanname" adı verilmektedir (Esemenli, 2006).

Günümüzde hamam kültürü ve geleneği hemen her evde tasarlanan modern banyoların ortaya çıkması ile giderek önemini kaybetmiştir. Bu nedenle geleneksel hamam yapılarının vakıf olarak gelir getirenleri günümüze gelmiş ancak diğerlerinin büyük bir kısmı terk edilmiş halde beklemektedir.

Antik dönemden beri inşa edilen hamamlar sadece sağlık, yıkanma veya temizlik mekanı olarak kullanılmamışlar, farklı medeniyetlerde toplu yıkanma geleneği il eğlence, spor gibi faaliyetlerin yapıldığı, sosyo-kültürel bir merkez olarak hizmet vermişlerdir.

Hamamlara ait ilk kapalı mekanların izleri M.Ö. 2500'lerde Hindistan'da, M.Ö. 1800'lerde Girit Adasında, M.Ö. 1350'lerde Mısır'da Tel el-Amarna'da, M.Ö. 1400-1200'lerde İç Anadolu'da Hitit yerleşimleri olan Boğazköy'de ve Gaziantep'te görülmektedir. M.Ö.8. yüzyılda Anadolu-Suriye sınırındaki Asur sarayları ile Antik Ege ve Yunan uygarlıklarındaki saraylarda da hamam mekanlarının olduğu tespit edilmiştir (Şehitoğlu, 2008, s.1).

Hindistan'da Ganj Nehri olması nedeniyle Hindular her sabah nehirde yıkanır. Asurlar, Fırat ve kollarını, Mısırlar ise Nil Nehrini kutsal bulmuş ve yıkanmışlardır. Mısır Kraliçesi Kleopatra Nil Nehri kıyılarına hamamlar inşa ettirmiştir. Eski İranlılara ait Zendavstada adlı kitapta dini temizliğin su ile ibadetten evvel yapılması gerektiği söylenmiştir. Kudüs'te Museviler tarafından kullanılan bir şifa hamamında olduğu bilinmektedir (Aru, 1949, s.10, Ödekan, 1998).

Günümüz hamamlarının ilk adımlarını Yunanlılar atmış olmasına rağmen, bağımsız hamam yapılarının gelişimi Roma İmparatorluğu ile başlamıştır. Yunan hamamları mekansal ve işlevsel özellikleriyle Roma Hamamı'na zemin oluşturmuştur. İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı Devleti, Bizans İmparatorluğu'nun hamamlarını incelemiş, yeni form ve üslubuyla yeniden yorumlamıştır. Romalıların hamamlarını geliştirerek yeni oluşan hamam mimarisi "altın çağını" Osmanlı döneminde yaşamıştır (Kuruçay, 2010).

Kökenine göre hamamlar Yunan, Roma, Bizans ve Türk Hamamı olarak sınıflandırılmıştır. Bu hamam tipolojilerinden farklı olarak Japon Hamamı, Fin Hamamı gibi farklı kültürlerin de özel hamamlarının olduğu bilinmektedir (Esemenli, 2006).

4.1.Yunan hamamı

Yunanlılar hem ruhu, hem de bedeni temizleyen bir araç olarak kullandıkları suyun vücudu dinlendirme özelliğinden faydalanmışlardır (Abbasoğlu,1998). Bu dönemde kutsal alanlara yıkanılmadan girilmiyordu ve bayramlarda bazı heykeller de dini gerekçeyle yıkanılıyordu (Yılmazkaya, 2002, s.10).

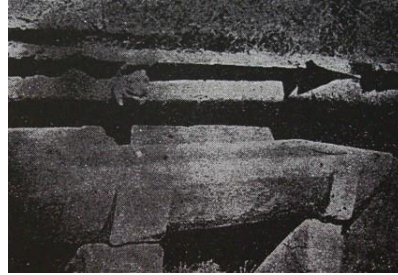
Günümüz hamamlarının benzeri özelliklere sahip ilk hamamlar M. Ö. 3-5. yüzyıllarda Yunanistan Atina'da görülmüştür. Halka açık olan bu hamamların plan şeması daire planlı bir ana mekan ile yanındaki odalardan oluşmaktadır. (Yılmazkaya, 2002, s.10; Şahin, 2009, s.37). Buharla ısıtılan penceresiz odalar, terleme ve yıkanma odaları olarak kullanılmıştır (Şahin, 2009, s.37). Bu şema, uzun yıllar hamam mimarisinin temel planı olarak kullanılmıştır.

Zaman içinde hamamların ısıtma sistemleri gelişmiştir. Örneğin Olympia'daki hamamın ilk evresinde (M.Ö. 5. yy sonu) soba ile ısıtılırken, 4. evresinde (M.Ö 2. yy sonu) hypocaust sistemi ile ısıtmaya başlanmıştır (Abbasoğlu, 1998; Savaş, 2007, s.10). M.Ö. 4. yüzyılda inşa edilen 300 metrekarelik alanı kaplayan Gortys Hamamının ana mekanına M.Ö. 3. yüzyılında başlarında yüzük şeklinde sıcak

hava kanalları eklenmiştir. Bu ısıtma sistemi Roma hamamlarına ait hypocaust ismi verilen sisteme benzetilmektedir (Şahin, 2009, s.37-41).

M.Ö. 5 yüzyılda yapılan Delphi Hamamı'ndaki soba, hem suyu hem de odayı ısıtmaktadır. Sıcak hava, pişmiş toprak borular içinden ve delikli tuğlalar arasından iletilmektedir (Şahin, 2009, s.39). İlk zamanlar basit bir çeşme ve yalaktan oluşan Yunan hamamına, 5. yüzyılda taş veya tuğladan (kireçli kum ile birleşen kiremitlerden) yapılmış, ayaklı küvetler eklenmiştir (Seçkin, 1980; Savaş, 2007, s.10; Şahin, 2009, s.37) (Şekil 4.1).

Yıkanma küvetleri kapalı mekâna taşınarak evlerdeki yıkanma odalarını oluşturmuş, spor ve spora bağlı yıkanma yapılarının gelişmesini sağlamış, "gymnasium"larda terleme ve yıkanma odalarının yapılmasını sağlamıştır (Şahin, 2009, s.37).

Şekil 4.1. Yunan gymnasiumlarında yıkanma teknesi (Aru,1949, s.13)

Gymnasium, Yunancada "çıplak" anlamına gelen "gymnos" kelimesinden türetilmiştir. Anadolu'da ilk gymnasiumlar Pers Dönemi hâkimiyetinin zayıfladığı dönemde M.Ö. 4. yüzyılın sonlarına doğru inşa edilmişlerdir. M.Ö. 4. yüzyılda Yunan hamamları sağlık merkezi görevi üstlenmişler aynı zamanda spor yapmak amacıyla inşa edilmişlerdir.

Gymnasiumlarda soğuk ve sıcak hamamlardaki atletlerin spordan sonra yıkandıkları bilinmektedir (Aru, 1949, s.12). Gymnasiumlar içeride ve dışarıda idman için hazırlanmış bölmeler ve sıcak-soğuk banyolardan ibaret olmayıp, aynı zamanda konferanslar için ayrılmış odalarla da donatılmıştır. Böylece toplumun sosyal yaşam merkezi haline gelmişlerdir (Şahin, 2009, s. 41-42).

Ayrıca Yunan medeniyetinde deniz ve dere kıyılarında spor banyolarının olduğu, devlet ya da özel şahıslar tarafından işletilen halk hamamlarının bulunduğu da bilinmektedir.

4.2. Roma hamamı

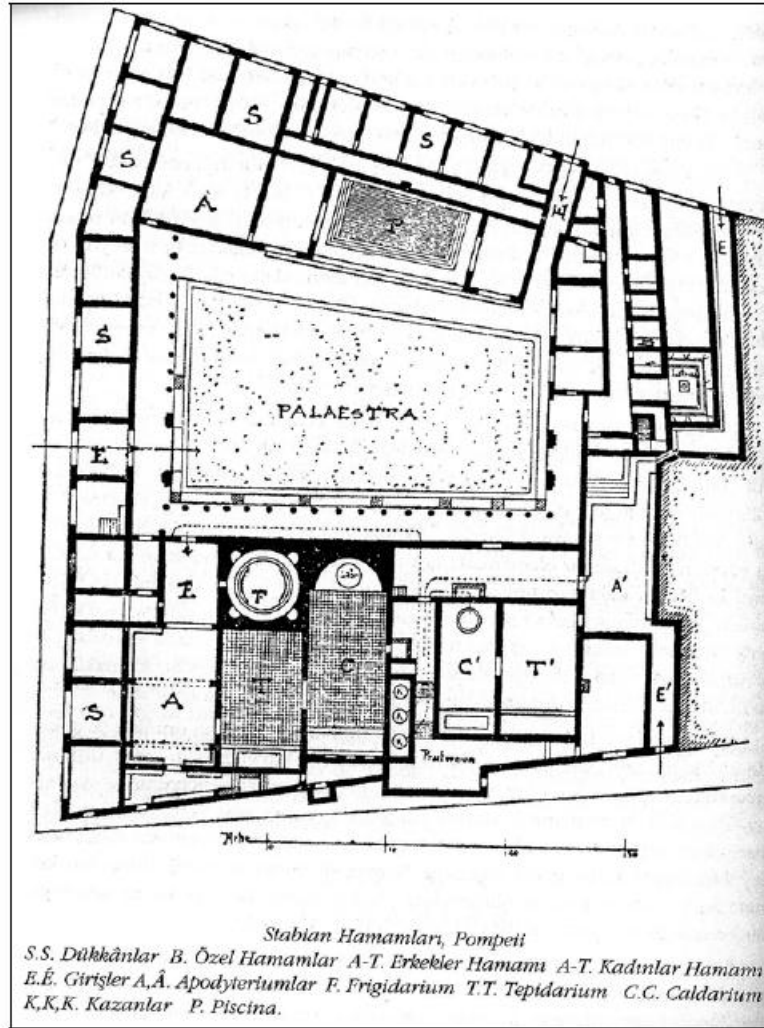
İlk hamamlar Yunanlılara ait olmasına rağmen, bağımsız hamam yapılarının gelişimi Roma İmparatorluğu ile başlamıştır. Yunan hamamları mekansal ve işlevsel özellikleriyle Roma Hamamı'na zemin oluşturmuştur. Yunanlılar döneminde görülen gymnasiumlar, Roma Döneminde işlevsel değişime uğramış, sıcak banyoya eğilim artmıştır (Şahin, 2009, s.42).

Roma Hamamları sadece temizlik değil aynı zamanda toplumsal, kültürel ve sportif faaliyetlerin tek bir yapıda birleştiği yapılardır. Roma Hamamı, Bizans ve Osmanlı hamamlarını oluşturmuştur (Bozok, 2008, s.117).

Bu dönemde yıkanmanın bedava olması hamam sayısını artırmıştır. M.S. 4. yüzyıla ait bir şehir bina envanterinde Roma' da 856 özel hamam ve 11 genel hamam bulunduğu kayıtlıdır (Şehitoğlu, 2008, s.2). Günde sekiz saat açık kalan Roma hamamları çanlar ile açılarak, halka duyurulurdu. çanın sesini duyanların her şeyi bırakıp hamama bir an önce gitmek için koşturdukları yerler olarak bilinmektedir (Yegül, 2006, s. 23-27; Bozok, 2008, s.117). Kadınlar ile erkeklerin aynı mekanda yıkandığı hamamlar M.S. 2. yüzyılın başlarında kaldırıldı (Yılmazkaya, 2002, s.11). Roma İmparatorluğu şehirlerinde az bir para karşılığında hizmet veren özel hamamlar da mevcuttu. Bunlar, halka açık daha görkemli kamu hamamlarının lüksüne sahip değillerdi (Mert, 2009, s.46). Ayrıca bazı soyluların evlerine yaptırdığı özel hamamlar da vardı (Yılmazkaya, 2002, s.10).

Bilinen ilk Roma Hamamı M.Ö. 2. yüzyılda inşa edilen Pompei'deki Stabia (Stabianer) Hamamı'dır. M.Ö. 150 yılında inşa edilmiş bu hamam sonradan

eklerle genişletilmiştir (Brödner, 1992, s.12-16; Yılmazkaya, 2002, s.10-13; Mert, 2009, s.45) (Şekil 4.2).

Şekil 4.2. Stabian Hamamı, Pompei (Aru, 1949, s.18)

Türkiye'de özellikle Batı ve Güney Anadolu' da Roma hamamı örneklerine rastlanmaktadır. Çeşitli kazılarda M.S. 1. ve 3. yüzyıla ait Efes, Miletos, Pergamon, Hierapolis, Perge, Priene, Side, Antakya, Afrodiasias antik kentlerinde hamamlar bulunmuştur (Şehitoğlu, 2008, s.5).

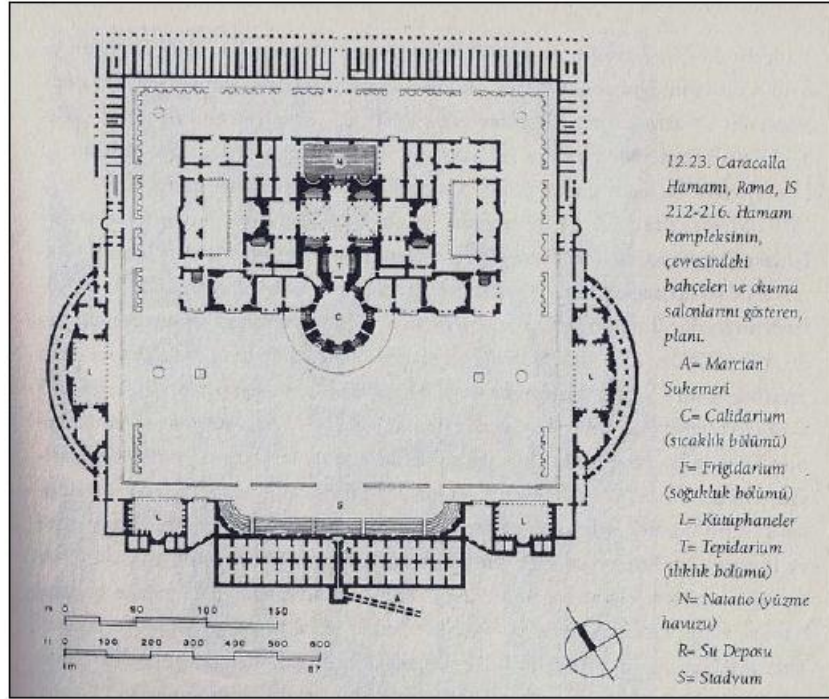
Romalılar, ilk dönemlerde doğal su kaynaklarında ya da evlerde mutfak yanında yer alan "lavatrına"da yıkanırldı. Sonraları, Yunan hamamını model alan, birçok birimden oluşan hamamlara Pompei evlerinde ve şehirlerinde rastlanmıştır. Yunan saray hamamlarının taklit edildiği imparatorluk

döneminde, yıkanmanın lüks bir eğlenceye dönüştüğü görülmektedir (Aru, 1949, s.17).

Roma hamamları Yunan "balnea"ları ve yerli terleme tedavi merkezlerinden gelişmişlerdir. "Hypocaustum"lar eklenerek "therma" adını verdikleri hamamlar oluşmuşlardır. "Therma" ifadesi Yunanca "ılık banyo" anlamına gelir. M.S. 1. yüzyılın sonunda yayılmaya başlamış, zamanla gelişerek, Türkçeye de girmiştir (Mert, 2009, s.45). Bugün kaplıcalara termal adı verilmektedir.

Bazı Roma Hamamları termal suların olduğu yerlerde inşa edilmiştir (Şehitoğlu, 2009, s.4). Böylece Roma hamamları, günümüzdeki kaplıca ve tedavi merkezlerinin temelini oluşturmuşlardır. Daha sonradan yapılan hamamlara su, kemerler ve sarnıçlarla toplanarak getirilmiştir (Şehitoğlu, 2009, s.4).

Roma hamamları Roma'nın ele geçirdiği bölgelerde "Romalılaştırma" politikasının uygulanmasında önemli rol oynamışlardır (Mert, 2009, s.45). Roma İmparatorluğu'nun anıtsal ölçekteki ilk hamamlarına M.S. 1-2. yüzyıllarda rastlanmaktadır. Bu dönemde halkın hamamlara rağbet etmesi, imparatorların bu konuya önem vermelerine neden olmuş, hamam inşa etmek bir güç gösterisine dönüşmüştür. Her imparator kendisinden öncekilerden daha görkemlisini yaptırmış, böylelikle imparatorluğun sınırları içinde çok büyük ebatlarda, anıtsal hamamlar yaygın olarak inşa edilmiştir (Aru, 1949, s.17). Örneğin İmparator Septimus döneminde İstanbul'da yapılan büyük hamamın kapasitesi 2 bin kişiydi (Yılmazkaya, 2002, s.13). İmparator Caracalla tarafından M.S.206-217 yılları arasında yaptırılan ve büyük ölçüde korunarak günümüze ulaşan Caracalla Hamamı 1600 kişi kapasiteli 11 hektar alana yayılan dev bir yapıdır (Şehitoğlu, 2008, s.2; Mert, 2009, s.46) (Şekil 4.3). Roma İmparatorluğu Döneminde M.S. 120 yılında, İmparator Hadrian İstanbul'a bol su gelmesini sağlayacak altyapıyı inşa ettirmiştir (Yılmazkaya, 2002, s.10-13).

Şekil 4.3. Caracalla Hamamı (Kaynak: Savaş, 2007, s.15)

Roma Hamamları paleastra denilen bir avlu ile hamamın ana binasından meydana gelmektedir. Hamam, kadın ve erkekler için iki ayrı bölümden oluşurdu (Yılmazkaya, 2002, s.11). Her bir bölüm temelde dört birimden oluşmaktaydı. Bu birimler, soyunma (apoditerium), soğuk yıkanma (frigidarium), ılıklik (tepidarium) ve sıcaklık (caldarium) odalarıdır (Weber, 1996, s.54-56; Mert, 2009, s.48). Büyük hamamlarda bu birimlerin yanı sıra masaj odaları, kütüphane, konferans salonu, kafeteryalar, alışveriş odaları, tuvaletler, güneş banyosu (solarium) alanları da mevcuttur (Mert, 2009, s.48).

Paleastradan giriş yapanlar öncelikle fiziksel egzersiz yapar, sonra üstünü değiştirir, sırasıyla soğuk yıkanma, ılık yıkanma ve sıcak yıkanma ile vücut rahatlatılır. Sıcak yıkanmadan sonra masaj, yağlanma, güneş banyosu odalarından yararlanılır. Daha sonra vakit geçirmek için servis odalarına geçerler (Mert, 2009, s.48).

Gelişimini tamamlamış bir Roma Hamamının işlevsel ve mekânsal dağılımını dokuz ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; palaestra, apoditerium,

frigidarium, tepidarium, caldarium, sudatorium, praefurnium, hypocaustum ve laconiumdur.

Paleastra (atrium): Hamamın girişinin yer aldığı, yapının ön kısmında, bazı spor oyunlarının yapıldığı, etrafı genellikle sütunlu revaklarla (porticus) çevrili bir avludur. (Mert, 2009; Eyice,1997).

Apoditerium (Apoditerisma): Hamamın soyunma bölümüdür. “Vestearium” olarak da bilinmektedir. Bu mekanın köşesinde hizmet odaları ve odalarının duvarları boyunca sedirler yer alır (Mert, 2009; Kuruçay, 2010).

Frigidarium: Hamamın soğukluk bölümüdür. Soğuk su ile yıkanma yeri olan bu büyük ve gösterişli mekânın ortasında bir veya iki adet, bazen yüzülebilecek kadar geniş ölçülerde bir havuz "natatio / pisin" bulunur ve duvarların önlerinde de heykeller sıralanır. Soğuk suya dayanamayanlar için, palaestrada (atriumda), açık havada pisinler (havuzlar) bulunmaktadır (Mert, 2009; Kuruçay, 2010).

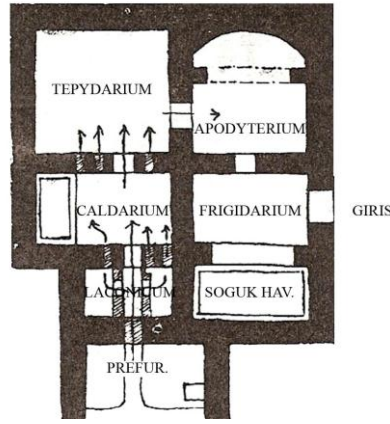
Tepidarium: Hamamın ılıklik bölümüdür. “Alipterium” adı ile de bilinmektedir (Mert, 2009; Kuruçay, 2010). Vücudun yavaş yavaş sıcaklığa hazırlandığı, soğukluk ve sıcaklık arasındaki geçiş yeridir.

Caldarium: Hamamın sıcaklık bölümüdür. “Sudatorium” olarak da bilinmektedir. İçinde sıcak su dolu havuz vardır. Havuzun etrafı, banyodan sonra oturmak için yapılmış sedirler ile çevrilidir (Mert, 2009; Kuruçay, 2010).

Sudatorium: Terlemek için özel hücre ve buhar banyosu görevi gören çok sıcak mekândır. (Mert, 2009; Kuruçay, 2010). Orhan Yılmazkaya (2002)'ya göre, sıcaklık kısmında terlemek için kullanılan küçük bölmeler vardı (Yılmazkaya, 2002, s.11). Bu bölmelerin sudatorium olabileceği düşünülmektedir.

Praefurnium: Sıcak suyun ve havanın sağlandığı ocak bölümüdür. Roma Hamamının ısıtma sistemi hypocaustum ve praefurnium'dan oluşmaktadır. Bu bölümde ağaç ve kömürün ateşlenmesi ile oluşan yüksek ısı hypocaustum

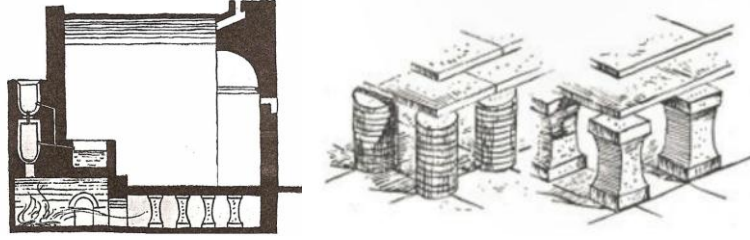
alanına yayılır ve bütün odalar ısınır. Zeminden bacaya kadar ısıtma bağlantısı bulunmaktadır. Bu bağlantı Türk Hamamındaki gibi pişmiş topraktan yapılan künkler ile sağlanmaktadır. Bu sisteme tubuli (tubulus) denmektedir. Fazla ısıya ihtiyacı olan odalarda küçük ayaklı tuğla levhalar (tegla mammata) kullanılmıştır. Praefurnium'un yakınında dumanların çıkış geçitleri için, havuz ve diğer odalara sıcak su sağlamak için 3 adet bronz veya bakırdan kazanlar yerleştirilmiştir. Soğuk su kazanı tuğla bir podyum üzerindedir ve ısıtma kazanına 3 adet kurşun boru ile bağlıdır (Mert, 2009, s.51-52). Ocağın sıcak havası sırasıyla Laconicum, Caldarium, Tepydarium ve Apodyterium'ü ısıtır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Roma Hamamı plan şeması (Aru, 1949, s.17)

Hypocaustum: Yunanca "alttan ısıtma" anlamına gelmektedir (Vitruvius, 1998; Fensterbusch, 1991, s.243-247; Mert, 2009, s.51). Yakılan odunların sağladığı sıcak havanın tuğla pâyelerin (ayakların) arasında dolaştığı bodrum bölümüdür. Osmanlı hamamlarında "cehennemlik" olarak adlandırılan bölüme karşılık gelmektedir. Odunların dumanı ve buhar fazlası, duvarların içine yerleştirilen pişmiş toprak künklerin yardımı ile dışarı atılır. Bu durum, küçük ölçülerdeki hamamlar için yeterli olmakla beraber büyük ölçülerde inşa edilen hamamlarda yetersiz kaldığından taban döşemesinin altında yardımcı servis yolları ve ateşleme ocakları da yapılmıştır. Yanan ateşin kızgın dumanı ve bu ateş üzerinde kaynayan suyun buharı, döşemelerin altında (hypocaustum) ve duvarlarda toprak künkler yardımıyla dolaştırılarak merkezi ısıtma

sağlanmıştır (Aru, 1949, s.12; Eyice, 1997, s.402-403; Yegül, 2008, s.7)(Şekil 4.5)(Şekil 4.6).

Şekil 4.5. Roma'da bir ev hamamı ile Roma Hamamının döşeme sistemi (Aru, 1949, s.14)

Şekil 4.6. Fethiye yakınlarındaki Limyra Antik Kenti'nin hamamının yeraltı ısıtma sistemi (Kaynak: Özer, 2011)

Laconicum: Roma İmparatorluğu'nun son dönemlerinde İmparator Agrippa tarafından oluşturulmuş buhar banyosudur. Kür, hazım ve yemeğin verdiği rahaveti atmak için kullanılan bir hacimdir Bir kapı ile Hypocaust'tan ayrılır.

Bu bölümlerden başka Roma Hamamının arka tarafında ayrıca bir bahçe olmasına özen gösterilmiştir. Bu alan sohbet ve tartışma yeri, filozof, şair ve hatiplerin konuşma alanı olarak bilinen bir eğlence mekânıdır (Ülgen, 1950). Ayrıca Roma hamamı yıkanma bölümlerinin dışında, eğitim ve toplantı salonları, vücut geliştirilen palaestralar, gymnasium ile ilgili bölümler ve dükkan gibi pek çok bölümden oluşmaktaydı (Arseven, 1983).

Roma hamamlarının en belirgin karakteri plan özelliklerinin simetrik olmalarıdır. Frigidarium, tepidarium, caldarium sıralamasının oluşturduğu ana eksenin iki tarafında palaestralar, apoditerium ve iç avlular bulunur. Caldarium ana kütlede çıkıntı yapar. Frigidarium ve caldarium genelde çapraz tonozlar sistemi ile nadiren de beşik tonoz ve kubbe ile örtülüdür (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50; Şehitoğlu, 2008, s.4).

Brödner (1992)'e göre, Roma Hamamı 6 tipe ayrılmaktadır. Bunlar, sıra tipi, halka tipi, çift tesisler, dolaşımı iç kısmında ikiye ayrılanlar, yarı simetrik karışık tip, bazı odaları çift olan tipleridir (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Sıra tipi hamamlarda dolaşım sırasıyla, palaestra, apoditerium, frigidarium, tepidarium, laconicum ve caldarium ile sağlanır (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Halka tipi hamamlarda dolaşım ile başlangıç noktasına dönülmektedir. Apoditerium, servis odaları, caldarium, tepidarium, frigidarium ve apoditerium odaları daire şeklinde düzenlenmiştir (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

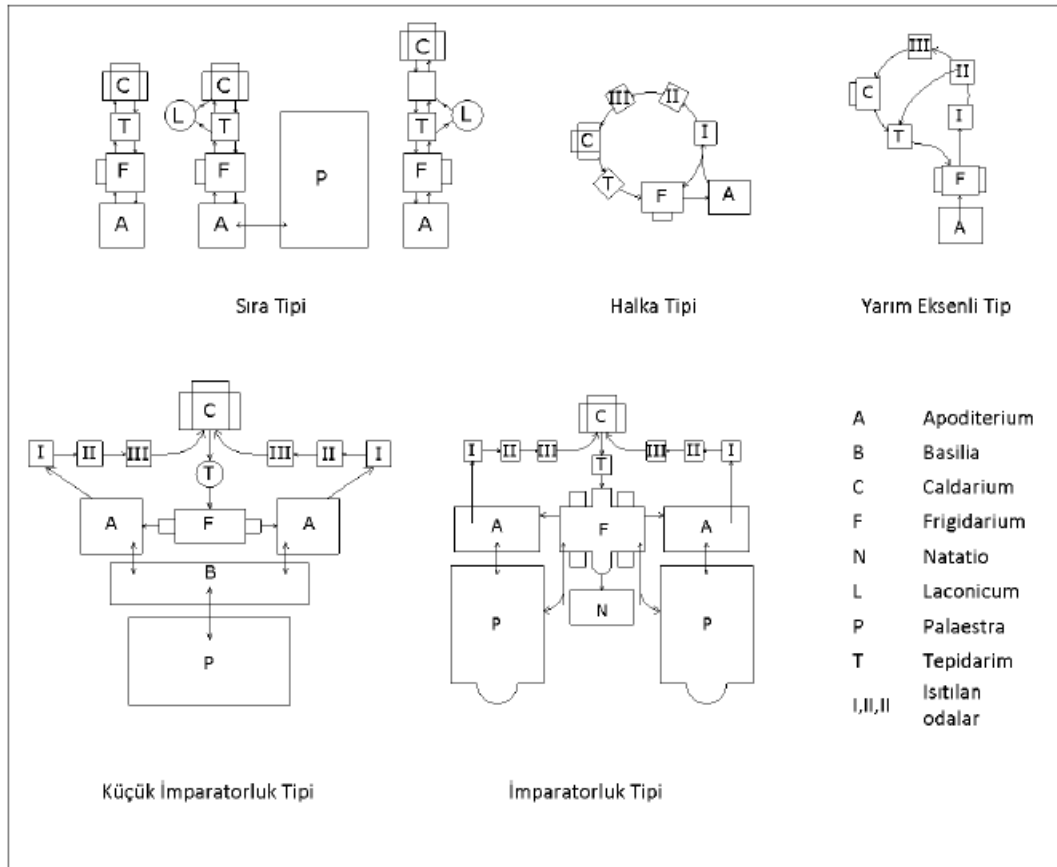
Çift tesisler hamam tipinde (imparatorluk tipi) hamamın her iki yanında giriş ve yıkanma odaları vardır. Türk Hamamı'nın çifte hamam tipolojisine benzemektedir (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Dolaşımı iç kısmında ikiye ayrılan (küçük imparatorluk tipi) hamamlarda, palaestra ve apoditerium ortak kullanıma açık, ancak apoditerium her iki yanında yer alan frigidariumlara bağlantı sağlamaktadır. İki ayrı yoldan caldariuma ulaşılır (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Yarı simetrik karışık (yarım eksenli) karışık tip hamamlarda palaestra, apoditerium ve frigidarium simetrik yerleştirilmiştir. Frigidariumun köşesi hamama dolaşım imkanı verirken diğer köşesi hamamdan çıkış için

kullanılmaktadır. Frigidariumun bir köşesinden servis mekânına dolaşım imkanı vererek caldariuma ulaşım sağlanmıştır. Geri dönüş ise caldarium yanına yerleştirilmiş tepidarium aracılığı ile frigidariuma bağlantı sağlanarak apoditeriuma çıkış verilmiştir (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Bazı odaları çift olan hamamlarda, apoditerium, frigidarium ve servis odaları ortak kullanımlı olup, yıkanma bölümleri çifte yapılmıştır. Ortak kullanılan servis alanından yapının her iki yanına yerleştirilmiş yıkanma odalarına geçiş sağlanmaktadır. Hamamda yıkananlar ortak servis alanları dışında birbirleri ile karşılaşmazlar (Brödner, 1992; Mert, 2009, s.49-50) (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Roma Hamamı plan tipleri (Kaynak: Yegül, 2006, s.162)

Roma hamamlarının görkemli dönemi 5. yüzyıla kadar sürmüştür, 7. ve 8. yüzyıllarda yeni hamamların yapımında azalma görülmüş, 9. yüzyılda yok olma noktasına ulaşmışlardır (Şehitoğlu, 2008, s.5).

4.3. Bizans Hamamı

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 5. yüzyılda yıkılmasına rağmen kaybolan mimari ihtişamı Bizans (Doğu Roma) ile Anadolu ve Balkan topraklarında kısmen sürdürülmüştür. Bizans'ın başkenti olan İstanbul'da hamamlar önemlerini korumaya devam etmişlerdir (Yılmazkaya, 2002, s.11). Örneğin, İstanbul'da bulunan 8 büyük imparatorluk hamamı ve yüzden fazla küçük hamam Bizans Döneminde de kullanılmıştır (Şehitoğlu, 2008, s.5).

Bazı Roma Hamamları onarıldıktan sonra, tedavi ve halkın sığınması amacıyla kullanılmıştır. M.S. 2. yüzyılda yapılan hamamlar başta olmak üzere gymnasium, tiyatro tapınak gibi yapılar inşa ettirilirdi. Ancak 6. yüzyıl itibarıyla sosyal ve kültürel yapılar değişim geçirmiştir. Kentlerde tiyatro, hamam gibi yapılar yerine manastır, hastane, yaşı ve yetim evleri, kiliseler yapılmaya başlanmıştır (Eravşar, 2009, s. 61-62). Halk için yapılan hamamların dışında ev ve saraylarda da özel hamamlar yapılmıştır.

Bizanslılar, genellikle Roma devrinden kalan hamamları kullanmakla beraber, yeni hamamlar da yapmışlardır. Constantinos, Zeuxippe, Arkadios gibi hamamlar Roma hamamlarına benzer biçimde inşa edilen Bizans dönemi hamamlarıdır (Aru, 1949, s.23-26; Dağtekin, 2007, s. 29). Anadolu'da en çok dikkat çeken Bizans hamamı Amoruium Hamamı'dır Bu hamam Apoditerium (apoditerisma), frigidarium, tepidarium, caldarium, sudatorium ve latrina bölümlerinden oluşmaktadır (Eravşar, 2009, s.64).

Bizans hamamları Roma hamamlarının anıtsal görünümünden uzak olmasına karşın, temelde Roma Hamamlarının mimari mekânlarını, plan elemanlarını, yapım tekniklerini ve süsleme biçimlerini taşımaktadırlar (Eravşar, 2009, s.62). Bizans hamamlarının ısıtma sistemi, Roma hamamlarının ısıtma sistemi ile hemen hemen aynıdır. Roma Döneminde olduğu gibi Bizans hamamlarında da bronz kazanlarda ısıtılan su, borularla dağıtılmaktaydı. Biri sıcak, diğeri soğuk olmak üzere iki havuz ve buhar banyosu olan bu hamamlarda, giyinme bölümleri genellikle havuz çevresine yerleştirilmiştir (Bozok, 2008, s.117).

Günümüze Bizans dönemine ait az sayıda hamam ulaşmıştır. Bizans'tan günümüze hamamların yok oluşunun nedenleri, hamam yapılarının sökülüp yapı taşı olarak yeni yapılarda kullanılması, kavim göçleri sonunda istilalar ve iç ayaklanmalardır (Taşcıoğlu, 1998, s.34; Yegül, 2008, s.8).

4.4. Türk Hamamı

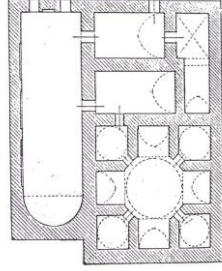
Türkler, Anadolu'ya gelmeden önce İran' da ve Orta Asya'da hamamlar inşa etmişlerdir. Örneğin, Kırgızistan'da yapılan kazılarda ortaya çıkan Karahanlılara ait hamam ile Büyük Selçuklular Dönemine ait İran'da Kirman'ın güneyindeki Nigar Hamamı bu savı doğrulamaktadır (Eravşar - 2, 2009, s.69).

Ayrıca Orta Asya Türklerinde sadece siviller için değil, askerler için de “çerge” adı verilen seyyar çadır hamamlarının bulunduğu bilinmektedir (Taşcıoğlu, 1998, s.35; Yegül, 2008, s.9).

İslam ülkelerine ait ilk hamamlar 8. yüzyılda Emeviler Döneminde ortaya çıkmıştır. Bu hamamlar Bizans hamamlarının etkisinde inşa edilmiştir. Kuseyr-ı Amra, Kasrül Hayr, Hamamüssarah, Hırbetül Mefcer gibi hamamlar bu dönem yapılarıdır (Önge, 1995; Yegül, 2008, s.323; Şehitoğlu, 2008, s.6). Emeviler tarafından Suriye'de yeniden yorumlanan hamamlar, İslam medeniyetlerine zemin oluşturmuş ve Anadolu'ya aktarılmıştır. Böylece Orta Çağ Türk hamamı tipolojisi ortaya çıkmıştır.

Orhan Yılmazkaya (2002)'ya göre, Türkiye-Ermenistan sınırındaki Ani kentinde bulunan 11. Yüzyıl'a ait bir hamamın, Anadolu'da inşa edilen ilk Türk hamamı olduğu düşünülse de, Artuklular'a (1108-1409) ait hamamlar Anadolu'daki en eski Türk hamamlarıdır (Atlı, 1990, s.11; Yılmazkaya, 2002, s.14; Yegül, 2008, s.10). Mardin Maristan, Mardin Sitti Radviyye ve Yeni Kapı Hamamları Artuklulara ait olduğu bilinen hamam örnekleridir (Dağtekin, 2007, s. 30).

12. yüzyıl döneminde inşa edilen Mardin Radviyye Hamamı soğukluk, ılıkılık ve sıcaklık bölümlerinden meydana gelmiştir. Kesme ve moloz taştan yapılan, dikdörtgen planlı hamamın soğukluğu dar ve uzun planlı, sıcaklığı ise kare planlı ortası kubbeli, dört eyvanlı ve dört köşe hücrelidir (Yegül, 2008, s.10) (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Mardin Radviyye Hamamı (Atlı, 1990, s.11).

Türk hamamlarında, Roma hamamlarında olduğu gibi spor faaliyetleri bulunmazdı (Taşcıoğlu, 1998, s.34; Yegül, 2008, s.8). Bu hamamlarda mahremiyet artmış, kapalı mekanlar oluşmaya başlamış ve "halvet" adı verilen hücrelerde yıkanılmaktadır. Türk hamamları, Roma hamamlarının açık ve kapalı alanlarının büyüklüğüne hiçbir zaman ulaşamamıştır. Türk hamamlarından farklı olarak, bazı Roma Hamamları çok büyük oldukları için tabana yardımcı ateşleme ocakları yapmışlardır (Yılmazkaya, 2002, s. 39; Savaş, 2007, s.17). Roma hamamlarında durgun suyun olduğu havuzlar bulunurken, Türk hamamları akan suda yıkanılan mekanlara sahiptir. Sadece şifalı veya mineralli suların bulunduğu ılıcalarda durgun su (havuz) bulunmaktadır. Temiz olarak girilen bu şifalı havuzlarda da kabarcıklar ile suyun hareketi yine sağlanmıştır. Bu havuzlara da önceden temizlenerek girilmiştir (Taşcıoğlu, 1998, s.34; Yegül, 2008, s.8). Ayrıca Roma hamamlarının süslü cephelerine karşılık, içe dönük yapılar olarak bilinen Türk hamamlarının cepheleri oldukça sadedir (Yılmazkaya,2002; Savaş, 2007, s.17).

Roma ve Bizans hamamlarının etkisinde zamanla gelişen Türk hamamları, özellikle 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarını gezen Avrupalıların ilgisini çekmiştir. Bugün Avrupa'da bu hamamlar halen "Türk Hamamı" olarak bilinmektedir (Yılmazkaya, 2002, s.34). Paolo Giovio (1570), Bassano da Zaran

(1520), Richer (1540), Pierre Belon (1553) Türk Hamamı'nı ve kültürünü anlatmışlardır. Ayrıca Tavernier, Thevenot, Lady Mary, Wortley Montagu, Miss Pardoe, Mrs. Harvey gibi yabancı birçok gezgin de Türk Hamamı konulu yazılar yazmışlardır (And, 1969, s.14-18; And, 1979, s.56).

Anadolu Selçuklular Dönemi Hamamları (1077- 1307):

Anadolu'yu fetheden Türkler, Bizans'a ait başta kaplıca hamamları olmak üzere halk hamamlarını onarmışlar ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanmışlardır. Türkler tarafından onarılarak kullanılan Bizans halk hamamlarına örnek olarak, Kayseri Küllük (Kölük) (12.yy.) ve Kastamonu Vakıf (13. yy.) hamamları verilebilir (Önge, 1995, s.9).

Anadolu Selçuklu Dönemi hamamlarına Konya, Kayseri, Sivas, Tokat, Amasya, Niksar, Erzurum, Divriği gibi Selçukluların merkez şehirlerinde rastlamak mümkündür (Eravşar - 2, 2009, s.69). Günümüze bu döneme ait çok az sayıda hamam ulaşmıştır. Kayseri Kümbet Hamamı, Kayseri Sultan Hamamı, Alanya İç kale Hamamı, Alara Kalesi Hamamı önemli örneklerdir (Savaş, 2007, s.16).

Selçuklular döneminde, hamamların bir kısmı ılıca ya da kaplıca gibi doğal sıcak suyun kullanıldığı, bir kısmı ise yapay ısıtma ile sıcak suyun kullanıldığı türden yapılmıştır. Önceleri yerleşim alanlarına uzak, kaynak sularına yakın inşa edilen hamamlar, daha sonra yerleşim merkezlerinde yer almaya başlamıştır. Çarşı hamamı olarak inşa edilen bu hamamlar, küçük ve kullanışlı yapılardır (Taşcıoğlu, 1998, s.35; Yegül, 2008, s.9).

Haşim Karpuz, Anadolu Selçuklu Mimarisi üzerine yaptığı çalışmada Selçuklu Hamamlarının mekan organizasyonu bakımından üç sınıfa ayrıldığını tespit etmiştir. Bunlar radyal (dairevi), haçvari (dört eyvanlı, köşe hücreli) ve münferit (sıcaklık ve ılıklik bölümleri eş) planlı hamamlardır (Karpuz, 2004, s.107).

Esra Yegül (2008), Üsküdar Hamamları üzerine yaptığı yüksek lisans tezi çalışmasında Anadolu Selçuklu Dönemi hamamlarına ait bazı tespitlerde bulunmuştur. Bunlar:

1. Anadolu Selçuklu hamamları art arda sıralanan soğukluk, aralık, ılıklik, sıcaklık, su deposu ve külhandan oluşur. Selçuklu hamamlarında ön kısımda revaklı bir bölüm oluşturulurdu. Bu özellik, az sayıda da olsa, bazı Osmanlı hamamlarında kullanılmıştır (Yılmazkaya, 2002).

2. Anadolu Selçuklu hamamları sıcaklık bölümü mekan düzenlemesine göre 3 tipe ayrılmaktadır. Bunlar yıldızvari sıcaklıklı (radyal), dört eyvanlı köşe hücreli (köşe halvetli) ve ılıklik - sıcaklık - halveti eş odalar halinde olan (eşit mekanlı) plan tipi olmak üzere 3 çeşittir (Yegül, 2008, s.10-11). Semavi Eyice (1997)'ye göre ise, Selçuklular ve Beylikler dönemi çarşı hamamlarının sıcaklık bölümlerinin genellikle dört eyvanlı, köşeleri halvet hücrelidir (Eyice, 1997).

3. 1. Anadolu Selçuklu hamamları yöresel moloz taş ya da düzgün kesme taştan yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Mermer malzeme iç döşeme, seki ve kurnalarda; tuğla malzeme örtü sisteminde, kemerlerde; ahşap malzeme soğukluk bölümlerinin örtü sisteminde, sedirlerde ve fevkani bölümlerde kullanılmıştır.

4. Anadolu Selçuklu hamamlarında taş işçiliği sadedir, buna karşılık çini ve alçı süslemeye ağırlık verilmiştir (Yegül, 2008, s.10-11).

Erken dönemde inşa edilen Selçuklu hamamları genellikle kent merkezinde, çarşı hamamı olarak çalışmakta ve "tek hamam" tipindedir. Gündüz bayanlara, akşamları erkeklere hizmet etmektedir. Bu hamamlar daha sonradan bayanlar kısmının eklenmesiyle çifte hamama dönüştürülmüştür (Eravşar - 2, 2009, s.72).

Beylikler Dönemi Hamamları (1072-1608):

Selçuklu hamamlarında görülen mekan düzenlemesi, Beylikler Dönemi hamamlarında da kullanılmıştır. Sıcaklık eyvanlarının boyutları halvetlerin boyutlarına yakındır. 13. yüzyıl sonlarına doğru eyvan genişliklerinin derinliklerine oranla artmaya başladığı görülmektedir (Yegül, 2008, s.12).

Beylikler Dönemine ait büyük hamamların soyunmalık bölümünde kubbe örtü sistemi kullanılmaya başlanılmıştır. Soyunmalığın duvarlarında pencereler iki sıra halinde yerleştirilmiş, kubbe kasnağında da küçük pencereler açılmıştır (Atlı, 1990, s.16).

Selçuklu hamamlarında görülen “aralık” mekânı, Beylikler dönemi hamamlarında da vardır. Selçuklu hamamlarında ılıklığın ölçüleri büyük, beylikler döneminde ise daha küçüktür (Yegül, 2008, s.11).

Büyük yerleşim merkezlerinde Beylikler dönemi hamamlarında kurna musluklarının takıldığı aynataşlarının mermerden yapılıp, üzerleri motif ve yazılarla bezendiği görülür. Ayrıca bazı önemli hamamlarda, musluklardan hem soğuk hem de sıcak su akıtılmaya başlanmıştır. Döşemeler mermerle kaplanmaya başlanmıştır. Bu dönem hamamlarının tonoz ve kubbelerinde mukarnaslı süsleme, duvarlarda çini kaplama ve kalem işi süslemeler görülmektedir (Yegül, 2008, s.12).

Osmanlı Dönemi Hamamları (1299-1922):

İstanbul'un Osmanlı topraklarına katılmasıyla Bizans ve öncesi döneme ait hamamlar yeni form ve üslup ile yeniden yorumlanarak inşa edilmiştir. Osmanlı, İstanbul'un yanı sıra uzandığı geniş coğrafyada birçok hamam yaptırmıştır. Anadolu'daki örneklerinin dışında Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da da Osmanlı hamamına rastlamaktadır (Yılmazkaya, 2002, s.17).

Bursa'da 1. Murad tarafından Christodulos adındaki Rum bir mimara Bizans kalıntılarında elde edilen devşirme malzemeye yaptırılan eski hamam, Osmanlı Döneminde yapılan ilk hamam olarak bilinmektedir (Aru, 1949). Ancak Düriye Bozok'un (2008) araştırmasına göre, Osmanlı Döneminde inşa edilen ilk hamam, Bursa' da 1336 yılında Orhan Bey tarafından yaptırılmış olan hamamdır. Kamusal alandaki ilk hamam ise 1584 yılında III. Murat'ın annesi Nurbanu Sultan'ın Mimar Sinan' a yaptırdığı Çemberlitaş Hamamı'dır (Bozok, 2008, s.118).

Osmanlı tarihi boyunca çok sayıda hamam inşa edilmesinin iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi hamamların cami gibi hayır eserlerine iyi gelir getirmeleri, ikincisi ise hamamların ait oldukları yapı topluluğunun (külliye) genelde merkezi olan cami cemaatine hizmet vermesidir. Ancak zamanla ekonomik katkıları azalan bu hamamlar ortadan kaldırılmıştır (İslam Ansiklopedisi, 1999, c.15, s.414). Günümüzde geleneksel hamam yapılarından vakıf olarak gelir getirenleri günümüze gelebilmiş ancak diğerlerinin büyük bir kısmı terk edilmiş ya da yok olmuştur.

Dini ve ticari yapılar inşa edilirken ilk olarak hamam inşası tamamlanmakta hamam yapımı bittikten sonra işlerliğini sağlamak amacıyla da vakıf kurulmaktaydı (Bozok, 2008, s.117). Hamamların dini ve ticari yapılar yapılmadan önce inşa edilmelerinin diğer amacı da uzun süren inşaatlarda çalışacak işçilerin temizliklerini sağlamaktır (Yılmazkaya, 2002, s.17).

Vakıf hamamları daha sonraları 300 yıl gibi uzun süreli kiraya verildiğinden, hamamların çoğu şahıs mülkiyetine geçmiştir (Haskan, 1995, s.7-9; Gültekin, 2008, s.126). Özel mülkiyete geçiş, iyi gelir getiren hamamların bazılarının özgün işlevi dışında kullanılmasına, bu nedenle hızla bozularak günümüze kadar ulaşamamalarına neden olmuştur (Eyice, 1994, s.538; Yılmazkaya, 2002, s.20).

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme, duraklama ve gerileme dönemlerinde hamam mimarisi gelişmiş, hamam inşası sayısında artma ve azalmalar olmuştur. 15. ve 16. yüzyıllarında Osmanlı külliye ve halk hamamlarının inşasında önemli

bir artış yaşanmıştır. 17. yüzyıla kadar önemli bir artış gösteren hamamlar bu dönemden sonra tüm yapı türlerinde olduğu gibi, daha az sayıda inşa edilmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, 17. Yüzyılda sadece İstanbul içerisinde 168 adet hamamın bulunduğunu belirtmiştir (Baran, 2006, s.32). 17. yüzyıldan kalma hamam sayısı azdır. Bunun başlıca nedeni, bu dönemde az hamam yapılmış olması değil, aradan geçen sürede birçok hamamın bakımsızlık ve istismak gibi nedenlerle yıkılmış olmasıdır (Sözen, 1975, s.272).

18. yüzyılın sonlarına kadar Klasik Osmanlı mimarisinin etkin olduğu büyük ve gösterişli hamamlar inşa edilirken, bu dönemden sonra daha küçük ve sade hamamlar inşa edilmiştir (Kuruçay, 2010).

Çok karlı kuruluşlar olan hamamların büyük bir hızla artışı, çok fazla suyun harcanmasına ve çok fazla odun tüketilmesine yol açmıştır. Su ve yakacak sıkıntısı baş gösterince, padişah fermanı ile halk hamamlarının yapımına kısıtlamalar getirilmiştir (Esemenli, 2006, Kuruçay, 2010).

Erken dönem hamamlarının boyutları küçük ve planları asimetriktir. Klasik dönemde ise, tamamen simetrik ve çifte hamamlar yoğunluk kazanır (Kuban, 1996; Baran, 2006, s.31).

13. yüzyılda Osmanlı hamamlarında soyunmalık bölümü büyük bir kubbe ile örtülmeye başlanmıştır. Eyvanlar ise bu dönemden önce sivri, beşik ya da çapraz tonozlar ile örtülü iken, bu dönemden itibaren aynalı tekne tonoz, mukarnaslı tonoz veya kubbe gibi farklı örtü sistemleri ile örtülmüştür. Bu dönemde alçı işçiliği yoğun olarak kullanılmıştır (Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, 1982, c:5, s.837; Yegül, 2008, s.13, 14).

15. yüzyıldan itibaren simetrik planlı çifte hamamlar yoğunluk kazanmış, erken dönem hamamlarına oranla daha büyük boyutlu hamamlar inşa edilmiştir (Atlı, 1990, s.26). Bu dönem hamamlarının soyunmalığı kâgir ya da ahşaptan yapılmıştır. Soyunmalığın kubbe ile örtülmesi 15. yüzyıldan itibaren gelenek haline gelmiştir (Önge, 1988, s.409). Erken Osmanlı Dönemi hamamları

ölçüsünde olmasa da, bezeme ve zengin örtü sistemleri klasik dönem hamamlarında da kullanılmıştır (Sözen, 1975, s.272; Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, 1982, c:5, s.848; Baran, 2006, s.31).

Erken dönem hamamlarının önemli özelliklerinden biri olan aralık mekânı, giderek küçülmüş ve 16. yüzyılda yerini tamamen ılıkığa bırakmıştır (Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, 1982, c:5, s.848; Yegül, 2008, s.15). 16. yüzyıla kadar kare planlı sıcaklık halvetleri, 16. yüzyıldan itibaren dikdörtgen, altıgen, sekizgen, üç yanı eyvanlarla derinleştirilen haçvari planlı olarak değişim göstermiştir. Soyunmalığın duvarlarına alttakiler dikdörtgen, üsttekiler kemerli olmak üzere iki - üç sıra pencere açılması da, 16. yüzyıl hamamlarında görülmeye başlanmıştır (Önge, 1988, s.409, 412; Yegül, 2008, s.15).

Bu dönem hamamları erkekler bölümü cümle kapılarında profilli silmeler, mukarnaslarla özenli bir taş işçiliği kullanılmıştır. Bu döneme ait süsleme erken dönem hamamlarındakilere göre daha sadedir (Önge, 1988, s.417; Yegül, 2008, s.16).

Hamam mimarisinde en iyi örnekler, klasik dönemde görülmektedir. 18. yüzyıldan sonra çok az sayıda hamam görülür. 18. yy. hamamları plan merkeziyetini kaybeder. Rokoko, Barok ve Ampir üsluplarının etkileri görülür. Saray ve konak hamamlarında da önceki dönemlere ait hamamların güzelliği mevcut değildir (Yegül, 2008, s.16). 19. yüzyılda yeni hamamlar yapmak yerine, mevcut semt ve çarşı hamamları kullanılmış, geliri azalan hamamlar ise yıktırılmıştır (Işın, 1995, s.262; Baran, 2006, s.32).

Osmanlı hamam mimarisinin en özgün örnekleri, Mimar Sinan Döneminde inşa edilmiştir. Mimar Sinan geleneksel hamam plan şemalarını kullanmakla birlikte, hamam mimarisine yenilik de getirmiştir. Mimar Sinan döneminden sonra yapılan örneklerin, Sinan'ın eserlerini tekrarladığı görülmektedir (Baran, 2006, s.31; Yegül, 2008, s.16). Mimar Sinan'ın yapmış olduğu hamamlardan en büyük kubbeli hamamı, 17 metrelik soyunma yeri, kubbe çapı ve 27 metre yükseklikle, günümüzde çarşı olarak kullanılan Mahmutpaşa Hamamı'dır.

Cumhuriyet Dönemi Hamamları (1923- ...)

Cumhuriyet Dönemi Hamamlarının belirgin ve karakteristik ortak bir özelliği yoktur. Bu döneme ait hamamlarda betonarme ve çimentonun kullanılmaya başladığı görülmektedir. Bu dönem hamamlarının en dikkat çekici örneklerinden biri Atatürk Orman Çiftliği Bira Fabrikası Hamamıdır (1937). Hamam, betonarmenin kullanıldığı modern yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi yapısı olan hamam kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen kütleli yapı, geleneksel Türk Hamamı plan şemasına uygundur. Soyunmalık, ılıklik ve sıcaklık olmak üzere art arda sıralanan üç bölümden oluşur. Türk hamam mimarisine yaptığı vurgu nedeni ile sembolik bir anlatım da içeren Bira Fabrikası Hamamı işlevin ve malzemenin öne çıkarıldığı, geleneksel hamam tipolojisi ile modern malzeme ve tekniğin birlikte kullanıldığı bir yapıdır.

Şekil 4.9. Atatürk Orman Çiftliği Bira Fabrikası Hamamı (Kaynak: <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/mgc/ham/trindex.htm>)

5. TÜRK HAMAMI

5.1. Türk Hamamı'nın Mimari Özellikleri

Türk Hamamı mimarisi; mekân düzenlemesi, yapı tekniği, strüktür ve malzeme özellikleri, cephe düzenlemesi, örtü sistemi, bezemeler, aydınlatma sistemi, su tesisatı ve ısıtma sistemi başlıkları altında ele alınmıştır.

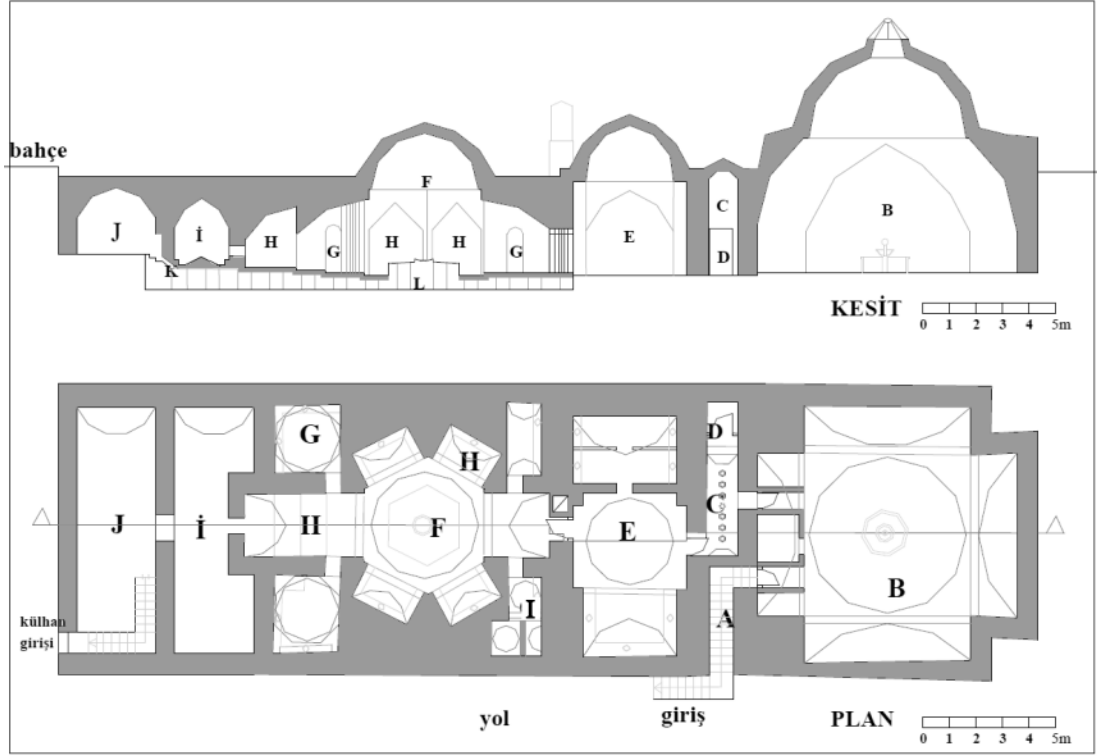
5.1.1. Mekan düzenlemesi

Türk Hamamı'nın plan özellikleri içinde barındırdığı mekanların düzenlemesi ve farklılık gösterdiği plan tipolojilerine bağlı olarak iki bölümde ele almak gerekir.

Hamamların mekan organizasyonu "soyunmalık", "ılıkılık" ve "sıcaklık" olarak üç ana birimden oluşmaktadır. Ana birimler ile "taşlık (rüzgarlık)", "aralık", "su deposu", "külhan" ve "cehennemlik" gibi diğer birimler ile birlikte birbirini tamamlayan geleneksel hamam plan tipolojisini oluşmaktadır.

Hamamların mimari düzeni temel olarak bu bölümlerin bir aks üzerinde art arda sıralanması ile oluşmaktadır. Taşlık, aralık ve tıraşlık mekanları ise bu planlamanın içinde zaman zaman görünen mekanlardır.

Hamam mekanları genellikle tek bir aks üzerinde art arda sıralanırken, kimi zaman topografik durumdan veya parsel boyutlarından dolayı soğukluk veya ılıkılık bu akstan koparılarak konumlandırılmıştır. Soğukluk ve ılıkılık mekanı akstan ayrılarak tasarlanırsa bile, sıcaklık, külhan ve su deposu bölümleri hamamlardaki ısıtma tekniğinden dolayı her zaman aynı aks üzerinde yer almaktadır (Dağtekin, 2007, s. 32) (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Hamamlarda mekan örgütlemesi [A. Taşlık, B. Soyunmalık, C. Aralık, D. Hela, E. Ilıklık, F. Sıcaklık merkezi mekan, G. Halvet, H. Eyvan, I. Tıraşlık, İ. Su deposu, J. Külhan, K. Ocak, L. Cehennemlik] (Dağtekin, 2007, s.33).

Geleneksel hamamlara ait bu plan şeması bölgesel bazı değişiklikler gösterse bile Türk hamamının mekânsal organizasyonunu oluşturmaktadır.

Türk hamamında iç mekanların yükseklikleri, plan boyutlarındaki hiyerarşik düzen ile doğru orantılıdır. En yüksek mekan genellikle soyunmalık mekanıdır. Sıcaklık bölümünün merkezi mekanı ondan daha alt seviyededir. Hücrelerin yükseklikleri en alt seviyede olup, genellikle birbirine yakındır (Şehitoğlu, 2008, s.11).

Bazı hamamlarda havlu kurutma, kahve ocağı, kadı locası, odun deposu ve avlu gibi servis mekanlarına da rastlanmaktadır. Örneğin, Kilis Bey Hamamı'nda kadı locası, Isparta Dalboyunoğlu Hamamı'nda kahve ocağı bölümleri görülmektedir (Dağtekin, 2007, s. 32, 33).

Hamamların temel mekan organizasyonuna göre, yıkanmaya gelen insanlar öncelikle bir rüzgarlıktan geçtikten sonra soyunmalığa ulaşırlar. Soyunma hücrelerinde soyunduktan sonra, genelde ana giriş kapısının karşısında bulunan bir kapıdan hamamın ılıklığına girilir. Vücudu sıcağa alıştırmak için bir müddet burada kalındıktan sonra hamamın üçüncü kısmı olan sıcaklık kısmına geçilir. Sıcaklık bölümünde kurnalı yıkanma köşeleri ve halvet hücrelerinde yıkandıktan sonra aynı yol takip edilerek soyunmalık (camekan) denilen bölüme çıkılır (Aru,1949). Bu mekanlarda kullanıcının vücut sıcaklığını yavaş yavaş dengelemek için, mekanların sıcaklığı soyunmalıktan külhana doğru artmaktadır.

Soyunmalık (Soğukluk)

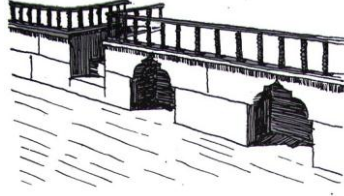
Soğukluk yani soyunmalık Farsça "elbise soyunulan yer" anlamına gelen "camegah" sözcüğünden türemiş olan "camekan" ismi ile de bilinmektedir (Önge, 1995, s.19; Sözen ve Tanyeli, 2011, s.49). Eski Türk konaklarına ait özel hamamlarda soyunma odası olarak bilinen bölüme "hamam odası" denmektedir (Hasol, 2002, s.200). Eski Roma hamamlarında Apoditerium, Apoditerisma ya da Vestarium olarak bilinen mekanlardır (Gültekin, 2008, s.127).

Hamama "cümle kapısı"ndan ilk girilen ilk bölümdür. İklimin aşırı sıcağından ve soğuşundan korunmak için de cümle kapısının önüne kapalı bir giriş mekanı (rüzgarlık) inşa edilmiştir. 13. yüzyıla ait Sivas Divriği Bekir Çavuş Hamamı buna örnek verilebilir (Önge, 1995; Gültekin, 2008, s.127).

Soyunmalık, halvetler ile birlikte bütün bir sıcaklık mekanına eşdeğer büyüklüktedir. Hamamın kare ya da kareye yakın planlı, en büyük ve en yüksek mekanı olarak bilinmektedir (Şehitoğlu, 2008, s.10 - 13). Soyunmalık kubbesi hamamların kompozisyonunda baskındır ve en yüksek kubbeye sahiptir (Kuban, 1988, s.197-198).

Bu mekanda soyunma hacimleri yer alır. Soyunmalıklarda merdivenle çıkılan, 100-120 cm yükseklikte, 150-250 cm genişlikte olan, taştan veya ahşaptan

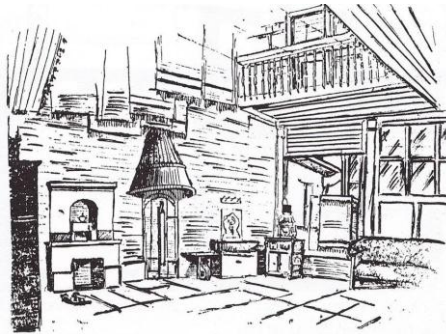
yapılmış bir "seki" bulunmaktadır. Bu sekinin üzerinde ahşap "sedirler" yer alır. Sekilerin altında ayakkabıları ve nalınları koymak için tasarlanan raflar vardır. Bu raflara "hamam kasası" ya da "hamam sandığı" adı verilir (Aru, 1949; Taşcıoğlu, 1998, s.71; Gültekin, 2008, s.127) (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Soyunma sekileri ve hamam sandığı (kasası) (Aru, 1949)

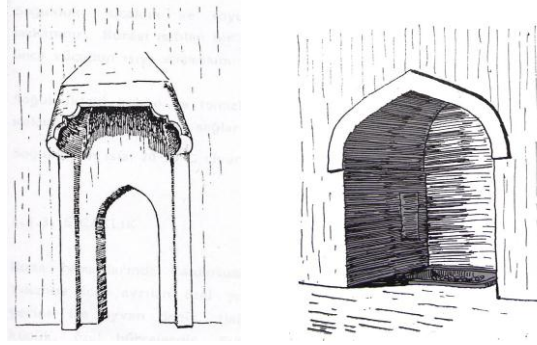
Soyunmalığın cümle kapısının yanında hamamcı için ayrılmış küçük bir mekan (idare odası) ile müşterilerin bıraktığı emanetler için ayrılmış dolaplar yer alır (Aru,1949; Taşcıoğlu, 1998, s.73; Baran, 2006, s.37-38). 15.-16. yüzyıllardan itibaren bazı hamamların soyunmalık duvarlarında eşya veya elbise koymaya yarayan nişler yapılmaya başlanmıştır (Önge, 1995; Gültekin, 2008, s.127).

Soyunmalıkta ahşap ya da mermerden yapılmış "kahve ya da çay ocağı" ve metal musluklu içme suyu çeşmesi vardır (Aru,1949; Taşcıoğlu, 1998, s.73). Çay ocağının basit örneklerine rastlanabileceği gibi, sultan hamamlarında çok süslü ve abartılı olanlarıyla da karşılaşılmıştır (Kuruçay, 2010). Sosyal açıdan önemli bir fonksiyona sahip olan soyunmalık bölümü yıkanmadan önce ve yıkandıktan sonra harareti dindirmek için uzanarak dinlenilen; çay – kahve – şerbet - su vb. meşrubat içilen mekandır (Gültekin, 2008, s.127; Kuruçay, 2010) (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. İstanbul – Sirkeci’de Abbasağa (Küçükkağa) Hamamı soyunmalığı (Yaman, 2010, s.133)

Soyunmalık bölümünde genellikle ısıtma sistemi ve sıcak su tesisatı yoktur. Soyunmalıktan ılıkılık kısmına geçişi sağlayan kapı üzerinde, ılıkılıktan çıkan buharı tutan ve "buhar yaşmağı" (yaşmaklı kapı) adı verilen külah şeklinde bir baca bulunmaktadır. Soyunmalığın duvarlarında havlu ve peştamalların kurutulması için bacasız, "havlu kurutma ocağı" adı ile bilinen kemerli bir niş bulunmaktadır (Aru, 1949, s.32; Önge, 1988, s.408; Güvenç, 1997) (Şekil 5.4).

Şekil 5.4. Yaşmaklı kapı ve havlu kurutma ocağı (Aru, 1949, s.32)

Genellikle tek kat olarak yapılan soyunmalık bölümü, bazı hamamlarda 3 kata kadar çıkabilmektedir. Bazı hamamların soyunmalık bölümünde ahşap sütunlar üzerinde düzenlenmiş ahşap bir merdivenle çıkılan soyunma ve dinlenme için ayrılmış, "şirvan" denilen bir galeri katı bulunmaktadır (Aru,1949, s.32; Seçkin, 1980; Taşcıoğlu, 1998, s.73; Yegül, 2008, s.28-29).

Soyunmalığın kubbesinin ortasında bir aydınlık feneri ve tam altında da mermerden işlenmiş fiskiyeli bir "havuz" veya "şadırvan" bulunur (Aru,1949; Baran, 2006, s.37-38). Bu havuz veya şadırvan hem musikisi ile dinlendirici bir etki yaratır, hem de ortamın iklimlendirilmesine katkı sağlar. Havuzun kademelerinden akan sular buraya konulan meyveleri soğuturken, aralarına dizilen özel bitkiler solunumu kolaylaştırır (Taşcıoğlu, 1998, s.72; Kuruçay, 2010).

Hamamların soyunmalık bölümü genellikle kagirdir. Bu mekânın ahşaptan yapıldığı örnekler de vardır. Ahşap malzeme sık sık tamir gerektirdiğinden ahşap malzemeden yapılan camekanlar büyük değişikliğe uğramış ve

özgünlüğünü kaybetmiştir. Geleneksel hamamların büyük bir kısmı camekan bölümlerinin aşırı tahrip olması nedeniyle yıkılmak istenmiştir (Eyice,1997).

16. yüzyıldan itibaren ise soyunmalıkların cümle kapısı önünde zarif ahşap sütunların veya kagir kemerlerin taşıdığı, ahşap kirişleme tavanlarla veya kagir kubbe ya da tonoz ile örtülü revaklar inşa edilmiştir (Kuran, 1986; Gültekin, 2008, s.127). Hamamlara 16. yy'da eklenen revak bölümlerinin ilk kez Mimar Sinan tarafından tasarladığı düşünülmektedir (Önge, 1988, s.407; Yaman, 2010, s.130-131). İstanbul Haseki Sultan Hamamı (1556-57) buna örnek gösterilebilir (Kuran, 1986; Gültekin, 2008, s.127). Sivas'ta Meydan ve Kurşunlu Hamamları (16. yy) girişleri kurşun kaplı ahşap saçaklarla korunduğunu gösteren taş konsollarla, Erzurum Lala Paşa ve Murat Paşa Hamamları (16. yy) ise tonozlu ve kubbeli revaklara sahiptirler (Önge, 1988, s.407; Yaman, 2010, s.130-131).

Aralık

Anadolu'daki 12. – 13. yüzyıl hamamlarında genellikle soyunmalık ile ılıklik bölümleri arasında, üstü tonoz veya kubbe ile örtülmüş, "aralık" ya da "ara mekanı" adı verilen bölümler tasarlanmıştır (Önge, 1988, s.408). Bu mekan ısıtılmış ve ısıtılmamış bölümler arasında yalıtım sağlamaktadır (Şehitoğlu, 2008, s.10). Aralık bölümlerinde taş veya ahşap bölmelerle ayrılmış "hela" ve "tırışlık" (usturalık) gibi birimleri bulunmaktadır (Önge, 1988, s.408).

Erken dönem hamamlarının en önemli özelliği olan bu aralık mekanları zamanla küçülmüş ve 16. yüzyılda yerini tamamen ılıkliğa bırakmıştır (Önge, 1988, s.408; Yaman, 2010, s.134). Klasik Osmanlı Döneminde ortadan kalkan bu mekanın görevini ılıklığın yanı sıra soyunmalıktaki "buhar yaşmağı" (davlumbaz) üstlenmiştir (Eravşar-2, 2009, s.76).

Ilıklık

"Soğukluk", "geçiş mekanı", "ılıklik", "kapı arası" gibi farklı isimlerle anılmaktadır. Roma hamamlarında "Tepidarium" ya da "Alipterium" denilen

mekandır. Vücudun yavaş yavaş sıcaklığa hazırlandığı, soyunmalık ve sıcaklık arasındaki geçiş yeridir (Aru, 1949). Ilıklık genellikle dikdörtgen planlıdır. Soyunmalıktan ılıklığa tek kanatlı bir kapı ile geçilir.

Sıcak suyu olan ve ısıtılan bir mekandır. Isı genelde 20-30°C civarındadır. (Taşcıoğlu, 1998, s.73; Yegül, 2008, s.29). Ilıklık bölümü çok fazla sıcak olmadığı için, sıcaklık bölümünde aşırı sığağa dayanamayanlar için yıkanma mekanı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle ilıklık bölümlerinde yıkanma işlevi olan hamamların bu bölümlerinde "seki" ve "kurnalar" vardır (Güvenç,1997; Yegül, 2008, s.30). Duvar kenarlarında dinlenmek ve kurulanmak için alçak mermer sedirler, ahşaptan oturma yerleri yerleştirilmiştir. Bazı hamamların ilıklık bölümünde ocak nişine benzeyen, ıslak peştamalları kurutmak için kullanılan "havlu kurutma ocağı" bulunur (Aru,1949). Ilıklık gerektiğinde, özellikle kış aylarında soyunma mekanı olarak da kullanılır.

"Kurna" hamamlarda yıkanırken suyun hamam tası ile alınabilmesi için toplandığı mermer haznedir. 12. ve 13. yüzyıl hamamlarının ılıklığında kurna bulunmazken, 14. yüzyıldan itibaren ılıkların içine kurnalar yerleştirilmeye başlanmıştır (Eravşar-2, 2009, s.77).

Selçuklu Hamamlarında sekilere rastlanmasına karşın hiçbir musluk veya kurna izinin bulunmaması ilıklık fonksiyonunu açıklamaktadır. 15. Yüzyılın eseri Karaman'daki Seki Çeşme Hamamı gibi bazı örneklerde bu mekanların şadırvan görünüşünde, ayaklı suluklarla mekanı donatmış olması dikkat çekicidir (Yaman, 2010, s.136).

Külhandan çıkıp iç hamama geçen borular bu mekanın döşeme altından ya da duvar içinden geçerek bu mekanı ısıtır. (Aru,1949; Meriç, 1990, s.112; Yaman, 2010, s.136).

15. yüzyıl hamamlarının bazılarında tek ya da iki eyvan ile gelişmiş olan ilıklık, bazı örneklerde küçük ve gösterişsizdir (Kuban, 1988, s.197-198). Ilıklık bölümü 16. Yüzyıldan itibaren küçülüp daralmış ve üst örtüsü küçük kubbe veya

tonozla örtölerek, bir tarafı "tırışlık" (usturalık) diğér tarafı "hela" olarak kullanılmaya başlanmıştır (Önge, 1988, s.409; Yaman, 2010, s.130-131).

"Ot odası" ya da "usturalık" adı verilen "tırışlık", müşterilerin mahremiyet içinde istenmeyen tüylerinden arındıkları, iyi havalandırılan, ahşap kapısı daima kapalı tutulan, küçük, bir kurnalık yıkanma yeridir. Hamamın bir tek giriş kapısında kilit vardır. Bu kapıda kilit olmadığı için, meşgul iken girilmemesi için üzerine peştamal asılır (Taşçıoğlu,1998; Yegül, 2008, s.30). Tırışlık aynalarında mermer işçiliğinin en güzel örnekleri verilmiştir (Kuruçay, 2008).

Sıcaklık

Ilıklıktan sıcaklığa genellikle dar ve kemerli bir kapıdan geçilir. Sıcaklık, çeşitli kaynaklarda sıcaklık anlamına gelen "harare" veya "iç hamam" olarak da bilinmektedir. Roma hamamlarında "Calderium" ya da "Sudatorium" adı verilen mekandır.

Sıcaklık, külhana en yakın hacim olması nedeniyle hamamın en sıcak mekanıdır. Sıcaklık bölümü 30-35°C, halvetler ise 40°C yaklaşık sıcaklığa sahiptir. Külhanın yanında yer alan halvetlerin sıcaklığı ise 40-60°C'dir (Aru,1949; Baran, 2006, s.39).

Sıcaklık bölümü bir orta mekan ve bu mekana bağılı "halvet" ve "eyvan" bölümlerinden meydana gelmektedir. Yıkanma için ayrılan özel yıkanma hücrelerine "halvet", genel yıkanma yerine ise "eyvan" denir.

Eyvan; üç yönü kapalı, bir yönü merkezi mekana açılan, kare veya kareye yakın dikdörtgen planlı ortak yıkanma yerleridir. Bu bölümün zemini sıcaklığın orta mekanına ait zeminden ortalama 15 – 20 cm yüksektir. Eyvan duvarı boyunca, eyvan zemininden 12-20 cm yüksek, 70-100 cm genişliğinde mermer veya taştan "sekiler" bulunmaktadır. Sekilerin arasında veya üstünde "kurnalar", kurnaların üzerinde sıcak, soğuk veya sadece sıcak su tesisatı bulunan çeşmeler yer alır (Dağtekin, 2007, s.69; Yaman, 2010, s.136 - 138).

Sıcaklık kısmının su deposuna bitişik olan eyvanından ya da halvetlerden birinden su deposuna açılan pencere açılmaktadır. Sıcaklık döşemesinin 200-250 cm kotunda tamirat ve su seviyesinin kontrolü gibi müdahaleler için kullanılmak üzere, su deposundan açılan bu pencereye "buhar penceresi" de denilmektedir. Sıcak su buharının sıcaklığa geçmesine de yardımcı olur (Aru,1949; Gültekin, 2008, s.128).

Halvet Arapça "ıssız, yalnız kalınan yer" anlamına gelir. Tekkelerdeki derviş odalarına "halvethane" denmektedir (Yılmazkaya, 2002, s.45). Halvet; sıcaklık bölümünün orta mekanından veya eyvandan girilen ve eyvanlar arasında yer alan, kare, dikdörtgen veya çokgen planlı, daha sıcakta yıkanmak isteyenlerin kullandığı mekanlardır. 2,50 m. ile 4,00 m. arasında değişen boyutlara sahiptirler (Şehitoğlu, 2008, s.14). Halvetlerde de eyvanlarda olduğu boyutlarda seki ve kurnalar bulunmaktadır. Halvetlerde en fazla üç kurna vardır (Dağtekin, 2007, s.69; Yaman, 2010, s.136 - 138). Halvetleri sınırlayan ve kubbeye kadar uzanan duvarlara "şebeke" adı verilmektedir (Kuruçay, 2010). Bugün halvetler özgün hamam mimarisi ile ilgisi olmayan sauna birimleri haline getirilmektedir.

Hamamlarda bulundukları yöreye özgü bazı farklı terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, bazı hamamlarda dikdörtgen planlı tonoz örtülü büyük halvetlere "paşa halveti" adı verilmektedir. Bursa Yeni Kaplıca sıcaklık girişi yanındaki halvete "eşek terleten"; Merkez Efendi Hamamı gibi bazı hamamlarda evliyaların kullandığı düşünülen kurnalara "evliya kurnası" adı verilmektedir (Esemenli, 2006).

Sıcaklık bölümünün özgün tasarım düzeninde bölümler arasında kapı yoktur (Yılmazkaya, 2002, s.45). Mimar Sinan, halveti orta mekandan ayıran duvarları kaldırmış ve yerine insan boyutunda bölücü elemanlar ile bu mekanı ana mekanla bütünleştirmiştir. Bazı hamamlarda halvetlerin sayısı farklılık göstermekle birlikte, bazı hamamlarda halvet bölümü bulunmaktadır (Atlı, 1990, s.106; Yaman, 2010, s.136 - 138).

Sıcaklığın orta mekanında, dinlenme, terleme ve masaj amacıyla kullanılan yerden 40 -50 cm. kadar yüksek, genellikle çokgen formu, mermer ya da somaki taşından, 4 mermer ayak üzerine oturtulan, bir "göbek taşı" yer alır (Aru,1949; And, 1979, s.59; Baran, 2006, s.39). Göbek taşı, üzerine boylu boyunca yatan kişiye hamam görevlisi tarafından masaj yapılan ya da dinlenme ve terleme alanıdır. Göbek taşlarından bazılarının üzeri çeşitli motiflerle süslüdür (Kuruçay, 2010).

Bu bölümde yer döşemesi tamamen, duvarlar ise tamamen ya da kısmen mermerle kaplanmıştır. Bu kısım, üzerinde "filgözü" denilen küçük pencere gözleri bulunan kubbe ile örtülüdür (Aru,1949; And, 1979, s.59; Baran, 2006, s.39).

Bazı hamamlarda sıcaklık kısmı ile ilişkili "keçelik" adı verilen bir bölüm bulunmaktadır. Keçe üretimi esnasında, keçe sıcak su ile pişirilerek dövülmektedir. Konya Sahip Ata Hamamı, Tire Tahtakale Hamamı, Edirne Mihalgazi Hamamı ve Isparta Keçeci Hamamı buna örnek verilebilir (Gültekin, 2008, s.126). Türk hamamlarında keçelik bölümleri keçe dövülen, uzun dikdörtgen planlı mekanlardır. Kubbe veya tonoz ile örtülü bu mekanlar çift hamamlarda erkekler bölümü ile ilişkilidir. Keçeciler diğer müşteriler gibi soyunmalığa geçip soyunduktan sonra keçelik bölümüne geçmekte, ardından da dövme işlemi bittikten sonra sıcaklığa girip yıkandıkları düşünülmektedir (Gürçay, 1967, s.21-32; Önge, 1995, s.27-28; Ürer, 2002, s.35,36;).

Su deposu, Külhan ve Cehennemlik

Hamamın hem iç mekanının, hem de suyunun ısıtılması için ateş yakılan ocak kısmının bulunduğu ve yakacak istifinin yapıldığı bölüme "külhan" adı verilir. Roma hamamlarında, "Hypocaustum" adı verilen bölümdür.

Hamamlarda su deposu, kullanılan suyun depolanmasını sağlayan bölümdür. Bazı hamamlarda sıcak ve soğuk su deposu ayrıdır (Gültekin, 2008, s.128). Türk hamamlarında külhan, genellikle sıcaklık mekanının bir duvarı boyunca uzanan

sıcak su deposunun altında ve arkasındadır. Külhana hamamın içinden bağlantı yoktur. Külhan kısmının girişi dışarıdandır. Odunların istiflendiği külhan bölümü taş, tuğla ya da ahşap malzemeden inşa edilmiştir (Klinghardt, 1927, s.17-21).

Ocak, hamamın zemin seviyesinin alt kotundadır. Ortalama 1,80-3,50 m. arasında değişen boyutlarda ve fırına benzeyen daire şeklinde inşa edilir, üstüne dökme bakırdan, ısınacak yüzeyi artırmak için tabanı kubbelendirilmiş bir kazan konulur. Bu kısım "od taşı" denilen ateşe dayanıklı bir taş ile kaplanmıştır (Şehitoğlu, 2008, s.15).

Külhan yandıktan sonra ısı "cehennemlik" adı verilen kanallarda dolaşır. Bu kanallar döşeme altında tuğla ya da taş ayaklar arasındaki boşluklardır. 1 m. civarında genişlikte 0,70-0,80 m. yüksekliktedir. Cehennemlik bu mekanlar ile soyunmalık arasında 1.00 ye varan kot farkı vardır. Bazı hamamlarda bu bölümler eğimden yararlanarak aynı kotta tutulmuştur (Şehitoğlu, 2008, s.146).

Cehennemlik adı verilen kanallarda ısı ısıtma görevini yaptıktan sonra "tüteklik" adı verilen bacalardan dışarı çıkar. Böylece hamamda oluşan basınç dışarı aktarılır. "Künkler" den yapılan 10 cm. çapındaki tütekliklerin bacaları kubbe seviyesine yükseltilmişlerdir (Yılmazkaya, 2002, s.47). Ocak kapısı açılınca geri tepecek dumanları emmek için kapağın üstüne tali bir baca yapılmıştır. Bundan başka baca yapılmaz. Soğuk su deposu tonoz ile örtülü olup, bakır kazanın bulunduğu bölümle birleşik ve bir miktar aşağıdadır. Bu sayede soğuk ve sıcak sular arasında devamlı bir sirkülasyon oluşur ve haznedeki suyun her tarafta aynı sıcaklıkta olması sağlanır. Su deposunun bakım ve kontrolü su haznesinin tavanından bırakılan menfez ile eyvanlardan birinden açılan pencere ile sağlanır (Aru, 1949, s.37-40).

Günümüzde hamamın ve suyun ısıtılması külhanın yakılma prensibi ile zor olduğundan giderek bu yöntem terk edilmekte özgün ısıtma sistemi yerine kalorifer sistemi uygulanmaktadır (Gültekin, 2008, s.130). Ancak yeni ısıtma

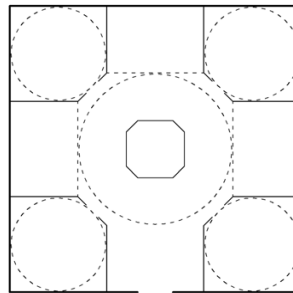
sistemlerinin kullanılması hamamlarda bozulmaya hatta patlamalara neden olmaktadır.

Plan Tipleri

Geleneksel Türk hamamlarının sıcaklık bölümleri halvet ve eyvanlarının sayı ve dizilişlerine göre farklı plan düzenlerine sahiptir. Prof. Dr. Semavi Eyice, Türk hamamlarına sıcaklık bölümlerinin mekan organizasyonuna göre altı farklı plan tipine ayırmıştır. Bunlar:

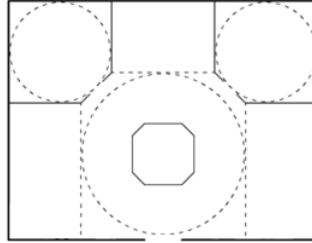
- Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) (Tip 1),
- Yıldızvari sıcaklıklı (Tip 2),
- Kare bir sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli (üç tarafı halvetli) (Tip 3),
- Çok kubbeli sıcaklıklı (eşit mekanlara ayrılmış, kubbeli, sütunlu ve destekli sıcaklık) (Tip 4),
- Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip (Tip 5),
- Ilıklık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan (eşit mekanlı sıcaklık) (Tip 6) (Eyice, 1960, s.99-120).

Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) tip (Tip 1): Sıcaklığın ortasında kubbe, etrafında dört yönde eyvanlar vardır. Eyvanlardan biri giriş kısmını oluşturur. Köşeler, halvet hücrelerine ayrılmıştır (Eyice, 1960, s.108). Anadolu'da bu plan tipine (Tip1-a) sahip birçok hamama rastlanmaktadır. Isparta Dalboyunoğlu Hamamı, Isparta Bey Hamamı ve Senirkent Belediye Hamamı bu plan tipine sahip hamamlardır (Şekil 5.5).

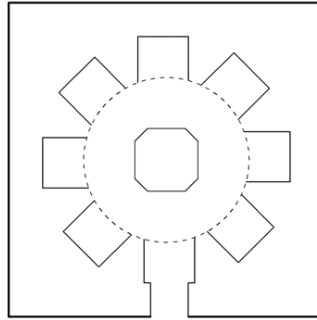
Şekil 5.5. Dört eyvanlı ve köşe halvetli sıcaklık şeması (Tip1-a)

Semavi Eyice bu plan tipinin yalnız “iki halvet hücreli, üç eyvanlı” (Tip1-b) olanlarını da bu plan tipi altında ele almıştır. Uluborlu Baltabey Hamamı, Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı, Isparta Karaağaç Hamamı ve Atabey Belediye Hamamı bu plan tipine sahip hamamlardır (Şekil 5.6).

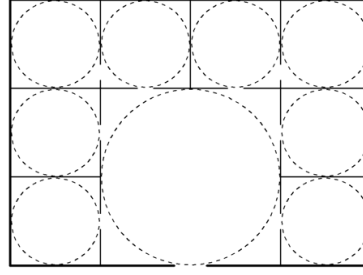
Şekil 5.6. Üç eyvanlı ve iki köşe halvetli sıcaklık şeması (Tip1-b)

Yıldızvari sıcaklıklı tip (Tip 2): Sıcaklık bölümü, kenar sayısı değişebilen çokgen bir plana sahiptir. Çokgenin etrafında eyvan görünümlü, üzeri tonozlarla örtülü derin nişler vardır (Eyice, 1960). Isparta hamamları içerisinde bu plan tipine uygun hamam yoktur. Bu hamam tipi daha çok İstanbul hamamlarında görülmektedir. Çardaklı Hamam, Kılıç Ali Paşa Hamamı, Mahmut Paşa Hamamı, Tahtakale Hamamı erkekler kısmı, Vefa Hamamı, Ayasofya Hamamı, Çukur Hamam erkekler kısmı bu tipe örnek hamamlardır (Güvenç,1997) (Şekil 5.7).

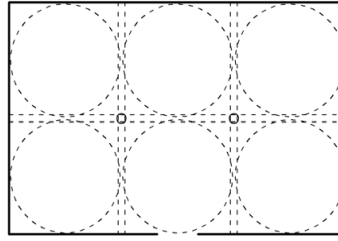
Şekil 5.7. Yıldız biçimli sıcaklık şeması

Kare bir sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli tip (üç tarafı halvetli) (Tip 3): Dikdörtgen veya kare formdaki mekanın ortasında göbek taşı, kenarlarında halvet hücreleri sıralanır (Eyice, 1960). Isparta hamamları içerisinde bu plan tipine uygun hamam yoktur. Bu hamam tipi daha çok İstanbul hamamlarında görülmektedir. Tahtakale Hamamı kadınlar kısmı ve Bahçeli Hamamı bu tipe örnek hamamlardır (Eyice,1994) (Şekil 5.8).

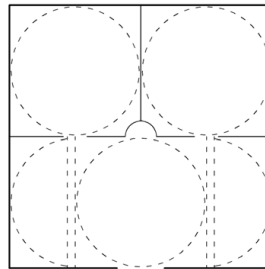
Şekil 5.8. Üç tarafı halvetli sıcaklık şeması

Çok kubbeli sıcaklıklı tip (eşit kubbeli mekanlara ayrılmış, sütunlu ve destekli sıcaklık) (Tip 4): Bu tipte sıcaklık, kemerler ile eş bölümlere ayrılmıştır. Her bir bölüm eş kubbe ile örtülmüştür. Genellikle ortada göbek taşı bulunmaz. Örneğine sık rastlanan bir tür değildir (Eyice,1960). Isparta hamamları içerisinde bu plan tipine uygun hamam yoktur. İstanbul Yeni Cami yanındaki Haseki Hamamı bu plan tipinde iken 1930’lardan sonra yıktırılmıştır (Orhan, 2003) (Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Eşit kubbeli mekanlara ayrılmış sıcaklık şeması

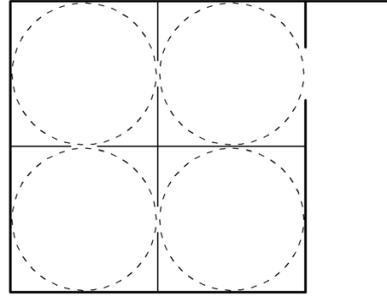
Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip (Tip 5): Bu hamam tipi enine dikdörtgen biçimli bir sıcaklık bölümü ile bu bölüme açılan iki halvet hücrelerinden meydana gelir (Eyice, 1960). Uluborlu Karabey Hamamı, Yalvaç Eski Hamam, Eğirdir - Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı, Gelendost Avşar Köyü Hamamı ve Eğirdir Yeşil Ada Hamamı bu plan tipine sahip hamamlardır (Şekil 5.10).

Şekil 5.10. Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli sıcaklık şeması

Ilıklık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan tip (eşit mekanlı sıcaklık)

(Tip 6): Bu tipte de sıcaklık kare biçimindedir ve kubbeli dört eşit bölüme ayrılmıştır. Bütün mekanlar birbiri ile bağlantılıdır (Eyice,1960). Özellikle küçük ölçekli halk hamamlarında ve özel hamamlarda görülür. Isparta Gönen Hamamı, Isparta Eğirdir'de bulunan Barla Çarşınır Paşa Hamamı ve Aliköyü Hamamı bu plan tipine sahip hamamlardır (Şekil 5.11).

Şekil 5.11. Eşit mekanlı sıcaklık şeması

Osmanlı hamamlarında bu 6 tip dışında, daha küçük yerleşmelerde yapılmış, sade planlı çarşı hamamları da vardır. Bu hamamların bazılarının soyunmalık bölümü ahşaptandır. Soyunmalıktan ılıklığa geçmek için helaların bulunduğu koridor kullanılır. Dikdörtgen formdaki ılıklıktan, kare formu ve kubbeli sıcaklığa geçilir. Sıcaklıklarda halvet hücreleri bulunmaz (Orhan,2003).

Türk hamamlarının en önemli bölümü olan sıcaklık, 12. yüzyıl hamamlarında bile gelişmiş plan özelliklerine sahiptir. Kubbeli merkezi bir mekan etrafında aksiyel olarak düzenlenmiş eyvanlar ve köşe halvetlerinden oluşmuş, yüzyıllar boyunca da büyük hamamlarda bu sıcaklık planı uygulanmıştır. Ayrıca Anadolu'da antik hamamlardan ilham alınmış veya mevcut hamam kalıntılarından istifade edilerek kubbeli merkezi bir mekan etrafında radyal biçimde sıralanan eyvan ve halvetlerden oluşan başka bir plan uygulanmıştır (Yaman, 2010, s.136 - 138).

5.1.2. Yapım tekniği, strüktürü ve malzeme özellikleri

Hamamlarda malzeme kullanımı, hamamın büyüklüğü ve inşa edildiği yerleşim yerinin verileri ile ilişkilidir. Hamamlarda ana yapım malzemeleri taş, tuğla ve

bağlayıcı olarak "horasan harcı" dır (Reyhan vd. 2004). "Horasan harcı" tuğla kırığı ve söndürülmüş kireç içeren özel bir harçtır. Hamamların iç kısmında "horasan sıvası" kullanılır. Bu sıva hamamlarda, rutubete dayanıklı bir duvar oluşturmak amacıyla tuğla tozu oranı yüksek ve çok katlı olarak uygulanmıştır (Böke vd., 2004, s.90-95).

Geleneksel hamamlar taş, tuğla gibi kagir malzemeler ile inşa edilmişlerse de özellikle bazı küçük mahalle hamamlarının soyunmalık (camekan) kısımları ahşap malzemeden inşa edilmiştir (Gültekin, 2008, s.126; Şehitoğlu, 2008, s.11).

Örgü sistemi olarak genelde moloz taş ve kaba yonu taş örgüsü kullanılmıştır. Bazı hamamlarda moloz taş/tuğla, kaba yonu taş/tuğla ya da devşirme kesme taş/tuğla olan almaşık teknikleri uygulanmıştır (Reyhan vd. 2004). Her bir örgü sistemi yöreye göre farklılık gösterse bile genel olarak Anadolu hamamlarının büyük bir kısmının beden duvarlarında kaba yonu taş kullanılmıştır.

Yalnız moloz taş kullanımı: Bu örgüde, düşey derzler şaşırtılarak büyük ve küçük moloz taşlar bir arada kullanılmıştır. Dışta moloz taşların aralarındaki derz boşlukları, küçük taşlar ve harçla düzgün yüzeyler oluşturularak örülmüş, duvar kesiti içine ise moloz taş ve harç gelişi güzel doldurulmuştur. Köşeler, büyük moloz taş malzeme kullanılarak sağlamlaştırılmıştır (Reyhan vd. 2004).

Moloz taş ve derzlerde iri parçalar halinde tuğla kullanımı: Moloz taş örgüde tuğla parçaları, duvar yüzeyi ve kesiti içinde yatay derzlere paralel, moloz taş aralarındaki boşlukları dolduracak şekilde harç içine yerleştirilmiştir (Reyhan vd. 2004).

Moloz taş, yer yer tuğla ve derzlerde iri parçalar halinde tuğla kullanımı: Moloz taş örgüde tuğla, duvar yüzeylerinde yatay ve düşey derzlerde iri parçalar halinde kullanılmıştır. Yer yer kullanılan tam tuğlalar ise, moloz taşların arasına yatay derzlere paralel olarak yerleştirilmiştir (Reyhan vd. 2004).

Kaba yonu taş örgü kullanımı: Yüzeyde 1-1,5 cm. kalınlığında derzler yapılarak harçla düzenli bir örgü oluşturulmuştur. Duvar kesiti içinde ise, moloz taş ve harç gelişigüzel doldurulmuştur (Reyhan vd. 2004).

Almaşık örgü tekniği: Dış duvarlarda moloz taş/tuğla, kaba yonu taş/tuğla ve kesme taş/tuğla olarak üç farklı düzende yapılmıştır (Reyhan vd. 2004).

Moloz taş/tuğla almaşık örgü: Dış yüzeylerde, moloz taşlar arasına yatay derzlerde bir veya iki sıra tuğla örgü düzenlenmiş, düşey derzlerde ise tuğla, iri parçalar halinde ve yatay derzlere paralel olarak yerleştirilmiştir. Duvar kesiti içine; moloz taş, tuğla parçaları ve harç gelişigüzel doldurulmuştur (Reyhan vd. 2004).

Kaba yonu taş/tuğla almaşık örgü: Bu teknik, yer yer tuğla ile çevrelenmiş bir sıra kaba yonu taş bir sıra tuğla örgüdür. Derz aralıkları dış yüzeylerde 1-1,5 cm. kalınlığındadır. Duvarın orta kısmına moloz taş ve harç doldurulmuştur (Reyhan vd. 2004).

Kesme taş/tuğla almaşık örgü: Tuğla ile çevrelenmiş bir sıra devşirme kesme taş, iki sıra tuğla örgü, yatay ve düşey yanaşık derzler ile bir düzen oluşturmuştur (Reyhan vd. 2004).

Duvarlar moloz taş, kaba yonu taş, devşirme kesme taş, tuğla, ahşap ve bağlayıcı olarak horasan harcı kullanılarak inşa edilmişlerdir. Dış duvarların kalınlığı 70-85 cm., iç duvarların kalınlığı ise 60-80 cm. arasında değişmektedir. Dışta genellikle sıvasız, içte kireç ya da horasan sıvalıdırlar (Reyhan vd. 2004).

Duvarlarda, yapısal amaçlı ahşap kullanımı iki türdür. Birincisi, belirli yüksekliklerde yerleştirilmiş, yapıyı çevreleyen yatay yönde ahşap hatıllar, diğeri dikdörtgen kapı ve pencere üstlerinde yer alan ahşap lentolardır (Reyhan vd. 2004). Ahşap hatıllar duvarlarda belirli yüksekliklerde ve üst örtüye geçiş kısımlarında yer alır. Yıkanma mekanlarının duvarlarında yatay yönde su

sistemine ait terrakotta künkler (pöhrenkler) düşey yönde ise ısıtma sistemine ait terrakotta tüteklikler bulunur (Reyhan vd. 2004).

Bazı örneklerde, duvar köşelerinde ve giriş cephelerinde devşirme kesme taş görülür. Üst örtüyü oluşturan tonoz ve kubbelerin iç ve dış yüzeyleri horasan sıvalıdır. Su, ısıtma ve aydınlatma sistemine ait terrakotta ¹ künkler, hamamlarda kullanılan yapı malzemeleri arasında yer alır (Reyhan vd. 2004).

Cehennemlik bölümünün bulunduğu ılıklik ve sıcaklik mekanlarının döşeme sistemi, kesme taş veya tuğla malzeme ile oluşturulmuş yaklaşık 90- 120 cm. yüksekliğindeki yığma duvarlar üzerine kesme taş kaplama yapılarak inşa edilmiştir (Reyhan vd. 2004). Hamamın cehennemlik bölümünü oluşturan ayaklarda ise "od taşı" denilen ateşe dayanıklı bir taş ile kaplanmıştır (Şehitoğlu, 2008, s.15).

Bazı hamamların iç mekanlarında döşemeler mermer kaplıdır. Duvarlar yerden belli bir seviyeye kadar mermer kaplı olup, üst kısımlar horasan sıvası ile sıvanır (Şehitoğlu, 2008, s.11). Sıcaklık mekanları döşemeleri üzerine yerleştirilmiş kurnalar taş malzemedan yapılmış, Bazı hamamlarda bulunan ve geometrik ya da mukarnas süslemelere sahip bazı kurnalar için devşirme taş malzeme kullanılmıştır. Kurnaların yanlarında yer alan sekiler, tuğla malzeme ile döşeme seviyesinden yaklaşık 20 cm. yükseltilerek düzenlenmiş ve üzeri kesme taş ya da mermer ile kaplanmıştır (Reyhan vd. 2004).

Bazı hamamların içinde çini kullanılmıştır. Saray ve konak hamamlarında daha yaygın olmakla birlikte halk hamamlarında da çini kullanılmıştır. 15. - 17. yüzyıllarda hamamların konu olduğu minyatürlerde, kurna başlarında çiniler vardır. Ancak sıcak ve nemli ortamlarda uzun ömürlü olmayan çinilerden, günümüze az sayıda örnek ulaşmıştır (Şehitoğlu, 2008, s.11).

¹ İtalyanca kökenli bir kelime olan terrakotta, 'pişmiş toprak' anlamına gelir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Terrakotta>)

Bazı hamamlarda süslemede kullanılan alçı işçiliği de dikkati çekmektedir (Yegül, 2008, s.11, 14). Sivil ve dini yapılarda sıklıkla kullanılan alçı pencereler de, birçok hamamda kullanılmıştır.

5.1.3. Cephe düzenlemesi

Hamamlar "mahremiyet" nedeniyle dışarıdan sade görünümlü ve gösterişsiz yapılar olmasına karşın, işlevleri gereği iç mekan organizasyonu ve özgün detayları ile zengin yapılardır. Hamamlar "içe dönük" yapılar olarak bilinmektedir. Cephe düzenlemeleri diğer geleneksel yapılara göre daha sadedir (And, 1979, s.71). Dış cephelerin yalınlığına karşın, örtü sistemi ile sağlanan iç mekandaki ışık oyunları, yüksekliğin sağladığı ferahlık ve mekansal bütünlük ön plandadır.

Hamamların en nitelikli ve boşluklu cephesi soyunmalık bölümüdür. Hamamın cümle (giriş) kapısının olduğu cephe aynı zamanda giriş cephesidir. Çifte hamamlarda erkekler bölümüne ait cümle kapısı "taç kapı" şeklinde boyutlandırılır ve dışa doğru çıkıntılı olurken, kadınlar bölümüne ait kapı daha küçük ebatlara sahiptir (Şehitoğlu, 2008, s.10). Erkekler bölümü cümle kapılarında kemer üzengileri, profilli silmeler ve mukarnaslarla süslü, özenli bir taş ve ahşap işçiliği kullanılmıştır (Önge, 1988, s.417; Yegül, 2008, s.16). 16. yüzyıldan itibaren cümle kapısı önünde zarif ahşap sütunların veya kagir kemerlerin taşıdığı ahşap kirişleme tavanlarla, kagir kubbe ya da tonoz ile örtülü revaklar inşa edilmiştir. Revaklar, hamamların tek yarı açık kısmı olması açısından cephe düzenlemesinin önemli bir parçasıdır (Kuran, 1986; Önge, 1988, s.407; Yaman, 2010, s.130-131).

Soyunmalığın duvarlarında tek ya da iki sıra pencere vardır. Alt pencereler düz atkılı, üsttekiler ise genellikle kemerli tasarlanmıştır (Kuruçay, 2010). Duvarlardaki pencereler, dışarıdan içerisi görünmeyecek yükseklikte yerleştirilmiştir. Kadınlar bölümünde genellikle alt sıradaki pencereler bulunmaz. Bazı hamamlarda soyunmalığın aydınlatılması, duvarların üst

kısımlarında yapılan küçük mazgal pencerelerle gerçekleştirilmiştir (Önge, 1988, s.408; Taşcıoğlu,1998).

Cephelerin üst kesiminde yapılmış kirpi saçaklar dikkat çekmektedir (Gültekin, 2008, s.126). Kirpi saçak “testere dişi dizisi” olarak da bilinmektedir (Reyhan vd., 2004).

Osmanlı hamamlarında genellikle kitabe bulunmaz. Kitabesi bulunan en eski örnek Mudurnu' da 1382 yılında yapılmış hamamdır (Yılmazkaya, 2002, s.40).

5.1.4. Örtü sistemi

Hamamların özellikle ılıkılık, sıcaklık ve halvet bölümlerinde kullanılan genel örtü biçimi kubbedir. Bu kubbe ve tonozlar çoğunlukla tuğla ile örülüdür. Soyunmalık bölümü özellikle 15. yüzyıldan itibaren genellikle büyük bir kubbe ile örtülüdür. Bazı hamamlarda ise soyunmalık kırma ya da beşik ahşap çatı ile örtülüdür (Say, 2007, s.28).

Sıcaklığın orta mekanı da soyunmalık gibi büyük bir kubbe ile geçilmiştir. Eyvanlar sivri, beşik, çapraz, yıldız, aynalı, tekne, çokgen tabanlı, mukarnaslı tonoz, manastır tonozu veya kubbe gibi değişik örtü sistemleri ile örtülüdür (Say, 2007; Şehitoğlu, 2008, s.11). Halvetler ise çoğunlukla kubbe, bazen de tonoz ile örtülüdür.

Ilıklık mekanı da genellikle kubbe ile örtülüdür. Ilıklık bölümünde yer alan hela ve tıraşlık mekanları ise beşik tonoz, aynalı tonoz veya kubbe ile örtülüdür (Önge, 1988, s.409; Şehitoğlu, 2008, s.14). 12. - 13. yüzyıl hamamlarında yer alan aralık bölümü de tonoz ya da kubbe örtülüdür (Önge, 1988).

Külhanın üzerinin ahşap bir sundurma ile kapatıldığı düşünülmese de rağmen bu uygulamanın olduğu örneklerle rastlanmamıştır. Bazı bölgelerde külhanın üzeri tonoz ile kapatılmıştır (Eravşar-2, 2009, s.79). Su deposu tonoz örtü sistemine

sahiptir (Aru, 1949, s.37-40). Bazı hamamlarda bulunan ve hamamın sıcaklığına bitişik olan keçelik kısmı kubbe ya da tonoz ile örtülüdür (Önge, 1995, s.27-28).

16. yüzyıldan itibaren cümle kapısı önünde tasarlanan revaklar kagir kubbe, kagir tonoz ya da ahşap kirişleme tavan ile örtülüdür. Bu üst örtü ahşap sütun ya da kagir kemerler ile taşınmaktadır (Kuran, 1986; Önge, 1988, s.407; Yaman, 2010, s.130-131).

Kubbeler genellikle dört ya da sekiz köşe üzerine oturtulmuştur (Kuruçay, 2010). Kubbeye geçiş elemanı olarak tromp, pendantif ve Türk üçgeni (prizmatik üçgen) ve düzlem üçgen kullanılmıştır (Gültekin, 2008, s.127).

Kubbelerin üstü bazı örneklerde taş, tuğla veya kiremit ile kaplanırken, bazı sade ve gösterişsiz hamamlar sıva ile kaplanmış, bazı büyük hamamlar ise kurşunla kaplanmıştır (Şehitoğlu, 2008, s.11). Bu nedenle "kurşunluk" olarak da adlandırılmışlardır (Yılmazkaya, 2002, s.42).

5.1.5. Bezemeler

Geleneksel Türk hamamı dışa kapalı olduğundan, hemen hemen tüm süsleme iç mekandadır. Mahremiyet nedeniyle içe dönük olan bu yapılar ışık ve su oyunları ile zengin bir atmosfere sahiptir. Hamamlar mimarlara, yerleşmiş şekillere uymak ve gerekli bölümlerin yerine yerleştirilmesi zorunluluğu yüzünden geniş çaplı değişiklik imkanı vermemiştir. Buna rağmen, değişik çözüm yolları ile çeşitli bezemelere sahip hamamlar tasarlanmıştır (Aslanapa, 2010, s.299).

Hamamın soyunmalık bölümünde yer alan ahşap sekiler, bu sekilerin üzerinde bulunan sedirler, korkuluklar, fiskiyeli havuzlar ve şadırvanlar, nişler, kahve ocakları, havlu kurutma ocakları, buhar yaşmağı, hamam kasası ya da sandığı, genellikle ahşap işçiliğe sahip soyunma hücreleri ile hamamın ılıklik ile sıcaklik bölümünde yer alan mermer sekiler, kurnalar, aynataşları, göbek taşı, nişler, kandillikler, mozaik işlenmiş döşemeler hamamların başlıca dekorasyon elemanlarıdır. Bazı hamamlarda görülen ahşap merdivenle çıkılan ve "şirvan"

adı verilen galeri katı da hamamın soyunmalık bölümünde 3. boyutta dekorasyona katkı sağlayan bir başka öğedir.

Bazı hamamlarda görülen ahşap merdivenle çıkılan ve "şirvan" adı verilen galeri katı da hamamın soyunmalık bölümünde 3. boyutta dekorasyona katkı sağlayan öğedir.

Örtü sistemi, tromp, pendentif ve Türk üçgeni gibi örtüye geçiş elemanları, örtü sisteminde açılan ışıklıklar ve fenerler, hamamın üst kotunda yer alan alçı pencereler ve menfezler dekorasyona katkı sağlayan öğelerdir.

Hamamın örtü sistemine katkı sağlayan sütun ve kemerler taban ve tavan arasında yüksekliği vurgulayan ve dekorasyona katkı sağlayan öğelerdir. Özellikle İstanbul'da inşa edilen büyük hamamlarda bu tarz sütunlar bulunmaktadır. Bu sütunlar genellikle silindir, oluksuz ve sadedir. Mukarnas ya da baklava dilimli (Türk üçgeni) başlıkları vardır (Kuruçay, 2010). Bazı hamamlarda bu sütun ya da başlıklar devşirme malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca hamamların girişlerini sağlayan cümle kapısı ve pencereler de dekorasyona katkı sağlayan elemanlardır. Cümle kapısına ait ahşap bezemesi, demir parmaklıklı pencerelerde yer alan lokmalar bezeme öğeleridir (Kuruçay, 2010). İç mekanlar arasındaki kapılar çok fazla bezemeye sahip değildir. Kanatlar demir kancalarla duvara tespit edilmektedir. Bu kapılar hamamın rutubeti ve sıcaklık farkları ile çabuk çürüyeceğinden çok kaba yapılı ve sık sık değiştirilir. Kapılarda kasa yoktur. Üzerleri sivri veya yuvarlak kemerle örtülmektedir (Aru, 1949).

Ilıklıktan sıcaklığa geçilen dar ve kemerli ahşap kapı arkasında ağırlık yapması için demir bir tokmak bulundurmaktadır. Kapı açılınca tokmak kapıya vurur, ağırlıktan dolayı kapı kendi kendine kapanır (Güvenç,1997).

Hamamların örtü sisteminden şadırvanlarına kadar görülen süslemelerde taş, mermer gibi malzemeler kullanılmıştır. Bu süslemeler sıva üzerine baskı, çini, kalem işi, alçı işçiliği ve boyama gibi çeşitlilik göstermektedir (Önge, 1995; Gültekin, 2008, s.129).

Hamamlarda kullanılan taş ve mermer malzeme, zeminde, kurnalarda, aynataşlarında ve fiskiyeli havuzda kullanılmıştır. Zeminde kullanılan renkli mermer parçaları ile geometrik bir süsleme oluşturur. Örneğin, Mimar Sinan, Haseki Hamamı'nın sıcaklık bölümündeki renkli mermer döşemeler, geometrik yıldız geçmeler ile zengin bir görsellik yakalamıştır (Aslanapa, 2010, s.299). Hamamlarda en çok kullanılan süsleme malzemesi sıvadır. Sıva ile oluşturulan silme ve mukarnaslara duvar, kemer, kubbe ve tonozlarda rastlanmaktadır. Duvarlarda sıva üzerine uygulanan süslemeler Anadolu Selçuklu Döneminden beri kullanılmaktadır. Çini süsleme, sıvaya göre daha az kullanılmıştır. Ancak Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemlerine ait hamamların bir çoğunda çini süslemeye rastlanmaktadır. Sıva üzerine boyanan renkli kalem işi ile yapılmış süsleme örneklerine ise Anadolu Selçuklu Döneminden itibaren rastlanmaktadır (Önge, 1995; Gültekin, 2008, s.130).

Hamamlarda görülen bezemeler dönemlere göre çeşitlilik göstermektedir. 14. ve 15. yüzyıllarda mukarnas bezemeyi geliştiren Osmanlı mimarisi, bunun en zengin uygulamalarını hamamlarda yapmıştır (Kuban, 2007; Gültekin, 2008, s.129). Hamamlarda mukarnas veya Türk üçgeni gibi işçiliklerin yanı sıra palmet ve Rumi motifli süslemeler dikkati çekmektedir. 18. – 19. yy.' da klasik stalaktit, barok, rokoko veya ampir gibi üslupların etkilerine sahip bezemelere rastlanmaktadır (Şehitoğlu, 2008, s.13).

Osmanlı hamamlarının kadınlar kısmında bulunan "gelin kurnası" adı verilen süslemeli, işlemeli bir kurna bulunur (Yılmazkaya, 2002, s.47). Kurnaların bulunduğu yıkanma yerlerine "kurnabaşı" denmektedir (Hasol, 2002, s.200). Bazı hamamlarda kurnalar "musluk taşları" olarak da bilinmektedir (Yılmazkaya, 2002, s.46).

Kurnalara gelen suyun istenilen sıcaklığa gelmesini sağlayan "musluklar" ve muslukların yerleştirildiği süslemeli "aynataşları" sanatsal açıdan önemli parçalardır. Klasik dönemde sular taş "çörtenlerden" akıtılmış, sonra tunç "çörtenler", ardından "lülelere" ve Lale Devri ile birlikte "musluklara" geçilmiştir. Genellikle palmet motifli musluklar daha sonraları ise sarıklı musluklar kullanılmıştır. Çift muslukların kullanıldığı son dönemde çeşitli akımların etkisiyle abartılı süslemeler kullanılmıştır (Kuruçay, 2010).

5.1.6. Aydınlatma Sistemi

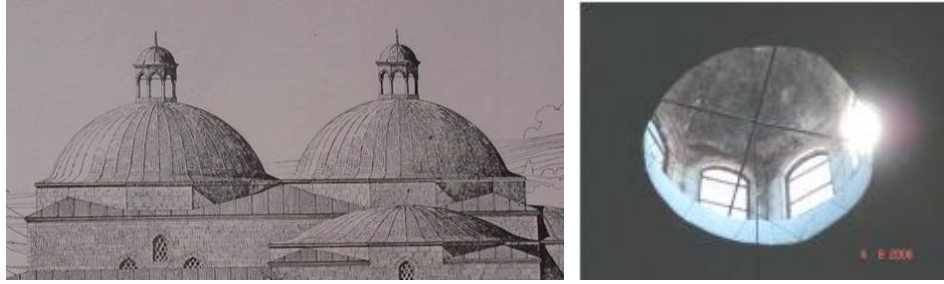
Sağır ve yüksek duvarlara sahip geleneksel hamamlarda genel olarak doğal aydınlatma yöntemi tercih edilmiştir. Doğal aydınlatma yöntemlerinin seçilmesinde mahremiyet ve güvenlik gereksinimleri, yığma yapım tekniğinin sınırlamaları etkili olmuştur (Önge, 1988, s.408; Say, 2007, s.353).

Hamamlarda işleve bağlı olarak, hemen hemen sadece üstten doğal aydınlatma yapılmıştır. Örtü sistemi ile ilişkili aydınlatma elemanları veya üst kotlardaki pencereler ile doğal aydınlatma sağlanmıştır. Üst örtü aydınlatma elemanları kubbe feneri, aydınlık bacası, kubbecik, göbek, tepe açıklığı (ışıklık ya da aydınlatma tepeciği) ve filgözüdür (Say, 2007).

12. ve 13. yüzyıllarına ait örneklerde mahremiyet nedeniyle soyunmalık kısmında aydınlatma, duvarların üst kesimine yerleştirilen mazgal pencerelerle veya üst örtüde bulunan "aydınlık feneri" ile sağlanırken; 15. yüzyıldan itibaren soyunmalık duvarlarında demir parmaklıklı ve ahşap kafesli alt kot pencereleri ile kubbe etek seviyesine yakın, renkli camlı, alçı üst pencereleri açılmaya başlanmıştır (Önge, 1978, s.121-137; Gültekin, 2008, s.127).

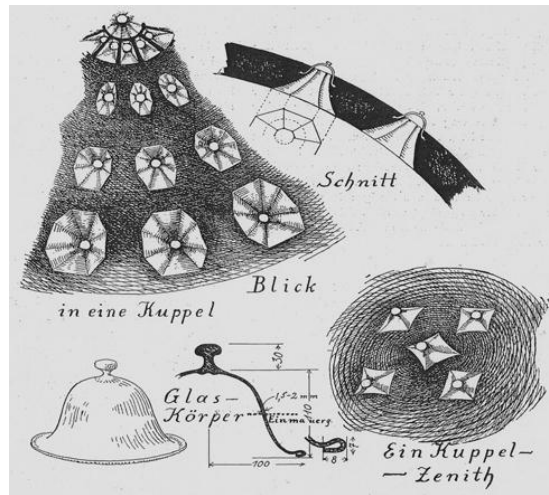
Aydınlık feneri (çatı feneri) genellikle soyunmalık bölümünü aydınlatan üstü külah, kare, altıgen, sekizgen prizma biçimli gövdenin üzerinde ahşap kayıtlarla küçük parçalara bölünmüş camlı pencerelerin bulunduğu aydınlatma elemanıdır (Önge, 1978, s.121). Sadece mekanın aydınlatılmasına değil, aynı zamanda havalandırılmasına ve buharın dışarı aktarılmasına katkıda bulunur

(Güvenç, 1997). Hamamların kubbelerine yerleştirilen aydınlatma fenerlerine ise "kubbe feneri" adı verilmiştir (Say, 2007, s.353-354) (Şekil 5.12).

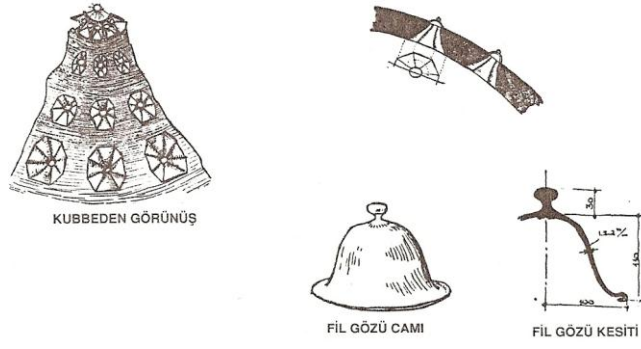

Şekil 5.12. Kubbe üzerinde aydınlatma feneri örnekleri (Say, 2007, s.353, 368).

Gün ışığı ile doğal aydınlatma ve havalandırma, kubbe veya tonozun kullanıldığı örtü sisteminde bulunan, "ışıklık", "tepe pencereleri", "aydınlatma tepecikleri" veya "aydınlatma delikleri" adı verilen boşluklardan veya duvarların üst kotlarında yer alan menfezlerden faydalanılmaktadır (Aru, 1949; Önge, 1978, s.121). Işıklıklar altıgen, yıldız, dilimli rozet gibi formlara sahiptir (Gültekin, 2008, s.130). Kagir örtüde oyulmuş olan bu boşluklara toprak künkler yerleştirilir. Bu künkler içleri sıvandıktan sonra, fanus veya büyük bir kandil şeklinde olan, yuvarlak ve bombeli, "filgöz" olarak adlandırılan camlar yerleştirilir. Bazılarında, fanusların yerleştirildiği yuvalar yıldız şeklindedir (Eyice,1997) (Şekil 5.13)(Şekil 5.14).

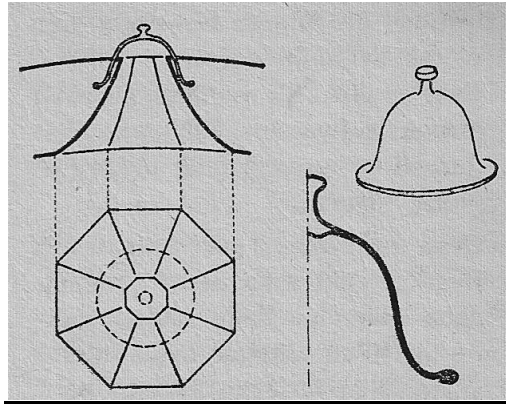

Şekil 5.13. Filgözlerinde kullanılan cam vantuzların detayı (Klinghardt, 1927)

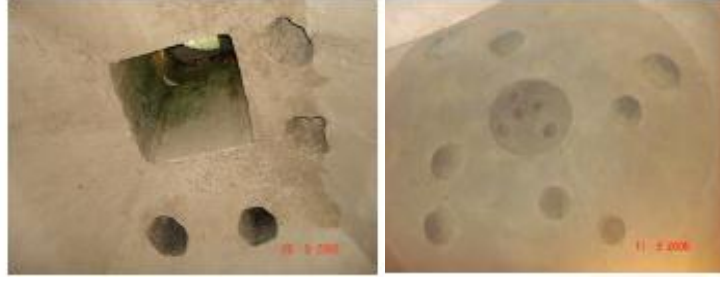
Şekil 5.14. Hamamlarda kullanılan filgözü tepe camları (Aru,1949, s.37-38).

Çan şeklinde, 15-40 cm çapında olan bu camlar, kubbede bırakılan deliklere harç yardımıyla tespit edilmektedir (Kuruçay, 2010) (Şekil 5.15). Fil gözlerinin değişik renkte ve şekilde olanları mevcuttur. Günümüzde fil gözlerini özel yaptırma zorunluluğu olduğundan dolayı az sayıda hamamda kullanılmaktadır (Yılmazkaya, 2002, s.45). Filgözleri örtü şekline de bağlı olarak serbest, doğrusal, dairesel veya matris düzeninde veya bir merkeze göre simetrik şekilde yerleştirilebiliyor; birkaç tanesi bir araya getirilerek desenler oluşturulabiliyordu (Say, 2007, s.353-354).

Şekil 5.15. Filgözü detayı (Hasol, 2002).

Daha geç dönemlerde "kubbecik" ve "aydınlık bacaları" adı verilen kagir örtü sistemi elemanları da aydınlatmaya katkı sağlamıştır (Say, 2007, s.353-354) (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. İstanbul Gedikpaşa Hamamı aydınlık bacası ve Amasya Mustafa Bey Hamamı sıcaklığı kubbesindeki kubbecik (Say, 2007, s.368)

Hamamlarda doğal aydınlatmanın yanı sıra suni aydınlatma yöntemi de kullanılmıştır. Ancak 15. yüzyıl öncesinde suni aydınlatma elemanlarına rastlanmamıştır. 15. yüzyıl sonrasında hamamlarda geceleri ve sabah erken saatlerde yapılan suni aydınlatma, sehpalara veya duvar nişlerine yerleştirilmiş olan "kandil", "şamdan" ve "fener" gibi elemanlar ile sağlanmıştır (Önge, 1978, s.133). Gece aydınlatma için kapıların her iki yanında yer alan "aydınlık dolapları" içindeki kandiller kullanılmaktadır (Taşcıoğlu, 1998, s.74).

16. yüzyıldan itibaren bazı hamamlarda farklı aydınlatma uygulamalarının da yapıldığı görülmektedir. Örneğin Mimar Sinan tarafından inşa edilen Ayasofya Hamamı'nın (16.yy.) duvarlarında kandil veya şamdan koymak için sıvadan yapılmış, üstü yaşmaklı konsollar halindeki "çırağmanlar" geleneksel hamam mimarisindeki suni aydınlatmaya ait önemli bir detaydır (Önge, 1978, s.134). Kandil ve çırağmanların yerleştirildiği yere "çırağ" denir (Şehitoğlu, 2008, s.13). Bir başka örnek olan 18. yüzyıla ait Zarif Mustafa Paşa Yalısının Hamamında, sıcaklık mahallindeki kurnaların aynataşlarına yerleştirilmiş "kandillik" nişleri mevcuttur. 18. yüzyılın sonlarına doğru yapılmış Bebek'teki Köçeoğlu Yalısı'nın 19. yüzyıla ait Dolmabahçe ve Beylerbeyi Saraylarının hamamlardaki fenerlik pencereleri de bunlara örnek gösterilebilir (Önge, 1978, s.134). 18. ve 19. yüzyıllarda özel hamamlarında görülen diğer bir çırağman detayı ise, ılıkılık ile sıcaklık mahallerini ayıran duvardaki kapının bir veya iki yanına yapılmış olan "fenerlik pencereleri" (ışık dolapları)dır. Bu sabit fenerliklerin her iki yüzünde birer camlı kanat ve tavanında bir hava deliği bulunan duvar boşlukları halindedir (Önge, 1978, s.134).

5.1.7. Su tesisatı

Hamamlarda kullanılacak suyu bulmak, hamam inşa etmekten daha zor bir iş olarak görülmüştür. Bu nedenle hamam yaptırmayı düşünen hayır sahiplerine, suyu bulmadan hamam inşa ettirmelerine izin verilmemiştir (Kuruçay, 2010). Su kaynağı bulunduktan sonra şehir şebekesine bağlanan hamamın tapusuna "masura" cinsinden kullanabileceği su miktarı yazılırdı. Bu su, hamamın malı sayılırdı. 1 masura 14,5 metreküptü ve 1 hamam günde 1,5-2 masura su tüketirdi. Suyu olmayan hamamlar da bahçelerinde kuyu kazarak ihtiyaçları olan suyu buradan elde ederlerdi. Ancak daha sonradan belediyelerin oluşması ile denetlenen bu hamamların sahipleri, kullandığı su, kuyu suyu bile olsa su parası vermeye başlamışlardır (Taşcıoğlu, 1998, s.39; Yılmazkaya, 2002, s. 21).

Hamamların ihtiyaç duyduğu su, dere, çay, nehir gibi akarsulardan ya da özel kuyu ve sarnıçlardan temin edilmiştir. Su pişmiş topraktan yapılmış "kün", "merbah" veya "pöhrenk" adı verilen borularla hamamın soğuk su deposuna aktarılır. Soğuk su deposunun bir duvarına niş içerisinde yerleştirilmiş, delikli bir sandık şeklindeki "maksem" ya da "maslak" adı verilen bir dağıtım merkezi aracılığı ile hamam getirilen su; depoya, soyunmalıkta havuza, ılıkta helâ ve tıraşlık (usturalık) gibi ihtiyaca göre bölümlere gönderilmektedir (Önge 1981; Gültekin, 2008, s.128). Su deposunun zeminin ortasında yer alan bakır kazanı suyun ısıtılmasını sağlamaktadır (Şekil 5.17).

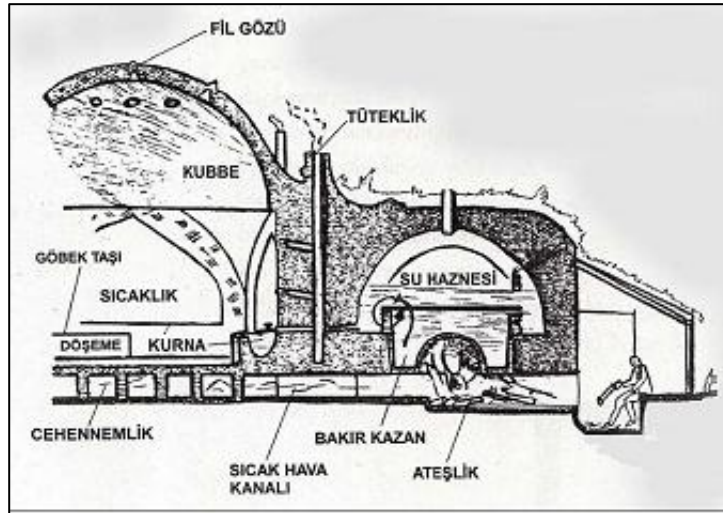

Şekil 5.17. Dünder Bey Hamamı'nın su deposu ve bakır kazanı

Hamamdaki mermer kurnalara iki su borusu gelir. Bunlardan biri sıcak, diğeri soğuk su borusudur. Yıkanırken dökülen ve kurnalardan taşan sular sekilerin kenarı boyunca, sıcaklık ve ılıkılığı zemin yüzeyinde dolaşan hafif eğimli olarak yerleştirilmiş oluklarda dolaşıp, köşelerdeki deliklerden ya da ılıkığın tuvaletinden gider (Aru, 1949; And, 1979, s.59). Pis su aktarımını sağlayan bu oluklar meyille gittiği için kendiliğinden bir akışla, zeminde açılmış deliklerden veya tuvaletlerden döşemenin altındaki toplanma borularına, buradan da atık su kanalına aktarılır (Kuruçay, 2010).

5.1.8. Isıtma sistemi

Hamamlarda ısıtma sistemi, külhan ve cehennemlik bölümlerinin çalışmasından oluşur. Külhan kısmında bulunan ocak yandığında, su deposunun ortasındaki bakır kazanda bulunan su ısınır. Ayrıca ocak, hamamın alt kısmında bulunan "cehennemlik" adı verilen kanalların olduğu bölümü oradan da sıcaklık ve kısmen ılıkılık ısıtır (Aru, 1949; Önge, 1995)(Şekil 5.18).

Şekil 5.18. Hamamlarda ısıtma sistemi (Aru, 1949).

Cehennemlik adı verilen kanallarda dolaşan ısı ısıtma görevini yaptıktan sonra "tüteklik" adı verilen bacalardan dışarı çıkar. Böylece hamamda oluşan basınç dışarı aktarılır (Şekil 5.19). "Künkler"den yapılan tütekliklerin bacaları kubbe seviyesine yükseltilmişlerdir (Yılmazkaya, 2002, s.47). Halvetlerin sıcaklığı duvarlarda bırakılan buhar menfezleri sayesinde daha da yükseltilir (Aru, 1949,

s.35-37; Yaman, 2010, s.136 - 138) (Şekil 5.20). Hamamların mukavemetli duvarları ısı kaybını önlemektedir.

Şekil 5.19. Yalvaç Hamamı'nın göbek taşı altından gözüken cehennemlik kısmı

Şekil 5.20. Eğirdir Dünder Bey Hamamı' nın tüteklikleri

Kışın hamamlar gece yarısı ısıtılır. Bu nedenle çok odun kullanılmaktadır. Odun olarak genellikle kalın kesitli çam ve meşe kütüğü kullanılmaktadır (And, 1979, s.59). Kalın kütüklerin yakılmasının sebebi odunun dayanması ve hamamı olabildiğince uzun süre ısıtmasını sağlamaktır (Yılmazkaya, 2002, s.59).

Hamamların ısıtılması için gerekli odun orman ve koruluklardan sağlanmıştır. Osmanlı Döneminde sayıları iyice artan büyük hamamlar yüzünden İstanbul' da zamanla su ve yakacak sıkıntısı baş göstermiştir. Galata'da fazla vakıf geliri elde edebilecek yapılar olarak, birçok hamam yaptırılmış, hatta odun yetmediği için hamam inşası yasaklanmıştır. XV. ve XVI. yüzyılda mevcut olan bu hamamların, Galata'nın daha fazla Hristiyanlar ile meskûn kısımlarında bulunması dikkati

çeker (Baran, 2006, s.32). Padişah III. Mustafa, o güne kadar genelde çifte hamam tipinde yapılan halk hamamlarının yapımına kısıtlamalar getirilmiştir. I. Mahmut döneminde inşa edilen Cağaloğlu Hamamı (1741), Osmanlı Döneminde inşa edilen son büyük hamamdır. Tasarruf tedbirlerine başvurulmasına rağmen bu hamamların odun ihtiyacı o gün için ürkütücü boyutlara ulaşmıştır (Kuruçay, 2010). 18. yüzyılda yayınlanan padişah fermanı ile çıkarılan hamam yapma yasağına rağmen, odun tüketimi korkunç şekilde fazladır. Örneğin, Büyük Çamlıca Korusu 19. yüzyılın ikinci yarısında Üsküdar'daki Büyük Hamam'ın sahibine satılmış ve yok olmuştur (Yılmazkaya, 2002, s.23). Hamam yapma yasağı Sultan Abdülmecid'e kadar uygulanmıştır. Sultan Abdülmecid hamam yapımına, odun yerine "linyit" (kömür) kullanılması şartı ile izin vermiştir (Kuruçay, 2010). Bugün ise hamamın özgün sistemine uygun olmayan ısıtma yöntemleri uygulanmaktadır. Kalorifer sistemi gibi yöntemler hamamın özgün mimarisi ile örtüşmemektedir. Ancak bu yöntemler hamamın özgün mimarisine zarar vermektedir. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesine göre, bir dönem Diyarbakır ve Arabistan hamamlarına ait külhanlarda şehir çöplüğü yakılmıştır (Yılmazkaya, 2002, s.21).

5.2. Kullanım Tipine Göre Hamamlar

Anadolu'da hamamlar genellikle cami, medrese, tekke gibi dini ve han, çarşı, arasta gibi dini, kültürel ve sosyal kamusal yapılarla bir kompleks (külliye) ya da bir forum oluşturmuştur. Genellikle bu vakıf eserlerine gelir getirmeleri amacıyla birlikte inşa edilen hamamlar inşa edildikten sonra işlerliğini sağlayan vakfa bağlanmışlardır. Bu nedenle hamamlar kimi zaman külliyelerin ya da sarayların bir parçası, kimi zaman bir çarşı hamamı, kimi zaman ise yolcuların faydalanması için hanların içinde küçük bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen ise tek bir konağa veya yalıya ait esas binadan ayrı ya da bina içinde, küçük çaplı inşa edilen özel hamamlar da görülmektedir (Taşcıoğlu, 1998, s.35; Yegül, 2008, s.9). Kullanımına göre hamamlar, özel ve genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel hamamlar da hizmet verme türüne göre "tek" ve "çifte" hamam olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu hamamlardan başka kaplıcalar ve deniz

hamamları gibi suyun kullanım türüne göre çeşitlilik gösteren hamamlar da vardır.

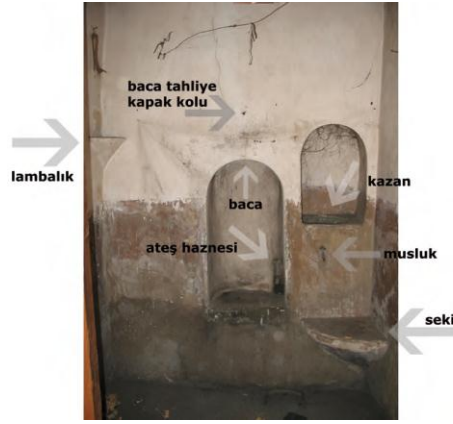
5.2.1. Özel hamamlar

Hamamların olmadığı ev ve konaklarda yüklük ve dolapların içi gusülhane olarak kullanılmaktadır. Ocakta ısıtılan su buraya getirilir ve soğuk su ile karşılaştırılarak banyo yapılır. Geleneksel Türk evinin hemen her odasında görülen “gusülhane” nin döşemeleri çinko ve yalıtımlıdır. Döşemede özel bir ısıtma yoktur (Kartal, 1987, s.14-18).

Geleneksel Türk evinde basit bir gusülhane, kapaklı bir giriş ile dikdörtgen bir mekândan ibarettir. Yıkanma eylemi ibrik, güğüm, kazan, hamam taşı gibi birkaç banyo malzemesi ile gerçekleştirilir. Su, bir başka yerde ibrik ya da güğümlerde ısıtılır, gusülhanelerde içerisine soğuk su konulmuş bir kazanda ılıştırılır (Tuluk, 2010).

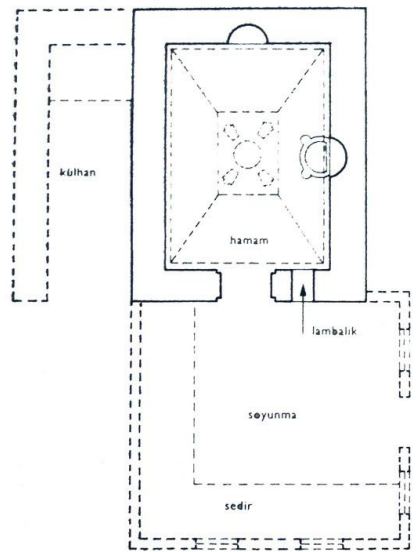
Ancak bazı gusülhanelerin mekansal özeliği ve ısıtma tekniği oldukça farklıdır. Ömer İskender Tuluk (2010) Erken 20. Yüzyıl Çorum Evleri'nin gusülhaneleri ile ilgili yapmış olduğu çalışmasında farklı tespitler yapmıştır. Çorum evlerinin gusülhanelerinde duvar içerisine yerleştirilmiş küçük bakır bir kazanın alttan ısıtılmasına olanak sağlayan bir düzenek vardır. Bu düzende, 25 cm çapındaki bakır kazan 45 cm derinliğinde, beşik kemerli bir niş içerisinde gömülmüştür. Bakır kazan, hemen yanındaki beşik kemer formu ve ocağa benzer bir nişin tabanından kazanın altına doğru açılmış bir hazneye yerleştirilen odun parçalarının yakılmasıyla ısıtılmaktadır. Burada yanan ateşten çıkan duman, ocaklığın bacasından tahliye edilmektedir. Ocaklık kemerinin yaklaşık 20 cm üstünde, baca deliğini gerektiğinde açıp kapatacak bir düzenek de yerleştirilmiştir. Kazandaki suyun tahliyesi, kazanın tabanına yakın bir yere yerleştirilmiş bir musluk ile yapılmaktadır. Burada ısıtılan su, musluğun altına yerleştirilen ve içerisinde soğuk suyun olduğu bir başka kazana aktararak, ılıştırılmış su elde edilmektedir. Bazı örneklerde musluğun altına kazan

konulabilmesi için çeyrek daire biçimli 40 cm genişliğindeki seki yerleştirilmiştir (Tuluk, 2010)(Şekil 5.21).

Şekil 5.21. Çorum evlerinde gusülhane (Tuluk, 2010).

Bazı ev, konak ve saraylarda, genel hamamlara göre çok daha küçük boyutlarda bazen müstakil bir yapı olarak, bazen de büyük yapı kütesinin içinde yer alan hacimler olarak planlanan "özel hamamlar" da mevcuttur. Bu hamamların soyunmalık veya ılıklik bölümleri genellikle yoktur. Soyunmalık ve ılıkliğin tek bir bölümden oluştuğu örnekler de vardır. Genellikle kubbeli ve tepe camlı yapılan ve bahçede yer alan hamamlara "limonluk" adı verilen bir geçitle geçilir (Taşcıoğlu, 1998, s.54) (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. Bir özel hamam örneği, Safranbolu – Emirhocaade Ahmet Bey bağ evinin bahçesindeki hamam (Günay, R. 1999; Yegül, 2008, s.24).

Amasya'da Küçük ve Büyük Saray Hamamı, Yarhisar Orhan Gazi ve Vezneciler Hamamı özel hamamlardır (Urak, 1995, c.3 s.385-396; Dağtekin, 2007, s. 31). Topkapı, Beylerbeyi, Yıldız, Dolmabahçe ve Çırağan gibi saraylara ait hamamlar da özel hamamlardır. Dolmabahçe Sarayı'nda 6 hamam varken, Topkapı Sarayı'nın harem bölümünde 8 hamamın bulunduğu bilinmektedir. Bunlar; Hünkâr ve Valide Hamamları, Gözdeler Hamamı, Cariyeler Hamamı, Cariyeler Hastanesi Hamamı, III. Murat Hamamı, Kızlarağası (Meşkhane) Hamamı, Karaağalar Hamamı'dır (Tezcan, 1977, s.35-40).

II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'ndaki hamamı, İtalyan asıllı Raimondo D'Aranco'nun projesine ve Art Nuovae üslubuna uygun olarak yapılmıştır. Hamam bataryasından çinilerine kadar Art Nuovae üslubunu yansıtmaktadır (Türkoğlu, 1996, s.164-166).

Konak hamamlarına örnek olarak Kayseri Zennecioğulları ve Güpgüpoğulları Konakları Hamamları verilebilir. 1593 yılında yapılmış olan Zennecioğulları Konağı ve 1450 yılında yapıldığı düşünülen Güpgüpoğulları Konaklarına ait hamamların her ikisi de soyunmalık, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır (Kartal, 1987, s.14-18). Yine Bolu'da bir paşa konağı hamamı da soyunmalık ve sıcaklık bölümlerinden oluşmaktadır (Öztürk, 1988, s.125-130)(Şekil 5.23).

Şekil 5.23. Kayseride bir konak hamamının görüntüsü ve planı (Kaynak: Arslan, 2012, s.64,66)

Bazı özel hamamlar daha sonradan halka açık genel hamamlar haline getirilmişlerdir. Örneğin Vezneciler Hamamı önceleri bir konak hamamıyken sonradan genel hamam haline gelmiştir (Yılmazkaya, 2002, s.21).

5.2.2. Genel hamamlar

Genel hamamlar; halk ya da çarşı hamamları, saray hamamları ve kaplıcalar olmak üzere üçe ayrılabilir. Bunlar açısından hamamların yapısı ve kullanımı hakkında en ayrıntılı bilgilerin edilebileceği hamam türü halk hamamlarıdır (Meriç, 1990; Yaman, 2010).

"Halk hamamı" ya da "çarşı hamamı" olarak da adlandırılan hamamlar, vakıf olarak yapıldıkları gibi bir külliye'nin veya bir yapının parçasını oluşturan hamamlardır (Eyice, 1994). Osmanlı'nın bazı kurumlar için açtığı hamamlar kurumun kapanması nedeniyle çarşı hamamına dönüştürmüşlerdir. Örneğin Acemoğlu Hamamı, Yeniçeri Ocağı'nın bir bölümü olan Acemi Oğlanlar kışlasının eklentisi olarak inşa edilmiştir. Ancak Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla birlikte çarşı hamamına dönüşmüştür (Yılmazkaya, 2002, s.21). Bazı hamamlar belirli bir zümreye yönelik hizmet vermişti. Kışla hamamı, tekke hamamı gibi hamamlar buna örnek gösterilebilir (Karpuz, 2004). Genel hamamlar, erkeklerin ya da kadınların kullanım türüne göre "tek" ve "çifte" hamam olarak ikiye ayrılmaktadır.

Tek hamamlar

Mahallelerde sadece kadınlar için olan hamamlara "avret", erkekler için olanlara "rical" hamamı denmektedir (Bozok, 2008, s.119). Genellikle erkekler için yapılmış olan bu hamamların bazıları, günün belli saatlerinde kadınların kullanımına tahsis edilmektedir. Bu hamamlar gündüz bayanlara, gece erkeklere hizmet vermektedir. Halk arasında "kuşluk saati" adı verilen saatte sabah saat 10 ya da 11 de kadınlara tahsis edildiği için bu hamamlara "kuşluk hamamı" da denilmektedir (Ünver, 1973; Haskan, 1995). Bu hamamların tek veya iki girişli örnekleri bulunmaktadır (Dağtekin, 2007, s. 31).

Çifte hamamlar

Biri erkeklere, öbürü kadınlara ayrılan iki bölümlü hamamlardır. Erkekler ve kadınlar kısmı kullanılan parsele ve yaptırının gücüne bağlı olarak; simetrik, asimetrik, eş veya farklı ölçeklerde tasarlanmıştır (Eyice, 1960, 99-122; Dağtekin, 2007, s. 32). Bazı çifte hamamlarda, erkekler ve kadınlar kısmının yakın büyüklükte iken, bazı örneklerde erkekler bölümünün daha büyük ve daha süslü olduğu görülmektedir (Önge, 1995, s.95).

Çifte hamamlarda erkekler kısmının giriş kapıları genellikle bir meydana veya ana yola açılırken, kadınlar kısmının giriş kapıları ise tali yola açılmıştır. Ancak bazen giriş kapılarının aynı sokağa açıldığı da görülmektedir (Eyice, 1960, 99-122; Dağtekin, 2007, s. 32). Ancak kadınların ve erkeklerin yolu birbiriyle kesişmeyecek şekilde planlanmışlardır. Özellikle kadınların kapılarının ana caddeye denk getirilmeyecek şekilde yerleştirilmesi mahremiyeti muhafaza eden ince bir anlayışın ürünüdür (Kuruçay, 2010).

5.2.3. Kaplıcalar (Ilıcalar)

Doğal sıcak su kaynağının bulunduğu yerlerde yapılan yıkanma ve tedavi amaçlı inşa edilen yapılardır (Erat, 1999). Osmanlı'da "kaynarca" ve "ılıca" olarak bilinen suyun üzerine yapılan kapalı tesislere kapalı ılıca anlamında "kaplıca" denmiştir (Şehitoğlu, 2008, s.8).

Hamamlarda soğuk su ateşe verilirken kaplıcalar doğal sıcak suların yeryüzüne çıktığı bölgelerde inşa edilirler. Kaplıcalarda sıcaklığı 80 dereceye varan sular vardır. Kaplıcalarda ayrıca bir ısıtma tesisatına ve su deposuna ihtiyaç duyulmamıştır. Kaplıcalarda hamamdan farklı olarak tedavi amaçlı kullanılan şifalı suların olduğu havuzlar bulunmaktadır. Bu havuzlara girmek için öncelikle vücut temizliği şarttır. Anadolu'da ilk olarak Romalılar zamanında inşa edilen kaplıcaların bazı hastalıklara iyi geldiğine inanılmıştır (Ünver, 1954, s. 93; Yılmazkaya, 2002, s.17)(Şekil 5.24).

Şekil 5.24. Bursa Çekirge Eski Kaplıca' ya ait eski bir kartpostal

Kaplıcalarda çarşı hamamlarına benzer bir mimari yaklaşım söz konusudur. Bazı örneklerde halvetler ve ılıklik bölümü yoktur (Erat,1999). Biri soyunmalık, diğeri kaynak suyundan yararlanan havuzun bulunduğu bölüm olmak üzere yan yana iki hacimden ibaret ilk kaplıca örneklerinin, ısıtılmış su ile çalışan hamamların mimari kompozisyonlarına ilham kaynağı olduğu düşünülmektedir (Önge, 1995, s.11).

Anadolu'da yıkılan bazı kaplıcaların yerine eski temellerden yararlanılarak, Konya Ilgın ve Kütahya Yoncalı, Yalova Termalde olduğu gibi yeni kaplıcalar inşa edilmiştir. Bu hamamlar temizlik yapılacak bir biçimde, kurnalar yerleştirilerek yeniden düzenlenmiştir (Ünver, 1973; Önge, 1978, s.121-135).

5.2.4. Deniz Hamamları

Deniz hamamları, deniz üzerine çakılan kazıklar üzerine, suya dayanıklı kerestelerden suyun belirli bir derinliğinde, kadın ve erkeklerin birbirlerinin seslerini duymayacağı mesafede yan yana inşa edilen hamamlardı. Bu hamamlar daha çok İstanbul'un Fenerbahçe, Bostancı, Moda gibi semtlerindeki sahillerde bulunurdu (Evren, 2000, s.37-38, 40) (Şekil 5.25).

Şekil 5.25. İstanbul'da bir deniz hamamı (Evren, 2000).

Deniz hamamları, genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel hamamlar sade ve özensiz bir görünüşe sahipti. Mevsimlik olduğu için, alelacele ve gelişigüzel yapılarıydı. Bu hamamlar daha çok halkın denize girme ve yüzme ihtiyacını karşılamak, bu sırada mahremiyeti ve güvenliği sağlamak amacıyla kullanıldığı yapılarıdır. Gerçek bir hamam tipolojisine sahip olmamasına rağmen halk arasında hamam olarak adlandırıldığı için literatüre deniz hamamları olarak geçmiştir (Yegül, 2008, s.26).

Özel hamamlar ise genellikle büyük yalıların önünde yer alırdı. Yalı denize bitişikse hemen yanında, bir rıhtım varsa rıhtımın köşesine yapılarıydı. Boğaziçi'nde bütün yabancı elçiliklerin kendilerine ait özel bir deniz hamamı bulunurdu. Bunlar her yaz başında yeniden yapılmaz, bir kere yapıldıktan sonra her yıl bakım görerek yeniden kullanıma sokulurdu (Evren, 2000, s.37-38, 40).

6. GELENEKSEL ISPARTA HAMAMLARI

Isparta Kenti camileri, bedesteni, hamamları, kiliseleri, geleneksel evleri ve organik sokakları ile geleneksel Türk kentini yansıtır. Bu geleneksel dokunun önemli bir parçası olan anıtsal yapılar bugün "tek yapı" ölçeğinde korunmaktadır. Geleneksel Türk kentinin ve mimarisinin temel yapı taşlarından birisi de hamamlardır. Hamamlar da diğer anıtsal yapılar gibi tek yapı olarak koruma altına alınmaktadır. Koruma konusundaki yetersizlikler ve günümüzde her eve giren banyoların yapılması, hamamların giderek daha az kullanılır hale gelmesine veya terk edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle bugün birçok Isparta Hamamı günümüze ulaşamamıştır.

Çeşitli arşiv ve literatür kaynaklarına göre, Isparta ve çevresindeki geleneksel hamam sayısı değişmektedir. Isparta merkezde, 1877 Konya Vilayet Salnamesine göre 5 hamam, 1892 Salnamesine göre 6 hamam, Karçınzade Süleyman Şükrü (1907)'ye göre 7 hamam, Böcüzade (1932)' ye göre 1908 yılında 6 hamam, Sait Demiral (1943)'a göre 6 hamam vardır (Yurt Ansiklopedisi, 1981, c.5, s.3525; İslam Ansiklopedisi, 1999, Cilt:19, s.19; Karçınzade, 2005, s.85; Böcüzade, 1932, s.73; Demiral, 1943).

1892 Konya Vilayet Salnamesine göre, Isparta'ya bağlı kazalar olan, Eğirdir'de 3, Yalvaç ve köylerinde 3, Karaağaç ve köylerinde 3, Uluborlu ve köylerinde 2 olmak üzere toplam 11 hamam vardır (Yurt Ansiklopedisi, 1981, c.5, s. 3224-255; Isparta 2003 İl Yıllığı, s.472.).

Arşiv kayıtlarına bakıldığında Isparta ve çevresinde çok sayıda hamamın varlığı saptanmıştır. Ancak bu hamamlardan günümüze sağlam olarak ulaşabilenlerin sayısı bütüne oranla çok azdır. Günümüze mimari elemanları ile bütün olarak ulaşan veya bir kısmı tahribata uğramış 16 adet geleneksel hamam ve 1 ılıca tespit edilmiştir (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1. Günümüze büyük ölçüde korunmuş olarak ulaşan hamamlar

No	Dönemi	Yapının Adı	Yapım / Kullanım Tarihi	Durum
1	Selçuklu Devleti	Gönen Hamamı	1220-1237	K.Harabe
2	Bilinmiyor	Yalvaç Eski Hamam	-	K.Harabe
3	Bilinmiyor	Aliköyü Hamamı	-	Sağlam
4	Bilinmiyor	Atabey Belediye Hamamı	-	Sağlam
5	Hamitoğulları B.	Eğirdir Dünder Bey Hamamı	1307-1308	Sağlam
6	Hamitoğulları B.	Büyükgökçeli Hamamı	1314	Sağlam
7	Hamitoğulları B.	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	1333	K.Harabe
8	Hamitoğulları B.	Eğirdir Barla Çaşnıgir Paşa H.	14. yy.	K.Harabe
9	Hamitoğulları B.	Gelendost Avşar Köyü H.	14.-15. yy.	Sağlam
10	Hamitoğulları B.	Ş. Aslandoğmuş Köyü Ilıcası	14.-15. yy.	Sağlam
11	Osmanlı İ.	Isparta Bey Hamamı	1429	Sağlam
12	Osmanlı İ.	Isparta Dalboyunoğlu H.	1689	Sağlam
13	Osmanlı İ.	Isparta Karaağaç Hamamı	1722	Sağlam
14	Osmanlı İ.	Senirkent Hamamı	1888- 1901	Sağlam
15	Osmanlı İ.	Isparta Cumhuriyet Hamamı	1897	Sağlam
16	Cumhuriyet D.	Keçiborlu Hamamı	1953	Sağlam
17	Cumhuriyet D.	Uluborlu Belediye Hamamı	1962	Sağlam

Günümüze büyük bir kısmı yıkılmış ya da kalıntılarına ulaşan 7 adet hamam tespit edilmiştir (Çizelge 6.2).

Çizelge 6.2. Günümüze büyük ölçüde tahrip olarak ulaşan hamamlar

No	Dönemi	Yapının Adı	Yapım / Kullanım Tarihi	Durum
1	Selçuklu Devleti	Uluborlu Baltabey Hamamı	1179	Harabe
2	Selçuklu Devleti	Uluborlu Karabey Hamamı	1240	Harabe
3	Hamitoğulları B.	Eğirdir Burcu Bey Hamamı	1333	Harabe
4	Hamitoğulları B.	Eğirdir Gökçe (Beydere) Köyü H.	14. yy.	Harabe
5	Hamitoğulları B.	Eğirdir Barla G.İbrahim Paşa H.	14. yy.	Harabe
6	Bilinmiyor	Eğirdir Kaleburnu Hamamı	-	Harabe
7	Bilinmiyor	Eğirdir Vezirler Evi Önü H.	-	Harabe

Günümüze ulaşamayan ancak literatür ve arşiv kaynaklarında ismi geçen 18 adet hamam tespit edilmiştir (Çizelge 6.3).

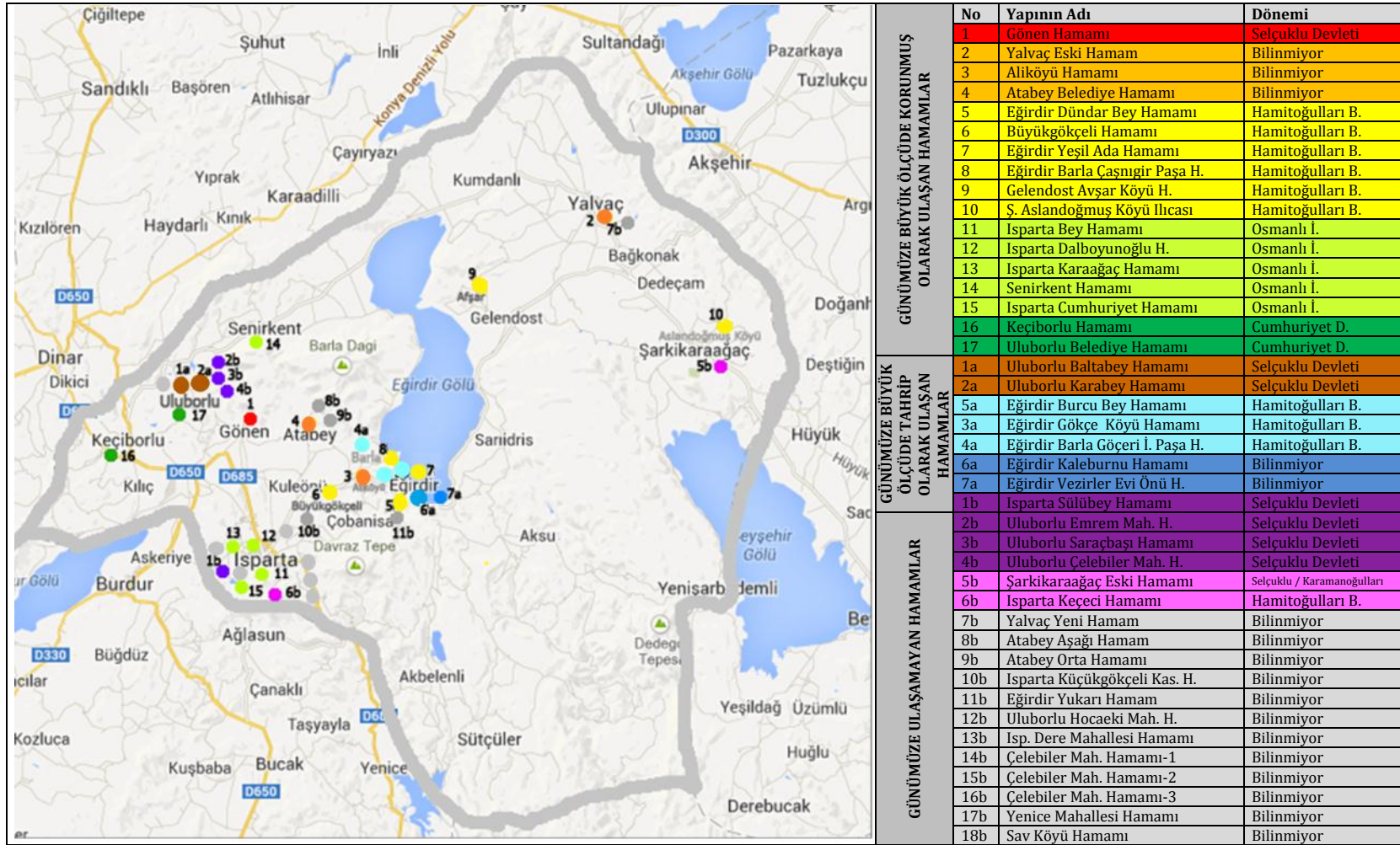
Çizelge. 6.3. Günümüze ulaşamayan hamamlar

No	Dönemi	Yapının Adı	Yapım / Kullanım Tarihi	Yıkım Tarihi
1	Selçuklu Devleti	Isparta Sülübey Hamamı	1135	1940-50
2	Selçuklu Devleti	Uluborlu Emrem Mah. H.	-	-
3	Selçuklu Devleti	Uluborlu Saraçbaşı Hamamı	-	1853
4	Selçuklu Devleti	Uluborlu Çelebiler Mah. H.	-	-
5	Selçuklu Devleti/ Karamanoğulları B.	Şarkikaraağaç Eski Hamamı	1281	1980
6	Hamitoğulları B.	Isparta Keçeci Hamamı	1284	1980-86
7	Bilinmiyor	Yalvaç Yeni Hamam	19-20. yy.	2007-08
8	Bilinmiyor	Atabey Aşağı Hamam	-	2005-06
9	Bilinmiyor	Atabey Orta Hamamı	-	1976
10	Bilinmiyor	Isparta Küçükgökçeli Kas. H.	-	-
11	Bilinmiyor	Eğirdir Yukarı Hamam	-	2001
12	Bilinmiyor	Uluborlu Hocaeki Mah. H.	-	-
13	Bilinmiyor	Isparta Dere Mah. Hamamı	-	-
14	Bilinmiyor	Çelebiler Mah. Hamamı-1	-	-
15	Bilinmiyor	Çelebiler Mah. Hamamı-2	-	-
16	Bilinmiyor	Çelebiler Mah. Hamamı-3	-	-
17	Bilinmiyor	Yenice Mahallesi Hamamı	-	-
18	Bilinmiyor	Sav Köyü Hamamı	-	-

Bu verilere göre, Isparta ve Isparta'ya bağlı yerleşmelerde toplam 41 geleneksel hamam ve 1 ılıca inşa edilmiştir.

Isparta'da kent merkezinden başka Isparta'ya bağlı Eğirdir, Yalvaç, Uluborlu, Gelendost, Gönen, Atabey, Senirkent ve Keçiborlu İlçelerinde de geleneksel hamamlar vardır. Aksu, Sütçüler ve Yenışarbademli İlçelerinde de geleneksel hamamların varlığına ilişkin kesin bilgiler bulunmamakla birlikte, sözlü kaynaklara göre bu ilçelerde de geleneksel hamamların varlığı bilinmektedir. Ancak bu hamamlara ilişkin herhangi bir veriye ulaşılammıştır (Çizelge 6.4).

Çizelge 6.4. Isparta hamamlarının konumları ve dönemleri

Çizelge 6.5. Isparta Hamamlarının konum analizi

		Isparta*	Eğirdir	Yalvaç	Uluborlu	Keçiborlu	Şarkıkaraağaç	Gelendost	Gönen	Atabey	Senirkent	Köyler	Toplam
Durum	Büyük ölçüde korunmuş	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	17
	Büyük ölçüde tahrip ol.		5		2								7
	Yok olmuş	8	1	1	4		1			2		1	18
	TOPLAM	12	9	2	7	1	2	1	1	3	1	3	42

Hamamlar da diğer anıtsal yapılar gibi bir devlete, beyliğe ya da imparatorluğa başkentlik yapmış ya da yönetimi altına girdikleri dönemde yoğun olarak kullanılan bölgelerde daha çok inşa edilmişlerdir. Belirli bir yönetim merkezi olan yerleşim birimlerinde ekonomik güç göstergesi olarak hamam sayısı da artmıştır (Çizelge 6.5).

Isparta'da Selçuklu Dönemine (1060-1308) ait hamamların daha çok Uluborlu İlçesinde konumlandığı tespit edilmiştir. Isparta ve çevresinde, 1301-1423 yılları arasında hüküm sürmüş olan Hamitoğulları Beyliği'ne başkentlik yapmış olan Eğirdir İlçesinde bu döneme ait hamamların daha çok olduğu gözlemlenmiştir. Osmanlı Dönemine ait hamamların ise daha çok Isparta merkezde yoğunlaştığı görülmektedir.

Hamamların yer seçiminde suyun temini için su kaynağına yakınlık, topografya, yerleşim merkezine olan mesafe ve cami, medrese, han gibi vakıf yapılarıyla olan ilişkileri de etkili olmuştur. Isparta kent merkezindeki hamamlara Andık veya Beldibi Deresi'nden, Uluborlu İlçesi hamamlarına ise Kapı Dağından çıkan Cirimbolu Deresinden su temin edilmiştir.

Hamamlar cami, medrese, han, çeşme gibi vakıf yapılarına gelir getiren önemli yapılar olarak görülmüşlerdir. Bu tür gelir getiren hamamlar ya külliyelerin bir parçası olmuşlar ya da diğer vakıf yapıları ile bir yapı grubu oluşturmuşlardır. Uluborlu Baltabey, Karabey, Yalvaç Eski, Barla Çaşnıgir Paşa, Eğirdir Dünder Bey, Gelendost Avşar Köyü, Büyükgökçeli Köyü, Atabey Belediyesi, Dalboyunoğlu, Bey, Senirkent, Keçeci gibi bazı Isparta hamamları bulundukları yerleşmelerdeki kent merkezlerinde yer alan camilerin ya da medreselerin

yakınlarına inşa edilmişler ve vakıf yapılarına gelir getirmişlerdir. Günümüze ulaşamayan Isparta Keçeci Hamamı Hızırbey Camisi ve bu camiyle ilişkili medreseye yakın olarak inşa edilmiştir.

Tek başına inşa edilen çarşı hamamları ise kamusal alanlara ve kamu yapılarına yakın ve genellikle kent merkezinde konumlandırılmışlardır. Örneğin Aliköy Hamamı yöre halkı için önemli bir zata ait olan türbe ile iç içedir. Günümüze ulaşamayan Isparta Sülübey Hamamı ise bulunduğu mahallenin meydanına yakındır.

6.1. Günümüze Büyük Ölçüde Korunmuş Olarak Ulaşan Hamamlar

Günümüze mimari elemanları ile bütün olarak ulaşan 16 adet geleneksel hamam ve 1 ılıca tespit edilmiştir. Bu yapılardan sadece 5 tanesi hamam işlevini sürdürmekte, 2 tanesi restorasyon uygulaması altındadır.

6.1.1. Gönen Hamamı

Gönen Hamamı, Isparta İlinin Gönen İlçesi Cami Mahallesinde, Cami Sokak üzerinde bulunmaktadır. Hamam olarak inşa edilen yapı bugün terk edilmiş ve atıl durumdadır. Halk arasında ve bazı kaynaklarda "Eski Hamam" olarak da bilinmektedir. Antalya Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 11.11.2003 tarih ve 6094 sayılı kararıyla tescillenmiştir. Hamamın mülkiyeti Gönen Belediyesi'ne aittir (Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.32).

Gönen Hamamı, Cami ve Hamam Sokakları arasında, 13 nolu pafta, 5 ve 6 nolu adalar üzerine inşa edilmiştir. Hamamın çevresinde çeşitli konutlar ve Merkez Ulu Camii bulunmaktadır. Hamamın kuzeybatı cephesi Cami Sokağına bakmaktadır. Güneyindeki evin yarı açık bölümüne bitişiktir. Bu bölüm depo ve garaj olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.1)(Şekil 5.2).

Yapının herhangi bir kitabesi yoktur. Bu nedenle yapım, onarım tarihleri ve banisi bilinmemektedir. Ancak Ramazan Özdemir'e (2001) göre, Gönen

Hamamı, Selçuklular döneminde yapılmıştır. 1220 - 1237 yıllarında hükümdarlık yapan Alâeddin Keykubat devrinde Atabey'de inşa edilen medrese ile aynı tarihlidir. Süleyman Sami Böcüzade (1932), Gönen'de eski bir hamamın bulunduğunu belirtmektedir (Böcüzade, 1932, s.38).

Gönen Belediyesi'nin Resmi web sitesine göre, hamamın kitabesi vardır. Bu kitabede, Gönen'in ne denli önemli bir yerleşim yeri olduğunu gösteren “Şehri Gönen, Kasaba-i Isparta” ibaresi geçtiği belirtilmektedir (<http://www.gonen.bel.tr/html/tarih.html>). 1940'lı yıllarda hamamdaki mermerler sökülmüş ve bu mermerler Isparta'daki hamam sahiplerine satılmıştır. Mermerlerin yerine beton dökülmüştür. 1965'li yıllara kadar Gönen Belediyesi tarafından işletilmiştir (Özdemir, 2010, s.26). Hamam, Gönen sakinlerinden 1930 doğumlu Ayşe Kadioğlu tarafından 1948 yılında gelin hamamı olarak kullanılmıştır. Günümüzde hamamın sadece su deposu ve külhan duvarı yıkılmıştır.

Plan Özellikleri

Gönen Hamamı'nın kütlesi doğu - batı doğrultusunda uzanmaktadır. Düzgün olmayan dikdörtgenlerin kademeli olarak biçimlenmesinden oluşan bir plandan oluşmuştur.

Ramazan Özdemir'e göre eskiden çifte hamam tipinde olan Gönen Hamamı'nın kadınlar kısmının yıkıldığı belirtilmiştir (Özdemir,2010, s.26). Ancak hamamın plan tipolojisine bakıldığında bu bölümün olmadığı düşünülmektedir. Günümüzde hamam “tek hamam” tipindedir.

Hamam özgün mimarisine göre soyunmalık, ılıkılık, aralık, sıcaklık ve halvetlerden oluşmaktadır. Hamama sonradan kuzey-güney doğrultusunda uzanan, dikdörtgen biçimli bir koridor ve bir çay salonundan oluşan kütle eklenmiştir. Bu kütle hamamın güney doğu kısmında yer almaktadır. Gönen sakinlerinden Ayşe Kadioğlu (1930) bu salonun eğlencelerin düzenlendiği bir

mekan olarak kullanıldığını belirtmiştir. Günümüzde ise, çevresindeki konutlarda yaşayan halk tarafından samanlık ve depo olarak kullanılmaktadır.

Hamama yapının kuzey cephesinden girilmektedir. İlk girilen kısım koridor bölümüdür. Bu koridorun doğu duvarından sonradan eklenen salon bölümüne girilmektedir. Bu salona doğu cepheden bir giriş daha verilmiştir. Hamamın özgün girişi ise koridor bölümünün batı duvarındaki kemerli kapıdır. Bu kapıdan kare formu, tuvaletlerin yer aldığı bölüme geçiş sağlanmıştır. Giriş kapısı üzerinde buhar yaşmağı adı verilen külâh şeklinde C ve S kıvrımlı detaylara sahip bir külâh bulunmaktadır. Tuvaletler yaklaşık 2 m. yüksekliğinde tuğla ile örülmüş bölücüler ile ayrılmıştır. Bu mekanın güneydoğu köşesinden kemerli bir kapı ile soğukluğa (soyunmalık) geçilmektedir. Soyunmalık kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir forma sahiptir. Kuzey ve güneyinde iki adet seki yer almaktadır. Güney duvarında yer alan seki üzerinde bir adet pencereye benzeyen bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık tahtalar çakılarak kapatılmaya çalışılmıştır. Bu sekinin bitiminden 1,5 m. yükseklikte tuğla bir duvar örülmüştür.

Soyunmalığın batı duvarının ortasında yer alan basit kemerli bir kapı ile ılıkliğe geçilmektedir. Bu mekan da soyunmalık bölümü ile yaklaşık olarak eş büyüklüktedir. Kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir forma sahiptir. Kuzey ve güneyinde iki adet seki vardır. Kuzey sekinin doğu ucunda özgün olmayan bir kurna bulunmaktadır. Güney duvarında yer alan sekinin batı ucundan basit kemerli bir kapı ile kare formu aralık bölümüne geçilmektedir. Bu mekan oldukça karanlık olup, sonradan örülen duvarla iki bölmeye ayrılmıştır. Bu bölümlerin tıraşlık ya da tuvalet olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ilıklığın batı duvarında biri büyük, diğeri beş köşeli bir çerçeve içinde ve daha küçük olan iki adet sivri kemerli niş bulunmaktadır. Ayrıca sıcaklığa geçişi sağlayan basit kemerli bir kapı bulunmaktadır. Kare formu sıcaklık bölümü ile yaklaşık aynı büyüklükte, kare formu, iki adet halvete açılmaktadır. Bu nedenle hamam sıcaklık bölümüne göre “sıcaklık ve halveti eş odalar (eşit mekanlı sıcaklık)” halinde olan 6. plan tipine sahiptir.

Sıcaklıkta batı ve güneyde olmak üzere köşeleri palmet kabartmalı iki adet kurna bulunmaktadır. Sıcaklığın batı duvarında yer alan kurnanın üzerinde dikdörtgen çerçeveli bir niş içerisinde bulunan basit kemerli bir pencere vardır. Bu pencere külhana açılmaktadır. Sıcaklığın kuzey cephesinde yer alan halvette sivri kemerli bir çerçevenin içinde yer alan basit yuvarlak kemerli bir kapıdan geçilmektedir. Bu halvette kuzey, doğu ve batı duvarında birer tane olmak üzere üç adet kurna bulunmaktadır. Kurnaların iki köşesi palmet motiflidir. Sıcaklığın güneyindeki halvette ise bugün iki adet köşeleri motifli özgün kurna bulunmuşsa da, tesisattan anlaşıldığı üzere özgün tasarımında üç adet kurna yeri mevcuttur. Doğudaki kurnanın iki köşesinde kum saati şeklinde kabartma vardır. Batıdaki mermer kurnanın iki köşesi palmet motiflidir. Bu mermer kurnalar özgündür.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, ahşap, beton, harç ve sıva kullanıldığı görülür. Yapının ilk inşa edilen kısmına ait cephelerde strüktür malzemesi olarak, düzenli sıralı moloz taş kullanılmıştır. Moloz taşların arasında yer yer tuğla parçaları dikkati çekmektedir. Ocak kemerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Hamamın duvarlarında, nişlerde, kubbe ve tonozlarda tuğla kullanılmıştır. Özgün kurnalar taştan yapılmıştır. Hamama sonradan eklenen salonda ise düzenli moloz taş ve yer yer ahşap hatıllar görülmektedir. Köşe bitişlerinde ve yer yer kesme taş da kullanılmıştır. Hamamın iç mekanında yer alan kapılar, pencereler ve giriş kapısında ahşap malzeme kullanılmıştır. Sonradan eklenen salonun tavanı da iç içe geçmiş ahşap bezemeye sahiptir. Hamamın iç mekanı ve kubbeleri sıvalıdır. Hamamın iç mekanında sonradan örülen muhdes duvarlar da tuğla üzeri çimento sıva olarak inşa edilmiştir.

Cephe Özellikleri

Hamamın sonradan eklenmiş olan salon kütesine ait cepheler ve özgün kütleyle ait cepheler farklı karaktere sahiptir. Hamamın su deposunu ve ocak kısmını çevreleyen kuzey, batı ve güney cephesi sağır ve moloz taş örgüye sahiptir.

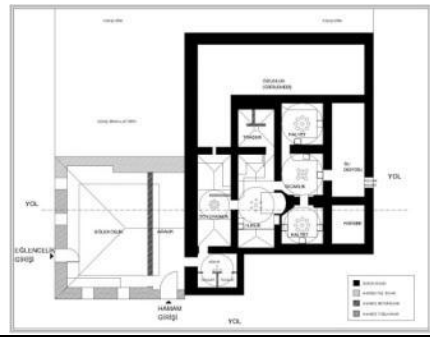
Sadece batı cephesinde kemerli bir ocak açıklığı bulunmaktadır. Hamamın kuzeybatısında kalan mekan yıkılmıştır. Ancak hamama sonradan eklenen kısımda pencere ve kapı açıklıkları görülmektedir. Doğu cephesinde ahşap doğramalı demir parmaklıklı iki adet pencere ve metal bir kapı bulunmaktadır. Kuzey cephesinde de iki adet ahşap doğramalı demir parmaklıklı pencere ve ahşap bir kapı bulunmaktadır. Bitişğinde bulunan yarı açık depoya bakan güney cephesinde ise bir adet ahşap doğramalı demir parmaklıklı pencere vardır.

Üst Örtü

Hamama sonradan eklenen dikdörtgen planlı salon ve koridor kiremit kaplı kırma çatılıdır. Tuvaletlerin yer aldığı ara mekan kubbe ile örtülüdür. Soyunmalık ortada kubbe ile yanda çapraz yarım beşik tonozla örtülüdür. Ilıklığın üst örtüsü soyunmalık bölümüne benzer. Ilıklık bölümü de ortada kubbe ile yanda çapraz yarım beşik tonozla örtülüdür. Ilıklığın doğu kısmında yarım manastır tonozla örtülü bir mekan daha vardır. Sıcaklık; ortada kare planlı pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kubbede bir adet ortada, sekiz adet çevresinde aydınlatma tepecikleri (ışıklık) vardır. Sıcaklığın güneyindeki halvet pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür. Kubbede bir adet ortada, yedi adet çevresinde aydınlatma tepecikleri (ışıklık) bulunur. Sıcaklığın kuzeyinde yer alan diğer halvette pandantif geçişli kubbe ile örtülüdür.

Yapısal Öğeler

Hamamın girişinde yer alan buhar yaşmağı, taş kurnalar ve kapılar özgündür. Kurnalarda çeşitli motifler vardır. Ayrıca yapıda devşirme malzeme olduğu düşünülen bir taş hamamın sıcaklık bölümü ile tıraşlık bölümü arasında bölücü eleman olarak kullanılmıştır. Bu taş dikey olarak sekiyi sınırlamıştır.

KATALOG NO: 1										
YAPININ ADI	Gönen Hamamı		ADRESİ	Cami Mahallesi, Cami Sokak, Ulu Cami karşısı, Gönen İSPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
13	5-6	-	1220-1237	-	-					
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ				
Gönen Belediyesi	-	Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Gönen Belediyesi	-	Harabe	Tek Hamam	Var.				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
Görsel arşiv bulunamamıştır.										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan tip (eşit mekanlı sıcaklık) - (Tip 6).								
SOYUNMALIK	İHLİKLIK (SOĞUKLUK)	Hamama kuzey cephesinden girilmektedir. İlk girilen mekan eğlence salonudur. Hamamın asıl giriş kapısı eğlence salonu olarak kullanılan mekanın içinde kalmıştır. Salonun üst örtüsü kırma çatıdır. Eğlence salonunun kuzeybatı köşesinden kare planlı, 2 tuvalet bölümünün yer aldığı bir mekana geçilir. Bu mekanın güneydoğu köşesinden ortası kubbeli enine uzayan dikdörtgen planlı soyunmalığa geçilir. Soyunmalıkta sekiler ve duvarlarda askılar vardır. Bu mekanın güney duvarında kapalı bir pencere vardır. Ortası kubbe ile örtülüdür.	Oda Sayısı	-						
			Süs Havuzu	-						
			Çay Ocağı	-						
			Tuvalet	2						
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan (eşit mekanlı) sıcaklık tipine sahiptir. Kare planlı sıcaklık da, kare planlı halvetler de kubbe ile örtülüdür.	Aralık	1						
			Tıraşlık	2						
			Havlu Kurutma Oc.	2						
			Eyvan	-						
KAYNAKLAR		Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.32 Özdemir, 2001, s.26 Böcüzade, 1932, s.38 Gönen Belediyesi Resmi Web Sitesi: http://www.gonen.bel.tr/html/tarih.html (erişim tarihi: 06.08.2012)	Halvet	2						
			Göbek taşı	-						
			Kurna	10						

Şekil 6.1. Gönen Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 1

Gönen Hamamı

Gönen Hamamı'nın batı cephesi ve külhanı

Gönen Hamamı'nın kuzey ve doğu cepheleri

Gönen Hamamı'nın batı cephesi ve ocak kemeri

Gönen Hamamı'nın eğlenme mekanı, aralık ve hamamın ana giriş kapısı (buhar yaşmağı ile birlikte)

Şekil 6.2. Gönen Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 1

Gönen Hamamı

Soyunmalık ve ılıklik bölümleri

Ilıklık içerisindeki nişler (biri havlu kurutma ocağı)

Ilıklık sekisi ve sediri

Tıraşlığa geçiş, tıraşlık bölümü ve bu bölüme ait manastır tonozu

Şekil 6.3. Gönen Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 1

Gönen Hamamı

Sıcaklık ve güney halveti

Sıcaklık bölümünden halvete giriş ve kuzey halveti

Kubbelerde yer alan aydınlatma gözleri

Kurnalar

Şekil 6.4. Gönen Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 1

Gönen Hamamı

Kubbelerin genel görünümü (aralık-tuvaletlerin üstü- ve ılıkık)

Kubbelerin genel görünümü (sıcaklık ve halvetlere ait kubbeler)

Kapı detayları

Eğlencelik bölümü tavan bezemesi

Şekil 6.5. Gönen Hamamı katalog çalışması

6.1.2. Yalvaç Eski Hamam

Yalvaç Eski Hamamı, Isparta İlinin Yalvaç İlçesinde yer almaktadır. Kaşyukarı (Kaş Camii) Mahallesi, Çiçekli Çeşme Sokak üzerinde bulunan hamamın kapı numarası 2, 18, 19 dir. 1004 nolu ada üzerindeki 15 nolu parsel üzerine inşa edilmiştir (Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.304). Yapı, halk arasında "Eski Hamam", "Selçuklu Hamamı" adlarıyla tanınmaktadır.

Hamam olarak inşa edilen yapı bugün kaderine terk edilmiş durumadır. Bir bölümü yıkılmış, bir bölümü ise depo olarak kullanılmaktadır. Hamam özgün niteliğini kaybettiği için; bazı uzmanlar tarafından Osmanlı hamamına benzetilmektedir. (Duymaz, 2009, s. 209). Yalvaç Eski Hamamının mülkiyeti Yalvaç Belediyesi'ne aittir. Antalya Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 09.11.2007 tarihli ve 1978 sayılı kararı ile tescillenmiştir. 22.02.2008 tarihli ve 2225 sayılı karar ile tescilinin devamına karar verilmiştir.

Yalvaç Eski Hamamı'nın rölöve ve restorasyon projesi Tarihi Kentler Birliği tarafından düzenlenen Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulama Yarışması kapsamında nedeniyle "10. Yıl Özel Ödülü"ne layık görülmüştür. Hamamın restorasyon çalışmaları ile ilgili çıkan haberlerde hamamın Osmanlı hamamı olduğundan bahsetmektedir (<http://www.yalvac.bel.tr/index.php?p=1912&l=1>).

Kitabesi ve vakfiyesi olmayan hamamın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Naci Kum (1925) Yalvaç'ta Selçuklu Dönemine ait bazı hamamlardan söz etmektedir. Bu nedenle yapının araştırmacının sözünü ettiği hamamlardan biri olabileceği düşünülmektedir (Kum, 1925; Doğan, 2008, s. 143). Yapının 1989-1990 yılları arasında incelenerek, planı çıkartılmış, fotoğrafları çekilerek, planları çıkartılmıştır (Doğan, 2008, s. 143). 2008 yılında Nejat Üreğen tarafından çizilmiş ve Antalya Koruma Kurulu tarafından onaylanmış restorasyon projesinin, belediye tarafından uygulamaya geçilmesi beklenmektedir (Yalvaç Belediyesi Proje Arşivi, 2012).

Günümüzde oldukça harap durumdaki yapı kullanılmamaktadır. Derzlerde kullanılan beton harçtan yapının yakın dönemde onarım gördüğü anlaşılmaktadır.

Plan Özellikleri

Yalvaç Eski Hamamı, kütlesi doğu - batı doğrultusunda uzanmaktadır. Yapı, dıştan 9.25 x 20.00 m. ölçülerindedir. "Tek hamam" tipindedir. Yapı, S. Eyice'nin gruplandırmasına göre "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli" tip (tip 5) içinde incelenmektedir (Eyice, 1960).

Özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, iki halvet, su deposu, odunluk ve tuvalet bölümlerinden oluşmaktadır. Soyunmalık bölümü duvarlarının bir kısmı, üst örtü ve iç mekanının büyük bir bölümü yıkılmıştır. Hamama giriş iki katlı, galerili, kare formlu bir mekan olan soyunmalıktan verilmiştir. Soyunmalığa üç ayrı girişten girilmektedir. Yalvaç Belediyesi 1989-1999 Faaliyet Raporu'na göre, Yalvaç Hamamı'nın soyunmalık bölümü özgün halinde iki katlı ahşap ve kerpiç malzemelerden yapılmış, kırma çatı ile örtülmüştür. Üst kat galeri şeklinde oluşmuş olup, ahşap parmaklıkla çevrilidir. Üst kata çıkış, yan duvarlara yapıştırılmış tek kollu ahşap merdivenle sağlanmaktadır. Ancak bu merdiven günümüze ulaşmamıştır. Merdivene ait izler duvar üzerinde görülmektedir. Üst katta eşit büyüklükte, beş adet soyunma odasının varlığı bilinmektedir (Yalvaç Belediyesi 1989-1999 Faaliyet Raporu, s.25).

Soyunmalığın batı duvarında yer alan basit kemerli kapıdan kuzey - güney doğrultusunda dikdörtgen forma sahip ılıklik bölümüne girilir. Ilıklığa bahçeden de geçilen bir giriş daha verilmiştir. Ilıklık doğu-batı doğrultusundaki özgün olmayan üç adet muhdes bölücü duvarla, kare planlı dört bölüme ayrılmıştır. Ilıklık mekânındaki sonradan ayrılmış bu birimlerin temizlik mekanı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ilıklığı dört bölüme ayıran bu bölücü duvarlar zeminden yaklaşık 100 cm. yüksekliktedir. Ilıklığın güney duvarında iki

basamakla ulaşılan ve sonradan ayrılan bölüm tuvalet olarak kullanılmıştır. Ilıklığın doğu ve kuzey duvarında sivri kemerli birer niş vardır.

Ilıklık bölümünün batı duvarından dikdörtgen çerçeve içinde kademe yapmış, kemerli bir kapı ile kuzey güney doğrultusunda uzanan, dikdörtgen formlu sıcaklık bölümüne girilir. Sıcaklık bölümünün ortasında taştan büyük 57- 60 cm. yüksekliğinde sekizgen bir göbek taşı mevcuttur. Sıcaklığın doğu duvarının güney kısmında bir adet taş seki vardır.

Sıcaklığın kuzey ve güneyinde bulunan tonozla örtölü eyvanları, özgün olmayan, çift yönlü, bölme duvarlarla ikişer mekâna dönüştürölerek, bu birimler de özel yıkanma mekanı olarak kullanılmıştır. Dikdörtgen biçimli kapılarla açılan bu mekânlarda L şeklinde sekiler vardır. Kuzeybatıdaki mekânın sekisi kuzey ve batı duvarı boyunca, kuzeydoğudaki mekanın sekisi ise kuzey ve doğu duvarı boyunca devam etmektedir. Bu mekânlardan doğudakinde çokgen, batıdakinde ise beşgen özgün kurna bulunmaktadır.

Sıcaklığın batı duvarından kemerli kapılarla geçilen, simetrik kare planlı iki adet halvet bulunmaktadır. Halvetlerin kuzey, batı ve güney duvarları boyunca sekiler vardır. Bu sekilerin üzerinde özgün kurnalar halen mevcuttur. Güneydeki halvetin batı duvarı önünde düzgün olmayan dikdörtgen, kuzeydeki halvetin batı duvarı önünde de beşgen biçiminde birer kurna bulunur. Kuzeydeki halvetin batı duvarında, su deposuna açılan sivri kemerli bir pencere vardır.

Yapının batısında, su deposu ve külhan bulunmaktadır. Su deposu kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır ve ortasında yuvarlak bir bakır kazan vardır. Külhanın özgün ve su deposu ile ortak olan doğu duvarı üzerinde basık kemerli niş içinde yine basık kemerli niş içinde ocak yer alır. Ocak kemeri bugün zemin seviyesinin yaklaşık 1.00 m. altında kalmaktadır. Günümüzde külhanı oluşturan duvarların muhdes olduğu düşünölmektedir.

Hamamın alt kısmında ise cehennemlik vardır. Güneyde, tahrip olduğu görülen rıhtı 30 cm. olan 3 basamakla ocağa ulaşılmaktadır. Onarım çalışmalarında sökülen göbek taşının altından cehennemlik bölümü rahatlıkla görülebilmektedir.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kerpiç, kesme taş, tuğla ve ahşap malzeme kullanımı görülmektedir. Ayrıca yapının temel ve beden duvarlarında devşirme malzemenin olması dikkati çekmektedir.

İlçenin kuzeyindeki Antiocheia antik kentinden getirilmiş kesme bloklar hamamın temelinin yapıldığı görülmektedir. Farklı boyutlardaki kesme taşlar düzensiz bir teknikte uygulanmıştır. Soyunmalık bölümünün beden duvarları ahşap ve kerpiç malzemeden, diğer bölümlerin beden duvarları moloz taş ve devşirme malzemeden yapılmıştır. Soyunmalık bölümünün sadece su basman kotuna kadar devşirme kesme taş bloklardan oluştuğu görülmektedir. Kesme taş hamamın doğu cephesinde yer alan ocak kemerinde de kullanılmıştır.

Yapının örtü sisteminde 24 x 4,5 cm; 25 x 4,5 cm. arasında değişen boyutlarda tuğlalar kullanılmıştır. Derzleri ise 2,5 - 3,5 cm. arasında değişmektedir. Tuğlalarda kullanılan harç beyaz renkte ve sert dokuludur. Bu harcın içinde tuğla kırıkları, taş ve kum parçacıkları bulunmaktadır.

Soyunmalık bölümünün üst örtüsü ahşap malzemeden yapılmış olup topuz çatı formundadır. Diğer bölümler tuğla malzemeden yapılmış kubbe ve tonozlarla örülmüştür.

Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre, gerek plan şeması, gerekse örtü sisteminde kullanılan tuğla boyutları yapının Selçuklu Dönemi sonrasında 14. yüzyılda inşa edilmiş olduğunu göstermektedir (Doğan, 2008, s. 146).

Devşirme malzeme, güney cephenin orta bölümünde bezemeli ve bezemesiz olarak moloz taş malzeme arasında kaşımıza çıkar. Ahşap malzeme, güney

cephenin batısında hatıl olarak ve külhan örtü sistemi ile kapısında kullanılmıştır. Hamamın iç mekan duvarları ve örtü sistemi sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Yalvaç Hamamı diğer hamamlar gibi dışa kapalı bir yapıdır. En boşluklu duvarlar soyunmalık bölümüne aittir. Hamamın güney cephesinde soyunmalık bölümüne ait dikdörtgen formlu üstte iki, altta iki olmak üzere dört adet ahşap pencere ve yine düz atkılı bir kapı vardır. Diğer giriş kapıları da benzer forma sahiptir. Külhana giriş kapısı da bu cepheden verilmiştir.

Hamamın doğu cephesi soyunmalığın ana giriş kapısı, altta düz atkılı dikdörtgen formlu, üstte dikdörtgen formlu, demir parmaklıklı iki adet ahşap pencere vardır.

Hamamın kuzey cephesi diğer cephelere göre daha kötü ve oldukça harap durumdadır. Bu cephenin yıkılmayan kısımlarından güney cephesine benzediğini düşünülmektedir. Bu cephede üstte iki altta iki dikdörtgen formlu, demir parmaklıklı ahşap pencere ve yine düz atkılı dikdörtgen formlu bir kapı vardır.

Hamamın batı cephesi, bahçe duvarı ile komşu evler bitişiktir. Hamamın bu cephesinde yer alan tek açıklık ocak kemeridir. Hamamın bazı cephelerinde ve örtü sisteminde bitkilenmeler vardır.

Üst Örtü

Örtü sisteminde kubbe, sivri tonoz, basit tonoz ve düz tavan kullanılmıştır. Soyunmalık bölümünün kiremit kaplı topuz çatı olduğu bilinmektedir.

Ilıklık ve sıcaklığın orta bölümü ile halvet bölümleri pandantiflerle geçilen kubbe ile örtülüdür. Ilıklığın ortasında yer alan kubbenin kuzey ve güneyindeki kısımlar beşik tonoz, sıcaklığın ortasında yer alan kubbenin kuzey ve güneyinde

sivri tonoz örtü sistemi görülmektedir. Özgün olmayan odunluk ve tuvalet birimlerinin üzeri düz tavanla örtülüdür.

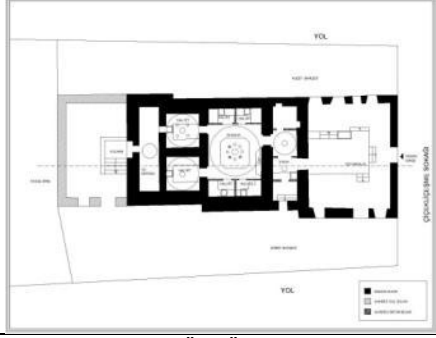
Tonoz ve kubbelerde aydınlatma tepecikleri (ışıklıklar) bulunmaktadır. Ilıklığın sonradan oluşturulmuş güneyden ikinci biriminin tonozu ile bitişiğindeki kubbeli birimde ve halvetlerde birer adet, sıcaklık mekanının orta bölümü kubbesinde beş adet yuvarlak tepe açıklığı yer alır.

Yapısal Öğeler

Yapıda devşirme taş malzeme kullanımı oldukça yoğundur. Bazı devşirme taşlarda bezeme vardır. Yapının güneyinde kullanılan bir devşirme taş, yüzeyi yuvarlak madalyonun ortasındaki haç motifleriyle bezelidir (Doğan, 2008, s. 146).

Yapının soyunmalık bölümünde yer alan ahşap kapı ve pencerelerde günümüze ulaşan herhangi bir süsleme yoktur. Soyunmalık bölümündeki merdiven de günümüze ulaşamayan diğer bir yapısal öğedir.

KATALOG NO: 2

YAPININ ADI		Yalvaç Eski Hamam		ADRESİ		Kaş Cami (Kaş yukarı) Mahallesi Çiçekli Çeşme Sokak, No:2,18,19 Yalvaç ISPARTA				
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN		YAPAN				
-	1004	15	-	-		-				
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ				
Yalvaç Belediyesi	-	Yalvaç Belediyesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü	- (Restorasyon Aşamasında)	Harabe	Tek Hamam	Var.				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
Görsel arşiv bulunamamıştır.										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ortası kubbeli, enine sıcaklık ve çifte halvetli tip - (Tip 5).								
SOYUNMALIK	Özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, iki halvet, su deposu, odunluk ve tuvalet bölümlerinden oluşmaktadır. Soyunmalık bölümü duvarlarının bir kısmı, üst örtü ve iç mekanının büyük bir bölümü yıkılmıştır. Hamama giriş iki katlı, galerili, kare formlu bir mekan olan soyunmalıktan verilmiştir. Soyunmalığa üç ayrı girişten girilmektedir.	Oda Sayısı		-						
		Süs Havuzu		-						
		Çay Ocağı		-						
		Havlu Kurutma Oc.		-						
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Ilıklık dikdörtgen planlı bir mekandır. Sonradan eklenen bölücü duvarlar ile 4 eş parçaya bölünmüştür. Bu mekanlardan kuzeydeki ve güneydekinin temizlik mekanı (tırashık) olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Enine uzayan ılıkliğin ortası kubbe ile kenarları tonoz ile örtülüdür.	Aralık		-						
		Tırashık		2						
		Tuvalet		-						
SICAKLIK	Hamam ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tipine sahiptir. Dikdörtgen planlı sıcaklığın orta kısmı da, kare planlı halvetler de kubbe ile örtülüdür.	Eyvan		2						
		Halvet		2						
		Göbek taşı		-						
		Kurna		6						
Hamamın beden duvarları irili ufaklı moloz taştan yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Ayrıca hamamın cephelerinde, köşelerde yer yer kesme taş kullanılmıştır. Soyunmalık, su basmanın kotuna kadar antik kentten getirilmiş kesme taş bloklardan oluşan taş temel üzeri ahşap ve kerpiç duvarlardan oluşmaktadır. Üst örtü de tuğla kullanılmıştır. Hamamın beden duvarlarında devşirme malzeme de kullanılmıştır.										
KAYNAKLAR	Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.304 Duymaz, 2009, s. 209 Doğan, 2008, s. 143-151 Kum, 1925. Yalvaç Belediyesi 1989-1999 Faaliyet Raporu, s.25, 26 http://www.tarihikentlerbirligi.org/icerik/haberDetay.asp?newsID=45									

Şekil 6.6. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 2

Yalvaç Eski Hamamı

Yalvaç Eski Hamamı'nın bahçe duvarı örülmeden önceki hali (Kaynak: Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.304)

Yalvaç Eski Hamamı'nın doğu cephesi

Yalvaç Eski Hamamı'nın güney cephesi

Yalvaç Eski Hamamı'nın kuzey cephesi

Şekil 6.7. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 2

Yalvaç Eski Hamamı

Yalvaç Eski Hamamı' nın kuzey ve güney cepheleri

Belediye tarafından yapılan temizlik çalışmaları (Kaynak: <http://www.tarihi kentler birligi.org/yalvactan-haber-var/#.Up3g8MRdX74>).

Yalvaç Eski Hamamı'nın yapım tekniği ve soyunmalık bölümü

Yalvaç Eski Hamamı'nın soyunmalık bölümü

Şekil 6.8. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 2

Yalvaç Eski Hamamı

Yalvaç Eski Hamamı'nın ılıklık bölümü

Sıcaklık bölümü ve göbek taşından gözüken cehennemlik bölümü

Halvetler

Ilıklık bölümünde yer alan kurna ile sıcaklık bölümü sekisi

Şekil 6.9. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 2

Yalvaç Eski Hamamı

Sıcaklığa ve halvete ait kubbe

Halvete ait kubbe ve kubbeye geçiş ögesi

Yalvaç Eski Hamamı'nda külhan bölümü

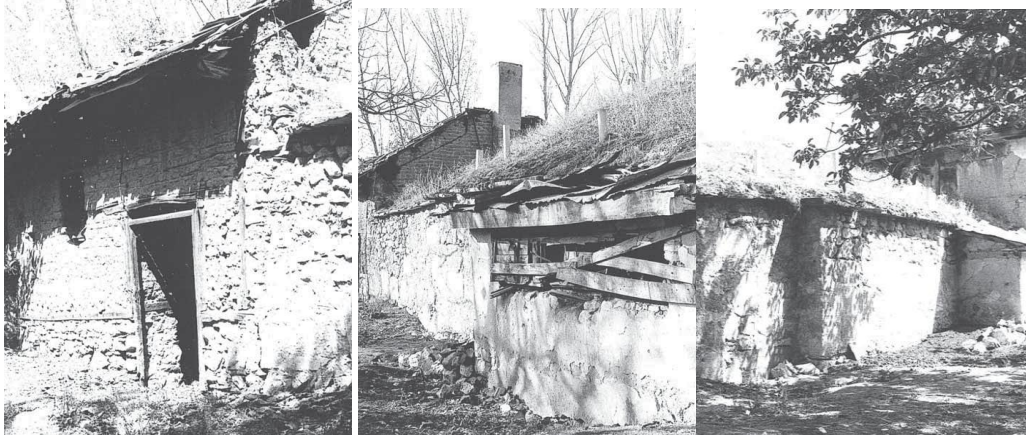

Ilıklığa ve külhana ait eski resimler (Doğan, 2008, s.148, 149, 151)

Şekil 6.10. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 2

Yalvaç Eski Hamamı

Yalvaç Eski Hamamı'na ait eski resimler (Doğan, 2008, s.147).

Devşirme malzemeler (Doğan, 2008, s.147).

Özgün kurnalar

Şekil 6.11. Yalvaç Eski Hamamı katalog çalışması

6.1.3. Aliköyü Hamamı

Aliköyü Hamamı, Isparta' nın kuzeydoğusunda, Isparta'ya bağlı ve il merkezine 8 km. uzaklıkta küçük bir köy olan, Aliköyde bulunmaktadır. Günümüze dek köy halkı tarafından bakımı yapılmış olan hamam Hatip Dede Türbesi içerisinde yer almaktadır. Aliköy Hamamı koruma altına alınmamıştır. Tescili bulunmayan Aliköyü Hamamı, Aliköyü Muhtarlığına aittir.

Aliköyü halkının gelenek ve göreneklerine göre, yemeklerin verildiği ibadet edildiği Hatip Dede Türbesi içerisinde yer alan ve kot farkıyla türbenin altında kalan Aliköy Hamamı, günümüzde hamam işleviyle kullanılmamaktadır. Düğünlerde gelinin, damadın ya da sünnet çocuğunun su içip dua etmesi için kullanılan hamam, günümüzde bakımsız vaziyettedir.

Kitabesi ve vakfiyesi olmayan hamamın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Hamamın basit plan şeması, kullanılan malzeme ve mekan büyüklükleri hamamın Selçuklu ya da Beylikler Dönemi yapısı olduğunu düşündürmektedir.

Plan Özellikleri

Hamam “tek hamam” tipindedir. Aliköyü Hamamı içinde yer aldığı Hatip Dede Türbesi'ne doğu cephesinden girilmektedir. Doğu-batı doğrultusunda uzayan, dikdörtgen bir forma sahip türbenin güneyinde yer alan 5-6 basamaklı taş merdiven ile hamama girilmektedir. İlk girilen mekan soyunmalık bölümüdür. Bu bölümün ılıklik işlevi de vardır. Bu bölümün doğusundan temizlik mekanına (tırashık), güneyinden sıcaklığa geçilmektedir. Sıcaklığın doğusundan halvete geçilmektedir. Sıcaklık, ılıklik ve temizlik mekanı ile eş büyüklüktedir. Bu nedenle hamam ılıklik-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan plan tipine sahiptir (tip 6). Hamamın her bir bölümü yaklaşık 2.50 m. X 2.50 m. ölçülerindedir. Hamamın sıcaklık ve halveti boyunca su deposu vardır. Sıcaklık kurnasının üzerinde bu depoya açılan buhar penceresi vardır. Su deposu içerisinde yuvarlak bir kazan vardır. Bugün bu depo kullanılmamaktadır. Su tesisatı türbenin mutfak kısmından çekilmiştir.

Yapısal Özellikler

Yapı türbe içerisinde kaldığı için dışarıdan ana duvarları algılanmamaktadır. İç mekanda dökülen sıva izlerinden beden duvarlarının iri moloz taştan yığma yapım tekniği ile inşa edildiği gözlemlenmiştir. Sıva ve boya nedeniyle yapının iç mekandan üst örtü yapım sistemi anlaşılamamaktadır. Hamamın döşemesinde ve kurnalarda mermer kullanılmıştır.

Cephe Özellikleri

Aliköyü Hamamı diğer hamamlar gibi dışı kapalı bir yapıdır Ancak bütünüyle türbe içerisinde kaldığı için hiçbir cephesi dışarıdan görülmemektedir.

Üst Örtü

Örtü sisteminde kubbe kullanımı dikkati çekmektedir. Kubbeye geçiş ögesi olarak pandantif kullanılmıştır. Bütün kubbelerde beşer adet aydınlatma tepeciği (ışıklıklar) vardır. Bugün bu ışıklıkların hepsi kapalıdır. Günümüzde hamam yapay aydınlatma yöntemleri ile aydınlatılmaktadır. Hamamın bakımını sağlayan muhtarlık tarafından hamamın içerisine elektrik hattı çekilmiştir.

Yapısal Öğeler

Yapıda iki adet mermer kurna vardır. Bu kurnalar özgündür. Hamamın özgün kapıları günümüze ulaşamamıştır.

KATALOG NO: 3

YAPININ ADI		Aliköy Hamamı		ADRESİ		Ali Köyü, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI		YAPTIRAN	YAPAN	
-	-	-	-		-	-	
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Aliköy Muhtarlığı	-	-		-	Sağlam (Türbe içinde)	Tek Hamam	Yok
KONUM				PLAN			
							
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
Görsel arşiv bulunamamıştır.							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ilıklık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan plan (eşit mekanlı sıcaklık) - (Tip 6)					
SOYUNMALIK	ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Hamam Aliköy halkı tarafından bakımı yapılan bir türbe içerisinde kalmıştır. Yapiya doğu cephesinde yer alan avludan girilmektedir. Hamam kısmına türbenin güney, hamamın kuzey duvarından girilmektedir. 5-6 basamakla ılıklığa inilmektedir. Özel bir soyunmalık yoktur. Bu mekan kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Bu mekanın doğu duvarından temizlik mekanına (tırışlık), güney duvarından sıcaklığa geçilmektedir.	Oda Sayısı	-			
			Süs Havuzu	-			
Çay Ocağı	-						
Havlu Kurutma Oc.	-						
Aralık	-						
Tıraşlık	1						
Tuvalet	-						
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın yapım tekniği dış cepheden algılanamamaktadır. Ancak hamamın iç mekanından büyük moloz taşlardan inşa edildiği anlaşılmaktadır. Döşemede ve kurnalarda mermer kullanılmıştır.	Eyvan	-			
Halvet			1				
Göbek taşı			-				
Kurna			2				
KAYNAKLAR	Aliköy Hatip Dede Türbesi Kitabesi						

Şekil 6.12. Aliköy Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 3

Aliköy Hamamı

Hatip Dede Türbesi doğu ve batı cepheleri

Türbe iç mekanı ve hamama giriş merdivenleri

Ilıklık ve sıcaklık mekanları

Kubbeler ve kubbeye geçiş ögesi (pandantif)

Şekil 6.13. Aliköyü Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 3

Aliköy Hamamı

Sıcaklık ve halvetteki kurnalar, bu kurnalara ait temiz ve pis su tesisatı

Döşeme ve pis su gideri

Hamamın duvarlarını oluşturan taşlar ve su deposu

Hatip Dede Türbesi Kitabeleri

Şekil 6.14. Aliköyü Hamamı katalog çalışması

6.1.4. Atabey Belediye Hamam

Atabey Belediye Hamamı, Isparta İlinin Atabey İlçesinin Çeşme Mahallesinde yer almaktadır. İmam Hocalar Mescidi'nin güneyindedir. Hamamın çevresinde mescidin yanı sıra genellikle tek ya da iki katlı konutlar bulunmaktadır. Hamam, "Çeşme Mahallesi Hamamı", "Yukarı Hamam" ve "Belediye Hamamı" olarak da bilinmektedir. Selçuk Demirgil'e (1970-1971) göre, "Mimar Hamamı" olarak da bilinmektedir (Demirgil, 1970 - 1971, s.51).

Enver Süldür' e göre Atabey'de iki adet tarihi hamam vardır (Süldür, 1951, s.72). Ancak Mustafa Koç, Atabey İlçesinde Müftü, Mimar, Onaç adlı üç adet tarihi hamamın bulunduğunu belirtmiştir (Koç, 1983, s. 321). Atabey Belediye Hamamı, bu tarihi hamamlardan günümüze ulaşan tek hamamı olması bakımından önemlidir.

Hamamın mülkiyeti Atabey Belediyesi'ne aittir. Hamam tescilli değildir. Bu nedenle belediyeler ve hamam işletmecileri tarafından çok fazla müdahaleye uğramıştır.

XV. – XVI. Yüzyıllara ait Isparta Livası Vakıf defterinde kayıtlı genişletilmiş Ertokuş Vakfiyesinin gelirler listesinde Rub'-u Hamam-ı Agros 800 akçe şeklinde bir kayıt vardır. Agros (Atabey) Hamamından ¼ hisse olarak yılda 800 akçe vakıf ücreti alınacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla hamamın vakfa dahil olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu kayıttan Selçuklular Döneminde Agros'ta (Atabey'de) bir hamamın bulunduğu da tahmin edilmektedir (Kıyıcı, 1995)(Şekil 6.15).

Şekil 6.15. Mimar Hamamı (Atabey Belediye Hamamı) (Demirgil, 1970-1971)

Mehmet Kıyıcı'ya (1995) göre, bu hamam Selçuklular tarafından yapılmış olabileceği gibi, daha önceki Bizans veya Roma döneminden de kalmış olabilir (Kıyıcı, 1995,s.50-51).

Hamamın kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığından yapım veya onarım tarihi ile banisi bilinmemektedir. Hamam, 2004 yılında belediye tarafından kapatılmıştır. Kapatılmadan önceki son işletmecisi Hayriye Çeli (1957) hamamın birçok kez tadilat geçirdiğini belirtmiştir.

Plan Özellikleri

Atabey Belediye Hamamı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir kütleyle sahiptir. "Tek hamam" tipindedir. Gündüz bayanlara, akşam baylara hizmet vermiştir.

Hamam zemin seviyesinden çok aşağıda kalmıştır. Hamama güney duvarın doğu kısmından girilmektedir. İlk girilen mekan soyunmalıktır. Soyunmalığın, kuzey ve doğu duvarı boyunca dikdörtgen formlu soyunma hücreleri bulunmaktadır. Dört adet kuzeyde, iki adet doğuda olmak üzere toplam altı adet soyunma hücresi vardır. Soyunmalığın, girişinin batısında yönetim, mutfak ve tuvalet birimleri yer almaktadır. Yönetim bölümünden güney cepheye bir pencere açılmıştır. Diğer giriş doğu cephesinden verilmiştir.

Hamamın özgün kısmı zemin seviyesinden çok aşağıda kaldığı için özgün kısım ile sonradan eklenen soyunmalık kısmı arasında kot farkı oluşmuştur. Soyunmalığın tam ortasından hamamın ılıklik kısmına, tek kollu ahşap korkuluklu bir merdiven ile inilmektedir. Ilıklik kuzey - güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen formlu bir mekandır. Ilıklik pvc esaslı bir malzeme ile iki bölüme ayrılmıştır. Pvc doğramanın kuzey tarafında oluşan büyük mekanda dört adet özgün olmayan kurna vardır.

Ilıklığın güneyinden kemerli bir kapı ile tıraşlık ve tuvalet birimlerine geçilmektedir. Bu birimlerden girilen mekanlardan ilki doğu-batı yönünde dikdörtgen formlu bir koridordur. Bu koridorda pvc malzeme ile mekanı ikiye ayıran bölücü bir eleman konulmuştur. Tıraşlık mekanında, özgün olmayan bir adet seki ve çeşme (kurna yeri) vardır. Koridorun doğu duvarındaki kemerli kapıdan tuvalet ve lavabonun bulunduğu bölüme geçilmektedir. L planlı mekanın kuzeyinde muhdes lavabo evyesi, güneyinde pvc ile ayrılmış tuvalet bulunmaktadır. Tuvalet ile lavabo arasında yerden yaklaşık 30 cm. yükseltilmiş bir seki bulunmaktadır.

Ilıklığın batısından kemerli kapı ile sıcaklığa geçilmektedir. Hamam, Semavi Eyice'ye göre; "üç eyvanlı ve iki köşe hücreli" plan tipini (tip 1) yansıtmaktadır (Eyice, 1960). İki köşede yer alan halvetler, sıcaklığın kuzeybatı ve güneybatı köşesinde yer almaktadır. Sıcaklığın göbek taşı muhdestir. Günümüzdeki göbek taşı, kuzey eyvanında dikdörtgen formlu ve rastgele yerleştirilmiştir.

Eyvanlarda 40 cm. yüksekliğinde sekiler vardır. Bu sekiler üzerindeki bütün kurnalar muhdestir. Batı eyvanının duvarında su deposuna açılan dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır. Pencere metal bir kapak ile kapalıdır.

Su deposu ve külhana girilememiştir. Bu nedenle bu bölümler hakkında bilgi toplanamamıştır.

Yapısal Özellikler

Yapı bütünüyle sıvanmış olduğu için özgün malzemesi anlaşılamamaktadır. Kemerli kapılardan özgün duvarların yaklaşık 60 ile 90 cm. arasında değişen bir kalınlığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hamamın soyunmalık kısmı ise betonarme tekniği ile inşa edilmiş muhdes bir bölümdür. Bu kısmın taşıyıcı duvarlarının kalınlığı en fazla 20 cm. dir. Hamamın iç mekanında kullanılan mermer özgün değildir. Hamamın kapı ve pencere gibi doğramalarında kullanılan malzemeler muhdes ahşap ve pvc esaslı malzemelerdir. Hamamın özgün kurnaları günümüze ulaşamamıştır.

Hamamın bütün su tesisatı yenilenmiş olup bütün kurnalara sıcak ve soğuk iki musluk getirilmiştir. Ayrıca seki kenarlarından mekanı dolaşan yerdeki oluk hamam boyunca devam etmektedir.

Cephe Özellikleri

Hamamın batı ve kuzey cepheleri sade ve sağırdır. Ayrıca hamam kuzeybatı köşesinden mescide bitişiktir. Batı cephesindeki tek açıklık soyunmalığın batı duvarındaki kare 40x40 cm. ölçülerinde bir penceredir.

Hamamın doğu cephesinde dikdörtgen formlu, tek kanatlı, üç adet pencere ve 110x230 cm. ölçülerinde bir kapı bulunmaktadır. Külhanın doğu cephesinde de bir adet dikdörtgen formlu, tek kanatlı, demir parmaklıklı pencere bulunmaktadır.

Hamamın güney cephesinde ise üç büyük ve bir küçük pencere ile bir adet giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısı 110x230 cm. ölçülerindedir. Hamamın sıcaklık ve ılıklik bölümlerinin üst örtüsü rahatlıkla bu cepheden algılanabilmektedir. Külhanın güney cephesinde 110 cm. genişliğinde demir parmaklıklı bir kapı ile metal doğramalı, tek kanatlı, dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır.

Üst Örtü

Hamamın örtü sisteminde kubbe, tonoz ve kırma çatı kullanıldığı görülmektedir. Soyunmalık bölümü marsilya tipi kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüyken, külhan beşik çatı ile örtülüdür. Ilıklık bölümünde iki adet kubbe arasında beşik tonoz kullanılmıştır. Tuvalet ve tıraşlığa açılan koridor da beşik tonoz kullanılmıştır. Sıcaklığın orta mekanında ve halvetlerde kubbe kullanılırken eyvanlarda sivri tonoz kullanılmıştır.

Eyvanlardaki sivri tonozlarda, temizlik mekanına açılan koridordaki beşik tonozda birer adet aydınlatma gözü (ışıklık) vardır. Ilıklık bölümünün kuzey kubbesinde biri büyük ve özgün, diğeri küçük ve muhdes olmak üzere iki adet; güney kubbesinde ise 4 adet aydınlatma gözü bulunmaktadır. Sıcaklığın halvetlerindeki kubbelerde üçü küçük, biri büyük, orta mekan kubbesinde altı küçük ve ortada bir büyük olmak üzere toplam 8 adet aydınlatma gözü vardır. Eyvanlardaki sivri tonozlarda birer aydınlatma gözü (ışıklık) vardır. Sadece kuzey eyvanının tonozunda aydınlatma gözü yoktur. Filgözleri tamamen kırılmıştır.

KATALOG NO: 4											
YAPININ ADI	Atabey Belediye Hamamı (Yukarı Hamam, Mimar Hamamı, Çeşme Mah. Hamamı)		ADRESİ	Hocalar Mescidi yanı, Çeşme Mahallesi, Atabey, ISPARTA							
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN						
-	-	-	-	-	-						
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ					
Atabey Belediyesi	-	Atabey Belediyesi	-	Sağlam	Tek Hamam	Yok					
KONUM			PLAN								
											
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU								
											
Mimar Hamamı (Demirgil, 1970-1971, Resim 37)											
YAPININ MİMARİ ANALİZİ											
HAMAMIN PLAN TİPİ		Üç eyvanlı ve iki köşe hücreli - (Tip 1)									
SOYUNMALIK	Hamama yapının doğusunda yer alan soyunmalığa ait kütleden girilmektedir. Bu mekan kareye yakın dikdörtgen planlı ve kırma çatı ile örtülüdür. 12-13 basamakla inilerek hamamın ılıkliğine ulaşmaktadır. Soyunmalığın güneyindeki hücreler mutfak ve yönetim için ayrılmıştır. Mutfakta çamaşır yıkama ve kurutma da yapılmaktadır.	Oda Sayısı		6							
		Süs		-							
		Havuzu		-							
		Çay Ocağı		1 (Mutfak)							
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Enine uzayan ılıklik dikdörtgen planlıdır. 3 parçada olan ılıklığın orta mekanı tonoz ile örtülü, giriş kapısı ile sıcaklık kapısının yer aldığı birim ile kurnaların yer aldığı kuzeydeki mekan kubbe ile örtülüdür.	Havlu Kurutma O.		-							
		Aralık		-							
		Tıraşlık		1							
		Tuvalet		1							
SICAKLIK	Kare planlı, kubbe ile örtülü sıcaklığın doğu duvarından halvete geçilmektedir. Halvette kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Sıcaklık, ılıklik ve temizlik mekanı ile eş büyüklüktedir. Hamam ılıklik-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan plan tipine sahiptir.	Eyvan		4							
		Halvet		3							
		Göbek taşı		2							
		Kurna		1							
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Yapının dışı ve içi sıvalı ve boyalıdır. Bu nedenle hamamın yapım tekniği algılanamamaktadır. Ancak yapının kapılarda görülen duvar kalınlığı, kubbe et kalınlığı yığma bir yapı olduğunu güçlendirmektedir.										
KAYNAKLAR	Demirgil, 1970 - 1971, s.51 Kıyıcı, 1995,s.50-51 Koç, 1983, s. 321 Süldür, 1951, s.72										

Şekil 6.16. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 4

Atabey Belediye Hamamı

Hamamın güney cephesi

Hamamın kuzey ve doğu cephesi (sağda mescit)

Soyunmalık bölümü

Sıcaklık ve halvete girişi

Şekil 6.17. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 4

Atabey Belediye Hamamı

Sıcaklık bölümüne ait eyvanlar

Halvetler ve halvetlere ait kapı üstü kandil nişi

Kubbeler (Ilıklık ve sıcaklık)

Halvet kubbesi ve kubbeye geçiş ögesi

Şekil 6.18. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 4

Atabey Belediye Hamamı

Ilıklık bölümünde sonradan kurnalarla donatılan bölüm

Ilıklık Bölümü

tuvalet ve tıraşlık bölümleri

Muhdes lavabo ve kurnalar

Şekil 6.19. Atabey Belediye Hamamı katalog çalışması

6.1.5. Barla aşnıgır Hamamı

Barla aşnıgır Hamamı, Isparta İlinin Eğirdir İlçesine bağlı Barla Kasabası'nın Cami Mahallesinde yer almaktadır. Hamam aşnıgır Paşa (Ulu) Cami'nin güneybatısında ve eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır. Hamam günümüzde terkedilmiş ve yıkılmaya yüz tutmuştur. Hamam "aşnıgır Paşa Hamamı" ya da "eşmıgır Hamamı" olarak da bilinmektedir. Hamam, Antalya Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 22.01.1997 tarihli ve 3419 sayılı kararıyla tescillenmiştir. Hamamın mülkiyeti Barla Belediyesi'ne aittir.

Kitabesi ve vakfiyesi olmayan yapının tarihi ve banisi bilinmemektedir. Kenan Okan'a (1962) göre, yapı aşnıgır Paşa tarafından yaptırılmıştır (Okan, 1962, s.11). N.ř. Doğan'a (2008) göre, Barla'daki aşnıgır Camii'ne yakın konumda bulunan bu hamamın, aynı bani tarafından inşa edilmiş olabileceğini düşünmektedir. Cami ve hamamın 14. yüzyılda inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir (Doğan, 2008, s.127). Yapıda görùlen beton eklenti ve harçlar yapının 20. yüzyılda onarıldığını göstermektedir. Hamamın kullanım tarihini bilen yoktur. Hamamın 1992 tarihinde incelemesi yapılmış, planı çıkartılmış, fotoğrafları çekilmiş ve tasvirleri yapılmıştır (Doğan, 2008, s.127).

Plan Özellikleri

Hamam 13.70 x 18.40 m. ölçülerinde düzgün olmayan bir plana sahiptir. "Tek hamam" tipindedir. Hamamın özgün plan düzeni soyunmalık, aralık, tıraşlık, ılıkılık, sıcaklık, halvet ve su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Semavi Eyice'nin hamam tipolojisine göre, soğukluk, sıcaklık ve halvet eş odalar plan tipine sahiptir (tip 6) (Eyice, 1960).

Hamama kuzey cephedeki çift kanatlı, kare formlu ahşap bir kapıdan soyunmalığa girilmektedir. Soyunmalığın ortasında sekizgen bir havuz bulunmaktadır. Soyunmalığın güney duvarındaki kemerli bir kapıdan L planlı aralık ile tıraşlık bölümlerine geçilmektedir. Dikdörtgen planlı, kemerli kapı ile ayrılmış, bölüm tuvalet olarak kullanılmaktadır.

Soyunmalığın doğu duvarının güney köşesinde kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı yarı açık bir mekan yer alır. Bir kemerle soyunmalığa açılan bu mekanda sivri kemerli bir niş vardır. Soyunmalığın güney duvarının kemerli niş içinde açılmış bir kapı ile doğusunda sivri kemerli bir niş, batısında bir pencere bulunur. Batı duvarı önünde bir seki üzerinde yer alan orijinal olmayan bölme duvarlarla oluşturulmuş  mekan bulunur. Ortada doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı bir eyvan ile güneyine bitişik L, kuzeyine bitişik düzgün olmayan dikdörtgen planlı birer mekan vardır. Mekanların batı duvarın birer pencere yer alır. Ayrıca, kuzeydeki mekanın doğu duvarında soyunmalığa açılan bir pencere görülür. Eyvan ile güneydeki mekanın güney, kuzeydeki mekanın batı duvarı önlerinde birer seki bulunur.

Aralığın güney duvarından bir kapı ile kare planlı ılıklığa geçilir. ılıkık bölümünün doğusundan sıcaklığa, sıcaklığın doğusundan da halvete geçilmektedir. Sıcaklık ve halvet bölümleri de ılıkık gibi kare planlıdır.

ılıkığın güney ve batı duvarları önünde boydan boya, doğu ve kuzey duvarları önünde yarısını kaplayan bir seki bulunmaktadır. Halvetin kuzey, güney ve doğu duvarları boyunca sekiler bulunur. Mekanlardaki sekiler yaklaşık 0.20 m. yüksekliğindedir.

Sıcaklığın güney duvarında bulunan pencere, su deposuna açılmaktadır. Su deposu doğu-batı doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlıdır. Sıcaklığın kuzeydoğu köşesi pahlanmıştır. Sıcaklığın güney duvarında bir pencere ile önünde kademeli bir seki yer alır. Mekanın doğu duvarının kuzeyindeki kapıdan kare planlı bir halvete girilir.

Kuzey cephedeki kapıdan soyunmalığa girilir. Kapı ile üzerindeki pencere dıştan olduğu gibi içten de dikdörtgen biçimindedir. Güneydoğu köşedeki eyvan sivri kemerle soyunmalığa açılmaktadır. Kubbeyle rtl birimlerin kubbe eteklerinde sıva ile büyük ölçüde kapatıldığı anlaşılan silmelerin varlığı algılanmaktadır.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kesme taş, devşirme malzeme, tuğla, ahşap, harç ve sıva kullanımı görülür. Moloz taş beden duvarlarında; kesme taş, yapının köşelerinde ve ocak kemerinin çevresinde kullanılmıştır. Cephe köşelerinde kaba yonu, ocak kemerinde ise düzgün kesme taş kullanımı görülmektedir.

Devşirme malzeme, kuzey cephedeki kapının batısında, soyunmalıkta ki havuzun fiskiyesinde ve halvetin kurnalarında kullanılmıştır. Soyunmalıkta ki havuzda, antik sütun gövdesi ve sütun başlığı fiskiye olarak değerlendirilmiştir. Halvette de, devşirme sütun başlıklarının oyulmasıyla biçimlenen kurnalar yer alır.

Yapıda kullanılan tuğlalar kare biçimlidir. Ahşap malzeme kuzey ve doğu cephelerde hatıl, batı cephesinde kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Ayrıca soyunmalığın tavanı da ahşaptır. Cephede çoğunlukla beyaz kireç harç kullanılmakla birlikte, doğu cephenin güneyi ile kuzey cephenin üst bölümünde ve batı cephenin kuzeyinde yer yer beton harç kullanımı görülür. Hamamda içteki mekanların duvarları tümüyle sıvalıdır. Hamam moloz taştan inşa edilmişse de, soyunmalık bölümünün batı cephesi tamamen ahşaptır.

Cephe Özellikleri

Yapının cepheleri farklı özellikler yansıtır. Hamamın kuzey cephesinde bir kapı ve üzerinde dikdörtgen formlu bir pencere vardır. Giriş kapısının önüne muhdes bir rüzgarlık ve sundurma çatı yerleştirilmiştir. Ilıklık, sıcaklık ve halvetin kubbeleri ile tepe açıklıkları rahatlıkla kuzey cepheden görülmektedir.

Batı cephende beş pencere ve mazgal bir pencere vardır. Batı cephedeki pencereler dikdörtgen biçimindedir. Güney cephede külhan bölümü vardır. Bu bölüme açılan ahşap bir kapı vardır. Güney cephenin doğusunda dışa taşkın, dikdörtgen çerçeveli ve yuvarlak kemerli ocak bulunur. Güney cephede dikdörtgen beş adet pencere vardır.

Doğu cephe eğimli bir arazi üzerinde yer alır. Kademeli bölümün yüksekte kalması nedeniyle cephenin güneyinde duvarların üst seviyede kademe oluşturduğu görülür.

Üst Örtü

Örtü sisteminde düz tavan, tonoz ve kubbe kullanılmıştır. Soyunmalık mekanı düz tavan; aralık, tıraşlık ve su deposunun üzeri sivri tonoz; ılıkılık, sıcaklık ve halvetin üzeri kubbe ile örtülüdür. Kuzeydeki soyunmalık beşik çatı örtülüdür. Aralık ile tıraşlığın tonozunda ikişer, ılıklığın kubbesinde dört, sıcaklık ve halvetin kubbelerinde beşer yuvarlak ılıkılık bulunur. Ayrıca, soyunmalığın güney duvarındaki kapının üzerindeki nişin tonozunda da oval bir ılıkılık vardır.

Yapısal Öğeler

Yapıda devşirme malzeme kullanımı vardır. Devşirme malzemelerden kuzey cephede yer alan giriş kapısı bitişiğindeki taştır. Frizlerden birinin yüzeyinde silmelerle sınırlandırılan yürek ve dilimli palmet motiflerinin dönüşümlü olarak yinelenmesi ile biçimlenen bir süsleme vardır. Ayrıca yürek motifleri aşağıya doğru birer düğüm oluşturarak sonlanmaktadır. Diğer frizin yüzeyinde dilimli palmetler ile yatay ve dikey olarak uzanan spirallerin düğüm motifi ile bağlanmasından oluşan bir süsleme görülür.

Havuzun fiskiyesi ve halvet kurnalarında da devşirme malzeme dikkati çekmektedir. Havuz fiskiyesi sütun gövdesinin, halvetin kurnaları ise sütun başlıklarının oyulması ile biçimlendirilmiştir. Fiskiyei oluşturan sütun gövdesinin alt kısmı yivlidir. Kuzey cephedeki Halvetin doğu duvarı önündeki devşirme bir malzeme olan kurna, yatay ve dikey ekseninde düğüm motifi ile bağlanan daireler ile bezenmiştir. Dairelerin yüzeyi on iki yapraklı çiçek motifleri ile süslüdür (Doğan, 2008, s. 130).

KATALOG NO: 5											
YAPININ ADI	Barla Çaşnıgır Paşa Hamamı (Çeşmigir Hamamı)		ADRESİ	Barla Kasabası, Eğirdir, ISPARTA							
PAFTA	ADA	YAPIM YILI	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN						
-	-	-	14. yy.	Çaşnıgır Paşa	-						
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ					
Barla Belediyesi	-	Barla Belediyesi	-	Harabe	Tek Hamam	Var					
KONUM			PLAN								
											
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU								
Görsel arşiv bulunamamıştır.											
YAPININ MİMARİ ANALİZİ											
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ilıklık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan tip - (Tip 6)									
SOYUNMALIK	Hamama kuzey cephesinden girilmektedir. Soyunmalıkta bir kaç basamakla yükselen ahşap strüktürlü iki adet soyunma hücresi vardır. Bu hücrelerin içinde ve karşısında duvar boyunca uzanan ahşap seki vardır. Soyunmalık mekanı tam bir dikdörtgen değil, yamuk şeklinde bir plana sahiptir. Bu mekan kırma çatı örtülüdür.	Oda Sayısı		2							
		Süs Havuzu		1 (sekizgen)							
		Çay Ocağı		-							
		Havlu Kurutma Oc.		2							
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Soyunmalığın güney duvarından önce aralığa, ardından ılıklığa geçilmektedir. Aralıkta 1 tıraşlık (temizlik mekanı), 1 de tuvalet bulunmaktadır. Bu mekan bütünüyle tonoz örtülüdür. Ilıklık ise kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Ilık bölümünde L biçimli oturma sekisi vardır.	Aralık		1							
		Tıraşlık		1							
		Tuvalet		1							
SICAKLIK	Ilıklığın doğu duvarından sıcaklığa, aynı aksatan devam ederek halvete geçilmektedir. Ilıklık- sıcaklık ve halvet eş büyüklükte ve kare planlıdır. Bu mekanların hepsi kubbe örtülüdür. Sıcaklıkta 1, halvette 2 olmak üzere toplam üç kurna vardır.	Eyvan		-							
		Halvet		1							
		Göbek taşı		-							
		Kurna									
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam moloz taş ile inşa edilmiştir. Köşe bitişlerinde ve külhanda kaba yonu ya da düzgün kesme taşa rastlanmaktadır. Ahşap, batı cephede kaplama, doğu ve kuzey cephesinde ise hatlı olarak kullanılmıştır. Tuğla, iç mekanda kemer örgülerinde ve üst örtüde kullanılmıştır. Giriş kapısının bitişğinde devşirme malzeme kullanımı tespit edilmiştir.										
KAYNAKLAR	Okan, 1962, s.11 Doğan, 2008, s. 127-133 Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.329										

Şekil 6.20. Barla Çaşnıgır Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 5

Barla aşnıgır Paşa Hamamı

Hamamın batı ve kuzey cepheleri

Hamamın doğu cephesi

Hamamın panoramik görüntüsü

Hamamın külhan kısmının yer aldığı güney cephesi ve ocak kemeri

Şekil 6.21. Barla aşnıgır Hamamı katalog alışması

KATALOG NO: 5

Barla aşnıgır Paşa Hamamı

Soyunmalık ve soyunmalığın batı duvarındaki soyunma hücreleri

Soyunmalık ve ılıkılık kapısı

Soyunmalık bölümünden girişe bakış ve giriş kapısı

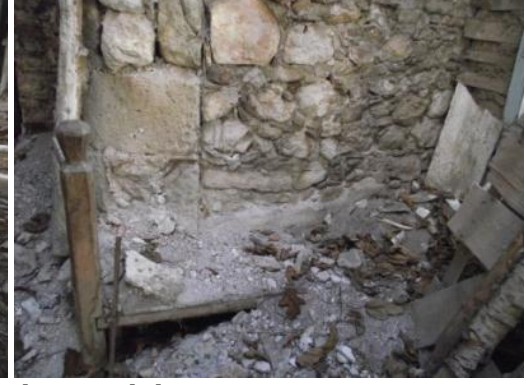

Havlu kurutma ocakları

Şekil 6.22. Barla aşnıgır Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 5

Barla aşnıgır Paşa Hamamı

Soyunmalık bölümü sekileri

Soyunmalık bölümü üst örtüsü, soyunma hücreleri

Aralık, aralık bölümünde yer alan tıraşlık, ılıklik ve sıcaklık

Halvet ve su deposu

Şekil 6.23. Barla aşnıgır Hamamı katalog alışması

KATALOG NO: 5

Barla aşnıgır Paşa Hamamı

Ilıklık, sıcaklık ve halvet bölümlerine ait kubbeler

Kubbeye geçiş ögeleri

Özgün kurnalar

Cephelerde kullanılan devşirme malzemeler (Doğan, 2008, s.131)

Soyunmalıktaki havuzun özgün ve bugünkü hali (Doğan, 2008, s.132, 133)

Şekil 6.24. Barla aşnıgır Hamamı katalog çalışması

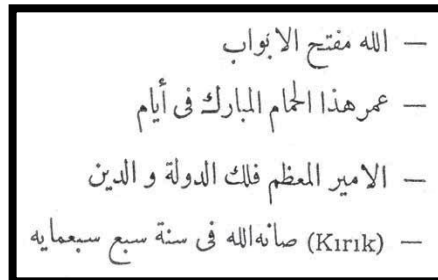
6.1.6. Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı

Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı, Isparta İlinin Eğirdir İlçesinde Çarşı (Kubbeli) Mahallesinde yer almaktadır. Yapı 178 nolu ada içerisinde yer almaktadır. Yapının çevresindeki çeşitli ticari yapılar ve oteller arasında sıkışmış durumdadır.

Eğirdir'deki tarihi hamamlardan günümüze ulaşan en büyük ve kullanılan tek geleneksel hamamdır. Hamamın restorasyonu 2012 yılında başlamış, 2014 yılında bitmiştir.

Yapı, bir medrese ve cami ile birlikte DüNDAR Bey Külliyesi oluşturur. DüNDAR Bey Hamamı, Süleyman Sükuti Yiğitbaşı (1972) tarihli Eğirdir – Felekabad Tarihi adlı eserinde “Aşağı Hamam”; Isparta Kültür Envanterinde (2009) “Esmâ Sultan Hamamı”; halk arasında Çarşı Mahallesinde yer aldığı için “Çarşı Hamamı” olarak da bilinmektedir. Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 10.05.2007 tarih ve 1588 sayılı kararıyla tescillenmiştir. Hamamın mülkiyeti Eğirdir Belediyesi'ne aittir.

DüNDAR Bey Hamamı'nın yapım tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemektedir. İ.H. Uzunçarşılı'nın (1929) “Kitabeler ve Sahip” adlı eserinde yapının bir kitabesi olduğu ve bu kitabede yapım tarihinin H.707 (M.1307-1308) olduğu belirtilmektedir (Şekil 6.25). Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre hamam, 1301-1302 tarihli medrese ile birlikte Hamitoğulları Beyliği'nin kurucusu DüNDAR Bey'in Eğirdir'de yaptırdığı iki yapıdan birisidir. Selçuk Demirgil'e (1970-1971) göre, hamam 11. yüzyıl yapısıdır (Demirgil, 1970-1971, s. 45).

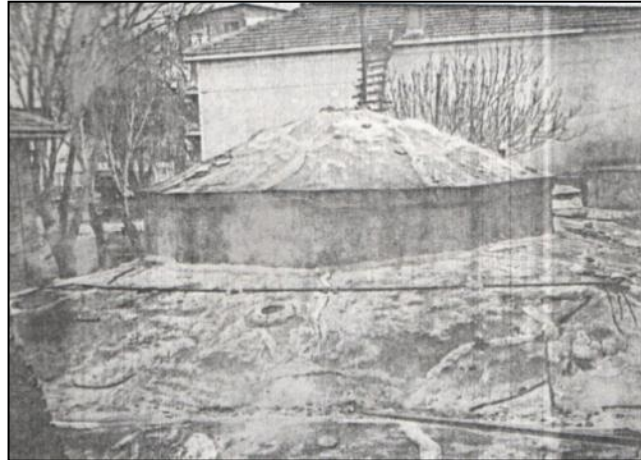
Şekil 6.25. DüNDAR Bey Hamamı'nın kitabesi (Uzunçarşılıoğlu, 1929, s.230-231)

Kitabenin açıklaması:

1. Kapıları açan Allah' tır.
2. Bu mübarek hamam
3. Devlet ve dinin fatihi büyük emrin günlerinde
4.yaratan Allah, sene 707

Nuri Güngör Veziroğlu'na (2005) göre medreseyi Dünder Bey, hamamı da Şehriban (Şehr-i Banu) Hanım yaptırmıştır (Veziroğlu, 2005, s. 19). Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası adlı kitaba göre, Hızır Bey' in hemşiresi Banu Hanım tarafından yaptırılan bir hamamdan bahsedilmektedir (Isparta 1932 İl Vilayeti İdare Coğrafyası, s. 201).

Sadık Akdemir'in I. Eğirdir Sempozyumu' unda sunduğu "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Eğirdir' deki Vakıf Hizmetleri" adlı çalışmasındaki 1530 yılında Eğirdir Kazasında mevcut bulunan evkafın durumunu gösteren tabloda bir hamamın Eğirdir (Dünder Bey) Medresesi'ne gelir getirdiği belirtilmiştir (Akdemir, 2001, s.136)(6.26).

Şekil 6.26. Dünder Bey Hamamı'nın 1970'lere ait bir fotoğrafı (Demirgil, 1970 - 1971)

Yapının 1988, 1989 ve 1990 yıllarında incelenerek rölövesi çıkarılmış, fotoğrafları çekilerek ayrıntılı tasvirleri yapılmıştır (Doğan, 2008, s.120). Son olarak hamam ile ilgili rölöve ve restorasyon projesi çizimleri Yrd. Doç. Dr. Meryem Elif ÇELEBİ YAKARTEPE tarafından yapılmıştır. Restorasyon

uygulamalarına 2012 başlanmış ve 2014 yılında bitirilmiştir. Yapının restorasyon uygulamaları ödül almıştır.

Plan Özellikleri

Dünder Bey Hamamı kütlesi doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır. Hamam 15.27 x 28.09 metre ölçülerinde düzgün olmayan dikdörtgen bir kütleye sahiptir. Özgün plan şemasına göre "tek hamam" olan yapı 1950'li tarihlerde sonra ikiye bölünerek "çifte hamam" haline dönüştürülmüştür. 2012 tarihinde başlayan ve günümüzde tamamlanan restorasyon çalışmalarında plan şeması tekrar "tek hamam" tipine dönüştürülmüştür.

Özgün planına göre, soğukluk (soyunmalık), ılıkılık, temizlik mekanları, sıcaklık, halvetler, su deposu ve külhan bölümlerinden meydana gelmektedir. Hamam "üç eyvanlı ve iki köşe hücreli" plan şemasını yansıtmaktadır (Eyice, 1960).

Hamamın soğukluk (soyunmalık) bölümü 1950'li yıllarda yıkılmıştır. Özgün planına göre hamamın girişi soğukluk bölümünün güney cephesinde yer almaktadır. Hamamın özgün mimarisinde soyunmalık mekanına merdivenle inilmektedir ve bu mekan iki katlıdır. Soyunmalığın ortasında küçük bir fıskiye vardır. Sözlü arşivlere göre, soyunmalık bölümünde bir de çay ocağı bulunmaktadır. Soyunmalık bölümünün batısındaki kemerli bir kapıyla "aralık" bölümüne geçilmektedir. Bu mekanın kuzey duvarından tuvalete geçilmektedir.

Hamama bugün soyunmalık bölümünü teşkil eden alandaki avludan girilmektedir. Avluya merdiven ile inilmektedir. Günümüzde hamam doğu cephesinden girilmektedir. Bu kapı hamamın özgün mimarisine göre, soyunmalık bölümünü aralık bölümüne bağlamaktadır. Giriş kapısı geniş kemerli ahşap bir kapıdır.

Aralık bölümünün batısındaki kemerli bir kapı ile ılıkığa geçilmektedir. ılıkılık bölümü ortada bir ana mekan, güneyinde iki küçük kare formlu, kuzeyinde bir büyük dikdörtgen formlu mekandan meydana gelmektedir. Sivri kemerle

geçilen bu mekanlardan güneyde yer alanlar, Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre, temizlik mekanlarıdır. Restorasyon sırasında yapılan çalışmalarda ılıklığın güneyinde yer alan bu mekanlarda tesisat ortaya çıkmıştır. Bu nedenle bu mekanın tıraşlık bölümü olduğu düşünülmektedir.

Ilıklığın batısındaki kemerli bir kapı ile sıcaklığa geçilmektedir. Sıcaklığın kuzeybatı ve güneybatı köşelerinde bulunan kare planlı halvetlere sivri kemerli kapılarla geçilmektedir. Sıcaklık bölümünün ortasında sekizgen bir göbek taşı bulunmaktadır. Ortadaki eyvanın batı duvarında, su deposuna açılan bir buhar penceresi vardır.

Sıcaklığın batısında, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı su deposu ve külhan bulunmaktadır. Su deposunun ortasında bakır bir kazan bulunmaktadır. Külhana batı cephesinden girilmektedir. Dikdörtgen planlı ve büyük hacimli bir mekandır. Külhanın döşeme kotuyla, ocağın kotu arasında yaklaşık 2 metre kot farkı vardır. Bu nedenle külhanın döşeme kotundan ocak kotuna bir merdiven ile inilmektedir. Sekilerin yüksekliği yaklaşık 30-50 cm. arasında değişmektedir.

Restorasyon aşamasında yapılan raspa çalışmalarında, sonradan tuvalet ve depo olarak kullanılan bölümlerin arasında özgün bir kapı izi ortaya çıkmıştır. Bu kapı tekrar açılarak aralık bölümüne kazandırılmıştır.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, tuğla, ahşap, devşirme malzeme, harç ve sıva kullanımı görülmektedir. Restorasyon aşamasında soyulan hamamın büyük bir kısmını moloz taştan inşa edildiği anlaşılmıştır. Moloz taş yapının beden duvarlarında, tuğla malzeme ise yapının hem duvarlarında, hem kemerlerinde, hem de üst örtüsünde kullanılmıştır. Devşirme malzeme ise havuzun fiskiyesinde ve kurnalarda kullanılmıştır (Doğan, 2008, s.123). Sütun gövde ve başlıklarının devşirme malzeme olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

Duvarlar hem içten hem de dıştan sıvanmıştır. Kireç badana yapılmıştır. Hamamın döşemeleri ve duvarların zeminden 150 cm. yüksekliğine kadar olan kısımları beyaz mermer kaplanmıştır. Hamamın özgün mimarisinde kapı ve pencere doğramalarının ahşap olduğu bilinmektedir. Ancak hamamın günümüzdeki kapı ve pencereleri restorasyon sırasında yenilenmiştir.

Cephe Özellikleri

Hamamın kuzey ve güney cepheleri tamamen sağır moloz taş duvardan meydana gelmiştir. Restorasyon sırasında ana giriş doğu cephesinden verilmiştir. Özgün mimarisine göre doğu cephesini soyunmalık bölümü teşkil ederken, günümüzde aralık bölümünü teşkil etmektedir. Bu giriş kapısı soyunmalık bölümünü aralık bölümüne bağlayan kapıdır. Günümüzdeki giriş kapısı basık kemerlidir. Hamamın özgün mimarisinde soyunmalık bölümüne açılan giriş kapısı, iki kanatlı ahşap bir kapıdır ve küçük bir saçak ile örtülüdür. Batı cephesinde külhana giriş kapısı bulunmaktadır. Bu bölüm restorasyon öncesinde dükkan olarak kullanıldığı için, tamamen yenilenmiştir.

Üst Örtü

Hamamın çatı örtüsü alaturka kiremit kaplıdır. Yapının üst örtü sisteminde kubbe, sivri tonoz ve kırma çatı kullanılmıştır. Günümüze ulaşamayan soyunmalık bölümünün de kırma çatı ile örtülü olduğu bilinmektedir.

Ilıklık, temizlik mekanları ve halvetler üçgen kuşakla, sıcaklığın orta bölümü pandantiflerle geçilen birer kubbeye örtülüdür. Kubbeler de yedi adet aydınlatma gözü bulunmaktadır. Temizlik mekanları ile sıcaklığın kubbelerinde yedişer, halvetlerin kubbelerinde beşer ıslıklık vardır. Halvetlerin ve temizlik mekanlarından doğudakinin kubbe kasnaklarında sivri kemerli nişler vardır.

Ilıklığın kuzeyinde yer alan bölüm, sıcaklık bölümü eyvanları ve su deposu sivri tonoz ile örtülüdür. Eyvanların tonozlarında birer, ıllıklığın kuzeyindeki

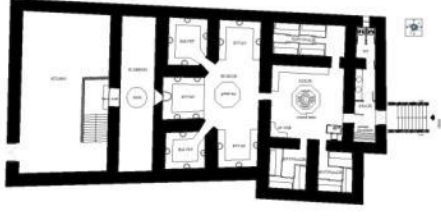
bölümde üç ışıklık vardır. Restorasyon çalışmaları sırasında hamama filgözleri eklenmiştir.

Yapısal Öğeler

Ilıklığının ortasında bulunan havuzun fiskiyesi devşirme sütun başlığıdır. Büyük ölçüde tahrip olmuştur. Çok yapraklı stilize edilmiş bitkisel motiflerle bezemeli olduğu anlaşılmaktadır (Doğan, 2008, s.123).

Restorasyon çalışmaları sırasında hamamın sıcaklık bölümünde yer alan muhdes ve kare formlu göbek taşı kaldırılmış yerine sekizgen bir göbek taşı eklenmiştir.

Eyvan ve halvetlerde sekiler ve sekilerin üzerinde 19 adet kurna bulunmaktadır. Hamamın işletmecisi Metin Çakmak'ın verdiği bilgilere göre hamamın sadece dört kurnası özgündür. Kurnalar beyaz mermerden yapılmışlardır. Restorasyon çalışmaları sırasında yapılan kazılarda döşemelerin altından kurna haline getirilmiş sütun başlıkları da çıkmıştır.

KATALOG NO: 6						
YAPININ ADI	Eğirdir Dündar Bey Hamamı (Esmâ Sultan Hamamı, Aşağı Hamam, Çarşı Hamamı)		ADRESİ	Çarşı (Kubbeli) Mahallesi, Eğirdir, ISPARTA		
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN		YAPAN
-	178	-	1307-1308	-		-
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ
Eğirdir Belediyesi	Metin Çakmak	Eğirdir Belediyesi	Hamam	Sağlam	Tek Hamam	Var
KONUM			PLAN			
						
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU			
						
YAPININ MİMARİ ANALİZİ						
HAMAMIN PLAN TİPİ		Üç eyvanlı ve iki köşe hücreli (halvetli) – (Tip 1)				
SOYUNMALIK	İLİKLİK (SOĞUKLUK)	SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Özgün planına göre, soğukluk (soyunmalık), ılıklik, temizlik mekanları, sıcaklık, halvetler, su deposu ve külhan bölümlerinden meydana gelmektedir. Hamamın soğukluk (soyunmalık) bölümü 1950'li yıllarda yıkılmıştır. Günümüzde hamama ilk girilen kısım aralık bölümüdür. Aralık bölümünün kuzeyinde tuvalet bölümüdür.		
İLİKLİK (SOĞUKLUK)	SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Aralık bölümünün batısındaki kemerli bir kapı ile ılıkliğa geçilmektedir. ılıklik bölümü ortada bir ana mekan, güneyinde iki küçük kare formlu, kuzeyinde bir büyük dikdörtgen formlu mekandan meydana gelmektedir. Sivri kemerle geçilen bu mekanlardan güneyde yer alanlar, Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre, temizlik mekanlarıdır.		
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın sıcaklığı "üç eyvanlı ve iki köşe hücreli (halvetli)" tiptedir. Sıcaklığın orta mekan ve halvetler kubbe ile örtülüdür. Eyvanlar ise tonoz örtülüdür. Bu eyvan ve halvetlerde sekiler ve sekilerin üzerinde 19 adet kurna bulunmaktadır. Sıcaklık bölümünün ortasında sekizgen bir göbek taşı bulunmaktadır.		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam moloz taş ile inşa edilmiştir. Tuğla, iç mekanda kemer örgülerinde ve üst örtüde kullanılmıştır.		
KAYNAKLAR	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Uzunçarşıoğlu, 1929, s.230-231 Demirgil, 1970-1971, s. 45 Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.328 Doğan, 2008, s.120-125 Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası, 1932, s.201 Akdemir, 2001, s.136 Veziroğlu, 2005, s. 19 Karçınzade, 2005.; Yiğitbaşı, 1972. Böcüzade, 1932		

Şekil 6.27. Dündar Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 6

Eğirdir Dündar Bey Hamamı

Hamamın restorasyon öncesi ve restorasyon aşamasındaki hali

Hamamın giriş cephesi (aralığa giriş)

Hamamın üst örtüsü

Hamamın ılıklik bölümü restorasyon öncesi ve sonrası

Şekil 6.28. Dündar Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 6

Eğirdir Dünder Bey Hamamı

Hamamın eyvanları

Hamamın sıcaklık bölümüne ait eyvanları

Hamamın külhan kısmı

Hamamın cehennemlik kısmı ve od taşı

Şekil 6.29. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 6

Eğirdir Dündar Bey Hamamı

Kubbeler (restorasyon öncesi ve restorasyon aşamasında)

Su deposu

Hamamın restorasyon öncesi ve sonrası göbek taşı

Hamamın restorasyon sonrası sıcaklık bölümü ve kurnalar (kare bölümde özgün tesisat sergilenmekte)

Şekil 6.30. Dündar Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 6

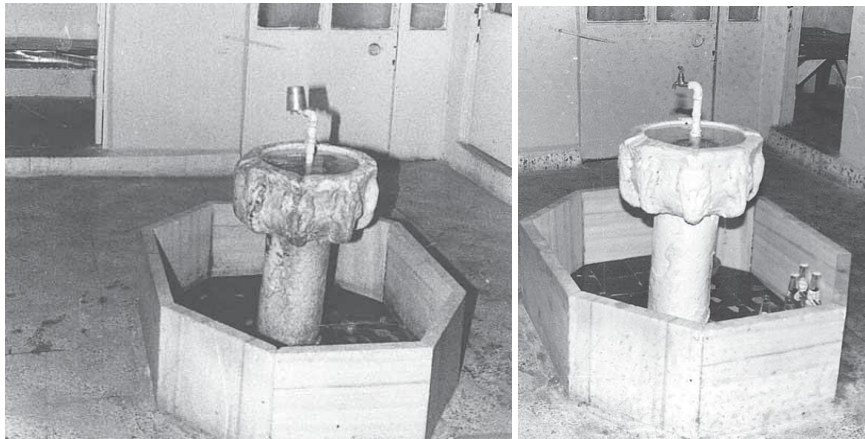
Eğirdir Dünder Bey Hamamı

Dünder Bey Hamamı'na ait kurnalar

Hamamın cehennemlik kısmı

Hamamın özgün şadırvanı (Doğan, 2008, s.124, 125).

Şekil 6.31. Dünder Bey Hamamı katalog çalışması

6.1.7. Büyükgökçeli Hamamı

Büyükgökçeli Hamamı, Isparta merkez ilçesine bağlı Büyük Gökçeli (Büyük Findos) köyünde bulunmaktadır. Çatal Mahallesi, 132 nolu sokak üzerinde 6 nolu yapıdır. Yapı tek katlı köy evleri ve boş arsalar ile çevrilidir.

Halk arasında "Eski Hamam" adıyla da bilinmektedir. Tescili bulunmamaktadır. Mülkiyeti Büyükgökçeli Belediyesi'ne aittir. Günümüzde sadece kış aylarında hizmet vermektedir.

Hamamın banisi ve mimarı hakkında da herhangi bir bilgi yoktur. Kitabesi de de yoktur ve bu nedenle yapım ya da onarım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak köy meydanındaki kahvehanenin avlusuna taşınan hamamın soyunmalığına ait şadırvanın fıskiye taşı üzerinde 1314 yılı yazılıdır.

Böcüzade (1932) kitabında; "Findoslarda (Büyük ve Küçükgökçeli Kasabalarında) Selçuklu mimarisinde yapılmış minareleri ve camileri, bir kaç çeşme ve hamam kalıntılarının" varlığından bahsetmiştir (Böcüzade 1932, s.41). Nermin Şaman Doğan (2008) ise Büyükgökçeli Hamamı'nın 13. - 14. yüzyıllarda yapıldığını belirtmiştir (Doğan, 2008, s. 138).

M. Sadık Akdemir'in I. Eğirdir Sempozyumu' unda sunduğu "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Eğirdir' deki Vakıf Hizmetleri" adlı çalışmasındaki 1530 yılında Eğirdir Kazasında mevcut bulunan evkafın durumunu gösteren tabloda bir hamamın Findos Köyü Camisi'ne gelir getirdiği belirtilmiştir (Akdemir, 2001, s.136).

Yapının, 1988 - 1990 yılları arasında, planı çıkarılmış, fotoğrafları çekilmiş ve çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Doğan, 2008, s. 135). Yapı yöre halkı tarafından zaman zaman onarılarak kullanılmıştır. Yapının özgün duvarlarının bir bölümü belediye tarafından, 1990'lı yıllarda yapılan eklentiler altında kalmıştır ve bu nedenle büyük ölçüde niteliğini kaybetmiştir.

Plan Özellikleri

Yapı 9.90 x 22.70 m. ölçülerindeki dikdörtgen bir kütleden oluşmaktadır. “Tek hamam” tipindedir. Belirli gün ve saatlerde bayanlara kalan zamanlarda erkeklere hizmet vermektedir. Yapı çok fazla olumsuz müdahaleye uğramış ve bugün özgün mimarisinden farklı bir hal almıştır.

Hamam, özgün mimarisinde soyunmalık, ılıklik, temizlik mekanı, sıcaklik, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak günümüzde hamamın halvet ve su deposu bölümleri haricindeki bütün mekanların özgün olmadığı düşünülmektedir. Hamam muhdes betonarme duvarlar ve örtü sistemi ile çok fazla müdahaleye maruz kalmıştır. Özgün soyunmalık, ılıklik, sıcaklik ve külhan bölümleri yıkılmıştır. Günümüzde bu mekanların yerine aynı işlevli betonarme yapım sisteminde ve briket malzeme dolgulu muhdes bölümler inşa edilmiştir.

Hamama özgün plan şemasına göre, güney cepheden girilmektedir. İlk girilen mekan soyunmalıktır. Ancak günümüzde hamama kuzey cepheden girilmektedir. İlk girilen mekan, odunların, kazanın ve çeşitli malzemelerin yer aldığı büyük bir depo olarak kullanılan külhan bölümüdür. Depo kısmından bir koridora, bu koridordan da muhdes, iki katlı (şirvanlı) soyunmalık bölümüne geçilmektedir. Soyunmalık bölümünde muhdes bir şadırvan vardır. Soyunmalığın kuzeyinden ılıkliğa geçilmektedir.

Özgün soyunmalık bölümü günümüze ulaşamamıştır. Hamamın özgün planına göre soyunmalık yapının batısında ve hemen hemen diğer bütün bölümlerin toplamından daha büyük bir kütleyle sahiptir. Soyunma mekanları olarak kullanıldıkları anlaşılan beş birime ayrılmıştır. Bu birimlere üçer basamaklı merdivenlerle çıkılmaktadır. Soyunmalığın doğu duvarında bulunan kapı ile ılıkliğa girilmektedir (Doğan, 2008, s.135-137). Ancak bugün bu kapı yerine ılıklığın güneyinden açılan kapı kullanılmaktadır. Sadık Ersümer’e (1968) göre, soyunmalık ahşaptan inşa edilmiştir. Ahşap soyunma yerinden hamama girerken kapı önünde “havlu kurutma ocağı” bulunmaktadır (Ersümer,1968,

s.24). Soyunmalık bölümünün batı ve güney duvarında birer niş vardır (Doğan, 2008, s.136).

Hamamın özgün mimarisine göre ılıklik bölümünün batı duvarında bir seki ve kurna varken, günümüzde betonarme ekler ile bölme duvarlara temizlik mekanları oluşturulmuştur. Günümüzde dikdörtgen planlı ılıklik bölümünde muhdes bölme duvarlarla temizlik mekanları (tırashlık, tuvalet ve lavabo) oluşturulmuştur. Ayrıca ılıklik bölümünde sauna ve şok havuzu vardır. Bu bölümün doğusundan sıcaklığa geçilmektedir.

Sıcaklık ve halvet kare planlı ve eş büyüklüktedir. Bu nedenle hamam “sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan (eşit mekanlı sıcaklık)” plan tipindedir (tip 6). Sıcaklık bölümü çok fazla müdahaleye uğramıştır. Hamamın mevcut göbek taşı ve kurnaları da özgün değildir.

Halvete sıcaklığın güney duvarından geçilmektedir. Günümüzde hamamın halvet bölümü üzerine kabuk yapılmış ve kapısına da duvar örülmüştür. Bu nedenle bu bölüme girilememektedir. Hamamın özgün planına göre, sıcaklık ve halvetin doğu duvarında su deposuna açılan birer pencere bulunur. Günümüzde sıcaklık bölümüne ait bu pencere kapatılmıştır. Halvetin doğu duvarı önünde bir seki vardır. ılıklik ve temizlik mekanlarının batı duvarlarında, sıcaklıkta iki ve halvetinde de bir adet olmak üzere toplam beş kurnası vardır.

Su deposu, sıcaklık ve halvet mekanlarının doğusunda, dikdörtgen planlıdır ve ortasında yuvarlak bir kazan bulunmaktadır. Külhanın mimarisinden muhdes olduğu anlaşılmaktadır. Depo ve külhan olarak kullanılan bu bölüm ilk girilen mekandır. Ancak ocak kemeri günümüze ulaşmıştır.

Yapısal Özellikler

Hamamın özgün kısmının duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Yapının eski resimlerine bakıldığında yapıda ahşap strüktürlü ve toprak sıvalı bölümlerin

varlığı anlaşılmaktadır. Hamamda kesme taş ve devşirme malzeme kullanımı görülmektedir.

Hamamın günümüz mimarisine göre girişte yer alan deponun kuzey duvarında ve yola bakan cephesinde moloz taş örgüsünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Özgün kesme taş malzeme külhan ocağının kemerinde kullanılmıştır. Yapının eski resimlerinde güney cephede de kesme taşın kullanıldığı görülmektedir. Özgün şadırvan fıskiyesinde devşirme malzemenin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Hamamın ılıkılık ve sıcaklık bölümleri beyaz mermer kaplanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yapının özgün mimarisi hakkında ipucu veren tek cephesi kuzey cephesidir. Bu cephede muhdes kabuk altında kalan bölüme ait moloz taşlar kendini göstermektedir. Özgün duvar üzerine briket örülmüştür. Bu cephede muhdes külhana giriş kapısı ve dikdörtgen formlu pencereler vardır.

Yapının doğu, güney ve batı cepheleri muhdestir. Doğu cephesinde bir dikdörtgen formlu pencere vardır. Güney cephesinde hamamın soyunmalık bölümüne ait dışa taşkın bir kütle vardır. Bu kütle alt kısmı pvc kaplı camekan bir bölümdür. Güney cephede yuvarlak pencereler vardır.

Üst Örtü

Üst örtü özgün kısımdaki kubbe haricinde kiremit kaplı beşik çatı ile örtülüdür. Hamamın özgün bölümlerinin kırma çatı, tonoz ve kubbe ile örtülü olduğu bilinmektedir (Ersümer, 1968, s.24; Doğan, 2008, s.137).

Özgün mimarisine göre hamamın soyunmalık ve külhanı kırma çatı, ılıkılık ve su deposu sivri tonoz, temizlik mekanı pandantiflerle, sıcaklık ve halvet mekanları ise üçgen kuşaklarla geçilen birer kubbeye örtülüdür (Doğan, 2008, s.137). Ancak Sadık Ersümer'e göre ılıkılık, sıcaklık ve halvet tromplarla geçilen kubbeler ile örtülüdür (Ersümer, 1968, s.24). Ilıklığın tonozunda iki, temizlik

mekanı, sıcaklık ve halvet mekanlarının kubbelerinde ise birer ışıklık vardır (Doğan, 2008, s. 137).

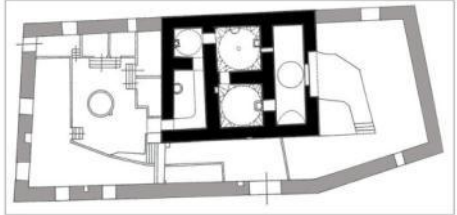
Günümüzde hamamın özgün kısımlarına girilemediği için bu bölümlere ait üst örtü bilinmemektedir. Ancak sıcaklık bölümü dışındaki bütün mekanlar beşik çatı, sıcaklık kubbe ile örtülüdür. Sıcaklığa ait kubbede herhangi bir geçiş ögesi yoktur.

Yapısal Ögeler

Günümüzde Büyükğökçeli Hamamı'na ait özgün döşeme, tavan, merdiven, kapı, pencere, çörten, kurna, göbek taşı, vb. detaylara ve bunlara ilişkin bezemelere rastlanmamıştır. Hamamda özgün bezeme örneği sadece, köy kahvehanesinde yer alan şadırvanda görölmektedir. Bu şadırvanın gövdesi çeşitli yaprak (stilize palmet) motifiyle süslenmiştir (Doğan, 2008, s.139).

Hamamın özgün mimarisine göre soyunmalığın ortasında 30 cm. yüksekliğinde yuvarlak bir havuz bulunmaktadır. Yapının eski resimlere göre özgün kapı ve pencere kasaları ahşaptır. Hamamın kapıları kemerli ve yaklaşık yükseklikleri 165 - 178 cm. yüksekliğindedir.

KATALOG NO: 7

YAPININ ADI		Büyükgökçeli Hamamı (Büyükfindos Hamamı)		ADRESİ		Çatal Mahallesi, 132. Sokak, No:6, Büyükgökçeli Kasabası, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN		
-	-	-	1314	-			-
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ	
Büyükgökçeli Belediyesi	-	Büyükgökçeli Belediyesi	Hamam (kış ayları)	Sağlam	Tek Hamam	Yok	
KONUM			PLAN				
			 Doğan arşivinden faydalanılarak çizilmiştir (Doğan, 2008, s.136).				
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU				
 Büyükgökçeli Hamamı'nın eski hali (Doğan, 2008, s.139)							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		Sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan plan (eşit mekanlı sıcaklık)" - (Tip 6)					
SOYUNMALIK	Hamam özgün mimarisinde soyunmalık, ılıklik, temizlik mekanı, sıcaklık, halvet, su deposu ve odunluk bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak günümüzde hamamın halvet ve su deposu bölümleri haricindeki bütün mekanların özgün olmadığı düşünülmektedir. Hamamın özgün plan şemasına göre, yapıya güney cepheden soyunmalığa, günümüzde ise kuzey cepheden depo olarak kullanılan külhan bölümüne girilmektedir. Depodan bir koridora, bu koridorun batısından soyunmalık bölümüne, soyunmalık bölümünün kuzeyinden de ılıkliğe geçilmektedir.	Oda Sayısı	-				
		Süs	1 (muhtes)				
		Havuzu	-				
		Çay Ocağı	-				
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Ilıklık, dikdörtgen planlıdır. Özgün mimarisine göre bu bölümde bir seki ve kurna varken, günümüzde muhtes bölme duvarlarla temizlik mekanları (tırışlık, tuvalet ve lavabo) oluşturulmuştur. Ilıklığın sauna ve şok havuzu vardır. Bu bölümün doğusundan sıcaklığa geçilmektedir.	Havlu Kurutma	0				
		Aralık	-				
		Tırışlık	2 (muhtes)				
		Tuvalet	2 (muhtes)				
SICAKLIK	Sıcaklık ve halvet eş büyüklüktedir. Bu nedenle hamam "sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan (eşit mekanlı sıcaklık)" plan tipindedir (tip 6). Sıcaklık bölümü çok fazla müdahaleye uğramıştır. Hamamın özgün bölümü olan halvete sıcaklığın güney duvarından geçilmektedir. Bu bölüme girilememektedir.	Eyvan	-				
		Halvet	1				
		Göbek taşı	1 (muhtes)				
		Kurna	-				
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın özgün kısmı moloz taştan, muhtes kısmı betonarmeden inşa edilmiştir. Bugün yapının özgün muhtes kısmın altında kaldığı için yapım sistemi ve malzemesi kesin olarak anlaşılamamaktadır. Yapının eski resimlerine bakıldığında, yapıda moloz taş, kesme taş, devşirme malzeme, ahşap kullanımı görülmektedir. Hamamın ocak kemeri düzgün kesme taştan yapılmıştır.						
KAYNAKLAR	Böcüzade, 1932, s.41 Ersümer, 1968, s.24 Demirgil, 2007, Demirgil, 1971 Akdemir, 2001, s.136 Doğan, 2008, s. 136- 141						

Şekil 6.32. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 7

Büyükgökçeli Hamamı

Hamamın kuzey (giriş) cephesi ve hamamın özgün kısmına ait iz

Hamamın özgün hali - kuzey ve batı cepheleri (Doğan, 2008, s.139)

Hamamın güney ve batı cepheleri

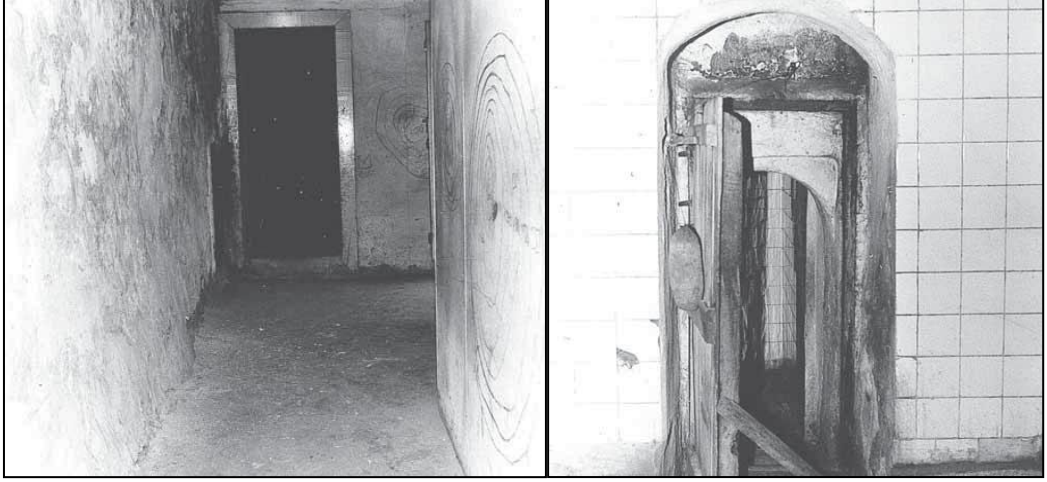

Hamamın özgün hali - güney cephesi (Doğan, 2008, s.139)

Şekil 6.33. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 7

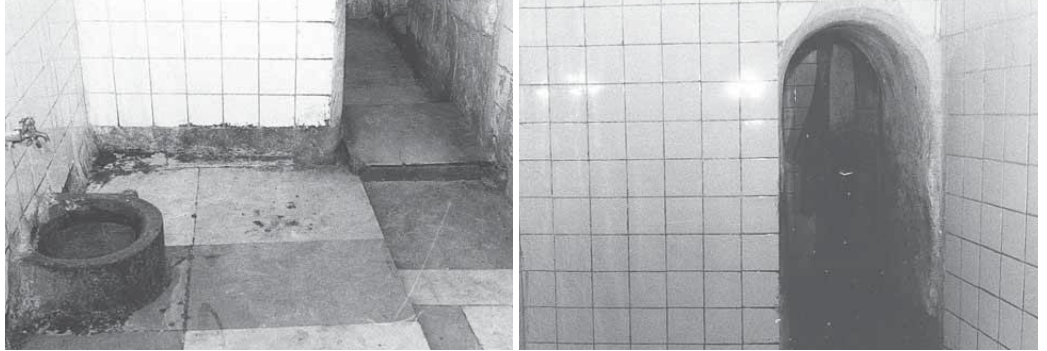
Büyükgökçeli Hamamı

Hamamın eski haline ait iç mekan resimleri (Doğan, 2008, s.139, 140).

Hamamın günümüzdeki soyunmalık bölümü

Hamamın eski haline ait ılıklik bölümü resimleri (Doğan, 2008, s.140).

Hamamın ılıklik bölümüne geçiş ve ılıklik bölümü

Şekil 6.34. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 7

Büyükgökçeli Hamamı

Hamamın ılıklik bölümünde yer alan sauna ve şok havuzu

Hamamın sıcaklık bölümü

Hamamın sıcaklık bölümündeki özgün bölüme geçiş kapısı (duvar örülü) ve sıcaklık bölümü kubbesi

Hamamın depo olarak da kullanılan külhan bölümü ve ocak kemeri

Şekil 6.35. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 7

Büyükgökçeli Hamamı

Hamamın özgün sıcaklık ve halvet mekanlarındaki kubbeye geçiş elemanları (Doğan, 2008, s.139)

Hamamın köy kahvesinde bulunan özgün şadırvanının eski hali (Doğan, 2008, s.139), yeni hali ve fiskiyedeki 1314 yazısı

Hamamın özgün kurnaları (Doğan, 2008, s.141).

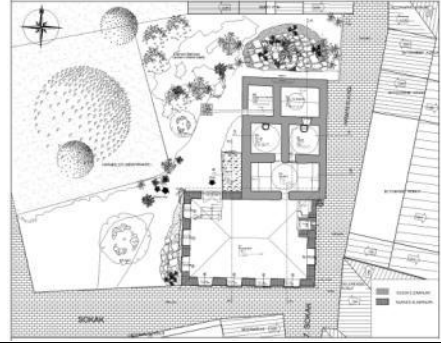
Hamamın günümüze ait kurnaları

Şekil 6.36. Büyükgökçeli Hamamı katalog çalışması

6.1.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı

Günümüze büyük ölçüde korunarak ulaşan bir hamam da Yeşil Ada Hamamı'dır. Yeşil Ada Hamamı, tezin ana temasını oluşturmaktadır. Bu nedenle detaylı olarak 6. 7. ve 8. bölümlerde ele alınmıştır. 6. Bölümde yapının mimari özellikleri incelenmiş, 7. bölümde yapının koruma sorunları ve bozulmaları tespit edilmiş, 8. bölümde ise rölövesi çıkartılan hamamın özgün mimarisinin tespiti (restitüsyon) ve korunma ve restorasyon kararları projeleri ile anlatılmıştır.

KATALOG NO: 8

YAPININ ADI		Eğirdir Yeşil Ada Hamamı		ADRESİ	Hamam Sokak, Yeşil Ada Mahallesi, Eğirdir, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN		YAPAN
-	138	9	1333 (H.733)	-		-
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ
Eğirdir Yeşil Ada Derneği	-	Eğirdir Belediyesi	-	Harabe	Tek Hamam	Var.
KONUM			PLAN			
						
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU			
Görsel arşiv bulunamamıştır.						
YAPININ MİMARİ ANALİZİ						
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip				
SOYUNMALIK	ILIKLIK (SOĞUK LUK)	Hamamın güney bölümüne 1952 yılında sonradan yapılan sorunmalık bölümüne, bu bölümün kuzey cephesinden girilmektedir. Dikdörtgen planlı soyunmalık kırma çatı örtülüdür. İçerisindeki soyunma hücreleri ve ılıklik bölümü yıkılmıştır.	Oda Sayısı	-		
			Süs Havuzu	-		
			Çay Ocağı	-		
			Havlu Kurutma O.	-		
SICAKLIK	ILIKLIK (SOĞUK LUK)	Ilıklık bölümü yıkılmış ve bu bölüme ait olan tuvalet ve tıraşlık sonradan inşa edilen soyunmalık bölümü içerisine kalmıştır. Tıraşlık muhdestir.	Aralık	-		
			Tıraşlık	1		
			Tuvalet	1		
			Eyvan	2		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	SICAKLIK	Hamam ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tipine sahiptir. Dikdörtgen planlı sıcaklığın orta kısmı ile kare planlı halvetlerin kubbe ile örtülü olduğu bilinmektedir. Sıcaklığın yanlarında kalan eyvanlar sivri tonoz örtülüdür.	Halvet	2		
			Göbek taşı	-		
			Kurna	2		
KAYNAKLAR	Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s. 331 Böcüzade, 1932, s.61; Veziroğlu, 2005, s. 47 Karçınzade, 2005, s.86 Hüseyin Gökdağ (1932) sözlü arşivi Muazzez Hoban (1922) sözlü arşivi Eysan Akılveren (1936)sözlü arşivi Makbule Ataalkın (1915) sözlü arşivi Ahmet İnal (1944) sözlü arşivi Müzeyyen İnal (1923) sözlü arşivi					

Şekil 6.37. Yeşil Ada Hamamı katalog çalışması

6.1.9. Gelendost Avşar Köyü Hamamı

Gelendost Avşar Hamamı, Isparta'nın Gelendost İlçesine bağlı Avşar Köyünde bulunmaktadır. Hamam Avşar Köyü merkezinde bulunan Avşar Köyü Camii'ne, tescilli geleneksel konutlara ve köy meydanına yakındır. Ancak hamam olarak inşa edilen yapı bugün bakımsız ve kaderine terk edilmiş durumdadır. Halk arasında "Eski Hamam" olarak da bilinmektedir. Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.08.2003 tarih, 5966 sayılı kararıyla tescil edilmiştir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Hamamın herhangi bir kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Bu nedenle hamamın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Yapı, 1989 - 1991 yılları arasında incelenmiş, rölövesi çıkartılmış, fotoğrafları çekilerek ayrıntılı incelenmiştir (Doğan, 2008, s. 159). Hamamın yakın dönemde birçok hatalı onarım ve müdahaleye uğramıştır. Cephelerde ve örtü sisteminde beton harçlar göze çarpmaktadır.

Hamamın plan tipi ve malzeme kullanımına göre 14.-15. yüzyıl dönemi yapısı olduğu tahmin edilmektedir. Bazı kaynaklara göre Selçuklu Dönemi yapısı olduğu düşünülmektedir. Ancak yapının bulunduğu doku incelendiğinde, hamamın bölgede 14. ve 15. yüzyıllar arasında hüküm süren Hamitoğulları Beyliği'ne ait olduğu düşünülmektedir (Koç, 1983, s. 330; Doğan, 2008; Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.14).

Plan Özellikleri

Avşar Hamamı düzgün olmayan dikdörtgen planlı bir kütleyle sahiptir. Hamamın batısında ve güneyinde bir bahçe vardır. Kütlenin ebatları yaklaşık 7.50 x 13.70 m. ölçülerindedir. "Tek hamam" tipindedir. Soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, çift halvet ve su deposundan oluşmaktadır. Yapıya batı cephesindeki kapıdan muhdes soyunmalık mekanına girilmektedir. Yarı açık külhan bölümünü örten saçak ve doğusundaki duvar da muhdestir.

Soyunmalığın kuzey ve güney cephesinde, muhdes bölümler vardır. Bu bölümün doğu cephesindeki basık kemerli kapı ile ılıklığa geçilmektedir. Soyunmalığın güneydoğu köşesinde bulunan mekana kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Günümüzde kapı boşluğunun doldurulması nedeniyle, ardındaki mekana girilememektedir. Bu mekanın güney duvarında bahçeye açılan kare bir penceresi vardır. Soyunmalığın güneybatı köşesinde üç basamakla çıkılan bir bölüm vardır.

Ilıklık doğu batı doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlı bir mekândır. Bu bölümün kuzey duvarına bitişik, muhdes duvarlarla oluşturulmuş dört hücre yer almaktadır. Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre, bu hücrelerin temizlik mekanı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ancak köyün sakinlerinden öğrendiğimiz bilgiye göre, bu hücreler soyunma kabinleri olarak ayrılmıştır. Bu mekanlar zemin seviyesinden 20 cm. yüksekte bulunur. Ilıklığın güneyindeki sivri kemerli kapıdan dikdörtgen planlı sıcaklığa girilir.

Hamamın sıcaklık bölümü "ortası kubbeli enine sıcaklıklı ve çift halvetli" plan tipindedir (5. tip) (Eyice, 1960). Sıcaklık, sivri kemerlerle ortada kare, iki yanda kuzey- güney doğrultusunda dikdörtgen planlı üç bölüme ayrılmıştır. Mekanın doğusunda muhdes, eğri bir duvarla oluşturulan bir birim yer alır. Bu mekanın sahip olduğu su tesisatı nedeniyle, özel yıkanma yeri olduğu tahmin edilmektedir (Doğan, 2008, s. 160). Köyün sakinlerinden öğrendiğimiz bilgiye göre, bu birim tıraşlık olarak ayrılmıştır. Sıcaklığın batı duvarına bitişik özgün beşgen bir kurna bulunmaktadır. Sıcaklığın kuzey duvarında 0,52 x 2.00 m. ölçülerinde bezemeli devşirme parça, oturma sekisi olarak kullanılmaktadır.

Sıcaklığın güneyinde simetrik sivri kemerli kapılar, kare planlı halvetlere açılmaktadır. Halvetlerden doğudakinin güney duvarı önünde dikdörtgen, batıdakinin güney duvarı önünde ise beşgen birer kurna bulunmaktadır. Ayrıca, batıdaki halvetin güney duvarı ekseninde su deposuna açılan bir pencere vardır. Bu pencere zeminden 2.00 m. yüksekte ve 0.60 m. yüksekliğindedir.

Su deposu, yaklaşık 1.85 x 6.25 m. ölçülerinde doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Yapının güney cephesinde ocak kemeri vardır. Ocak zemin seviyesinin yaklaşık 1.50 m. altındadır. Bu nedenle ocağa merdivenle inilmektedir. Ocağı çevreleyen kapalı bir külhan bölümü yoktur.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, tuğla, devşirme malzeme, harç ve sıva kullanılmıştır. Beden duvarlarında kullanılan moloz taşlar düzensiz bir teknikte uygulanmıştır. Onarımlarda moloz taşların derz aralarına beton harç uygulanmıştır. Tuğla üst örtüde, örtüye geçiş elemanlarında ve ocak kemerinde çerçevelerinde kullanılmıştır. Hamamın iç mekanı sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

Gelendost Avşar Hamamı'nın kuzey ve doğu cepheleri sade ve sağırdır. Güney cephesinin doğusunda kademeli ocak kemeri ve muhdes bir saçak vardır. Ayrıca bu cephede soyunmalık bölümüne ait pencere açıklığı vardır.

Yapının muhdes soyunmalık bölümünü ihtiva eden batı cephesinde dikdörtgen formlu giriş kapısı ile iki adet pencere bulunmaktadır. Kapı ve pencereler saçak seviyesine kadar devam etmektedir.

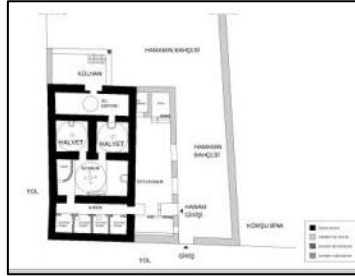
Üst Örtü

Hamamın örtü sisteminde tonoz ve kubbe kullanılmıştır. Ilıklık mekanı beşik tonozla, sıcaklık mekanının doğu ve batısı ile su deposunun üzeri beşik tonozla, sıcaklık mekanının orta bölümü ile halvetlerin üzeri pandantiflerle geçilen birer kubbe ile örtülmüştür.

Ilıklığın tonozunda üç, halvetlerin kubbelerinde birer, sıcaklığın kubbesinde ise beş adet yuvarlak tepe açıklığı vardır. Ilıklığın tonozunda da bir adet açıklık vardır. Bugün bu tonoz değişikliğe uğramıştır. Sonradan inşa edilen soyunmalığın üst örtüsü ise beton tabliye olarak düz geçilmiştir.

Yapısal Öğeler

Sıcaklık mekanının kuzey duvarı önündeki 0,52 x 2.00 m. ölçülerinde bezemeli devşirme parça, oturma sekisi olarak kullanılmaktadır. Devşirme malzemenin yüzeyi birbirlerine düğüm motifiyle bağlanan yuvarlak madalyonlar içindeki sekiz yapraklı çiçeklerle süslüdür (Doğan, 2008, s. 162).

KATALOG NO: 9										
YAPININ ADI	Gelendost Avşar Hamamı (Afşar Hamamı, Eski Hamam)		ADRESİ	Avşar Köyü, Gelendost, ISPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
-	-	-	14.-15. yy.	-	-					
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ				
Vakıflar Genel Müdürlüğü	-	Vakıflar Genel Müdürlüğü	-	Sağlam	Tek Hamam	Var				
KONUM			PLAN							
			 Doğan arşivinden faydalanılarak çizilmiştir (Doğan, 2008, s.160).							
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
Görsel arşiv bulunamamıştır.										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli – (Tip 5)								
SOYUNMALIK	Hamama batı cepheden girilmektedir. Girilen ilk kısımda bulunan soyunmalık sonradan eklenmiştir. Soyunmalık bölümünün kuzeyinde ve güneyinde muhdes mekanlar vardır. Yamuk planlı soyunmalık bölümü betonarme plak örtülüdür.		Oda Sayısı	-						
			Süs	-						
			Çay Ocağı	-						
			Havlu Kurutma O	-						
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Soyunmalığın doğu duvarından dikdörtgen planlı, tonoz örtülü ılıklığa geçilmektedir. Bu mekanın kuzey duvarına bitişik sonradan 4 adet hücre eklenmiştir.		Aralık	-						
			Tıraşlık	-						
			Tuvalet	-						
SICAKLIK	Ilıklığın güney duvarından geçilen dikdörtgen planlı sıcaklık, "Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli" tiptedir. Halvetler de, sıcaklığın orta mekanı da kubbelidir. Sıcaklığın doğu eyvanında sonradan eklenen bir bölme vardır. Bu bölmenin tıraşlık olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Batı eyvanda bir kurna vardır.		Eyvan	2						
			Halvet	2						
			Göbek taşı	-						
			Kurna	3						
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Moloz taş yapının strüktürünü oluşturmaktadır. Onarımlarda moloz taşların derz aralarına beton harç uygulanmıştır. Tuğla, sıcaklığın kemerlerinde, külhan açıklığının içteki kemeri ile üst örtüde kullanılmıştır.									
KAYNAKLAR	Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.14 Doğan, 2008, s. 159-165.									

Şekil 6.38. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 9

Gelendost Avşar Hamamı

Hamamın doğu ve kuzey cepheleri

Hamamın güney cephesi ve bu cephede bulunan ocak kemeri

Hamamın bahçeye giriş kapısı ve batı cephesi

Hamamın soyunmalık bölümü (giriş kapısı ve muhdes bölümler)

Şekil 6.39. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 9

Gelendost Avşar Hamamı

Hamamın ılıklığı ve bu bölümdeki muhdes kabinler

Hamamın sıcaklığı (doğu, güney ve batı duvarları)

Sıcaklık bölümü içerisindeki devşirme malzeme

Hamamın sıcaklık bölümü kurnası

Şekil 6.40. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 9

Gelendost Avşar Hamamı

Halvetlere giriş, batı ve doğu halveti

Halvetlerdeki özgün kurnalar

Sıcaklık bölümü kubbesi ve kubbeye geçiş elemanı

Halvetlere ait kubbeler (batı halveti, doğu halveti)

Şekil 6.41. Gelendost Avşar Hamamı katalog çalışması

6.1.10. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası

Isparta İlinin Şarkikaraağaç İlçesine bağlı Aslandoğmuş Köyünde bulunmaktadır. Yapı 10 nolu adanın 1354 nolu parselinde yer almaktadır. Köyün güneydoğu tarafında yer alan ılıcanın etrafı bahçeler ile çevrilidir. Aslandoğmuş Ilıcası, yıkanma amacından ziyade şifa amacıyla inşa edilmiştir. Halk arasında "ılıca" olarak bilinen yapının diğer adı "Eski Hamam"dır. Sıcak su kaynağının üzerinde yer almaktadır. Günümüzde içerisi su dolu hazne kısmında halen şifa verdiği söylenen kırmızı balıklar bulunmaktadır. Mülkiyeti Aslandoğmuş Muhtarlığına aittir. 23.02.2011 tarihli 4896 sayılı karar ile tescillenmiştir(Kaynak:<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/aslandogmus-koyu-osmanli-hamami#content>).

Ilıcanın kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığı için, yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Nermin Şaman Doğan (2008) ılıcanın bulunduğu bölgede Karamanoğulları, Germiyanogulları ve Hamitoğulları Beyliklerinin egemen olması nedeniyle, yapının Beylikler döneminde yapılmış olabileceğini belirtmektedir. Nermin Şaman Doğan 1988 - 1990 yıllarında, ılıcanın tümüyle yıkıldığını yazmaktadır (Doğan, 2008, s. 173). Ancak yapıda kullanılan devşirme malzemelere ve duvar örgüsüne bakıldığında yapının özgün olduğu düşünülmektedir.

Plan Özellikleri

Ilıca özgün mimarisine göre bugün tek mekanlı ve dikdörtgen planlı bir kütleden oluşmaktadır. Özgün ve muhdes kısım birlikte toplam yaklaşık 3.10 x 7.05 m. ölçülerindedir. Özgün kısmının boyu 3.95 metredir. Yüksekliği 195 cm. ölçülerinde olan kübik görünümlü ılıcanın, 65 cm. yüksekliğindeki üst kısmı sonradan yapılmış bir kabuk ile örtülüdür. Günümüzde yapının doğusuna tuğla örgülü muhdes bir mekan eklenmiştir. Yapıya muhdes kütlenin güney duvarından girilmektedir. Ana kütleyle giriş ise, kütlenin doğu cephesinden girilmektedir. Ana kütlenin içi su doludur.

Ana kütlenin iç mekana bakan batı duvarında sonradan kapatılarak niş haline gelen 40 cm.lik yüksekliğindeki dikdörtgen bir pencere yer almaktadır. Ayrıca bu mekanın güney duvarında bir adet niş bulunmaktadır. Yuvarlak kemerli niş yaklaşık 0.75 m. yüksekliğindedir.

Hamamın kuzey kısmında sıcak kaynak suyunun geliş ve gidiş olukları vardır. Bu su oluklarının kenarları ve çevresi modern seramikler ile kaplanmıştır. Bu termal su oluklarında küçük balıklar bulunmaktadır. Bu balıkların şifalı oldukları bilinmektedir. Bu nedenle ılıca şifa arayanlara hizmet vermektedir. Ancak günümüzde oldukça kirli durumdadır.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kesme taş, harç ve sıva kullanımı görülür. Yapının strüktüründe moloz taş ve kesme taş kullanılmıştır. Cephelerde farklı boyutlardaki moloz taşların düzensiz bir teknikte uygulandığı görülür. Cephe köşelerinde ve doğu cephede alt seviyede düzensiz kesme taş kullanımı görülür. Farklı boyutlardaki kesme taşlar düzensiz bir teknikte uygulanmıştır.

Yapıda beyaz kireç harcı kullanılmıştır. Sert dokulu olan harcın içinde küçük taş ve kum parçacıkları bulunur. Ilıcının iç duvarları ve üst örtüsü sıvanmıştır.

Cephe Özellikleri

Yapının kuzey, doğu ve güney cepheleri sağırdır. Batı cephenin güney kısmında yaklaşık 1.25 m. yükseklikte basık kemerli bir kapı bulunmaktadır. Nermin Şaman Doğan (2008), yapının özgün mimarisinde de kapının 40 cm.lik sövesini gerekçe göstererek yapının doğusunda ikinci bir mekanın olduğunu düşünmektedir. Batı cephede pencere olarak tasarlanan boşluk ise, günümüzde yapının batı cephesine bitişik su arığı nedeniyle kapatılmıştır.

Üst Örtü

Yapının ana kütlesi beşik tonozla örtülüken, muhdes kütle ise açıktır. Ancak, günümüzde ılıcanın ana kütlelerinin üstü betonarme bir kabuk ile örtülüdür. Bu örtüde yuvarlak bir aydınlatma deliği vardır.

Yapısal Öğeler

Yapının doğu ve güney duvarlarında bulunan devşirme malzemelerde süslemeler görülür. Bu süslemeler geometrik ve bitkisel motifler içermektedir. Palmet motiflerinin arasındaki rozetlerin yüzeyi on ve on iki yapraklı çiçek motifleriyle bezelidir. On iki yapraklı çiçeklerle süslü rozetlerin çevresinde daire oluşturacak biçimde dizilen yedi palmet motifleri dikkati çeker (Doğan, 2008, s.175). Ancak günümüzde bu bezemeler büyük ölçüde tahrip olmuştur.

KATALOG NO: 10

YAPININ ADI		Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü İlcası		ADRESİ		Aslandoğmuş Köyü, Şarkikaraağaç, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI		YAPTIRAN		YAPAN
-	-	-	14.-15. yy.		-		-
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ
Aslandoğmuş Köyü Muhtarlığı	-	Aslandoğmuş Köyü Muhtarlığı		-	Sağlam	İlica	Yok
KONUM				PLAN			
							
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
Görsel arşiv bulunamamıştır.							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		-					
SOYUNMALIK	İLKLIK (SOĞUKLUK)	İlcalar, geleneksel hamamlar ile aynı sınıf içerisinde incelenebilir. Ancak bu ılcanın soyunmalık ve ılıklik kısmı bulunmamaktadır. İlicaya sonradan güney kısmına eklenen tuğla örülü bir alan kısım vardır.	Oda Sayısı	-			
			Süs	-			
			Havuzu	-			
			Çay Ocağı	-			
SICAKLIK	İLKLIK (SICAKLIK)	Sıcaklık ile aynı görevi üstlenen bir bölümü vardır. Bu mekanda ılcanın kaynayan şifalı suyuna girilmektedir. Kare planlı bu mekan kubbe örtülüdür.	Havlu	-			
			Kurutma O	-			
			Aralık	-			
			Tıraşlık	-			
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	İLKLIK (SICAKLIK)	Moloz taş yapının strüktürünü oluşturmaktadır. Ayrıca yapıda yer yer kesme taş kullanılmıştır.	Tuvalet	-			
			Eyvan	-			
			Halvet	-			
			Göbek taşı	-			
KAYNAKLAR	KAYNAKLAR	Doğan, 2008, s. 173-177	Kurna	-			

Şekil 6.42. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü İlcası katalog çalışması

KATALOG NO: 10

Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Ilıcası

Ilıca ve etrafından geçen su yolu

Ilıcanın batı cephesi

Kuzey ve doğu cephesi (Doğan, 2008, s.176).

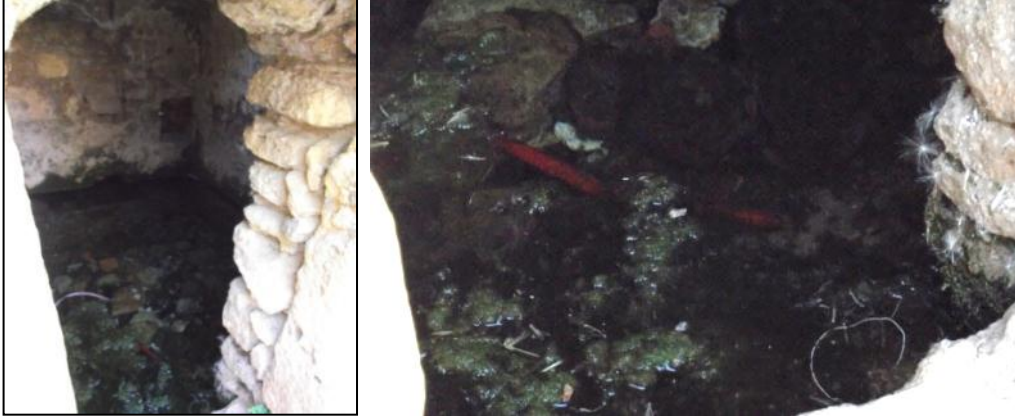

Ilıcanın kuzey cephesi ve ana kütleinin giriş kapısı (Doğan, 2008, s.176)

Şekil 6.43. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası katalog çalışması

KATALOG NO: 10

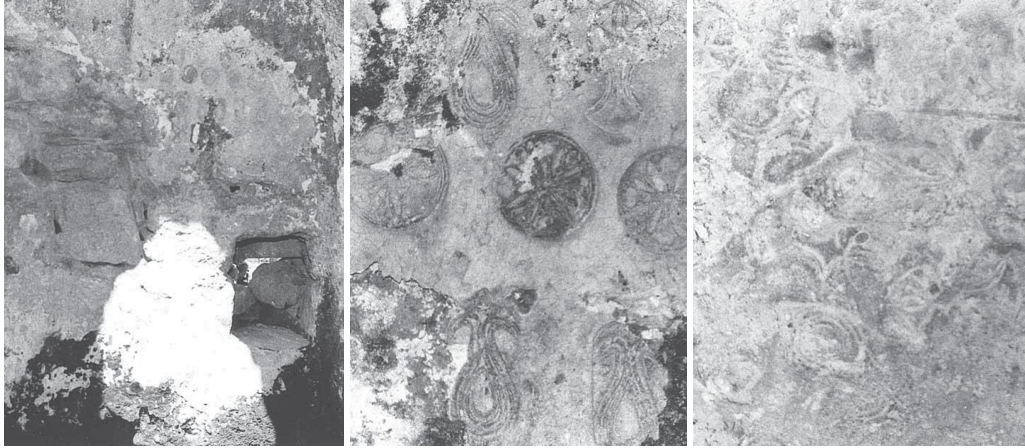
Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Ilıcası

Ilıca iç mekanı ve içerisindeki balıklar

Ilıca'nın iç mekânı ve üst örtüsü (Doğan, 2008, s.176)

Ilıcanın batı - kuzey duvarındaki devşirme malzemeler (Doğan, 2008, s.177)

Ilıcanın konumu

Şekil 6.44. Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü Ilıcası katalog çalışması

6.1.11. Isparta Bey Hamamı

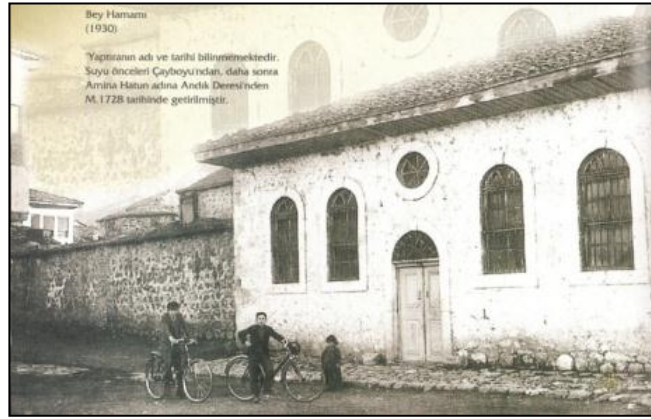
Bey Hamamı, Gazi Kemal Mahallesiindeki oldukça işlek bir cadde olan Dalboyunoğlu Caddesi üzerine inşa edilmiştir. Girişi Külhan Sokağa açılan yapının kapı numarası 1'dir. 402 nolu ada içerisindeki 2 nolu parselde, Isparta'nın kent merkezinde ve tarihi sit alanı olarak belirlenen alan içerisinde yer almaktadır. Bu alanda Hükümet Konağı, Kutlubey (Ulu) Cami, Dalboyunoğlu Hamamı, Bey Hamamı, Firdevs Bey Bedesteni gibi tarihi yapılar ve iş merkezi olarak kullanılan sivil yapılar bulunmaktadır. Hamam Kutlu Bey (Ulu) Camisi'nin doğu tarafındadır. Hamam "Beyler Hamamı" ya da "Kutlu Bey Hamamı" olarak da bilinmektedir.

Hamam olarak inşa edilen yapı halen işlevini sürdürmektedir. Eskiden vakıf malı olan hamam, daha sonradan satışa çıkarılmış ve o dönemki işletmecisi Hulusi Hamamcıoğlu'na satılmıştır (Demirgil, 2007, s. 297). Bugün varislerinden Osman Nuri Hamamcıoğlu'na ait olan hamam, kiracısı Yüksel Bey tarafından işletilmektedir.

Gayrimenkul Eski Eserler ve anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığının 13.05.1977 tarih ve A-548 sayılı kararıyla tescillenmiş, Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.09.1990 tarih ve 901 sayılı kararıyla tescilin devamına karar verilmiştir.

Bey Hamamı'nın yapılış tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemektedir. Kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Böcüzade (1932), Bey Hamamı'nın Isparta Beylerinden biri tarafından yaptırıldığını söylemiştir (Böcüzade, 1932). Isparta Kültür Envanterinde Bey Hamamı'nın yaptıranı Hamideli Subaşı Kutlu Bey ve inşa tarihinin 1429 olduğu belirtilmiştir (Isparta Kültür Envanteri, Isparta Valiliği, 2009, c.1, s.172). Bekir Türk'ün Ün Dergisi'nde yazdığı "Yakın Yurdun Tarihi ve Coğrafyası Isparta Tarihinin Ana Hatları - II" başlıklı yazısında Bey Hamamı'nın yapım tarihinin 1549 olduğu belirtilmiştir (Türk, 1949, s.2296). Ancak hamamın mimari yapısından 18. yüzyılın ilk yarısında yaptırıldığı da düşünülmektedir.

M.1728 (H.1140) tarihli şer'i senedinden hamamın suyunun çayboyundaki bir dolma çeşmeden alındığı, daha sonraları 1724 yılında Amine Hatun isimli bir kadının Andık Dere'sinden getirdiği sudan temin edildiği anlaşılmaktadır (Ersümer, 1968, s.13; Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200) (Şekil 6.45). Andık Deresi'nden gelen su, şehir şebekesine katılmıştır. Bey Hamamı'nın bu sudan ayda 100 masura su (1.200 ton civarında) harcama yetkisi verilmiştir (Demirgil, 2007, s. 297).

Şekil 6.45. Bey Hamamı'nın 1930'lara ait bir fotoğrafı (Kaynak: Isparta 1880 - 1980, 2001, s.108)

Hamam çeşitli zamanlarda onarım görmüştür. Kurul'un arşiv belgelerine göre, 1969 ve 1972 yılları arasında onarım yapılmıştır. Ahşap bağdadi olan soyunmalık bölümü, 1968 Haziran ayında yıkılmış, 1969'dan sonra betonarme karkas iki katlı, beton tavanlı ve marsilya tipi kiremitli çatılı olarak yeniden yapılmıştır. Soyunmalık kısmı yenilenen Bey Hamamı için Kültür Bakanlığı'nın 12.06.1973 tarihli ve 6001 sayılı yazısı ile yeniden işletme izni alınmıştır (Kaynak:<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/bey-hamami#content>). 1990 yılında hamamın çatısı yenilenmiştir. Hamamın restorasyon projesi Mimar Nejat Üreğen tarafından 2008 yılında çizilmiştir.

Plan Özellikleri

Bey Hamamının dikdörtgen planlı kütlesi, 16,50 m. x 46,10 m. ölçülerindedir. "Tek hamam" olarak tasarlanmıştır. Günümüzde sadece erkeklere hizmet veren

hamamın eskiden kuşluk hamamı olarak hizmet verdiği bilinmektedir (Böcüzade, 1932, s.112-113).

Bey Hamamı geleneksel Osmanlı hamam mimarisi özelliklerini yansıtmaktadır. Bey Hamamı'nın mimarisi Dalboyunoğlu ve Karaağaç Hamamlarına benzetilmektedir. Bey Hamamı plan tipi soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Hamamın daha önce ahşap bağdadi olan soyunmalık bölümü yıkılmış, yerine kagir olarak yapılmıştır. Ancak bu kagir soyunmalık bölümü de 1968 Haziran ayında yıkılarak, 1969 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün uygun gördüğü projeye göre beton karkas iki katlı, beton tavanlı ve Marsilya tipi kiremitli çatılı olarak yeniden yapılmıştır.

Hamamın özgün kısmı, zemin seviyesinden aşağıda kaldığı için girişten merdivenle bir kat inilerek soyunmalığa geçilmektedir. Soyunmalığın güneyindeki kemerli bir kapıdan ılıkılığa geçilmektedir. Kare planlı ılıkılığın güneyindeki kemerli bir kapı ile sıcaklığa, batısındaki bir kapı ile tuvalete geçilmektedir. Tuvalet bölümünün güneyinde, ılıkılığın batısında kemerle geçilen karesel formlu bir eyvan vardır. Bu mekan kubbe ile örtülüdür.

Hamam sıcaklık bölümüne göre “dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) hamam” grubuna girmektedir (1. tip) (Eyice, 1960). Sıcaklığın bazı eyvanlarında muhdes bölücü duvarlar vardır. Güneydoğu halveti sauna olarak hizmet vermektedir.

Yapısal Özellikler

Hamamın duvarları moloz taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Yapının muhdes kısmı betonarme karkas arası tuğla dolgudur. Hamamın iç mekanı yer yer beyaz mermer kaplı, yer yer sıvalıdır.

Cephe Özellikleri

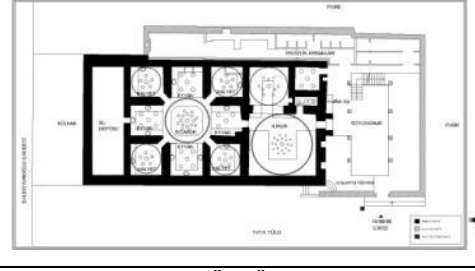
Zamanla yol kotundan yaklaşık iki metre aşağıda kalmıştır. Bu nedenle hamamın sadece soyunmalık kısmı cephe vermektedir. Soyunmalığın kuzeydoğu cephesinde üç adet dikdörtgen formlu pencere ve giriş kapısı yer almaktadır. Kuzeybatı cephesinde beş adet dikdörtgen formlu pencere boşluğu vardır. Bu pencerelerden sadece bir tanesi açıkken, diğerleri tuğla ile doldurulmuştur. Güneydoğu cephesindeki üç pencere de tuğla ile kapatılmıştır.

Üst Örtü

Soyunmalık dikdörtgen planlı ve kırma çatı ile örtülüdür. Bey Hamamı'nın ılıklik, ılıkliğa bakan yarı açık mekan, sıcaklik ve halvetler kubbe ile örtülüdür. Kubbeler basık ve alçaktır. Kubbeye geçiş elemanı olarak sıcaklığın orta kısmında pandantif, halvetlerde ise tromp kullanılmıştır. Sıcaklık kısmındaki eyvanlar, su deposu ve külhan beşik tonozla örtülüdür. Soyunmalık kısmı ise kırma kiremitli çatı ile örtülüdür. Üst örtüde çimento sıva görölmektedir.

Yapısal Öğeler

Arşiv kaynaklarına göre, hamamın özgün mimarisinde biri sıcak biri soğuk su akıtan ikişer musluklu 8 kurna ve bir şadırvan bulunmaktadır (Böcüzade,1932, s.113). Hamamın özgün kurnalarında ayna taşlarının olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise 12 adet kurna tespit edilmiştir.

KATALOG NO: 11										
YAPININ ADI	Bey Hamamı (Beyler Hamamı, Kutlu Bey Hamamı)		ADRESİ	Gazi Kemal Mahallesi Dalboyunoğlu Caddesi No:1 ISPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
-	402	2	1429	Hamideli Subaşı Kutlu Bey	-					
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ				
Osman Nuri Hamamcıoğlu	Yüksel Bey	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Hamam	Sağlam	Tek Hamam	Var.				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
										
1930'lu yıllarda Bey Hamamı (Kaynak: Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası 1932, s. 50)										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) – (Tip 1)								
SOYUNMALIK	Hamama kuzeydoğu cephesinden girilmektedir. Hamam yol kotunun altında kaldığı için sonradan eklenen betonarme soyunmalık kısmına merdiven ile inilmektedir. Soyunmalık dikdörtgen planlı ve kırma çatı ile örtülüdür.		Oda Sayısı	15						
			Süs Havuzu	-						
			Çay Ocağı	1						
			Havlu Kurutma O	-						
İLİKLİK (SOĞUK LUK)	Hamamın giriş kapısı ile aynı akstan geçilen ılıklik bölümünün batı kısmında bir tuvalet vardır. İlıklikğin güneybatı kısmında bir de eyvan vardır. Kare planlı bu eyvan kubbe ile örtülüdür. İlıklikğin orta mekanı da kubbe ile örtülüdür.		Aralık	-						
			Tıraşlık	4						
SICAKLIK	İlıklikğin güneyinden sıcaklığa geçilmektedir. Hamam haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) sıcaklık tipine sahiptir. Kare planlı sıcaklığın orta mekanı da, halvetler de kubbe ile örtülüdür.		Tuvalet	4						
			Eyvan	4						
			Halvet	4						
			Göbek taşı	Sekizgen (Köşeleri pahlı kare)						
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın beden duvarları moloz taştan yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Hamamın iç mekanında mermer kullanılmıştır. Sonradan eklenen soyunmalık kısmı betonarmeden inşa edilmiştir.		Kurna	12						
KAYNAKLAR	Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.172, 211 Demirgil, 2007, s. 297 Demirgil, 1970-1971, s. 32 Böcüzade, 1932 Ersümer, 1968, s.13; Isparta 2003 İl Yılığ, s.200 Türk, 1949, s.2296 Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası 1932, s. 50 Isparta 1880 - 1980, 2001, s.108 Isparta Kültür ve Turizm Envanteri, 2011, Isparta Valiliği, s.115 Böcüzade, 1932, s.112-113 Katırcıoğlu, 1958, s.23 http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/bey-hamami#content									

Şekil 6.46. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 11

Isparta Bey Hamamı

Hamamın kuzeydoğu cephesi

Hamamın kuzeybatı ve güneybatı cepheleri

Hamamın muhdes soyunmalık kısmı

Hamamın ılıklik bölümüne giriş ve ılıklik bölümü

Şekil 6.47. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 11

Isparta Bey Hamamı

Hamamın ılıklığı

Hamamın sıcaklık bölümü

Hamamın sıcaklık bölümüne ait eyvanlar

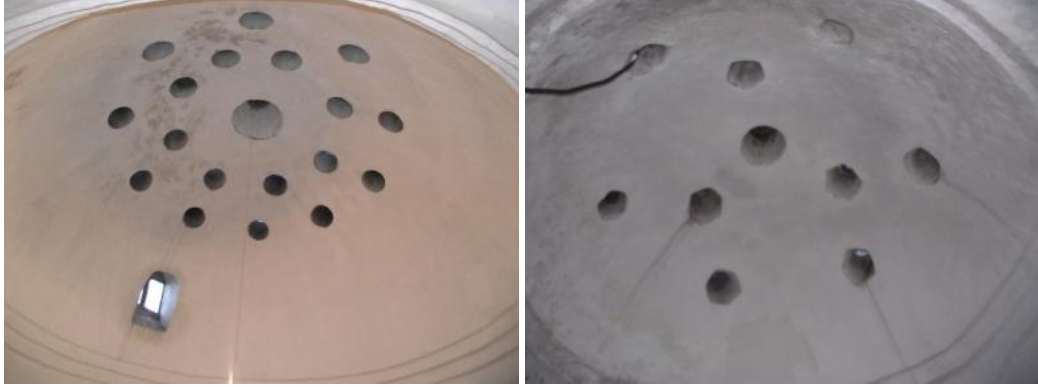

Halvetler

Şekil 6.48. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 11

Isparta Bey Hamamı

Ilıklık bölümü kubbeleri

Sıcaklık ve halvet bölümlerine ait kubbeler

Kubbeye geçiş öğeleri ve kandillik

Hamamın kurnaları

Şekil 6.49. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 11

Isparta Bey Hamamı

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Şekil 6.50. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 11

Isparta Bey Hamamı

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları (1968)

Şekil 6.51. Isparta Bey Hamamı katalog çalışması

6.1.12. Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Dalboyunoğlu Hamamı, Kutlubey Mahallesiindeki oldukça işlek bir cadde olan Hasan Fehmi Caddesi ile adını verdiği Dalboyunoğlu Caddesi'nin kesiştiği köşede inşa edilmiştir. 402 nolu ada içerisindeki 2 nolu parselde, Isparta'nın kent merkezinde ve tarihi sit alanı olarak belirlenen alan içerisinde yer almaktadır. Bu alanda Hükümet Konağı, Kutlubey (Ulu) Cami, Dalboyunoğlu Hamamı, Bey Hamamı, Firdevs Bey Bedesteni gibi tarihi yapılar ve iş merkezi olarak kullanılan sivil yapılar bulunmaktadır. Hamamın kuzeybatı duvarına bitişik çeşitli dükkanlar bulunmaktadır.

Dalboyunoğlu Hamamı, Isparta'daki hamamların en büyüğü olarak bilinmektedir. Hamam olarak inşa edilen yapı halen işlevini sürdürmektedir. "Yeni Hamam", "Çifte Hamam", "Erkek Hamamı" ve "Çarşı Hamamı" isimleriyle de anılmaktadır (Katırcıoğlu, 1958, s.23). Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.09.1990 tarih ve 901 sayılı kararıyla tescillenmiştir.

Dalboyunoğlu Hamamı, M.1697 (H.1100) tarihli vakfiyeye göre, Isparta'ya bağlı Sav köyü halkından ve yeniçeri ağalarından Dalboyunoğlu Hacı Ahmet Ağa ve hamamın yapılması için Dalboyunoğlu Hacı Ahmet Ağa'nın vekil tayin ettiği Ispartalı Kethüda Yusuf Ağa tarafından yaptırılmıştır (Böcüzade, 1932, s.111-112).

Kahire'ye hicret etmeden evvel Isparta'da hamamın yapımına karar veren Dalboyunoğlu Hacı Ahmet Ağa'nın Mısır'dan gönderdiği 14.918 kuruşla hamamın inşası devam ederken, M.1693 (H.1104) yılında Hacı Ahmet Ağa Mısır'da vefat etmiştir. Hamamın üçte ikisi bittiği için Kethüda Yusuf Ağa geri kalan parayı kendi kesesinden harcayarak hamamın geri kalanının tamamlanmasını sağlamıştır (Böcüzade, 1932, s.111-112; Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200).

Nuri Katircioğlu (1958) Bütün Isparta adlı eserinde Dalboyunoğlu Hamamı'nın yapım tarihi 1691 olarak verilmiştir (Katircioğlu, 1958, s.23). Bekir Türk'ün Ün Dergisi'nde yazdığı "Yakın Yurdun Tarihi ve Coğrafyası Isparta Tarihinin Ana Hatları - II" başlıklı yazısında ise, Dalboyunoğlu Hamamı'nın yapım tarihinin 1549 olduğu belirtilmiştir (Türk, 1949, s.2296). Hamamın mimari yapısına göre 17. ya da 18. yüzyılda inşa edildiği düşünülmektedir.

Böcüzade'nin kitabında, hamam gelirinin 2/3 sinin Ahmet Ağa Vakfı, 1/3'ünün Yusuf Ağa Vakfı olmak üzere Sav'daki camiye ve okula, Yusuf Ağa'nın Karaağaç Mahallesi'nde yaptırmış olduğu mektebe ve mescide tahsis edildiği, Yusuf Ağa'nın da mütevelliliğini üzerine aldığı belirtilmektedir (Aksu, 1940, s.1544-1545; Akdemir, 2008 s.204; Ersümer, 1968, s.12; Böcüzade, 1932, s.111-112).

Böcüzade, Hacı Ahmet Ağa'nın Sav Köyünden olduğunu, Yusuf Ağa'nın da Isparta'nın Feyzullah Mahallesinden olduğunu, her ikisinin de ticaretle uğraştıklarını, İstanbul ve Mısır'a gidip gelerek Sav Köyünde ve Karaağaç Mahallesi'nde imal edilen pamuklu kumaş sattıklarını belirtmiştir. Her ikisi de 1689 (H.1100) tarihinden itibaren yerlerde cami, okul, hamam gibi yapılar yaptırmışlardır (Böcüzade, 1932, s.111-112).

Sav Köyündeki Dalboyunoğlu Camisi kayıtlarına göre, Hacı Ahmet Ağa adına M. 1712 (H. 1124) tarihli vakfiyede hamamın suyundan Çelebiler Mahallesi'ndeki "Akar Çeşme" ile Yusuf Ağa'nın evi civarında yapılan çeşmeye su verilmesi uygun görülmüştür. Bu çeşmelerin kitabelerden birincisinin M. 1719 (H.1131) yılında, ikincisinin M. 1725 (H. 1137) yılında yapıldığı anlaşılmaktadır (Böcüzade, 1932, s.111-112; Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200)(Şekil 6.52).

Şekil 6.52. Dalboyunoğlu Hamamı'nın helikopterden görünümü - 1959 (Kaynak: "Isparta 1880 - 1980", 2001, s.71)

Hamam, 1906 yılında Sultan II. Abdülhamit Döneminde onarım görmüştür (Böcüzade 1932 s.111-112; Demirgil, 1970-71 s.33; Isparta Valiliği 2003 s.200). Hamamın bir onarımını da Kaçkınızade Ahmet Efendi tarafından yapılmıştır (Böcüzade, 1932, s.111-112, 317-318, 326).

Ahmet Ağa hamamı vakfederken; vakfiyesine “Erkek hamamı içindeki şadırvandan her kimse abdest alsın. Su hacetinde olanlara da su verilsin. Her iki hamamın ücreti yirmişer paradan artık olmaya..” diye bu iki maddeyi şart koymuştur. Yıkananlardan 20 paradan fazla alınmaması vakıf şartları arasına konulmuştur. Hamamın hem erkeklere hem de kadınlara açık olması ayrıca su ihtiyacının şadırvandan serbestçe istifade edilmesi, hamama olan rağbeti artırmıştır (Katırcıoğlu, 1958, s:23).

Eskiden hamamın suyu Andık Deresinden ve Beldibi'nden, eski künk (kiremit) borularda getirilmiştir. Bu suyun bir kısmı hayır (sebil) için yapılan "depolu" çeşmelere verilmiştir. Ayrıca hamama gelen sudan, öğle ve ikindi namazları vaktinde Ulu Camii'nin çeşmelerine de birer saat abdest almak için su verilirdi (Demirgil, 2007, s. 293). Hamam suyunun içme suyu olarak kullanıldığı da bilinmektedir (Böcüzade, 1932, s.33, 90).

Daha sonra, diğ er hamamlardan da olduğu gibi, Isparta'ya gelen bütün sular Şehir Şebekesine dahil edilmiştir. 30 sene önce Belediye ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arasındaki bir ihtilaf mahkemece     mlenmiŐ, bu hamamın suyu Vakıflara tapulanmıŐtır (Demirgil, 2007, s. 293, 294).

2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce, kuzey tarafta bulunan ağaçlar kesilmiŐ, betonla sıvanan duvarlar tıraŐlanmıŐ ve özgün duvarlar ortaya çıkarılmıştır (Demirgil, 2007, s. 294).

Plan  zellikleri

Dalboyunoğlu Hamamı, kuzeybatı - güneydoğu doğrultusunda uzanan bir kütleye sahiptir. Dalboyunoğlu Hamamı plan düzeni Osmanlı hamam mimarisi özelliklerini yansıtmaktadır. Mimari planı, Bey Hamamı'na benzetilmektedir. Ancak " ifte hamam" tipine giren Dalboyunoğlu Hamamı erkek ve kadınlar için iki ayrı bölüm olarak tasarlanmıştır. İki bölümün de giriş kapıları ayrıdır. Her iki bölüm de soyunmalık, ılıkık, tuvalet, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmuştur. Her iki bölümün su deposu ve külhan kısmı ortaktır. Hamamın kuzeybatı duvarında çeşitli muhdes restoranlar bulunmaktadır.

Hamamın erkekler kısmına batı cephesinden, kadınlar kısmına ise güney cephesinden girilmektedir. Her iki bölümde de ilk girilen kısım soyunmalıktır. Soyunmalık kısmının ortasında havuz (Şadırvan) bulunmaktadır. Bu geniş mekanda soyunma ve dinlenme hücreleri yer almaktadır.

Soyunmalık kısmından dikdörtgen planlı ılıkık a, ılıkıktan sıcaklık a geçilmektedir. Her iki bölüme ait ılıkık mekanı dikdörtgen planlıdır. Erkekler bölümünde ılıkık a soyunmalık n doğusundaki buhar yaşmaklı bir kapı ile kadınlar bölümünde ise soyunmalık n kuzey batı köşesinden geçilmektedir. Erkekler bölümünde tuvaletlere ılıkık n batısından geçilmektedir. Kadınlar bölümünde ise tuvaletlere soyunmalık n güneybatısından geçilmektedir.

Hamam sıcaklık bölümüne göre, “dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli)” (1.tip) grubuna girmektedir (Eyice, 1960). Sıcaklık mekanının ortasında göbek taşı ve çevresinde 4 adet halvet yer almaktadır. Sıcaklık bölümünde yer alan halvetler eyvanlarla oluşturulmuştur. Kadınlar bölümü plan organizasyonu olarak çok benzer olup sıcaklık kısmı simetriktir. Ancak kadınlar bölümünün soyunmalık kısmında havuz yoktur.

Yapısal Özellikler

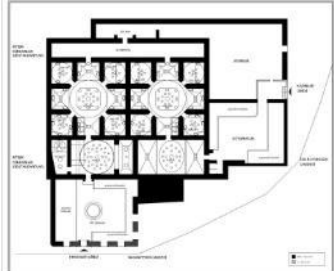
Dalboyunoğlu Hamamı'nın yapım tekniği moloz taş ile yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Hamamın inşasında moloz taş, kesme taş ve tuğla kullanıldığı bilinmektedir.

Cephe Özellikleri

Dalboyunoğlu Hamamı'nın kuzey ve doğu cepheleri sağırdır. Hamamın kuzey cephesinde muhdes restoranlar vardır. Hamamın batı cephesinde erkekler bölümüne girişi sağlayan beşik kemerli bir kapı vardır. Bu kapı mermer dikdörtgen bir çerçeve içindedir. Ayrıca üç adet beşik kemerli pencere vardır. Bu cephe zamanla yol kotundan aşağıda kaldığı için birkaç basamakla inilmektedir. Hamamın güney cephesinde kadınlar bölümüne girişi sağlayan bir kapı vardır. Ayrıca erkekler kısmının soyunmalık bölümüne ait güney cephede dikdörtgen formu kapı ve pencereler vardır. Bu kapı ve pencerelerin muhdes olduğu düşünülmektedir.

Üst Örtü

Dalboyunoğlu Hamamı'nın ılıkılık, sıcaklık bölümünün orta kısmı ve halvetleri kubbeli, soyunmalık kısmı kırma kiremit çatı ile örtülüdür. Ilıklığın simetriğini bozan tuvalet beşik tonoz ve küçük bir kubbe ile örtülüdür. Sıcaklık kısmındaki eyvanlar aynalı tonozla örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı olarak sıcaklığın orta kısmında ve ılıkılıkta pandantif, halvetlerde ise tromp kullanılmıştır. Kubbelerin üstü çimento ile sıvanmıştır.

KATALOG NO: 12										
YAPININ ADI	Dalboyunoğlu Hamamı (Yeni Hamam, Çifte Hamam, Erkek Hamamı, Çarşı Hamamı)		ADRESİ	Kutlubey Mahallesi, Hasan Fehmi Caddesi, ISPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
-	402	2	1689 (H.1100)	Dalboyunoğlu Hacı Ahmet Ağa ve Kethüda Yusuf Ağa	-					
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ				
Vakıflar Genel Müdürlüğü	Erhan Karadağ	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Hamam	Sağlam	Çifte Hamam	Var.				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
										
(Kaynak: Isparta İl Vilayet İdare Coğrafyası, 1932, s. 50)										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) – (Tip 1)								
SOYUNMALIK	Hamamın batı cephesinden girilen erkekler bölümünde, dikdörtgen planlı bir soyunmalık vardır. Bu mekan kırma çatı ile örtülüdür. Hamamın güney cephesinden girilen kadınlar bölümünde ise yaklaşık erkekler bölümü soyunmalığı ile aynı büyüklükte dikdörtgen planlı bir soyunmalık vardır. Kadınlar bölümü soyunmalığında tuvalet yer almaktadır.			Oda Sayısı	7 + 7					
				Süs Havuzu	2 (daire)					
				Çay Ocağı	2					
				Havlu Kurutma O	-					
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Her iki bölüme ait ılıklik mekanı dikdörtgen planlıdır. Erkekler bölümünde ılıkliğa soyunmalığın doğusundaki buhar yaşmaklı bir kapı ile kadınlar bölümünde ise soyunmalığın kuzey batı köşesinden geçilmektedir. Erkekler bölümünde tuvaletlere ılıklığın batısından geçilmektedir. Kadınlar bölümünde ise tuvaletlere soyunmalığın güneybatısından geçilmektedir. ılıklik bölümü de kubbe ile örtülüdür.			Aralık	-					
				Tıraşlık	2+2					
				Tuvalet	2+2					
SICAKLIK	Hamamın hem erkekler, hem de kadınlar bölümü haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) sıcaklık tipine sahiptir. Sıcaklığın orta mekanı da halvetler de kubbe ile örtülüdür.			Eyvan	4+4					
				Halvet	4+4					
				Göbek taşı	Sekizgen (2?)					
				Kurna	21					
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın beden duvarları moloz taştan yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Dış cephede yer yer kesme taş görülmektedir. Ayrıca hamamın iç mekanında mermer kullanılmıştır.									
KAYNAKLAR	Katircioğlu, 1958, s.23 Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.173 "Isparta 1880 - 1980", 2001, s.71, 93 Böcüzade, 1932, s.111-112 Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200 Ersümer, 1968, s.12 Aksu, 1940. Akdemir, 2008 s.204 Türk, 1949, s.2296 Isparta İl Vilayet İdare Coğrafyası, 1932, s. 50 B.O.A. İ. Evkaf 1795; Böcüzade 1932 s.111-112; Demirgil, 1970-71 s.33; Isparta Valiliği 2003 s.200; Komisyon 2001a s.107. Demirgil, 2007, s. 293,294; Demirgil, 1970-1971, s.33									

Şekil 6.53. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamama kuş bakışı

Hamamın güney ve güneydoğu cepheleri

Kadınlar kısmı girişi (doğu cephesi) ve erkekler bölümüne diğer giriş

Erkekler bölümü girişi ve iç mekandaki basamak

Şekil 6.54. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamamın soyunmalık bölümü ve şadırvanı (erkekler bölümü)

Hamamın soyunmalık bölümü (erkekler bölümü)

Hamamın soyunmalık bölümü tavanı ve tavan detayı (erkekler bölümü)

Hamamın ılıklik bölümü (erkekler bölümü)

Şekil 6.55. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamamın ılıklik bölümü ve tuvaletler (erkekler bölümü)

Hamamın sıcaklik bölümü (erkekler bölümü)

Hamamın sıcaklığındaki muhdes tıraşlıklar ve eyvan (erkekler bölümü)

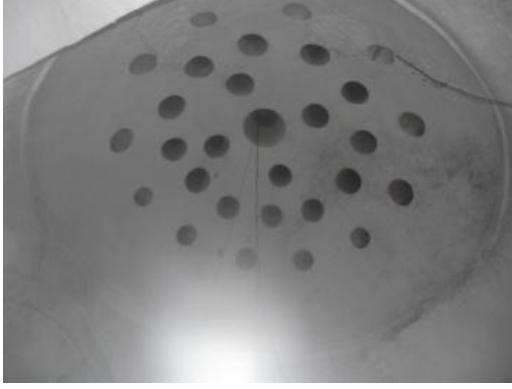

Hamamın halvetleri (erkekler bölümü)

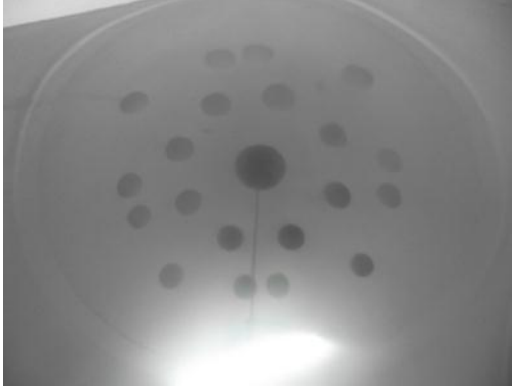
Şekil 6.56. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

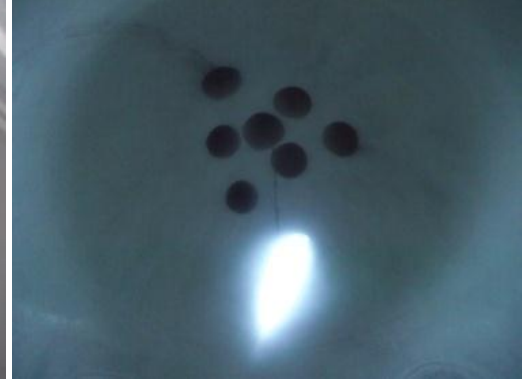
Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamamın ılıklik bölümüne ait kubbesi ve tonozu (erkekler bölümü)

Hamamın sıcaklık bölümü orta kubbesi ve eyvan tonozu (erkekler bölümü)

Hamamın halvetlerine ait kubbeler (erkekler bölümü)

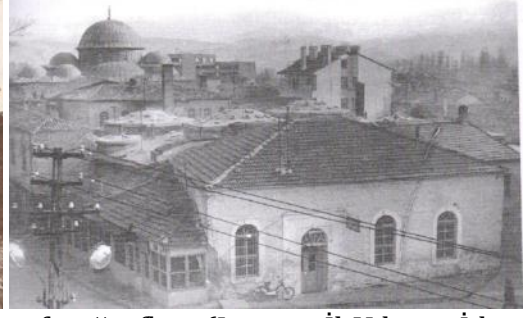

Hamamın kurnaları (erkekler bölümü)

Şekil 6.57. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamamın 1930'lu ve 1970'li yıllara ait fotoğrafları (Isparta İl Vilayet İdare Coğrafyası, 1932, s. 50; Demirgil, 2007, s.293)

Hamamın 1975 yılına ait bir fotoğrafı ve 1990'lı yıllara ait kuruldaki dosyasından bir fotoğrafı (Kaynak: Isparta 1880 - 1980, 2001, s.93)

1- Dalboyunoğlu Hamamı Erkek Bölümünün girişi.

2- Hamamın güneyden görünümü.

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

3 - Hamamın Güney batıdan görünümü.

4 - Hamamın Güney batıdan görünümü, Kuzey duvara eklenen dükkanlar.

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Şekil 6.58. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 12

Isparta Dalboyunoğlu Hamamı

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Hamamın kurul dosyasındaki fotoğrafları

Şekil 6.59. Dalboyunoğlu Hamamı katalog çalışması

6.1.13. Isparta Karaağaç Hamamı

Karaağaç Hamamı, adını aldığı Karaağaç Mahallesiinde 115. cadde üzerinde yer almaktadır. Hamamın güneybatısındaki meydanın güneyinde Meydanlık Camii bulunmaktadır. Hamam ile cami birlikte bir yapı kompleksi oluşturmuştur. Karaağaç Hamamı'nın bitişiğinde bir kahve bulunmaktadır. Bu kahve halen hizmet vermektedir (Katırcıoğlu, 1958, s.154).

Karaağaç Hamamı, günümüzde halen hamam işlevini sürdürmektedir. Hamam bulunduğu mahallenin eski adı olan "Karış Hamamı" ya da "Eski Hamam" adları ile de bilinmektedir. Tescili bulunmamaktadır. Hamam günümüzde şahsa ait olup, hamamın hemen bitişiğindeki konutta oturan Yaşar Can'a aittir. Hamam geceleri erkeklere, gündüzlere kadınlara açıktır.

Karaağaç Hamamı'nın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Nuri Katırcıoğlu'na (1958) göre, hamam Roma tarzındadır ve Roma İmparatorluğu döneminde yapılmıştır. Ancak Isparta merkezde yer alan Dalboyunoğlu, Bey ve Keçeci Hamamları ile karşılaştırıldığında, Karaağaç Hamamı'nın mimarisi bu hamamlar ile benzerlik göstermektedir. Böcüzade ise Karaağaç Hamamı'nın Bey ve Dalboyunoğlu Hamamlarından önce yapıldığını savunmuştur (Böcüzade,1932, s.113).

Hamamın halk tarafından yaptırıldığı söylenmektedir. Binaya suyu Bey Hamamı'nda olduğu gibi Amine Hatun getirmiştir (Katırcıoğlu, 1958, s.22; Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200). Bu hamamın suyu, diğerleri gibi Andık Deresi ve Beldibi'nden eski künk (kiremit) borularla getirilmiş, aynı zamanda da meydanda bulunan sıra halinde ve hayvan sulamak için alt alta yalakları bulunan akar çeşmelere de verilmiştir. Bugün bu çeşmeler yıkılmıştır. Son zamanlarda kanalizasyon çalışmaları sırasında, hamama su getirilen eski künk boruları tahrip olmuştur (Demirgil, 2007, s. 295).

Kuru eşme vakıflarının mütevellisi İbrahim Efendi, hamamın çeşmeye gelir getirmesi amacıyla yaptırıldığını belirtmektedir. İbrahim Çelebi b. Abdüsselam Efendi'nin hamam ve çeşme hakkında verdiği bilgiye göre, hamam 21 Mart 1722 tarihinde yeniden inşa edilmiştir. Bu bilgiye göre, bu tarihten önce de hamamın varlığı anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde Kuru Çeşme'ye ait herhangi bir iz bulunamamıştır (Akdemir, 1997, s.94-95).

Hamam ve hamamın bulunduğu mahalle adını, ulu ve yaşlı meydanı kaplayan "Kara Ağaç" tan almıştır. Ancak bu ağaç günümüze ulaşamamıştır (Demirgil, 2007, s. 294).

Hamam, 1599 ve 1744 yılları arasında "Evrenkene" olarak bilinen eski Isparta'nın bulunduğu yerden gelen çamur nedeniyle oluşan sel felaketleri ile toprağa gömülmüştür (Böcüzade, 1932, Demirgil, 2007). Günümüzde hamam yol kotundan aşağıdadır.

Çeşitli hamamcılara kiralanan hamam, Hamamcı Zühtü olarak bilinen kişiye kiralandığı dönemde, meydanı kaplayan Ulu Kara Ağaç (Karakavak) kesilerek hamamın ısıtılmasında kullanılmıştır (Demirgil, 2007, s. 295). Nuri Katırcıoğlu (1958)'na göre, bu olaydan iki ay sonra Hamamcı Cillioğlu Zühtü'nün 1953 yılında ölmesiyle hamam kapanmıştır (Katırcıoğlu, 1958, s.22). Daha sonra belediye tarafından satın alınan hamam, belediye tarafından 16 bin lira kira ile Mustafa Can Şemmen isimli kişiye kiraya verilmiştir. Devamlı el değiştiren hamam, işletmecilerin ekonomik sıkıntıya girmeleri nedeniyle kapanmıştır. Günümüzde işlevini devam ettirmektedir. Hamamın kubbeleri betonla kaplanınca, tarihi eser niteliği kalmadı denilerek zamanın Belediye Başkanı tarafından yıkım kararı alınmıştır. Ancak hamam yıkılmamış ve çalışır vaziyette devam etmiştir (Şekil 6.60).

Şekil 6.60. Karaağaç Hamamı'na ait eski bir fotoğraf (Kaynak: Isparta 1880 - 1980, 2001, s.108, 18 nolu resim).

Plan Özellikleri

Hamam kuzey - güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir kütleden oluşmaktadır. Ayrıca "tek hamam" tipindedir. Hamam, soyunmalık, ılıklik, temizlik mekanları, sıcaklik, halvet, su deposu ve külhandan oluşmaktadır.

Hamam yol kotundan aşağıda kaldığı için soyunmalığa bir kaç basamakla inilmektedir. Hamama doğu ve batı cephelerinden birer giriş verilmiştir. Her iki giriş de soyunmalığa açılmaktadır. Soyunmalık ve ılıklik mekanları sonradan yapılmıştır. Soyunmalık kısmında ahşap duvarlardan oluşturulmuş hücreler vardır.

Soyunmalığın güney duvarından ılıkliğa geçilmektedir. ılıklik mekanının batısında büyük bir havuz bulunmaktadır. ılıklığın doğusunda tuvalet ve tıraşlığa giden bir koridor bulunmaktadır. Ayrıca ılıklığın doğusunda bir adet seki ve çeşme vardır.

Hamam sıcaklığına göre, "üç eyvanlı ve iki köşe halvetli" hamam tipine girmektedir (1.tip) (Eyice, 1960).

Sıcaklık kısmında göbek taşı ve etrafında üç halvet vardır. Bu halvetlerde soğuk ve sıcak veren ikişer musluklu altı kurnası vardır. Sıcaklığın kuzeydoğu halveti günümüzde saunaya dönüştürülmüştür.

Yapısal Özellikler

Hamam 1,5 metre kalınlığında moloz taş duvarlardan inşa edilmiştir. Taş sıraları aralarında horasan harcı kullanılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşaptır ve yenilenmiştir. Hamamın inşaatında özellikle köşe bitişlerinde kesme taş malzemenin de kullanıldığı bilinmektedir. Hamamın iç mekanı sıvalıdır. Yer yer seramik kaplıdır. Üst örtüde tuğla kullanıldığı bilinmektedir.

Cephe Özellikleri

Hamam zeminle yol kotunun altında, çukurda kalmıştır. Bu yüzden merdivenle inilmektedir. Kuzey ve güney cepheleri yanındaki yapılara bitişiktir. Ancak doğu ve batı cephesinde dikdörtgen formu kapı ve pencereler vardır.

Üst Örtü

Sıcaklığın orta kısmı pandantifli kubbe, halvetler tromblu kubbe ve eyvanlar aynalı tonoz ile örtülüdür. Kubbe üstleri özgün mimarisinde kurşun ile kaplıdır. Ancak günümüzde hamamın üstü çimento ile kaplanmıştır. Sonradan eklenen kısımlar betonarme sistemde inşa edilmiştir ve üstü kırma çatı ile örtülüdür.

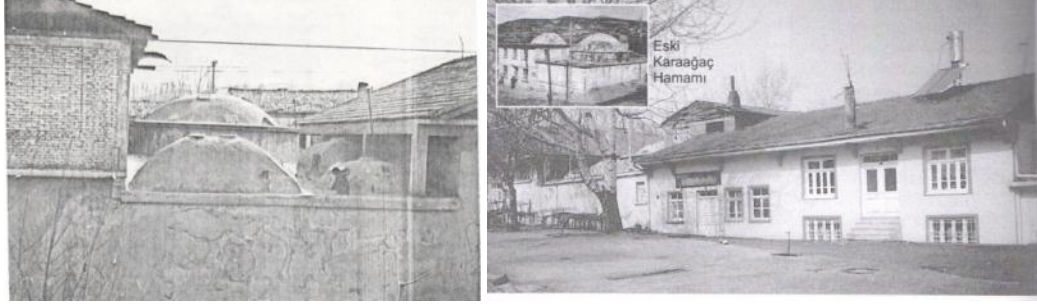
KATALOG NO: 13

YAPININ ADI		Karaağaç Hamamı (Karış Hamamı, Garış Hamamı)		ADRESİ		Karaağaç Mahallesi, 115. Cadde, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL		YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	
-	-	-		1722	Karaağaç Mahallesi halkı	-	
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Yaşar CAN	Tokatlı Hamamcı	Yaşar Can		Hamam	Sağlam	Tek Hamam	Yok
KONUM				PLAN			
							
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
							
(Kaynak: Isparta 1880 - 1980, 2001, s.108, 18 nolu resim)							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		Üç eyvanlı ve iki köşe hücreli – (Tip 1)					
SOYUNMALIK	Hamama güneydoğu ve kuzeybatı cepheden karşılıklı girişler verilmiştir. Dikdörtgen planlı soyunmalık kırma çatı örtülüdür. Bir kaç basamaklı inilen soyunmalık bölümünde ahşap strüktürlü soyunma hücreleri, depo ve çay ocağı vardır.					Oda Sayısı	8
						Süs	1
						Havuzu	(sekizgen)
						Çay Ocağı	1
İLİKLİK (SOĞUKLUK)	Soyunmalığın güneybatısında kalan ılıklik dikdörtgen planlıdır. Kuzeybatı duvarına bitişik sonradan eklenen, 6-7 basamakla çıkılan, büyük bir havuz bulunmaktadır. Güneydoğu duvarında ise tuvalet traşlık gibi birimler vardır. Geleneksel hamam plan şemasına göre sıcaklık içerisinde kalan saunanın da ılıklığa bağlı bir birim olduğu düşünülmektedir. ılıklik bölümü çok fazla müdahaleye uğramıştır. Betonarme tabliye üzerine beşik çatı ile örtülüdür.					Havlu Kur. Ocağı	-
						Aralık	-
						Tıraşlık	1
						Tuvalet	1
SICAKLIK	Hamamın günümüze ulaşan en özgün kısmı olan sıcaklık üç eyvanlı ve iki köşe hücreli plan tipindedir. Sıcaklığın orta kısmı ile halvetler kubbe ile, eyvanlar manastır tonozu ile örtülüdür. Sıcaklığa kuzeydoğu köşesinden sauna kısmı eklenmiştir.					Eyvan	3
						Halvet	2
						Göbek taşı	1
						Kurna	(sekizgen)
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam 1,5 metre kalınlığında moloz taş duvarlardan inşa edilmiştir. Taş sıraları aralarında horasan harcı kullanılmıştır. Kapı ve pencere doğramaları ahşaptır ve yenilenmiştir. Hamamın inşaatında özellikle köşe bitişlerinde kesme taş malzemenin de kullanıldığı bilinmektedir. Hamamın iç mekanı sıvalıdır. Yer yer seramik kaplıdır. Üst örtüde tuğla kullanıldığı bilinmektedir						
KAYNAKLAR	Katircioğlu, 1958, s.22, 154 Isparta 2003 İl Yıllığı, s.200 Böcüzade,1932, s.113 Akdemir, 1997, s.94-95 Demirgil, 2007, s. 294-295 Demirgil, 1970-1971 Isparta 1880 - 1980, 2001, s.108.						

Şekil 6.61. Karaağaç Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 13

Karaağaç Hamamı

Hamamın 1970'li yıllara ve 2003 yılına ait fotoğrafları (Kaynak: Demirgil, 1970-1971, Resim 15; Demirgil, 2007, s.294)

Karaağaç Hamamı' nın kuzeybatı ve güneydoğu cepheleri

Hamamın soyunmalık bölümü

Hamamın soyunmalık bölümüne ait şadırvan ve çay ocağı

Şekil 6.62. Karaağaç Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 13

Karaağaç Hamamı

Hamamın ılıklığı ve havuzu

Hamamın sıcaklığı

Hamamın eyvanları

Hamamın halvetleri

Şekil 6.63. Karaağaç Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 13

Karaağaç Hamamı

Hamamın sıcaklık bölümü kubbesi, kubbeye geçiş elemanı ve eyvan tonozu

Hamamın halvet kubbeleri ve kubbeye geçiş elemanları

Hamamın külhan bölümü ve ocak kemeri

Hamamın kurnaları

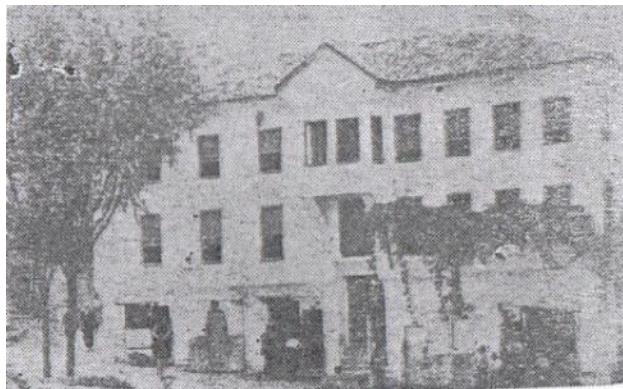
Şekil 6.64. Karaağaç Hamamı katalog çalışması

6.1.14. Senirkent Hamamı

Senirkent Hamamı, Isparta'nın Senirkent İlçesinde yer almaktadır. Hamam, Hıdır Çelebi Mahallesinde, Bayramlar Sokak ile Meydanoğlu Caddesi'nin kesiştiği köşede yer almaktadır. Halk arasında "Belediye Hamamı" ve ya "İki Kapılı Hamam" olarak da bilinmektedir. Erkekler ve kadınlar kısmı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Mülkiyeti Senirkent Belediyesi' ne ait olan hamam, tescilli değildir.

Hamam bugün bakımsız halde kaderine terk edilmiştir. Kapalı olan hamamın anahtarı Belediye Personeli Zabıta Memuru Orhan Barbaros'da (1980) bulunmaktadır. Hamam tescilli olmadığı için her seçim döneminde çeşitli tadilatlar geçirmiştir. Hamamın güneyinde yer alan konutlarda oturan sakinlerden Nazmiye Ülke (1970), hamamın 1995 yılında en son kendi düğününde gelin hamamı olarak kullanıldığını söylemiştir.

Senirkent Hamamı, 20. yüzyılın başında yapılmış olan Hıdır Çelebi (Pazar) Camisi'nin yapımında çalışan inşaat işçileri için yapıldığı söylenmektedir (Şekil 6.65). Cami 20. yüzyıla ait ve tescilli bir yapıdır. Bu ifadeye göre, hamam yaklaşık 100 yıllıktır. Hamam, cami, hamam ve caminin altındaki dükkanlar, kahvehane ve meydan sosyal bir kamusal alan etkisini güçlendirmektedir.

Şekil 6.65. Senirkent Hamamı'na ait eski bir fotoğraf (Kaynak: "Senirkent", 1950, s.34).

Senirkent Hamamı'nın inşaatına Tortopzade Mehmet Efendi' nin Belediye Başkanlığı zamanında 1880 -1883 yılları arasında başlanmış, 1894 yılında

dönemin belediye başkanı Hacı Tevfik Tola Bayramzade tarafından tamamlanmıştır (Karaer, 2010, s.356). Bir internet sitesinin verdiği bilgiye göre Senirkent Hamamı'nın inşaatı 1901 yılında tamamlanmıştır (<http://www.renovanews.com/haberdetay.asp?id=344>). Senirkent Hamamı Devekaya Dağı suyunun getirilmesi işinin tamamlanmasından sonra 1890-1894 yılları arasında tamamlanmıştır (Karaer, 2010, s.356). Yapının erkekler bölümünün girişinde bulunan kitabede 1888 - 1971 yazmaktadır. Yapının mimari yapısına göre, hamamın 19. yüzyıl yapısı olduğu düşünülmektedir.

Dr. İbrahim Karaer'in, "Dünden Bugüne Senirkent" adlı eserinde Kemal Turfan'ın hamamın yapılışı hakkında verdiği bilgi yer almaktadır. Hamamın yapımı için zengin fakir bütün halk seferber olmuş, kağnı ve develerle kasabanın dışından getirilen büyük moloz taşlar elden ele verilerek taşınmıştır. İnşaat 4 yıl sürmüş ve Akşehirli Ermeni Mıdırgıç kalfanın yönetiminde yerli ustalar çalışmıştır. Hamamın doğu tarafındaki cami de bu kalfanın nezaretinde yapılmıştır. Burdur'daki Ulu Cami'nin 150 metre doğusundaki Yeni Hamamı da bu kalfa yapmıştır. Hamamın suyu Kuyucak'tan, daha sonraları şehir şebekesinden elde edilmiştir (Karaer, 2010, s.356).

Plan Özellikleri

Senirkent Hamamı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir kütleden oluşmaktadır. Hamam "çifte hamam" tipindedir. Yapının kuzey bölümü erkeklere, güney bölümü ise kadınlara hizmet vermektedir.

Hamam soyunmalık, ılıkılık, temizlik mekanları, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhandan oluşmaktadır. Hamamın güney cephesinden kadınlar girişi, doğu cephesinden erkekler girişi verilmiştir.

Kadınlara ait giriş iki katlı soyunmalığa açılmaktadır. Giriş kısmında bir rüzgârlık oluşturulmuştur. İlk girilen kısım soyunmalık bölümüdür. Soyunmalık bölümünün ortasında bir adet altıgen havuz bulunmaktadır. Soyunmalığın üst katına kuzeybatı köşede yer alan merdivenle çıkılmaktadır. Alt ve üst katta

bulunan soyunma hücreleri ve merdiven bütünüyle ahşap malzeme ile yapılmıştır. Hücrelerin pencereleri içeriği göstermemek için renkli boya ile boyanmıştır. Soyunmalığın batı duvarında yer alan kemerli kapıdan ılıklığa, kuzeybatı köşesinden ise küçük bir hol ile erkeklere ait soyunmalık kısmına geçilmektedir.

Ilıklık karesel bir forma sahiptir. Ilıklığın kuzey ve güneyinde sekiler bulunmaktadır. Ilıklığın batısındaki kemerli bir kapı ile sıcaklığa geçilmektedir.

Sıcaklık kare formlu bir mekandır. Sıcaklıkta iki adet eyvan vardır. Eyvanlar ılıklığa doğru taşmıştır. Bu nedenle sıcaklığın kubbesi ile değil ayrı birer tonoz ile örtülüdür. Sıcaklığın dört duvarında, sekiler ve seki aralarında çeşitli form ve ebatlarda kurnalar vardır. Mekanın tam ortasında ise çokgen bir göbek taşı bulunmaktadır.

Erkeklere ait giriş eğimden dolayı aşağıda kalmaması için yaklaşık 12 basamakla yükseltilmiştir. Eğimden faydalanarak bu cephede hamamın altında yaklaşık 5-6 adet dükkan oluşturulmuştur. Erkekler bölümünde ilk girilen kısım soyunmalıktır. Soyunmalık, dikdörtgen planlı ve iki katlı bir mekandır. Soyunmalıkta alt ve üst katta ahşap soyunma hücreleri bulunmaktadır. Mekanın kuzeydoğu köşesinde üst kata çıkan alüminyum korkuluklu muhdes bir merdiven bulunmaktadır. Soyunmalığın batısındaki kemerli bir kapıdan ılıklık bölümüne geçilmektedir.

Ilıklık dikdörtgen planlı bir mekandır. Ilıklığın güney duvarında bölücü duvarla ayrılmış iki hücre bulunmaktadır. Bu hücrelerden doğudaki tuvalet ve lavabo olarak, batıdaki ise temizlik mekanı olarak kullanılmaktadır. Ilıklıkta sekiler ve özgün olmayan bir kurna bulunmaktadır. Ilıklığın batısındaki kemerli bir kapı ile sıcaklığa geçilmektedir.

Hamam sıcaklık bölümüne göre, "haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli" (1. tip) plan tipindedir. Halvetlerin üzeri açıktır. Her birinde ikişer adet, özgün olmayan kurna bulunmaktadır. Günümüzde halvetlerden güneybatı köşesindeki saunaya

dönüştürülmüştür. Sauna olarak değiştirilen halvetin güney duvarında su deposuna açılan kare bir pencere vardır. Sıcaklığın orta mekanında köşeleri pahlı karesel bir göbek taşı bulunmaktadır. Eyvanlarda da ikişer adet kurna vardır. Hamamın su deposu ve külhanı hem erkekler, hem de kadınlar bölümüne hizmet vermektedir.

Yapısal Özellikler

80 cm. genişliğindeki duvarlardan ve sıva dökülmelerinden anlaşıldığı üzere yapı yığma moloz taş yapım sistemine sahiptir. Ayrıca bu dökülmelerden düzgün kesme taş ve tuğla malzeme de görülebilmektedir. Kapılarda ve köşelerde düzgün kesme taş kullanıldığı boya altından anlaşılmaktadır. Sıcaklık ve ılıklik bölümlerinin döşeme ve duvarlarının bir kısmı mermer kaplanmıştır. Yapıda kapı ve pencere doğramaları yenilenmiştir.

Cephe Özellikleri

Yapının doğu cephesi erkekler bölümü giriş cephesidir ve meydana bakmaktadır. Bu cephe, yol seviyesinde ahşap doğramalarla kapatılmış beş adet dükkana vardır. Bu cephede soyunmalık kısımlarının aydınlatılmasını sağlayan alt ve üst katlara ait dikdörtgen formlu pencereler bulunmaktadır. Alt kattakiler tek kanatlı, üst kattakiler sabit, açılmaz ve pvc pencerelerdir. Ayrıca bu cephede erkekler bölümüne girişin sağlandığı mermer kaplı alüminyum korkuluklu merdiven ve merdiveni örten bir giriş saçağı vardır. Dükkanların üstünde yaklaşık 1 m. genişliğinde saçak bulunmaktadır.

Hamamın güney cephesinde kadınlar bölümünün girişi bulunmaktadır. Bu giriş kot farkı nedeniyle doğu cephesindeki dükkanlardan bir kat yüksekte kalmıştır. Kadınlar giriş kapısının düzgün kesme taştan basık kemerli bir kapıdır. Bu kapının doğusunda soyunmalık kısmının üst katında iki adet sabit, açılmaz dikdörtgen formlu, pvc pencere bulunmaktadır.

Hamamın batı cephesinde ocak kısmına açılan küçük bir eklenti yapılmıştır. Bu eklentinin batı cephesinde yaklaşık 50x50cm. lik bir pencere, güney cephesinde ise bir kapı vardır. Eklenti briket malzemedен yapılmıştır. Hamamın kuzey cephesi ise yanındaki yapı ile bitişik nizam olduğu için algılanamamaktadır.

Üst Örtü

Soyunmalık kısmını oluşturan iki katlı blok marsilya tipi kiremit kaplı kırma çatıdır. Bu çatı her iki soyunmalık bölümünün orta mekanını aydınlatacak biçimde yükseltilmiştir. Ilıklık ve sıcaklık bölümleri kubbelidir. Kubbeler filgözleri ile aydınlatılmıştır. Kubbeli üst örtü sistemini oluşturan bu kısım beton sıva ile sıvanmıştır.

KATALOG NO: 14

YAPININ ADI		Senirkent Belediye Hamamı (İki Kapılı Hamam)		ADRESİ		Hıdır Çelebi Mahallesi, Meydanoğlu Caddesi, Hıdır Çelebi Camisi karşısı, Senirkent, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI		YAPTIRAN		YAPAN
-	-	-	1888-1901		Tortopzade Mehmet Efendi (1888), Hacı Tevfik Tola Bayramzade (1894)		Akşehirli Ermeni Mıdırıç Usta
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ / KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Senirkent Belediyesi	-	Senirkent Belediyesi		-	Sağlam	Çifte Hamam	Yok
KONUM				PLAN			
							
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
							
Senirkent Hamamı (Kaynak: "Senirkent", 1950, s.34).							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ				Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) – (Tip 1)			
SOYUNMALIK	Hamam çifte hamam tipindedir. Kadınlar bölümüne hamamın güneyinden, erkekler bölümüne doğu cephesinden girilmektedir. Her iki bölüme ait soyunmalık mekanı iki katlı, dikdörtgen planlı ve kırma çatı örtülüdür.			Oda Sayısı		16 (kadınlar) 18 (erkekler)	
				Süs Havuzu		1 (Altıgen /kadınlar bölümü)	
				Çay Ocağı		1	
				Havlu K. O		-	
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Kadınlar ılıklik karesel bir forma sahiptir. ılıkliğin kuzey ve güneyinde sekiler bulunmaktadır. ılıkliğin batısındaki kemerli bir kapı ile sıcaklığa geçilmektedir. Erkekler bölümü ılıkliğı dikdörtgen planlı bir mekandır. ılıkliğin güney duvarında bölücü duvarla ayrılmış iki hücre bulunmaktadır. Bu hücrelerden doğudaki tuvalet ve lavabo olarak, batıdaki ise temizlik mekanı olarak kullanılmaktadır.			Aralık		-	
				Tıraşlık		1(erkekler)	
				Tuvalet		1(erkekler)	
SICAKLIK	Kadınlar bölümü sıcaklığı kare planlı, iki eyvanlı, kubbe örtülüdür. Eyvanlar ılıkliğe doğru taşmıştır. Bu nedenle sıcaklığın kubbesi ile değil ayrı birer tonoz ile örtülüdür. Erkekler bölümü sıcaklığı ise, haçvari dört eyvanlı ve köşe halvetli plan tipindedir. Ancak üzeri açık olan halvetlerin duvarları yarıya kadar yükselmektedir. Sıcaklık halvetleri ve eyvanları ile birlikte bütün bir kubbe ile örtülüdür.			Eyvan		4 (erkekler)	
				Halvet		2 (kadınlar) 4 (erkekler)	
				Göbek taşı		-	
				Kurna		8 (kadınlar) 12 (erkekler)	
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	80 cm. genişliğindeki duvarlardan ve sıva dökülmelerinden anlaşıldığı üzere yapı yığma moloz taş yapım sistemine sahiptir. Ayrıca bu dökülmelerden düzgün kesme taş ve tuğla malzeme de görülebilmektedir. Kapılarda ve köşelerde düzgün kesme taş kullanıldığı boya altından anlaşılmaktadır. Sıcaklık ve ılıklik bölümlerinin döşeme ve duvarlarının bir kısmı mermer kaplanmıştır.						
KAYNAKLAR	Karaer, 2010, s.356 http://www.renovanews.com/haberdetay.asp?id=344 "Senirkent", 1950, s.34						

Şekil 6.66. Senirkent Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 14

Senirkent Belediye Hamamı

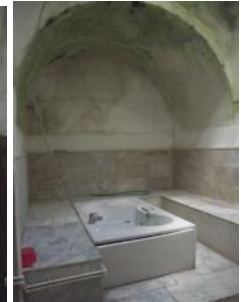
Hamamın doğu cephesi ve bu cephede yer alan dükkanlar

Hamamın güney ve batı cepheleri

Erkekler bölümüne ve kadınlar bölümüne ait soyunmalık

Hamamın kadınlar ve erkekler bölümü ılıklı

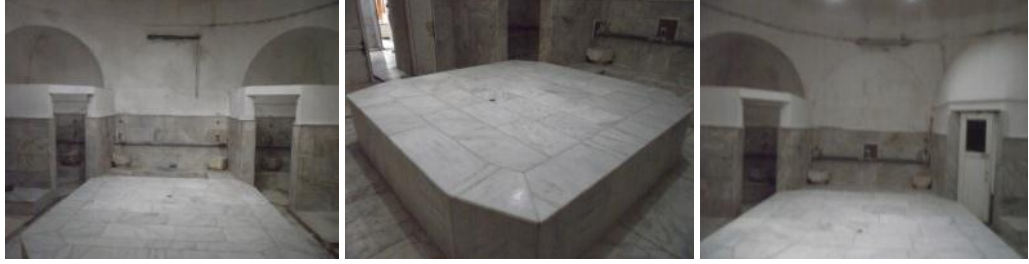
Şekil 6.67. Senirkent Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 14

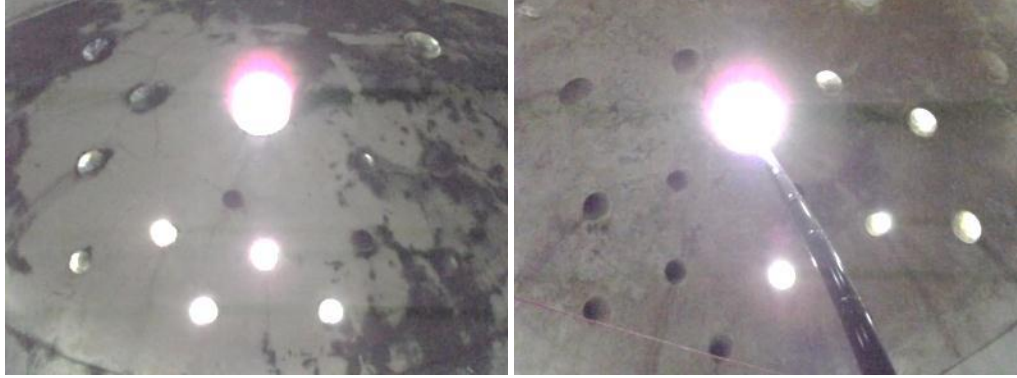
Senirkent Belediye Hamamı

Hamamın kadınlar bölümü sıcaklığı

Hamamın erkekler bölümü sıcaklığı

Hamamın kadınlar bölümü kubbeleri (ılıklik ve sıcaklık bölümleri)

Hamamın erkekler bölümü kubbeleri (ılıklik ve sıcaklık)

Şekil 6.68. Senirkent Hamamı katalog çalışması

6.1.15. Isparta Cumhuriyet Hamamı

Cumhuriyet Hamamı, Isparta İli merkezinde Emre Mahallesi, çayboyu üzerinde yer almaktadır. 3804 sokak ile Çınar Caddesi'nin kesiştiği güneybatı köşede yer almaktadır. Hamam Ispartalı Rumlara ait kilise, okul vb. yapıların yoğun olduğu dokuda bulunmaktadır. Günümüzde yapının çevresinde çok katlı apartmanlar vardır. Mülkiyeti Zeki İzci'ye aittir. Tescili yoktur.

Cumhuriyet Hamamı, çeşitli dönemlerde farklı isimler almıştır. Rum bir bayan tarafından yaptırıldığı için "Rum Hamamı", "Gavur Hamamı", "Hristiyan Millet Hamamı" gibi isimler almış, daha sonra bir kısmı Cumhuriyet Döneminde yeniden inşa edildiği için "Cumhuriyet Hamamı" olarak adlandırılmıştır. Enver Süldür, "İkinci Isparta Tarihi" adlı eserinde hamamın "Çay Hamamı" olarak bilindiğini belirtmiştir (Süldür, 1951, s.52). Hamam konumu nedeniyle "Emre Mahallesi Hamamı" ya da "Çayboyu Hamamı" olarak da bilinmektedir.

Hamamın kitabesi ve vakfiyesi olmadığı için yapım tarihi bilinmemektedir. Hamam Nuri Katırcıoğlu'na göre 1897 yılında, Enver Süldür ve Bekir Türk'e göre, 1899 yılında yaptırılmıştır (Türk, 1949, s.2296; Süldür, 1951, s.52-53; Katırcıoğlu, 1958, s:24).

1897' de Sofia Kahya (Sofya Kahyaoğlu) adında Ispartalı bir Rum kadın tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Sofia Kahya Türk kadınlarının yıkandığı bir hamamda yıkanırken yaşadığı bir sorun nedeniyle bu hamamı yaptırmıştır.

1924 yılında "Mübadele" ile Isparta'daki Rumların Yunanistan'a tehcirinden sonra hamam uzun süre bakımsız bir halde bırakılmıştır (Katırcıoğlu, 1958, s:24). Hamamın geliri Rum okullarına tahsis edilmiştir (Süldür, 1951, s.52-53). Hamamda 1999 yılında patlama olmuş, daha sonra bazı kısımları Y. Mimar Ziya Günaydın tarafından çizilerek yeniden yapılmıştır. Hamamın suyu "Sidre" tarafından künklerle getirilmiştir. Yıkanma kurnalarına gelen su ayrı, soğukluktaki havuzun suyu ayrıdır (Demirgil, 2007, s.298)(Şekil 6.69).

Şekil 6.69. Isparta Cumhuriyet Hamamı'nın eski hali (Kaynak: Zeki İZCİ fotoğraf arşivi)

Plan Özellikleri

Erkeklerle ve kadınlara ayrı iki bölümü olan Emre Hamamı bir "Çifte Hamam"dır. Hamamın kuzey cephesinden erkekler bölümüne, doğu cephesinden de kadınlar bölümüne girilmektedir. Her ikisi de dikdörtgen planlı, üçer katlı soyunmalık bölümüne sahiptir. Soyunmalık bölümü sonrada yeniden inşa edilmiştir. Teras çatı ile örtülüdür.

Ana giriş kapısı ile aynı aksta ılıklik bölümlerine geçilmektedir. Ilıklık bölümleri dikdörtgen planlıdır. Bu bölümde de kurnalar vardır. Ayrıca bu bölümlerde dinlenme sekileri de mevcuttur. Erkekler bölümü ılıklığının kuzeyinde bir tuvalet vardır. Kadınlar bölümü tuvaletleri soyunmalık kısmındadır. Erkekler ve kadınlar bölümü ılıkliklarının arasında iki bölüm arasında geçişi sağlayan bir mekan vardır.

Hamamın hem erkekler, hem de kadınlar bölümünün özgün hali "haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) sıcaklık tipi"ne sahiptir. Ancak günümüzde özgün halvetler değiştirilmiştir. Halvetler kapalı değil, yaklaşık 1-1,5 m. yüksekliğinde mermer bölmelerle ayrılmış hücrelerdir.

Hamamın erkekler bölümünün güneyinde sonradan eklenen bir bölüm daha vardır. Bu bölümde sauna, şok havuzu vb. ekler vardır. Ilıklığı uzun bir koridor halindeki bölümün sıcaklığı hamamın özgün bölümlerindeki sıcaklıklara göre daha küçüktür.

Hamamın su deposu hem kadın, hem de erkekler bölümüne hizmet etmektedir. Su deposu her iki bölümün arasındadır. Ayrıca su deposunun kuzeyinde erkekler ve kadınlar bölümü arasında geçişi sağlayan bir mekan vardır.

Yapısal Özellikler

Hamamın beden duvarları moloz taştan yapılmıştır. Hamamın üst örtüsünde tuğla kullanıldığı bilinmektedir. Özgün mimarisinde toprak sıvalı olan soyunmalık bölümü günümüzde modern taş malzeme kaplıdır. Hamamın kapı ve pencereleri onarımlarda yenilenmiştir.

Cephe Özellikleri

Yapının soyunmalık bölümünün kuzey, doğu ve batı cephelerini teşkil eden kısımları taş kaplıdır. Basit kemerli pencere dizileri vardır. Soyunmalığın doğu ve batı cepheleri de benzer cephe karakterine sahiptir.

Hamamın batı cephesinde özgün bölümlere ait kısımlar sağırdır. Bu cephede odunların istiflendiği arka bahçeye geçişi sağlayan bir kapı vardır. Hamamın batı cephesi ise yanındaki yapı ile bitişik nizam olduğu için algılanamamaktadır. Hamamın güney cephesi sıvalıdır. Bu cephe bahçe duvarları nedeniyle yoldan gözükmemektedir.

Üst Örtü

Muhdes soyunmalık bölümü teras çatı ile örtülüdür. Bu kısmın üzeri alüminyum sac ile örtülmüştür. Bu teras çatıda güneş enerjisi panelleri vardır. Özgün ılıklığın üzeri kubbe ve beşik tonozla örtülüdür. Her iki bölüme ait sıcaklığın üzeri birer kubbe ile örtülüdür. Kubbelerin üstü sıvalıdır. Kubbeye geçişlerde tromp veya pandantif kullanılmıştır. Muhdes bölümün ılıklığı beşik tonoz, sıcaklığı ise kubbe örtülüdür.

Yapısal Öğeler

Hamamın özgün kurnaları yok olmuştur. Kapılar ve pencereler de hamam ile birlikte yenilenmiştir. Ancak sıcaklık bölümü kapıları geleneksel hamam mimarisine uygun yapılmıştır. Hamamın önemli bir bezeme ögesi de bugün sıcaklık bölümü kapısı üzerinde yer alan “buhar yaşmak” larıdır. Ayrıca erkekler bölümünde yer alan havuza ait fiskiye'nin de devşirme malzemeden yapıldığı tahmin edilmektedir. Fiskiye'nin üzerinde kartal figürü vardır.

KATALOG NO: 15										
YAPININ ADI	Cumhuriyet Hamamı (Gavur / Rum / Emre Mahallesi/ Hristiyan Millet / Çay/ Çayboyu Hamam)		ADRESİ	Emre Mahallesi, Çayboyu üzeri, Çınar Caddesi, ISPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
-	-	-	1897	Sofia Kahya (Sofya Kahyaoglu)						
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ				
Zeki İZCİ	Zeki İZCİ	Zeki İZCİ	Hamam	Sağlam	Çifte Hamam	Yok				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
										
Hamamın ilk hali (Kaynak: Zeki İZCİ)										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) – (Tip 1)								
SOYUNMALIK	Hamamın kuzey cephesinden erkekler bölümüne, doğu cephesinden de kadınlar bölümüne girilmektedir. Her ikisi de dikdörtgen planlı, 3'er katlı soyunmalık bölümüne sahiptir. Soyunmalık bölümü sonrada yeniden inşa edilmiştir. Teras çatı ile örtülüdür.	Oda Sayısı	-							
		Süs Havuzu	1 + 1 (kare)							
		Çay Ocağı	1 + 1							
		Havlu Kurutma O	-							
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Ana giriş kapısı ile aynı aksta ılıklik bölümlerine geçilmektedir. ılıklik bölümleri dikdörtgen planlıdır. Bu bölümde de kurnalar vardır. Ayrıca bu bölümlerde dinlenme sekileri de mevcuttur. Erkekler ve kadınlar bölümü ılıkliklarının arasında iki bölüm arasında geçişi sağlayan bir mekan vardır. ılıklik bölümleri kubbe ve beşik tonoz ile örtülüdür.	Aralık	1 (kadınlar) 1 (erkekler)							
		Tıraşlık	3 (kadınlar) 4 (erkekler)							
		Tuvalet	2 (kadınlar) 2(erkekler)							
SICAKLIK	Hamamın hem erkekler, hem de kadınlar bölümünün özgün hali haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli) sıcaklık tipine sahiptir. Ancak bugün halvetler kapalı değil, yaklaşık 1-1,5 m. yüksekliğinde mermer bölmelerle ayrılmıştır. Sıcaklıkların her ikisi de bütün birer kubbe ile örtülüdür.	Eyvan	-							
		Halvet	12 (kadınlar) 15 (erkekler)							
		Göbek taşı	1 + 1 (sekizgen)							
		Kurna	12 (kadınlar) 15 (erkekler)							
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın beden duvarları moloz taştan yapılmıştır. Hamamın üst örtüsünde tuğla kullanıldığı bilinmektedir. Özgün mimarisinde toprak sıvalı olan soyunmalık bölümü günümüzde modern taş malzeme kaplıdır.									
KAYNAKLAR	Süldür, 1951, s.52-53 Katırcıoğlu, 1958, s:24 Demirgil, 2007, s. 298 Türk, 1949, s.2296 Ersümer, 1968, s:15									

Şekil 6.70. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 15

Isparta Cumhuriyet Hamamı

Hamamın kuzey ve doğu cepheleri

Hamamın kadınlar bölümü soyunmalık bölümü

Hamamın kadınlar bölümü aralığı, tuvaletler ve ılıklığa giriş kapısı (buhar yaşmağı ile birlikte)

Hamamın kadınlar bölümü ılıklığı

Şekil 6.71. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 15

Isparta Cumhuriyet Hamamı

Hamamın kadınlar bölümü sıcaklığı

Hamamın erkekler bölümü aralığı ve buhar yaşmağı

Hamamın erkekler bölümü ılıklığı

Hamamın erkekler bölümü sıcaklığı

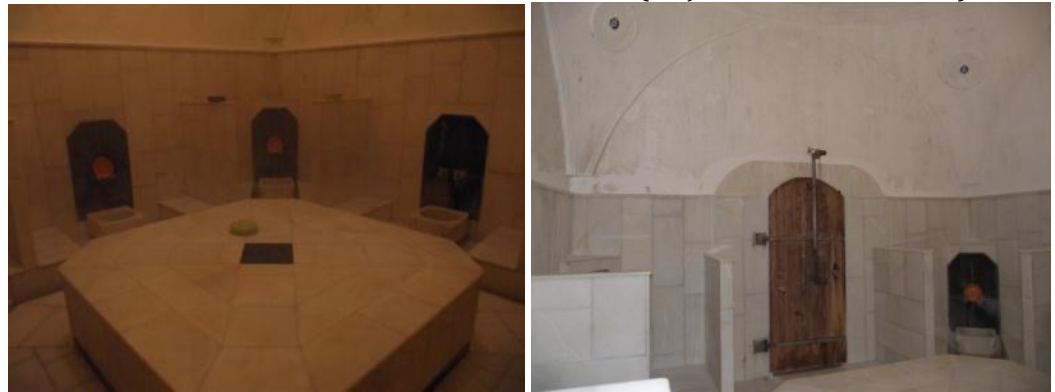
Şekil 6.72. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 15

Isparta Cumhuriyet Hamamı

Hamamın batısındaki muhdes bölümler (duşlar, sauna ve havuz)

Hamamın güneybatısındaki muhdes bölüm

Devşirme malzeme olduğu düşünülen fiskiye ve tokmaklı kapı

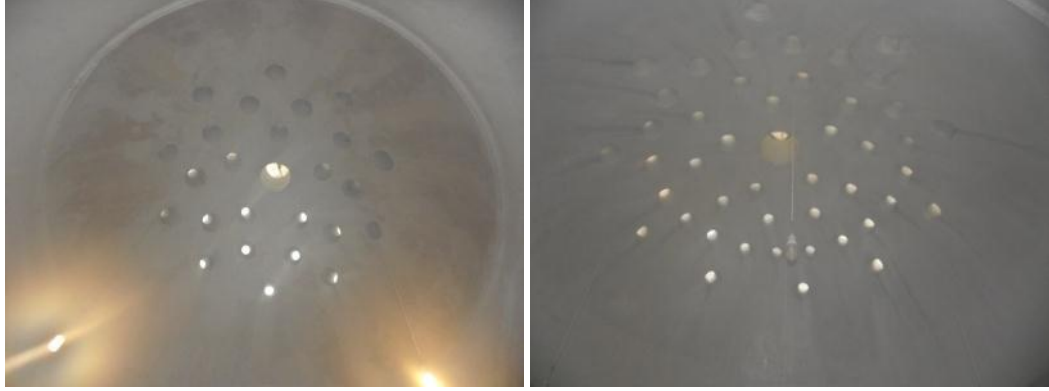

Hamamın günümüze ait kurnaları

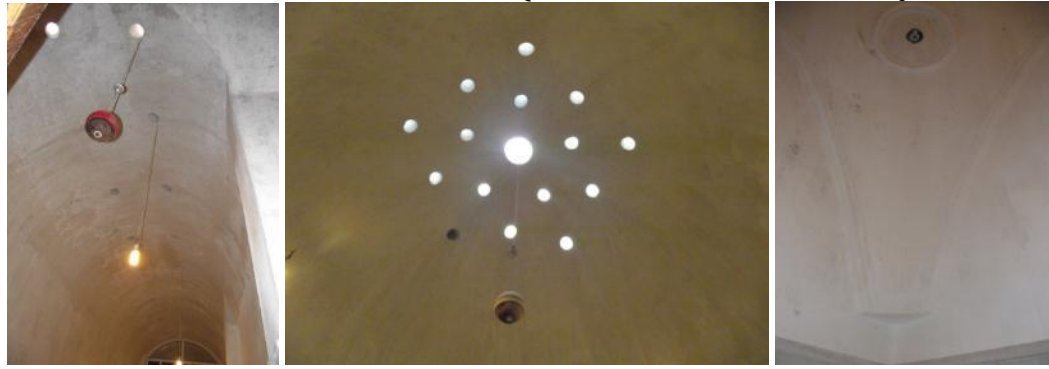
Şekil 6.73. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 15

Isparta Cumhuriyet Hamamı

Kadınlar bölümü kubbeleri (ılıklik ve sıcaklık bölümleri)

Hamamın muhdes bölümlerine ait üst örtü

Hamamın kadınlar ve erkekler bölüm sıcaklık kubbeleri

Hamamın erkekler bölümüne ait kubbeye geçiş öğeleri

Şekil 6.74. Isparta Cumhuriyet Hamamı katalog çalışması

6.1.16. Keçiborlu Hamamı

Keçiborlu Hamamı, Keçiborlu İlçesinin, Aşağı Mahallesinin Ziyapaşa ve Seymen Sokaklarının kesiştiği köşede yer almaktadır. Çevresinde genellikle iki katlı konutlar bulunmaktadır. Yapının güneyinde ve doğusunda yeşil alanlar mevcuttur. Hamam olarak inşa edilen yapı çok fazla olumsuz tadilat görmekle birlikte, halen hamam işlevini sürdürmektedir.

Halk arasında "Şehir Hamamı" ya da "Belediye Hamamı" olarak da bilinmektedir. Hamamın mülkiyeti Keçiborlu Belediyesi'ne ait olup, Erzurumlu Cevat Durmuş (1977) adlı hamamcı tarafından işletilmektedir. Tescili yoktur.

Keçiborlu Hamamı'nın yapım tarihine ilişkin yazılı bir belge yoktur. Hamit Sadi Selen, "XVI. XVII. Yüzyıllarda Anadolu'nun köy ve küçük şehir hayatı", bildirisinde Keçiborlu'da 16. ve 17. yüzyıllar arasında bir hamam olduğu belirtilmektedir (Selen, 1943; Karaca, 2007, s.41-78). Mustafa Koç, "Baris, Hamit, Hamitabat, Tüm Yönleriyle Isparta" adlı eserinde Keçiborlu İlçesinde tarihi bir hamamın bulunduğunu belirtmiştir (Koç, 1983, s. 334). Ancak kaynakta adı geçen hamamın bu hamam olup olmadığı kesin değildir. Hamamın kitabesinden hamamın 1953 yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Hamamın bahçesinden çıkan bir levhada, 1996 yılında restorasyon geçirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca Hamam son olarak 2011 yılında tadilat geçirmiş, fakat geleneksel hamam mimarisi görünümünden uzaklaşmıştır.

Plan Özellikleri

Keçiborlu Hamamı, doğu - batı doğrultusunda uzanan bir dikdörtgen bir kütle ve bu kütleye kuzeybatıdan eklenmiş kare bir kütleden oluşmaktadır. Kuzeybatıda yer alan kütle külhanı oluşturmaktadır. Hamam plan tipine göre, tek hamam tipindedir.

Yapının ebatları yaklaşık 3.10 x 7.05 m. ölçülerindedir. Hamam, soyunmalık, ılıklik, temizlik mekanları, sıcaklık, su deposu ve külhandan oluşmaktadır.

Hamama soyunmalık kısmına açılan bir rüzgarlıktan girilmektedir. Soyunmalık bölümü kare formu ve iki katlı bir mekandır. Bu mekanın ortasında çok kenarlı bir havuz bulunmaktadır. Üst katta soyunma kabini yoktur. Üst kat, betonarme üstüne ahşap korkuluk ile kapatılan balkon şeklinde bırakılmıştır. Korkuluğun yüksekliği yaklaşık 1,5 m. yüksekliği bulunmaktadır. Soyunmalığın batı duvarında bir yükselti ile çıkılan mutfak tezgahı ve müşterilere ait eşyaların konulabileceği metal dolaplar bulunmaktadır. Bu mekanın kuzeybatısındaki kapı ile hamamın külhanına geçilmektedir. Bu bölüm cephelerden ve tavandan sağlanan aydınlatma ile aydınlık bir mekan haline gelmiştir.

Soyunmalığın güneyindeki kapıdan, tuvaletin bulunduğu aralık bölümüne geçilmektedir. Bu holün batısındaki kemerli bir kapıdan ılıklığa geçilmektedir. Dikdörtgen planlı ılıklığın güneyinde tavana kadar yükselen bir baca dikkati çekmektedir. Ilıkğın batısında bir büyük ve bir küçük olmak üzere iki adet kare formu temizlik mekanı bulunmaktadır. Bu mekanlarda bulunan kurnalar yaklaşık 50 cm. yüksekliğinde sekiler üzerine oturtulmuştur. Büyük olan temizlik mekanının güney batı duvarında bir adet basık kemerli niş bulunmaktadır. Ilıkıkta tuvalete ait bir muhdes lavabo bulunmaktadır.

Sıcaklığa ılıkğın kuzeyinden geçilmektedir. Sıcaklık bölümü Semavi Eyice'nin herhangi bir hamam tipolojisine girmemektedir. Ancak yapının mimarisi incelendiğinde, onarımlardan önce "dört eyvanlı ve köşe hücreli" plan tipine uygun olarak inşa edildiği düşünülmektedir. Basit, tek mekanlı bir bölüm olan sıcaklık kare forma sahiptir. Sıcaklığın bütün duvarları, yaklaşık 45 cm yüksekliğindeki seki ile kuşatılmıştır. Mekanın ortasında sekizgen bir göbek taşı mevcuttur. Göbek taşının yüksekliği yaklaşık 50 cm'dir. Kurnaların arasında herhangi bir bölücü duvar yoktur. Sıcaklığa açılan kapının karşısında su deposuna açılan bir buhar penceresi bulunmaktadır. Ancak günümüzde bu pencere mermer ile kapatılmış ve üzerine hamamın kitabesi asılmıştır.

Yapısal Özellikler

Hamam moloz taştan yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Moloz taş dizilerinin arasında yer yer beton hatıllar görülmektedir. Güney, doğu ve kuzey cephelerinde köşe bitişlerinde ve kapı pencere çerçevelerinde düzgün kesme taş kullanımı görülmektedir. Ancak yapının soyunmalık kısmında kolon ve kirişler dikkati çekmektedir. Hamamın ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümlerinde duvar kalınlığı 80 cm. yi bulmaktadır. Hamamın iç mekan döşemleri ve duvarlarının bir kısmı mermer kaplanmıştır. Tuvalet gibi belli kısımlarında fayans kullanımı görülmekte olup, tavanlarında ve duvarlarında çimento esaslı sıva kullanılmıştır. Kapı ve pencere gibi doğramalar pvc esaslı bir malzemedir. Sadece sıcaklığa açılan kapı verniklenmiş, ahşap bir kapıdır. Hamamın 2011 yılında Belediye tarafından geçirdiği tadilatlarda, muhdes kalorifer tesisatı onarılmış ve güneş enerjisi panelleri eklenmiştir.

Cephe Özellikleri

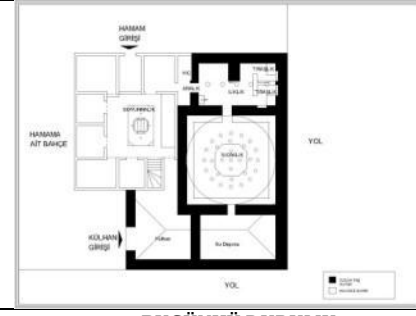
Hamam son onarımda kahverengi ve krem renkli boyalarla boyanmıştır. Hamamın kuzey ve batı cepheleri bütünüyle sağırdır. Cephe 2011 yılında geçirilen tadilatlar nedeniyle, özgün hamam mimarisine ait cephe karakterinden farklı bir görünüme sahip olmuştur. Ayrıca bu cepheye "Belediye Şehir Hamamı" yazısı parlak ve büyük harflerle eklenmiştir. Güney cephenin ılıklik ve hole bakan kısmı sağır ve boyalıdır.

Güney cephede soyunmalığa ait kısımda üstte üç, altta iki pencere ve bir adet giriş kapısı bulunmaktadır. Ayrıca alt kattaki iki pencerenin batısında bir adet tuvalet penceresi vardır. Soyunmalığa ait kısımda taş kaplama, söveler, köşe taşları görülmektedir. Giriş kapısı dikdörtgen kademeli bir çerçeve içine alınmıştır. Ayrıca alt kattaki pencerelerin hizasına kadar cephe sıvalı ve boyalıdır. Metal bir malzemedden hamama ait yeni eklenmiş bir kitabe bulunmaktadır.

Hamamın doğu cephesinde altta iki, üstte iki adet pencere bulunmaktadır. Altta yer alan pencereler yarıya kadar kapatılıp sıvanmıştır. Külhan kısmına ait bölümde metal doğramalı, geniş bir kapı vardır.

Üst Örtü

Yapının üst örtüsünde kırma çatı ve kubbe görölmektedir. Soyunmalık ve külhan bölümleri marsilya tipi kiremit kaplı kırma çatı ile örtölüdür. Soyunmalığın kırma çatısı ortada manastır tipi bir tonoz ile birleşmektedir. Bu tonozda ortada kare yanlarda dört adet yuvarlak aydınlatma gözü bulunmaktadır. ılıklığın üst örtüsünde iç mekanda beşik tonoz görölmektedir. Ancak bu tonoz dışarıdan algılanamamaktadır. Bu tonozun ılıklığa bakan kısmında dört adet, temizlik mekanının üst örtüsünde ise birer adet aydınlatma gözü bulunmaktadır. Sıcaklık bölümü halvet ve eyvanları olmadığı için merkezi tek bir kubbe ile örtölüdür. Sıcaklığın kubbesi pendentiflere oturmaktadır. Bu kubbe dışarıdan sekizgen bir kasnağa oturtulmuş olarak algılanmıştır. Kubbe de birçok aydınlatma gözü ile mekanın ışık almasını sağlamaktadır.

KATALOG NO: 16										
YAPININ ADI	Keçiborlu Hamamı (Şehir Hamamı, Belediye Hamamı)		ADRESİ	Aşağı Mahalle, Ziyapaşa Sokak Keçiborlu, ISPARTA						
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN					
-	-	-	1953	-						
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ				
Keçiborlu Belediyesi	Cevat Durmuş	Keçiborlu Belediyesi	Hamam	Sağlam	Tek Hamam	Yok				
KONUM			PLAN							
										
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
										
(Kaynak: Keçiborlu Belediyesi arşivi, 1996)										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		-								
SOYUNMALIK		Hamama güney cepheden girilmektedir. Soyunmalık bölümü dikdörtgen planlı ve özgün değildir. Kıрма çatı örtülüdür. 2 katlı bu bölümün ikinci katında soyunma hücresi yoktur. Tamamen balkon şeklinde bırakılmıştır.	Oda Sayısı	5						
			Süs Havuzu	1						
			Çay Ocağı	1						
			Havlu Kurutma	0						
ILIKLIK (SOĞUKLUK)		Hamamın ılıklığına soyunmalığın batı duvarından geçilmektedir. İçerisinde 2 adet tıraşlık yer almaktadır. Bu bölüm bütünüyle dikdörtgen planlı ve tonoz örtülüdür.	Aralık	1						
			Tıraşlık	-						
			Tuvalet	2						
SICAKLIK		Sıcaklığa ılıklığın kuzey duvarından geçilmektedir. Kare planlı sıcaklık kubbe ile örtülüdür. Halvet ve eyvanı yoktur.	Eyvan	-						
			Halvet	-						
			Göbek taşı	1 (sekizgen)						
			Kurna	7						
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam moloz taştan yığma yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Moloz taş dizilerinin arasında yer yer beton hatıllar görülmektedir. Güney, doğu ve kuzey cephelerinde köşe bitişlerinde ve kapı pencere çerçevelerinde düzgün kesme taş kullanımı görülmektedir. Ancak yapının soyunmalık kısmında kolon ve girişler dikkati çekmektedir.									
KAYNAKLAR	Karaca, 2007, 47, 68 Selen, 1943 Koç, 1983, s. 334 Keçiborlu Belediyesi Arşivi									

Şekil 6.75. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 16

Isparta Keçiborlu Hamamı

Hamamın batı cephesinin eski ve yeni hali (Keçiborlu Belediyesi arşivi)

Hamamın güney (giriş) cephesinin eski ve yeni hali

Hamamın kuzey cephesi ve külhan bölümü

Hamamın soyunmalık, aralık (tuvaletin bulunduğu) ve ılıklık bölümleri

Şekil 6.76. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 16

Isparta Keçiborlu Hamamı

Hamamın tıraşlıkları ve kurnası

Hamamın sıcaklık bölümü ve sıcaklığa ait kapı

Hamamın örtü sistemi (soyunmalık, ılıklik ve sıcaklık)

Hamama ait kitabeler (sıcaklık ve girişte) ve levha

Şekil 6.77. Keçiborlu Hamamı katalog çalışması

6.1.17. Uluborlu Belediye Hamamı

Uluborlu Hamamı, Isparta İlinin Uluborlu İlçesinin merkezinde, Toraklık Mahallesinde yer almaktadır. Yunus Emre Caddesi' nin Gazi Bulvarı (D320 yolu) ile kesiştiği batı köşesindedir. “Yeni Hamam” olarak bilinen hamamın günümüzdeki adı "Selçuklu Hamamı"dır. Ancak yapının Selçuklu Dönemi ile ilgisi yoktur. Cumhuriyet Dönemine ait bir hamamdır. Çevresinde genellikle iki üç katlı konutlar bulunmaktadır. Mülkiyeti Uluborlu Belediyesi'ne aittir. Tescili bulunmamaktadır.

Hamamın herhangi bir kitabesi yoktur. Bu nedenle yapım tarihi ve banisine ilişkin kesin bir bilgi yoktur. Sait Demirdal'ın (1968) "Bütünüyle Uluborlu" adlı eserinde hamamın 1963 - 1965 yılları arasında inşa edildiği belirtilmektedir. Hamamın mimari projesi, İller Bankası Genel Müdürlüğü' nden gönderilmiştir (Demirdal, 1968, s.206). Hamam sonraki yıllarda çeşitli onarımlar geçirmiştir.

Plan Özellikleri

Hamamın ebatları 33,5 x 11,2 m. dir. Hamam “tek hamam” plan tipindedir. Hamam soyunmalık, ılıkılık, temizlik mekanları, sıcaklık, halvetler, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır.

Hamama kuzey cepheden girilmektedir. İlk girilen bölüm kare planlı soyunmalık bölümüdür. Bu bölümde betonarme kolonlar görülmektedir. Mekanın güneydoğusunda üst kata çıkan merdiven vardır. Ancak bugün üst kata geçiş kapatılmıştır. Çeşitli büyüklüklerde soyunma hücreleri bulunan mekanın ortasında sekizgen bir şadırvan vardır. Bu mekanda muhdes çay ocağı da bulunmaktadır.

Soyunmalığın doğusundan ılıkılığa geçilmektedir. Ilıklık kuzey güney doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlı bir mekandır. Bu bölümün kuzeyinde tuvalet ve tıraşlık bölümleri vardır. Ilıklığın kuzeybatısında tuvalet, kuzeydoğusunda tıraşlıklar, güneyinde ise dinlenme sekisi vardır. Bu seki

üzerinde kurna yoktur. Ancak su tesisatına ait izler vardır. Tıraşlık bölümünde ise 3 adet kurna vardır.

Ilıklığın doğusundan sıcaklığa geçilmektedir. Hamam sıcaklık bölümüne göre, “dört eyvanlı ve köşe hücreli” (1. tip) plan tipindedir. Sıcaklığın eyvanlarında 11, halvetlerinde 8 adet olmak üzere toplam 19 adet kurna vardır. Bu mekanın ortasında ongen bir göbek taşı vardır. Doğu eyvanında su deposuna açılan buhar penceresi vardır.

Hamamın su deposu ve külhanı kuzey güney yönünde uzayan dikdörtgen mekanlardır. Külhanın üzerinde hamam işletenlere ait küçük bir daire vardır.

Yapısal Özellikler

Hamam düzgün kesme taştan yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Hamamın soyunmalık bölümünde betonarme yapım sistemi görülmektedir. Külhan bölümünde moloz taştan inşa edilmiş beden duvarları dikkati çekmektedir. Hamamın kapı ve pencere doğramaları muhdestir. Hamamın ılıkliğında gri, sıcaklığında beyaz mermer kaplama vardır. Soyunmalık bölümü zemini ise mozaik kaplıdır.

Cephe Özellikleri

Hamamın dışarı açılan tek bölümü soyunmalıktır. Kuzey cephesinde 5 dikdörtgen formlu pencere, 1 giriş kapısı vardır. Girişin önüne demir doğramadan yapılmış, muhdes bir rüzgarlık eklenmiştir. Batı cephesinde soyunmalık bölümüne ait 4 dikdörtgen formlu pencere, güney cephesinde ise 6 adet dikdörtgen formlu pencere vardır.

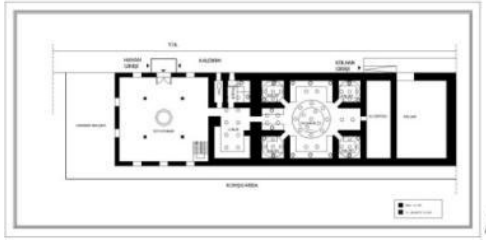
Üst Örtü

Hamamın sıcaklık bölümünün orta kısmı ve halvetler kubbe, ılıklik ve eyvanlar sivri tonoz, soyunmalık bölümü ise kırma çatı örtülüdür. Ancak soyunmalık

bölümü hatalı onarımlar nedeniyle iç mekandan düz tavan örtülü olarak algılanmaktadır.

Hamamın sıcaklık bölümünün orta kısmını örten kubbede 13 adet, halvetlerde beşer, eyvanlarda ikişer, ılıkılıkta 10 adet aydınlatma gözü (ışıklık) vardır. Ayrıca soyunmalık bölümünü örten kırma çatı üzerinde de bir de aydınlık feneri vardır. Ancak iç mekandan gözükmemektedir.

KATALOG NO: 17

YAPININ ADI		Uluborlu Belediye Hamamı (Yeni Hamam)		ADRESİ		Topraklık Mahallesi, Gazi Bulvarı, Uluborlu, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI		YAPTIRAN		YAPAN
-	-	-	1965		-		
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Uluborlu Belediyesi	Uluborlu Belediyesi	Uluborlu Belediyesi		Hamam	Sağlam	Tek Hamam	Yok
KONUM				PLAN			
							
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
 (Kaynak: Demirdal, 1968, s.206)							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		Haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli – (Tip 1)					
SOYUNMALIK	Hamama kuzey cepheden girilmektedir. İlk girilen bölüm kare planlı soyunmalık bölümüdür. Mekanın güneydoğusunda üst kata çıkan merdiven vardır. Ancak bugün üst kata geçiş kapatılmıştır. Soyunmalık bölümü kırma çatı ile örtülüdür. Ancak soyunmalık bölümü hatalı onarımlar nedeniyle iç mekandan düz tavan örtülü olarak algılanmaktadır.	Oda Sayısı		7			
		Süs Havuzu		1 (sekizgen)			
		Çay Ocağı		1			
		Havlu Kurutma O		-			
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Soyunmalığın doğusundan ılıkliğa geçilmektedir. Ilıklık kuzey güney doğrultusunda uzanan, dikdörtgen planlı bir mekandır. Bu bölümün kuzeyinde tuvalet ve tıraşlık bölümleri vardır. Ilıklığın kuzeybatısında tuvalet, kuzeydoğusunda tıraşlıklar, güneyinde ise dinlenme sekisi vardır. Hamamın sıcaklık bölümünün orta kısmı ve halvetler kubbe, eyvanlar sivri tonoz ile örtülüdür.	Aralık		-			
		Tıraşlık		2			
		Tuvalet		1			
SICAKLIK	Ilıklığın doğusundan sıcaklığa geçilmektedir. Hamam sıcaklık bölümüne göre, “dört eyvanlı ve köşe hücreli” (1. tip) plan tipindedir. Sıcaklığın eyvanlarında 11, halvetlerinde 8 adet olmak üzere toplam 19 adet kurna vardır. Bu mekanın ortasında ongen bir göbek taşı vardır. Doğu eyvanında su deposuna açılan buhar penceresi vardır. Hamamın ılıklik bölümü sivri tonoz ile örtülüdür.	Eyvan		4			
		Halvet		4			
		Göbek taşı		1 (ongen)			
		Kurna		19			
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam düzgün kesme taştan yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Hamamın soyunmalık bölümünde betonarme yapım sistemi görülmektedir. Külhan bölümünde moloz taştan inşa edilmiş beden duvarları dikkati çekmektedir.						
KAYNAKL	Demirdal, 1968, s.206						

Şekil 6.78. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 17

Uluborlu Belediye Hamamı

Hamamın batı ve kuzey cepheleri

Hamamın kuzey cephesi (külhan ve üzerindeki daire, hamama giriş)

Hamamın güney ve batı cepheleri ile külhan bölümü

Hamamın soyunmalık bölümü

Şekil 6.79. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 17

Uluborlu Belediye Hamamı

Hamamın ılıklik bölümü (seki, tıraşlık, tuvalet ve sıcaklığa geçiş kapısı)

Hamamın sıcaklığı

Hamamın sıcaklığı ve göbek taşı

Hamamın halvetleri

Şekil 6.80. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 17

Uluborlu Belediye Hamamı

Hamamın kurnaları

Hamamın üst örtü sistemi (ılıklik, sıcaklık ve halvet)

Hamamın eyvanlarına ait sivri tonozlar

Hamamın külhan bölümü ve ocak kemeri

Şekil 6.81. Uluborlu Belediye Hamamı katalog çalışması

6.2. Günümüze Büyük Ölçüde Tahrip Olarak Ulaşan Hamamlar

Günümüze büyük bir kısmı tahrip olmuş ya da kütleli bütünlüğü bozulmuş 7 adet geleneksel hamam tespit edilmiştir.

6.2.1. Uluborlu Baltabey Hamamı

Böcüzade Uluborlu İlçe merkezinde ikisi harabe halde toplam dört adet hamam bulunduğu ifade edilmiştir (Böcüzade 1932, s.96). Bu hamamlardan birisi de Baltabey Hamamı'dır.

Uluborlu Baltabey Hamamı, Uluborlu İlçesinin "Eski Kasaba" olarak adlandırılan, Kapıdağı eteklerinde yer alan eski yerleşim merkezinin güneyinde konumlanmaktadır. Muhtesip ve Hocaahmet Mahallelerinin birleştiğı yerde, Apollonia antik kentinin sur dışında bulunan Selçuklu Mahallesinin (Büyük Çeşme Mahallesi) güneyinde konumlanmıştır. Hamam bugün kendi haline terk edilmiş, harabe haldedir. Mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne aittir. İzmir II Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07.09.1988 tarihli ve 365 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Çevresinde antik döneme ait kalıntılar ve büyük bir kısmı Selçuklulara ait medrese, çeşme vb. çeşitli tarihi eserler bulunmaktadır.

Hamama ait bir kitabe yeri olmasına rağmen, kitabesi günümüze ulaşmamıştır. Kitabenin hamamın gördüğü tamirler sırasında kaybolduğı veya üzerinin kapatıldığı düşünülmektedir (Demirdal, 1968, s.134). Yapının yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Hamamın, 1990 ile 1991 yılları arasında incelemesi yapılmış, rölövesi çıkartılmış, fotoğrafları çekilmiştir (Doğan, 2008, s.101)(Şekil 6.82).

Şekil 6.82. Baltabey Hamamı'nın 1970'li yıllara ait bir fotoğrafı (Kaynak: Demirgil, 1970-1971)

S. Demirdal (1968)'a göre, hamamın M.1179 (H. 570) tarihinde inşa edildiği Uluğbey Tekke kitabesinde yazmaktadır. Ayrıca bu kitabeğe göre, Baltabey Hamamı'nın Selçuklu döneminde şehrin fethedilmesinde büyük emeği geçen Baltabey adlı kişi tarafından yapıldığı da belirtmiştir. Sait Demirdal (1968), hamamın 1968 yılına kadar çalışır durumda olduğunu belirtmiştir (Demirdal, 1968, s.134). Hamamın 1970'li yıllara ait fotoğrafına bakıldığında, hamamın bu dönemde ciddi bozulmalara uğradığı görülmektedir.

Plan Özellikleri

Hamamın çok harap durumda olması nedeniyle içine girilememiştir. Baltabey Hamamı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen formlu ve 11,60 x 30,70 m. ölçülerinde bir kütleye sahiptir. Baltabey Hamamı, "tek hamam" tipindedir.

Hamam özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıkılık, temizlik mekanları, sıcaklık, halvetler ve su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Sait Demirdal (1968) eserinde, hamamın içi tezyinatlı odaları ve şadırvanı olduğunu belirtmiştir (Demirdal, 1968, s.134). İçi tezyinatlı bu odaların soyunma hücreleri ya da halvetler olduğu düşünülmektedir.

Soyunmalık mekanın güney duvarları yıkılmıştır. Bu nedenle giriş kapısının konumu ve biçimi anlaşılmamaktadır. Dikdörtgen planlı olduğu anlaşılan soyunmalık mekanının ortasında yuvarlak bir havuz bulunmaktadır.

Soyunmalığın batı ve kuzey duvarlarında duvar kalıntıları ve sekiler bulunmaktadır. Bu nedenle soyunmalığın batı duvarındaki kemerli kapıdan ılıklığa girilmektedir. Soyunma mekanında kapalı mekanların olduğu ve bu mekanların soyunma birimleri olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2008, s.102, 103).

Ilıklık bölümü kare planlıdır. Ilıklığın güneyinde dikdörtgen formlu, iç içe iki mekan vardır. Bu mekanlardan daha küçük olan tuvalet olarak kullanılan mekandır. Ilıklığın kuzeyinde iki adet kare formlu mekana geçilmektedir. Bu mekanlardan batıdaki aralık, doğudaki tıraşlıktır. Batıdaki mekandan sıcaklığa geçilmektedir (Doğan, 2008, s.102 - 104).

"Üç eyvanlı ve iki köşe hücreli" plan tipine (1. tip) sahip sıcaklık kuzey güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen forma sahiptir. Sıcaklığın kuzeybatı ve güneybatı köşelerindeki sivri kemerli birer kapıyla halvetlere girilmektedir. Dikdörtgen planlı halvetler benzer mimari özelliklere sahiptir. Batıdaki eyvanın batı duvarında su deposuna açılan bir pencere bulunmaktadır. Sıcaklığın ortasında sekizgen bir göbek taşı bulunmaktadır (Doğan, 2008, s.102 - 104).

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, harç ve sıva kullanımı görülmektedir. Moloz taş beden duvarlarında kullanılmıştır. Güney ve batı cephelerde, soyunmalıkta kullanılan moloz taşlar farklı boyutlarda, düzensiz ve kesme taş malzeme ile birlikte uygulanmıştır. Moloz taşların cephelerde ve duvarlarda düzensiz bir teknikte uygulandığı görülmektedir (Doğan, 2008, s.104).

Kesme taş, cephelerin alt ve üst seviyeleri ile köşelerde daha düzenli bir teknikte kullanılmıştır. Ayrıca, yıkılmış olan külhandaki ocak kemerinin örgüsünün de kesme taş olduğu anlaşılmaktadır (Doğan, 2008, s.104).

Tuğla malzeme yapının üst örtü sisteminde ve kapıların kemerlerinde kullanılmıştır. Külhana ait baca tuğladan inşa edilmiştir. Kubbeler tuğla ve yassı

taşlarla örülmüştür. Yakın dönemde taş sıralarında beton harcın kullanıldığı tespit edilmiştir.

Cephe Özellikleri

Yapının doğu cephesi tümüyle, güney cephesinin ise doğu bölümü yıkılmıştır. Günümüzde doğu cephe olarak gözüken kısım sadece ılıkığa geçilen yuvarlak kemerli kapının yer aldığı cephedir.

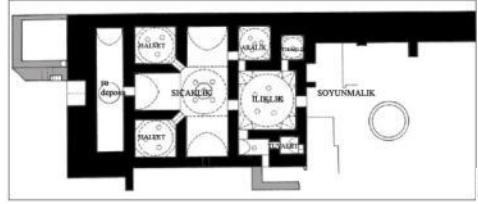
Güney cephede güney eyvanına ait dikdörtgen biçiminde bir pencere vardır. Pencerenin doğusunda dışa taşkınlık yapan mekanın duvarları, saçak seviyesinin yaklaşık 0.80 m. altında sona ermektedir (Doğan, 2008, s.103). Güney duvarlarında muhdes beton hatıllar kullanılmıştır.

Batı cephede büyük ölçüde yıkılmış olan sivri kemerli bir ocak nişi vardır. Cephenin kuzeybatı köşesine bitişik olan mekana sekiz basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Merdivenin altında dikdörtgen bir niş yer alır. Ayrıca bu cephede ocağa ait baca yer almaktadır.

Kuzey cephe, yapının bulunduğu arazinin eğimi içinde kaldığından algılanmamaktadır. Hamamın örtü sistemi dışa kısmen yansımaktadır. Hamamın bu cephesinde istinat duvarı vardır.

Üst Örtü

Örtü sisteminde tonoz ve kubbe kullanılmıştır. Ilıklığın güneyindeki mekanlar, eyvanlar ve su deposu sivri tonozla örtülüdür. Ilıklık üçgen kuşakla, temizlik mekanları köşe üçgenleriyle, sıcaklığın orta bölümü pandantiflerle, halvetler ise tromplarla geçilen birer kubbeye örtülüdür (Doğan, 2008, s.102).

KATALOG NO: 18						
YAPININ ADI	Uluborlu Baltabey Hamamı		ADRESİ	Selçuklu Mahallesi, Dindar Bey Caddesi, Eski Kasaba Mevki, Uluborlu ISPARTA		
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	
-	-	-	1179	Balta Bey	-	
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ
Maliye Hazinesi	-	Vakıflar Genel Müdürlüğü	-	Harabe	Tek Hamam	Var.
KONUM			PLAN			
						
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU			
						
(Kaynak: Demirgil, 1970-1971, Resim 53)			(Kaynak: Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.213)			
YAPININ MİMARİ ANALİZİ						
HAMAMIN PLAN TİPİ		Üç eyvanlı ve iki köşe hücreli - (Tip 1)				
SOYUNMALIK	Hamam özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılık, temizlik mekanları, sıcaklık, halvetler ve su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Hamama kuzeydoğu cephesinden girilmektedir. Soyunmalık dikdörtgen planlıdır. Soyunma mekanında kapalı mekanların olduğu ve bu mekanların soyunma birimleri olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2008, s.102, 103). Üst örtüsü ve güney duvarları yıkılmıştır.		Oda Sayısı	-		
			Süs Havuzu	1 (daire)		
			Çay Ocağı	-		
			Havlu Kurutma	-		
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Soyunmalığın batı duvarındaki kemerli kapıdan ılıklığa girilmektedir. Ilıklık bölümü kare planlıdır. Ilıklığın güneyinde dikdörtgen formlu, iç içe iki mekan vardır. Bu mekanlardan daha küçük olan tuvalet olarak kullanılan mekandır. Ilıklığın kuzeyinde iki adet kare formlu mekana geçilmektedir. Bu mekanlardan batıdaki aralık, doğudaki tıraşlıktır. Batıdaki mekandan sıcaklığa geçilmektedir (Doğan, 2008, s.102 - 104). Üst örtüsü kubbedir.		Aralık	1		
			Tıraşlık	1		
			Tuvalet	1		
SICAKLIK	Hamam üç eyvanlı ve iki köşe hücreli sıcaklık tipine sahiptir. Kare planlı sıcaklığın orta mekanı da, dikdörtgen planlı halvetler de kubbe ile örtülüdür. Nermin Şaman Doğan'a (2008) göre, sıcaklık bölümünde sekizgen bir göbek taşı vardır.		Eyvan	3		
			Halvet	2		
			Göbek taşı	1(sekizgen)		
			Kurna	-		
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamamın beden duvarları moloz taştan yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Ayrıca hamamın cephelerinde yer yer kesme taş, üst örtüde tuğlada kullanılmıştır.					
KAYNAK.	Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s. 212, 213 Demirdal, 1968, s.134 Doğan, 2008, s.101-109 Uzal, 2006, "Anadolu Selçuklu Devleti ve beylikler döneminde Uluborlu", Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Bölümü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s. 56-57 Demirgil, 1970-197					

Şekil 6.83. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 18

Uluborlu Baltabey Hamamı

Hamamın günümüzdeki durumu

Hamamın güney cephesi (Kaynak: Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.213; Doğan, 2008, s.105)

Soyunmalık bölümü (Doğan, 2008, s.105, 106)

Ilıklık bölümü batı ve kuzey duvarları (Doğan, 2008, s.106).

Şekil 6.84. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 18

Uluborlu Baltabey Hamamı

Sıcaklık kuzey, batı ve güney eyvanlarına ait tonozlar (Doğan, 2008, s.107, 108).

Ilıklığın kubbesi ve kubbeye geçiş sistemi (Doğan, 2008, s.107).

Sıcaklık ve halvet kubbeleri ve kubbeye geçiş (Doğan, 2008, s.108, 109).

Sıcaklığa ait güney halvetin kubbesi ve su deposu (Doğan, 2008, s.109).

Şekil 6.85. Uluborlu Baltabey Hamamı katalog çalışması

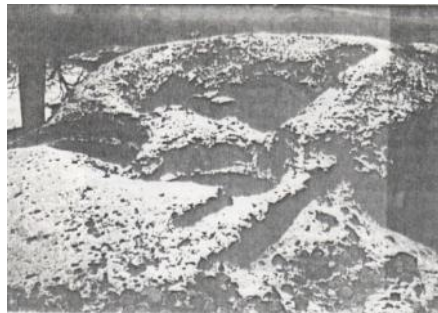
6.2.2. Uluborlu Karabey Hamamı

Süleyman Sami Böcüzade, Uluborlu İlçe merkezinde ikisi harabe halde toplam dört adet hamam bulunduğu ifade edilmiştir (Böcüzade 1932, s.96). Bu hamamlardan birisi de Karabey Hamamı'dır.

Uluborlu Karabey Hamamı, Isparta İli, Uluborlu İlçesinin "Eski Kasaba" olarak adlandırılan, eski yerleşim merkezinde konumlanmaktadır. Apollonia antik kentinin sur dışında bulunan Selçuklu Mahallesinin kuzeyindedir. Hamam bugün kendi haline terk edilmiş, harabe haldedir. Mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne aittir. İzmir II Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 07.09.1988 gün ve 365 sayılı kararı ile tescillenmiştir. Çevresinde antik döneme ait kalıntılar ve büyük bir kısmı Selçuklulara ait medrese, çeşme gibi çeşitli mimari eserler bulunmaktadır. Hamam "tek hamam" tipine girmektedir. Hamama Kapıdağından çıkan Cirimbolu Deresinden gelen su verilmiştir.

Kitabesi ve vakfiyesi olmayan yapının yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Hamamın 1990 - 1992 yılları arasında incelemesi yapılmış, rölövesi çıkartılmış, fotoğrafları çekilmiştir (Doğan, 2008, s.111).

S. Demirdal (1968), Karabey Hamamı'nın M.1240 (H. 637) yıllarında Selçuklu kumandanı Karabey tarafından inşa ettirildiği belirtmiştir (Demirdal, 1968, s.134). Isparta Kültür Envanterine göre, 1241 yılında Karabey tarafından; Yurt Ansiklopedisi'ne göre, 1278 yılında Karabey tarafından inşa edilmiştir (Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.213; Yurt Ansiklopedisi, 1981, c.5, s.3602)(Şekil 6.86).

Şekil 6.86. Karabey Hamamı'nın 1970'li yıllara ait bir fotoğrafı (Demirgil, 1970-1971).

Hamam 1932 yılına kadar kullanılmış bu tarihten sonra terk edilmiştir (Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.213). Hamamın tanıtım levhasında yazan bilgiye göre hamam 1932 yılına kadar kullanılmıştır. Hamam Uluborlu sakinlerinden emekli imam Necati Bilecen (1938) hamamın 1950'li yıllarda kentteki göç nedeniyle hamamın tamamen terk edildiğini ve metruk bir kaldığını belirtmiştir.

Plan Özellikleri

Karabey Hamamı kuzey - güney doğrultusunda uzanan, yaklaşık 8.00 x 16.05 m. ölçülerinde bir kütleyle sahiptir. Hamam, özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, çift halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Kaynaklarda hamamın şadırvanının da olduğu bilinmektedir (Demirdal, 1968, s.134; Doğan, 2008, s.113).

Hamama doğu cephesindeki kemerli kapıdan girilmektedir. Soyunmalık bölümü günümüze ulaşamadığı için ilk girilen mekan ılıkılıktır. Ilıklık bölümü doğu - batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen formlu bir mekandır. Ilıklığın batı duvarında yer yer yıkılmalar görülmektedir. Ilıklığın güney cephesinde dikdörtgen çerçeveli bir niş vardır. Kuzey duvarında soyunmalık bölümüne geçişi sağladığı düşünülen bir kapı vardır.

Hamam sıcaklık bölümüne göre, "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli" (5. tip) planlıdır. Sıcaklığa ılıkılığın güney duvarından, yuvarlak kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Sıcaklık doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir mekandır. Sıcaklığın güneyinde kemerli kapılarla girilen, kare planlı halvetler bulunmaktadır. Günümüzde sıcaklık ve halvetlerin örtü sistemi çöktüğü için sıcaklık kısmen, halvetler ise büyük ölçüde moloz taş, tuğla ve toprakla dolmuştur. Batı halvetinin güney duvarında su deposuna açılan bir pencere yer alır. Su deposu doğu - batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bir mekandır.

Yapısal Özellikler

Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, harç ve sıva olmak üzere beş tür malzeme kullanılmıştır. Moloz taş beden duvarlarda, kesme taş köşelerde ve yer yer zemin seviyesinde düzensiz bir biçimde, tuğla malzeme örtü sisteminde ve yer yer duvarlarda kullanılmıştır. Yapının içinde ve dışında içinde küçük kum ve taş parçacıkları olan beyaz kireç harç kullanılmıştır.

Cephe Özellikleri

Günümüzde Karabey Hamamı'nın güney cephesi tümüyle, doğu ve batı cepheleri ise kısmen yükselen toprak seviyesinin altında kalmıştır. Doğu cephede 175 cm. yüksekliğinde sivri kemerli bir kapı bulunmaktadır. Kuzey cephede ise doldurulmuş kemerli bir kapı vardır.

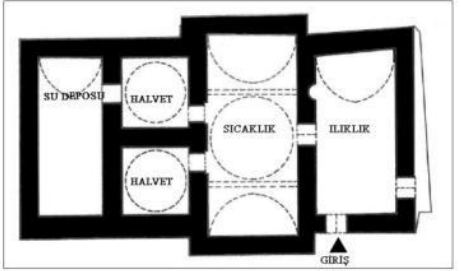
Üst Örtü

Ilıklık dışındaki birimlerin üst örtüsü tamamen yıkılmış ya da büyük ölçüde tahrip olmuştur. Ancak yapıdaki izlerden örtü sistemini oluşturan elemanlar anlaşılmaktadır. Ilıklık ve sıcaklık eyvanları beşik tonozla, sıcaklığın orta bölümü ve halvetler kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçiş ögesi olarak pandantif kullanılmıştır.

Yapısal Öğeler

Sait Demirdal'a (1968) göre, hamamın dört kurnası ve bir göbek taşı mevcut olduğu belirtilmiştir. Kurnalardan ikisi halvetlerde, diğer ikisi ise sıcaklıktadır (Demirdal, 1968, s.134).

Hamamda sıcaklık ile halvetlerin duvarlarında sıva üzerine malakari süslemeler bulunmaktadır (Doğan, 2008, s.114). Büyük ölçüde tahrip olan bu süslemelerin çok azı günümüze ulaşabilmiştir.

KATALOG NO: 19						
YAPININ ADI	Uluborlu Karabey Hamamı		ADRESİ	Selçuklu Mahallesi Şehir Önü Caddesi, Eski Kasaba Mevki, Uluborlu ISPARTA		
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	
-	-	-	1240	Selçuklu Kumandanı Karabey	-	
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ
Maliye Hazinesi	-	Vakıflar Genel Müdürlüğü	-	Harabe	Tek Hamam	Var.
KONUM			PLAN			
						
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU			
						
(Kaynak: Demirgil, 1970-1971, Resim 52).						
YAPININ MİMARİ ANALİZİ						
HAMAMIN PLAN TİPİ		Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip - (Tip 5)				
SOYUNMALIK	Hamam, özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılık, sıcaklık, çift halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır.	Oda Sayısı	-			
		Süs Havuzu	1 (günümüzde yok)			
		Çay Ocağı	-			
		Havlu Kur. O.	-			
ILIKLIK (SOĞUKLUK)	Hamama doğu cephesindeki kemerli kapıdan girilmektedir. Soyunmalık bölümü günümüze ulaşmadığı için ilk girilen mekan ılıktır. Ilıklık bölümü doğu - batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen formu bir mekandır. Beşik tonozla örtülüdür.	Aralık	-			
		Tıraşlık	-			
		Tuvalet	-			
SICAKLIK	Hamam sıcaklık bölümüne göre, "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli" (5. tip) planlıdır. Sıcaklığa ılığın güney duvarından geçilmektedir. Dikdörtgen planlı sıcaklığın güney duvarından kare planlı halvetlere girilmektedir. Günümüzde sıcaklık ve halvetlerin örtü sistemi çöktüğü için sıcaklık kısmen, halvetler ise büyük ölçüde moloz taş, tuğla ve toprakla dolmuştur. Sıcaklık eyvanları beşik tonozla, sıcaklığın orta bölümü ve halvetler kubbe ile örtülüdür.	Eyvan	2			
		Halvet	2			
		Göbek taşı	1 (günümüzde yok)			
		Kurna	4 (günümüzde yok)			
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, harç ve sıva olmak üzere beş tür malzeme kullanılmıştır. Moloz taş beden duvarlarda, kesme taş köşelerde ve yer yer zemin seviyesinde düzensiz bir biçimde, tuğla malzeme örtü sisteminde ve yer yer duvarlarda kullanılmıştır.					
KAYNAKLAR	Demirdal 1968, s.134, 135 Isparta Kültür Envanteri, 2010, c.2, s.212, 213 Doğan, 2008, s.111-118 Yurt Ansiklopedisi, 1981, c.5,, s. 3602					

Şekil 6.87. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 19

Uluborlu Karabey Hamamı

Hamamın üstten görünümü, kuzey ve doğu cepheleri (Doğan, 2008, s.115).

Hamamın kuzey ve batı cephesi (Doğan, 2008, s.115).

Hamamın kuzey ve batı cepheleri ve üst örtüsü

Ilıklığın batı ve doğu duvarları

Şekil 6.88. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 19

Uluborlu Karabey Hamamı

Sıcaklığın güney, batı ve doğu duvarları

Hamamın sıcaklık bölümündeki kubbeye geçiş sisteminden görünüm (Doğan, 2008, s.117).

Hamamın doğu halveti ve su deposu (Doğan, 2008, s.118).

Şekil 6.89. Uluborlu Karabey Hamamı katalog çalışması

6.2.3. Eğirdir Burcu Bey Hamamı

Burcu Bey Hamamı, Eğirdir İlçesinin Yazla Mahallesinin, 220 nolu ada, 54 nolu parsel üzerinde yer almaktadır. Yazla Mahallesinde yer aldığı için halk arasında “Yazla Hamamı” olarak da bilinmektedir. Bazı kaynaklarda yakınındaki pınar nedeniyle “Buzcu Hamamı” olarak geçmektedir (Veziroğlu, 2005, s.44).

Yapının bir dönem imaret ya da hankah olarak kullanıldığı ancak su sisteminden dolayı hamam olduğu tahmin edilmektedir. Isparta Müze Müdürlüğü’nün yaptığı kazı sonrası yapının bazı bölümleri ortaya çıkarılmış ve Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 19.04.2010 tarih ve 3969 sayılı kararıyla yeniden tescillenmiştir.

1333 (H.733) yılında Eğirdir’e gelen İbni Batuta Yazla’da kullanılmayan bir hamam bulunduğunu belirtmiştir. Yazla’da terk edilmiş bu hamamın Osmanlı dönemi eseri olduğu belirtilmiştir (Karçınzade, 2005, s. 49-51, 65-66). Süleyman Şükrü Karçınzade hamamın 1880’li yıllarda kullanılmadığını belirtmiştir (Karçınzade, 2005, s. 49-51, 65-66). Nuri Güngör Veziroğlu (2005) hamamın Osmanlı komutanı olan Burcu Bey tarafından 1430’larda yaptırıldığını ileri sürmektedir (Veziroğlu, 2005, s.44). Turan Dağlıoğlu’na göre, “Hızır Bey Vakfiyesi”nde Burcu Beyin de adı geçmektedir (Dağlıoğlu, 1942, c.9, s.99-102, s.1385-1388). Burcu Bey’in Eğirdir idarecilerinden Hızır Bey’in kumandanlarından olduğu bilinmektedir

Burcu Bey bir zaviye kurmuş; bu zaviyenin üzerine de Gönen’deki Kavacık Köyü, Avşar’daki Suluköy, Sevinçbey’deki bazı bağlarını vakfetmiştir. Ayrıca bu zaviyenin Burcu Bey Hamamından hisse aldığı da yazılıdır. 1480’lerden sonraki kayıtlarda Burcu Bey Zaviyesi “Burcu Hamamı” olarak da adı geçtiği bilinmektedir (Veziroğlu, 2005, s.45).

M. Sadık Akdemir’in I. Eğirdir Sempozyumu’ unda sunduğu "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Eğirdir’ deki Vakıf Hizmetleri" adlı çalışmasındaki 1530 yılında Eğirdir Kazasında mevcut bulunan evkafın durumunu gösteren tabloda

"Buzcu Bey Hamamı"nın Mevlevihane'ye, Bozacı Bey Zaviyesi'ne, Seyyidüm (Ahi Paşa) Zaviyesi'ne gelir getirdiği belirtilmiştir (Akdemir, 2001, s.136).

Mehmet Necmeddin Bardakçı (2008), hanikah olarak bilinen tek kubbeli ortası havuzlu zaviye, babası İshak Bey'in vasiyeti üzerine Hızır Bey tarafından yaptırıldığını belirtmiştir. Daha sonradan bu zaviyeye Hızır Bey tarafından bir cami ve bir hamam eklendiği belirtilmiştir (Bardakçı, 2008, s.10).

Turan Dağlıoğlu (1942) Eğirdir'de 3 hamamın bulunduğunu, bu hamamlardan birinin de Mevlevihanenin bulunduğu mahalledeki hamam olduğunu belirtmiştir (Dağlıoğlu, 1942, c.9, s.99-102, s.1385-1388). Bu ifadeye göre hamamın 1940'lı yıllarda var olduğu bilinmektedir. 1945 yılında bakımsız, işlemez ve harabe halde olduğu bilinen Burcu Bey Hamamı'nın 1950'li yıllarda yıkıldığı bilinmektedir (Veziroğlu, 2005, s.44-45). 2009 yılında bu yapının temelleri apartman inşa talebi nedeni ile hafriyat alma işlemi sonucu ortaya çıkmıştır.

Yazılı kaynaklara göre hamam orta büyüklükte, tuğla malzeme ve bol kireçli harç ile inşa edilmiştir (Veziroğlu, 2005, s. 44, 45). Hamamın tek kubbeli ve ortası havuzlu olduğu bilinmektedir (Bardakçı, 2008, s.10).

Kazı çalışmaları sonucunda yapının bazı bölümleri açığa çıkarılmıştır. Ortada havuz bulunan bir mekan, bu mekana birer kapı ile bağlanan güneyinde üç, güney batı köşesinde bir ve batısında bir mekan olmak üzere toplam 6 mekandan oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak bu mekanların hangi amaçla kullanıldığı bilinmemektedir. Güney tarafta üç dizi halinde bir pöhrenk² açığa çıkarılmıştır. Güneyindeki mekanların ortasındaki bölüme sıcak ve soğuk su sisteminin sağlandığı görülmektedir. Yapının girişinin doğudaki basamaklı bölüm olduğu düşünülmektedir. Üst örtüye ait hiçbir iz bulunmamaktadır. Hamamın inşaatında düzgün kesme taş, moloz taş ve tuğla malzemenin kullanıldığı tespit edilmiştir.

² Yeraltında kapalı su yolu, künk

KATALOG NO: 20

YAPININ ADI		Burcu Bey Hamamı (Yazla Hamamı)		ADRESİ		Yazla Mahallesi, Eğirdir, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL		YAPIM / KULLANIM YILI		YAPTIRAN	YAPAN
-	-	-		1333 (H.733)		-	-
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM		BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Eğirdir Belediyesi	-	Eğirdir Belediyesi		-	Kalıntı	Bilinmiyor	Var
KONUM				PLAN			
				Plana ulaşılammamıştır.			
GÖRSEL ARŞİV				BUGÜNKÜ DURUMU			
Görsel arşiv bulunamamıştır.							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		-					
SOYUNMALIK	Hamam kalıntı halinde olduğu için soyunmalık, ılıkılık ve sıcaklık birimleri net olarak tespit edilememiştir. Kazı çalışmaları sonucunda yapının bazı bölümleri açığa çıkarılmıştır. Ortada havuz bulunan bir mekan, bu mekana birer kapı ile bağlanan güneyinde üç, güney batı köşesinde bir ve batısında bir mekan olmak üzere toplam 6 mekandan oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak bu mekanların hangi amaçla kullanıldığı bilinmemektedir.					Oda Sayısı	5
						Süs Havuzu	1
						Çay Ocağı	
İLİKLİK (SOĞUKLUK)						Tualet	
						Aralık	
						Tıraşlık	
SICAKLIK						Havlu Kurutma Oc.	
						Eyvan	
						Halvet	
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Göbek taşı						
	Kurna						
KAYNAKLAR	Veziroğlu, 2005, s. 44, 45 Akdemir, 2001, s.136 Karçınzade, 2005, s. 49-51, 65,66 Bardakçı, 2008, s.9-13 Dağlıoğlu, 1942, c.9, s.99-102, s.1385-1388						

Şekil 6.90. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 20

Burcu Bey Hamamı

Hamama ait ortadaki havuz ve mekan izleri

Hamama ait mekanlar

Hamamın doğusundaki merdiven kalıntısı

Hamama ait tütelik künkler ve tuğla parçaları

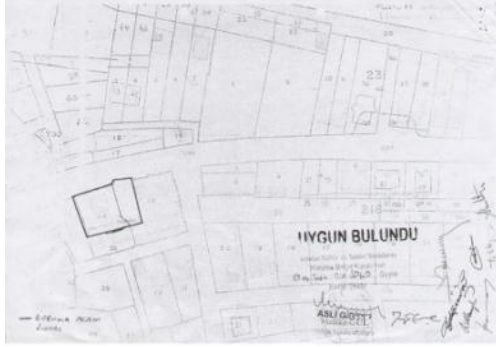
Şekil 6.91. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 20

Burcu Bey Hamamı

Burcu Bey Hamamına ait sütunçe ve yer döşemesi

Hamamın Konumu ve hava fotoğrafı (Kaynak: <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/yazla-hamami#content>; Google Earth)

Kazı çalışmalarından sonra (Kaynak: <http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/yazla-hamami#content>)

Hamam kalıntısının koruma altına alınması ile ilgili incelemeler (Kaynak: <http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=15051>).

Şekil 6.92. Eğirdir Burcu Bey (Yazla) Hamamı katalog çalışması

6.2.4. Gökçe (Beydere) Köyü Hamamı

Gökçe (Beydere) Köyü, Isparta İlinin Eğirdir İlçesine bağlı Barla Kasabası ile Bedre Koyu arasında konumlanmıştır. Köyün güneyinde yer alan Gökçe Köyü Hamamı Beydere Camii'nin yaklaşık 70 metre güneybatısında konumlanmıştır. Tarlalar içerisinde bulunan hamamın güneybatısında seralar yer almaktadır. Yapının güneyinde günümüze ait bir de kuyu bulunmaktadır. Hamam halk arasında "Eski Hamam" olarak bilinmektedir. "Tek hamam" tipindedir. Mülkiyeti Beydere Köyü Muhtarlığına aittir. Hamamın tescili yoktur. Günümüzde metruk bir halde beklemektedir.

Yapının kitabesi veya vakfiyesi yoktur. Yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Yapının 1988 - 1990 yılları arasında incelemesi yapılmıştır (Doğan, 2008, s. 167). Nermin Şaman Doğan (2008), hamamın mimari özelliklerine ve yapım sistemine göre 14. yy Beylikler Dönemi yapısı olduğunu ileri sürmektedir (Doğan, 2008, s. 169). Hamamın en son kullanıldığı tarih bilinmemektedir.

Plan Özellikleri

Hamam kuzey-güney doğrultusunda uzanan, 6.80 x 8.40 m. ölçülerinde bir kütleyle sahiptir. Hamam, özgün planına göre soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Hamama girişi güney cepheden verilmiştir. Giriş dikdörtgen planlı ılıkılık mekanına açılmaktadır. Mekanın batı duvarında dikdörtgen biçimli bir pencere vardır.

Ilıklığın kuzey duvarından sıcaklığa geçilmektedir. Basit bir plana sahip olan hamam sıcaklık bölümüne göre, Semavi Eyice'nin çalışmasındaki herhangi bir hamam tipolojisi sınıfına girmemektedir. Ancak halvet ve sıcaklık bölümlerinin eş büyüklükte olması nedeniyle "eşit mekanlı sıcaklık" plan tipine (6. tip) sahip olduğu düşünülebilir. Sıcaklık kare planlı bir mekandır. Sıcaklığın doğu duvarındaki, bugün tahrip olmuş açıklıktan halvete geçilmektedir. Sıcaklık mekan büyüklüğü açısından halvete benzemektedir. Halvetin kuzey duvarında

su deposuna açılan bir açıklık vardır. Halvet yarısına kadar, su deposu ise büyük ölçüde toprakla dolmuştur.

Yapısal Özellikler

Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır.

Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır. Devşirme malzeme, geometrik ve bitkisel bezemeli, batı cephesinin zemin seviyesinde bulunur.

Cephe Özellikleri

Hamam güneye doğru azalan bir eğim üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle hamamın kuzey cephesi eğimden dolayı algılanamamaktadır. Hamamın doğu cephesi sağırdır. Güney cephesinde kapı açıklığı vardır. Hamamın batı cephesinde dikdörtgen formlu bir pencere bulunmaktadır.

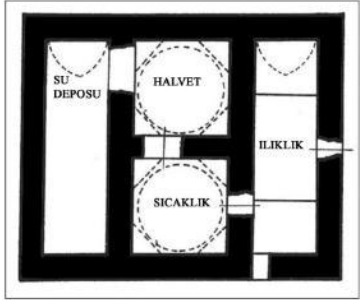
Üst Örtü

Hamamın ılıkılık ve su deposu bölümleri sivri tonoz, sıcaklık ve halvet bölümleri kubbe ile örtülüdür. Halvet mekanının kubbesi yıkılmıştır.

Yapısal Öğeler

Günümüzde harabe halde bulunan Gökçe Köy Hamamı'na ait özgün döşeme, tavan, merdiven, kapı, pencere, çörten, kurna, göbek taşı, vb. detaylara ve bunlara ilişkin bezemelere rastlanmamıştır. Hamamda özgün bezeme örneği bugün sadece, hamamın batı cephesinde yer alan devşirme malzemelerdir.

KATALOG NO: 21

YAPININ ADI		Gökçe (Beydere) Köyü Hamamı		ADRESİ		Beydere (Gökçe) Köyü, Eğirdir, ISPARTA	
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN		
-	-	-	14. yy	-	-		
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ	
Eğirdir Belediyesi, Köy Muhtarlığı	-	Eğirdir Belediyesi, Köy Muhtarlığı	-	Harabe	Tek Hamam	Yok	
KONUM			PLAN				
							
GÖRSEL ARŞİV			Doğan'dan alınarak çizilmiştir (Doğan, 2008, s.168).				
Görsel arşiv bulunamamıştır.			BUGÜNKÜ DURUMU				
							
YAPININ MİMARİ ANALİZİ							
HAMAMIN PLAN TİPİ		Sıcaklık ve halveti eş büyüklükteki plan tipi – (Tip 6)					
SOYUNMALIK (SOĞUKLUK)	ILIKLIK	SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Hamam, özgün planına göre soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Hamama girişi güney cepheden verilmiştir. Giriş dikdörtgen planlı ılıklik mekanına açılmaktadır. Mekanın batı duvarında dikdörtgen biçimli bir pencere vardır. Dikdörtgen planlı ılıklik bölümü, sivri tonoz ile örtülüdür.		Oda Sayısı	-
				Süs Havuzu	-		
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	KAYNAKLAR		Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır. Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır.	Çay Ocağı	-	
					Havlu Kurutma	-	
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	KAYNAKLAR		Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır. Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır.	Aralık	-	
					Tıraşlık	-	
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	KAYNAKLAR		Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır. Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır.	Tuvalet	-	
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	KAYNAKLAR		Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır. Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır.	Eyvan	-	
					Halvet	1	
SICAKLIK	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	KAYNAKLAR		Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Moloz taş yapının örtü sisteminde de kullanılmıştır. Ayrıca yapıda kesme taş, tuğla, devşirme malzeme ve harç kullanılmıştır. Kesme taş malzeme cephelerin köşelerinde, kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Tuğla malzeme duvarlarda ve örtü sisteminde moloz taşların arasında kullanılmıştır.	Göbek taşı	-	
					Kurna	-	
Doğan, 2008, s. 167-171							

Şekil 6.93. Gökçe Köyü Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 21

Gökçe Köyü (Beydere Köyü) Hamamı

Hamamın üst örtüsü, batı cephesi (Doğan, 2008, s.170).

Hamamın güneydoğu duvarı ve güney cephesi

Günümüzde Gökçe Köyü Hamamı' nın durumu

Hamamın ılıklığı, sıcaklık kubbesi ve batı cephesindeki devşirme malzeme

Şekil 6.94. Gökçe Köyü Hamamı katalog çalışması

6.2.5. Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı

Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı, Isparta İlinin Eğirdir İlçesine bağlı Barla Kasabasında, Göçeri Mahallesinde yer almaktadır. Hamamın çevresinde genellikle geleneksel yapım sistemine sahip konutlar bulunmaktadır. Halk arasında "Göçeri Hamamı" ya da "İbrahim Paşa Hamamı" olarak da bilinmektedir. Tescili bulunmamaktadır. Hamamın mülkiyeti Barla Belediyesi'ne aittir. "Tek hamam" tipindedir. Yapı günümüzde harabe haldedir.

Hamamın kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Bu nedenle yapım tarihi ve banisi kesin olarak bilinmemektedir. K. Okan'a göre (1962), hamamın banisi Göçeri İbrahim Paşa'dır (Okan, 1962, s.11). Hamamın 1988 - 1991 yılları arasında incelemeleri yapılmıştır (Doğan, 2008, s. 153). Hamamın yapım tekniği, mimari özellikleri ve bulunduğu dokunun niteliği nedeniyle 14. yüzyılda inşa edildiği düşünülmektedir. Hamamın en son kullanıldığı tarih bilinmemektedir.

Plan Özellikleri

Hamam kuzey - güney doğrultuda uzanan, 8.40 x 10.25 m. ölçülerinde bir kütleye sahiptir. Hamam özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın ılıkılık, soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Geriye kalan mekanların üst örtüsü çökmüş, içi moloz taş ve toprakla dolmuştur.

Günümüzde hamama güney cephesinden girilmektedir. Soyunmalık ve ılıkılık bölümleri günümüze ulaşamadığı için ilk girilen mekan sıcaklıktır. Hamam sıcaklık bölümüne göre, "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli" plan (5. tip) tipindedir. Sıcaklığın kuzeyinden halvet bölümlerine geçilmektedir. Halvetler kare planlıdır. Doğu halvetinin kuzeyinden su deposuna pencere açılmaktadır. Su deposu doğu-batı doğrultusunda uzayan dikdörtgen planlı bir mekandır.

Yapısal Özellikler

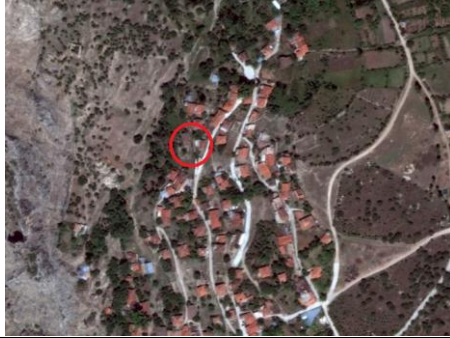
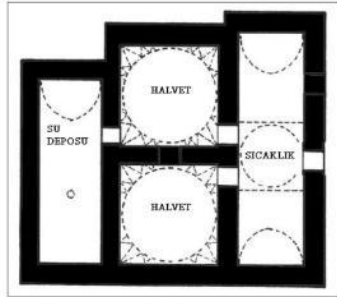
Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, harç ve sıva kullanımı görülmektedir. Yapının beden duvarlarında moloz taş görülmektedir. Kesme taş yer yer moloz taşların arasında ve köşe bitişlerinde kullanılmıştır. Moloz taş örgüsünün arasında küçük tuğla parçalarına da rastlanmaktadır. Hamamın üst örtüsünde de tuğlanın kullanıldığı düşünülmektedir.

Cephe Özellikleri

Yapının doğu cephesi tümüyle, kuzey ve güney cephelerinin doğu bölümü toprak altında kalmıştır. Güney cephede iki açıklık bulunmaktadır. Sövelerden, yapıya girişi sağlayan kapı olduğu anlaşılmaktadır. Kapının üst bölümü yıkılmıştır. Hamamın özgün mimarisine göre kuzey ve batı cepheleri sağırdır.

Üst Örtü

Hamamın üst örtüsü neredeyse yok olmuştur. Üst örtü, kubbeye geçiş elemanlarından anlaşılmaktadır. Yapının 1990'lı yıllarda çıkarılan restitüsyon planına göre, sıcaklık ve halvetler kubbeye, sıcaklık eyvanları ve su deposu bölümleri beşik tonoz ile örtülüdür. Soyunmalık ve ılıkliğin üst örtü sistemine ait bir iz tespit edilememiştir.

KATALOG NO: 22										
YAPININ ADI			ADRESİ		Barla Kasabası, Eğirdir, ISPARTA					
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN		YAPAN				
-	-	-	14. yy.	Göçeri İbrahim Paşa		-				
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUM	TÜRÜ	TESCİLİ				
Barla Belediyesi	-	Barla Belediyesi	-	Kalıntı	Tek Hamam	Yok				
KONUM			PLAN							
			 Doğan'dan alınarak çizilmiştir (Doğan, 2008, s.154).							
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU							
Görsel arşiv bulunamamıştır.										
YAPININ MİMARİ ANALİZİ										
HAMAMIN PLAN TİPİ		"Ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli" - (Tip 5)								
SOYUNMALIK ILIKLIK (SOĞUK LUK)		Hamam özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, halvet, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hamamın ılıklik, soyunmalık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Geriye kalan mekanların üst örtüsü çökmüş, içleri moloz taş ve toprakla dolmuştur.	Oda Sayısı	-						
			Süs Havuzu	-						
SICAKLIK		Günümüzde hamama güney cephesinden girilmektedir. Soyunmalık ve ılıklik bölümleri günümüze ulaşamadığı için ilk girilen mekan sıcaklıktır. Hamam sıcaklık bölümüne göre, "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çift halvetli" plan (5. tip) tipindedir. Sıcaklığın kuzeyinden halvet bölümlerine geçilmektedir. Halvetler kare planlıdır. Doğu halvetinin kuzeyinden su deposuna pencere açılmaktadır. Su deposu doğu-batı doğrultusunda uzayan dikdörtgen planlı bir mekandır. Sıcaklık ve halvetler kubbe ile örtülüdür.	Çay Ocağı	-						
			Havlu Kurutma	-						
			Aralık	-						
			Tıraşlık	-						
			Tuvalet	-						
			Eyvan	2						
YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME		Yapıda moloz taş, kesme taş, tuğla, harç ve sıva kullanımı görülmektedir. Yapının beden duvarlarında moloz taş görülmektedir. Kesme taş yer yer moloz taşların arasında ve köşe bitişlerinde kullanılmıştır. Moloz taş örgüsünün arasında küçük tuğla parçalarına da rastlanmaktadır.	Halvet	2						
			Göbek taşı	-						
KAYNAKLAR			Okan, 1962, s.11 Doğan, 2008, s. 153-157							

Şekil 6.95. Barla Göçeri Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 22

Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı

Hamamın güneybatı ve kuzeybatı duvarları (Doğan, 2008, s.156).

Hamamın sıcaklığının doğu eyvanı ve batı halveti (Doğan, 2008, s.156).

Hamamın batı ve güney duvarları

Hamamın sıcaklık bölümü kuzey duvarı (halvetlere geçiş) ve su deposuna ait eski bir resim (Doğan, 2008, s.157)

Şekil 6.96. Barla Göçeri Hamamı katalog çalışması

6.2.6. Eğirdir Kaleburnu (Kale Mahallesi) Hamamı

Eğirdir Kaleburnu Hamamı Eğirdir yarımadasından Yeşil Ada'ya giden yol üzerinde, Eski Hoyrat Mevkii'nde bulunmaktadır. 153 nolu ada, 10 nolu pafta, 7 nolu parsel içerisinde yer almaktadır. Çevresinde çoğunlukla pansiyon olarak kullanılan yeni ve geleneksel yapılar vardır. Mülkiyeti Eğirdir Belediyesi'ne aittir. Kaleburnu Hamam kalıntısı, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19.03.1996 tarih ve 2899 sayılı kararıyla tescillenmiştir.

Hamamın bulunduğu alan terslik (kayikhane) olarak kullanılırken 1950' li yıllarda belediye tarafından satılmış ve bu alana ev yapılmıştır. Veziroğlu (2005)'na göre, bu yıkık hamamın doğusunda eskiden bir çeşme vardı. Hamamın girişinin de bu çeşmenin bulunduğu yer olduğu düşünülmektedir (Veziroğlu, 2005, s.108).

Kaleburnu Hamamının büyük bir kısmı bitişiğindeki evin temelleri altında kalmıştır. Duvarları ve üst örtüsü yıkılmıştır. Bugün sadece hamamın bir bölümüne ait tonoz açıktır. Hamamın günümüze ulaşan kalıntısı, kuzey-güney doğrultusunda uzanan beşik tonozlu, dikdörtgen bir kütledir. Kalıntının güney duvarı yıkıldığı için bu kısım yarı açık bir halde kalmıştır. İçerisi çöp ve moloz yığını doludur. Yapı, moloz taştan inşa edilmiştir. Yer yer tuğla parçalarına da rastlanmıştır.

KATALOG NO: 23						
YAPININ ADI	Kaleburnu Hamamı (Kale Mahallesi Hamamı)		ADRESİ	Kale Mahallesi, Yeşil Ada Yolu, Eğirdir, ISPARTA		
PAFTA	ADA	PARSEL	YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	
10	153	7	-	-	-	
SAHİBİ	KULLANICI	BAKIMINDAN SORUMLU KİŞİ /KURUM	BUGÜNKÜ İŞLEV	DURUMU	TÜRÜ	TESCİLİ
Eğirdir Belediyesi	-	Eğirdir Belediyesi	-	Harabe	Bilinmiyor	Var
KONUM			PLAN			
			Plana ulaşılamamıştır.			
GÖRSEL ARŞİV			BUGÜNKÜ DURUMU			
Görsel arşiv bulunamamıştır.						
YAPININ MİMARİ ANALİZİ						
HAMAMIN PLAN TİPİ			-			
SOYUNMALIK	Hamam kalıntı halinde olduğu için soyunmalık, ılıklik ve sıcaklık birimleri net olarak tespit edilememiştir.			Oda Sayısı		
ILIKLIK (SOĞUKLUK)				Süs Havuzu		
				Çay Ocağı		
SICAKLIK				Tuvalet		
	YAPIM SİSTEMİ VE MALZEME	Aralık				
Tıraşlık						
Havlu Kurutma Oc.						
Eyvan						
Halvet						
KAYNAKLAR	Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.330 Veziroğlu, 2005, s. 108			Göbek taşı		
				Kurna		

Şekil 6.97. Eğirdir Kaleburnu Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 23

Kaleburnu Hamamı

Kaleburnu hamamı kalıntısı

Kaleburnu hamamı kalıntısına ait üst örtü ve tesisat kalıntısı

Kaleburnu Hamamı'na ait diğer görüntüler (Kaynak: Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.330)

Şekil 6.98. Eğirdir Kaleburnu Hamamı katalog çalışması

6.2.7. Eğirdir Vezirler Evi Önü Hamamı

Vezirler Evi önü hamamı kalıntısı Demirkapı Mahallesiindedir. Bu hamamın üst taraftaki girişini kapsayan 80 metrekare kadar kısmı Nuri Güngör Veziroğlu'nun dedesi Veziroğlu Müderris Süleyman Nuri Efendi tarafından 1903 yılında Belediyeden tapulu olarak satın alınmıştır. Günümüzde bu alan halen onun mirasçılarına aittir. Nuri Güngör Veziroğlu'nun 1828 doğumlu dedesi Veziroğlu Ahmet Efendi'ye göre hamam her daim harabe halledir. Oldukça geniş bir alana sahip hamam olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bir bölümünün kayalardan, bir bölümünün ise moloz taştan inşa edildiği kalıntılardan anlaşılmaktadır. Eğirdir'in en eski ve en büyük hamamlarından biri olduğu söylenmektedir (Veziroğlu, 2005, s.235). Günümüzde hamamın büyük bir kısmı yıkılmıştır.

6. 3. Günümüze Ulaşamayan Hamamlar

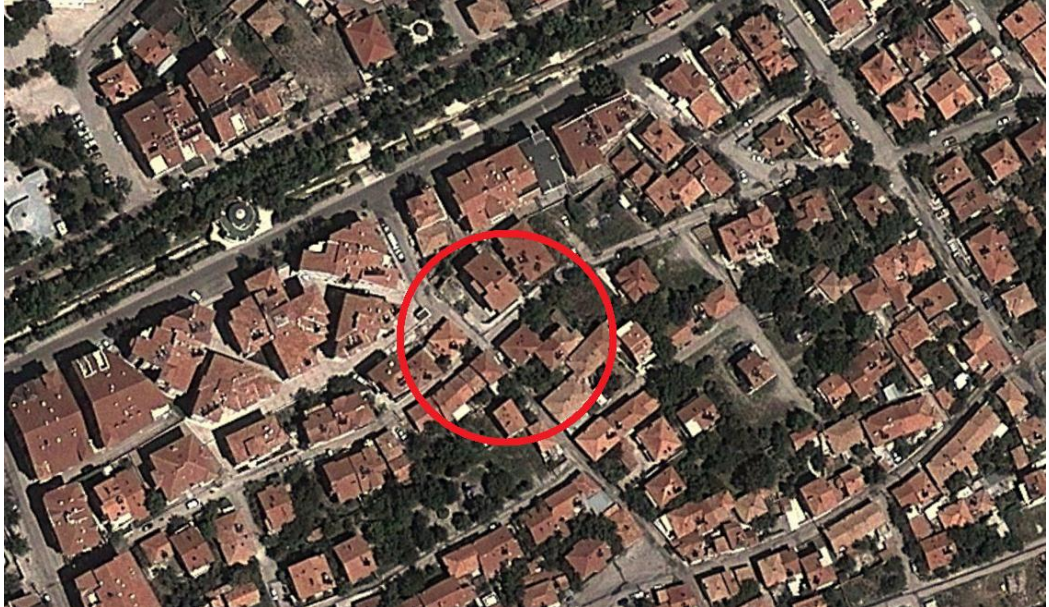
Kasıtlı olarak ya da uzun süre bakımsız kaldığı için yıkılan, bu nedenle günümüze ulaşamayan 18 adet geleneksel hamam tespit edilmiştir.

6.3.1. Isparta Sülübey Hamamı

Isparta İlinin Sülübey Mahallesinde yer almaktadır. Sülübey Mahallesinin 1591 yılına kadarki adı Hamam Mahallesi'dir. 1935 yılında yeniden Sülübey Mahallesi adını almıştır (Katırcıoğlu, 1958, s.27). Sülübey Hamamı, mahallenin Hamamönü isimli meydanında bulunan küçük bir hamamdı. Yakınında iki taraflı eski dolma çeşme (Yılan Kırkan Çeşmesi) vardı (Böcüzade, 1932, s.113; Demirgil, 2007, s.291).

Sülübey Hamamı 1135 tarihinde yaptırılmıştır. Selçuklulara (1116-1155) ait bir yapı olan Sülübey Hamamı, Sultan I. Mesut döneminde inşa edilmiştir. Hamamın yakınlarında yer alan Yılan Kırkan Çeşmesi'nin de bu tarihlerde yaptırıldığı tahmin edilmektedir (Katırcıoğlu, 1958, s.27; Koç, 1983, s.47). Ancak Yılankırkan Çeşmesi'nin Osmanlı Döneminde inşa edildiğini gösteren kitabeler de vardır (Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.171).

Enver Süldür, 1951 yılında yayımladığı "İkinci Isparta Tarihi" adlı kitabında bu hamamın yakın zamana kadar ayakta ve harap bir şekilde beklediğini, ancak belediye tarafından yıktırıldığını belirtmiştir (Süldür, 1951, s.15).

KATALOG NO: 25				
YAPININ ADI	Isparta Sülübey Hamamı		ADRESİ	Hamamönü Meydanı, Sülübey Mahallesi, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
1135	-	-	1940- 1950	Belediye imar çalışmaları
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
Görsel arşiv bulunamamıştır.			Kesin olarak bilinmemektedir.	
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
* Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır.				
KAYNAKLAR	Katırcıoğlu, 1958, s.27 Böcüzade, 1932, s.113 Demirgil, 2007, s.291 Süldür, 1951, s.15 Koç, 1983, s.47			

Şekil 6.100. Isparta Sülübey Hamamı katalog çalışması

6.3.2. Uluborlu Emrem Mahallesi Hamamı

Uluborlu İlçesinin Emrem Mahallesiindeki Saatçi Şükrü Evi içerisinde yer almaktaydı. Emrem Mahallesi günümüzde Selçuklu Mahallesi olarak bilinen Eski Kasaba Mevkiindeydi. Bu hamamın Gargılılala Medresesi civarında bulunması, yapının Selçuklular tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Yapım tarihi, yıkım tarihi ve banisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur (Demirdal, 1968, s.136).

KATALOG NO: 26				
YAPININ ADI	Uluborlu Emrem Mahallesi Hamamı		ADRESİ	Saatçi Şükrü Evi, Emrem Mahallesi, Eski Kasaba Mevkii, Uluborlu, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	-	-
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
Görsel arşiv bulunamamıştır.			Kesin olarak bilinmemektedir.	
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
* Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. * Hamamın Gargılılala Medresesi civarında bulunması, yapının Selçuklular tarafından yapıldığını göstermektedir.				
KAYNAKLAR	Demirdal, 1968, s.136			

Şekil 6.101. Uluborlu Emrem Mahallesi Hamamı katalog çalışması

6.3.3. Uluborlu Saraçbaşı Hamamı

Saraçbaşı Hamamı'nın Uluborlu İlçesindeki eski Alaca Mahallesinde bulunduğu bilinmektedir. Alaca Mahallesi günümüzde Selçuklu Mahallesi olarak bilinen Eski Kasaba Mevkiindeydi. Hamamın yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Selçuklu eseri olduğu ve mimari özelliklerinin Baltabey Hamamı'na benzediği düşünülmektedir.

Saraçbaşı Hamamı, savaşlarda ön plana çıkmış Saraçbaşı Abdullah Efendi 'ye verilmiş, ölünceye kadar kendisi tarafından işletilmiştir. Saraçbaşı Abdullah Efendi'nin ölümünden sonra oğlu Hüseyin Efendi'ye geçmiştir. 1834 yılında hamam bozulmaya başlamış, 1853 yılında bir gün seher vaktinde yıkanıp çıkan insanların ardından kubbe göçmüştür. Hamam halde uzun bir zaman terk edilmiş halde beklemiştir. 1884 tarihinde hamamın yerine birisi rüştiye ve diğeri iptidai mektebi olan iki okul yapılmıştır. Bir müddet sonra bu binada bakımsızlık nedeniyle yıkılmıştır. Okul binası yıkıldıktan sonra da aynı alana Hüsnü Damgacı adlı şahısa ait bir ev inşa edilmiştir. Evin inşaatı sırasında hamama ait kalıntılar bulunmuştur (Demirdal, 1968, s.135-136).

KATALOG NO: 27				
YAPININ ADI	Uluborlu Saraçbaşı Hamamı		ADRESİ	Hüsnü Damgacı Evi, Alaca Mahallesi, Uluborlu, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	1853	Bakımsızlık
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
Görsel arşiv bulunamamıştır.			Kesin olarak bilinmemektedir.	
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
* Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. * Hamamın yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Selçuklu eseri olduğu ve mimari özelliklerinin Baltabey Hamamı'na benzediği düşünülmektedir.				
KAYNAKLAR	Demirdal, 1968, s.135-136			

Şekil 6.102. Uluborlu Saraçbaşı Hamamı katalog çalışması

6.3.4. Uluborlu elebiler Mahallesi Hamamı

Çelebiler Mahallesi Hamamı, Uluborlu İlçesinin elebiler Mahallesinde yer almaktaydı. Çelebiler Mahallesi günümüzde Selçuklu Mahallesi olarak bilinen Eski Kasaba Mevkiindeydi. Hamamın yapım tarihi, yıkım tarihi ve banisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Selçuklular Döneminde inşa edildiği düşünülen hamamın Baltabey, Karabey ve Saraçbaşı Hamamlarından önce yıkıldığı tahmin edilmektedir. Bu hamamın yerine daha sonradan Toptan oğlu ile Tabak Ahmet Ağa'nın evlerinin yapıldığı bilinmektedir (Demirdal, 1968, s.136).

KATALOG NO: 28				
YAPININ ADI	Uluborlu Çelebiler Mahallesi Hamamı		ADRESİ	Çelebiler Mahallesi, Uluborlu, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	-	-
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
Görsel arşiv bulunamamıştır.			Kesin olarak bilinmemektedir.	
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
* Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. * Hamamın yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Selçuklu eseri olduğu ve mimari özelliklerinin Baltabey ve Karabey Hamamı'na benzediği düşünülmektedir.				
KAYNAKLAR	Demirdal, 1968, s.136			

Şekil 6.103. Uluborlu Çelebiler Mahallesi Hamamı katalog çalışması
6.3.5. Şarkikaraağaç Eski Hamamı

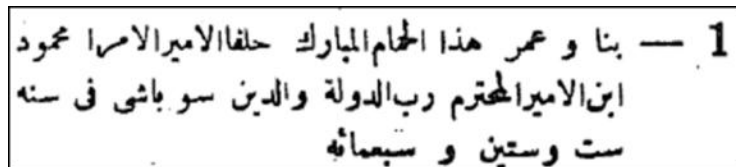
Şarkikaraağaç Eski Hamamı, Isparta İlinin Şarkikaraağaç İlçesindeki Camikebir Mahallesinde yer almaktaydı. Kaynaklarda hamamın yapım tarihi ve banisi ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Ancak Böcüzade hamamın kapısının üzerinde 1364-1365 (H.766) tarihinde Mahmut (Emirrülümera) tarafından yaptırıldığı yazılı kitabe olduğu belirtilmiştir (Böcüzade, 1932, s.56, s.1334). Tamir tarihi H.1307 olarak gözükmektedir (Böcüzade, 1932, s.1334). Bu tarih Karamanoğulları Beyliği Dönemine tekabül etmektedir. Tahir Erdem de Ün Dergisi'ndeki "Karaman Oğulları Tarihini Aydınlatan Yeni Belgeler" başlıklı yazısında hamamın Karamanoğulları Beyliği Dönemine ait olduğu belirtmiştir (Erdem, 1937). Ancak Zafer Onar'a göre (1973) Şarkikaraağaç Hamamı 1281 yılında Selçuklular zamanında Gıyasettin Keyhüsrev Yeğeni Ömer Mirza tarafından yaptırılmıştır (Onar, 1973, s.15)(Şekil 6.104, Şekil 6.105, Şekil 6.106).

Böcüzade, Karaağaç'ta kullanılamaz durumda olan hamamın, Ali Necip Paşa zamanında (1867-1868) onarıldığını belirtmiştir. Yine Karaağaç'ta Mutasarrıf Azmi Beyzade Ali Rıza Bey zamanında (1883-1885) bir hamam onarımının ele alındığı ifade edilmiştir (Böcüzade, 1932, s. 218, 245). Yıkılan hamamın yerine 1980 yılında bugünkü Şarkikaraağaç Hamamı inşa edilmiştir.

Şarki Karaağaçda hamam divarında bulunan kitabe.

Şekil 6.104. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabe (Kaynak: Köseoğlu, 1936)

Şekil 6.105. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabe (Kaynak: Köseoğlu, 1936)

1 — بنا و عمر هذا الحمام المبارك حقا الامير الاسراء محمود
ابن الامير المحترم رب الدولة والدين سو باشى فى سنة
ست وستين و سبعمائة

Bu kitabe fotoğrafta da görüleceği veçhile güzel bir sülüs ile yazılmıştır. Bu kadar iyi istif edilmiş yazıya az tesadüf edilir. Bir satırdır. Üzerinde görülen (1307) tarihi tamir sırasında konmuştur. Bu bir hamam kitabesidir. Kasabanın ortasına yakındır.

Bu hamamın (Emirülümera) (Mahmud) tarafından (766 H.) de yapıldığı anlaşılıyor.

Bu kitabede (Mahmud) dan sonra (bin) gelmesi, sıfatlardan sonra bir ad gelmesini icabettirir. (Subaşı) bir ad değildir. Buna nazaran kitabede bir eksiklik göze çarpıyor. (Bin) in de ibare arasında olmaması ihtimali de

(4) (Tahir Erdem) in buna ait bir etüdü (Ün)-
de çıkacaktır.

(5) (İbnî Batute) de (Yusuf) u ziyaretini söyler,
ihtiyarlığından bahseder. Malûmdur ki (İbnî
Batute) nin gışı (733 H.) tarihli sıralardır.

variddir.

Buna nazaran babasının adını aramağa lüzum kalmaz.

Kitabedeki (Mahmud) a gelince; bunun Karaman oğlu (Mahmud) olması (Tahir Erdem) in bulduğu bir kitabeye (4) nazaran çok muhtemeldir. (Tahir Erdem) in bulduğu bu kitabe (Karaman) ın yeni bir oğlunu, (Yusuf) u ortaya çıkarmıştır. (5) O kitabenin tarihi (775 H.) dir. (Mahmud bin Alâeddin bin Yusuf bin Karaman) adını taşımaktadır. Bizim (Ş. Karaağaç) taki kitabenin tarihi de (766 H.) dir. Tarihinin de tetabukuna göre bu (Mahmud) un Karaman oğlu (Mahmud) olması ihtimali çok kuvvetlidir. Bu takdirde (Ş. Karaağaç) ın bu tarihlerde Karaman oğlu elinde olması neticesi çıkarılabilir.

Şekil 6.106. Şarkikaraağaç Hamamı'na ait kitabenin açıklaması (Kaynak: Köseoğlu, 1936)

KATALOG NO: 29				
YAPININ ADI	Şarkikaraağaç Eski Hamamı		ADRESİ	Tarihi Meydan, Şarkikaraağaç, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
1281	Gıyasettin Keyhüsrev Yeğeni Ömer Mirza	-	1980	Belediye imar çalışmaları ve otel İnşaatı
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
				
Şarkikaraağaç Eski Hamamı (Kaynak: Onar, 1973, s.15)				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
* Özgün hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. * Hamamın yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Selçuklu eseri olduğu düşünülmektedir. Ancak Karamanoğulları Döneminde onarım görmüştür. Hamamın eski bir resmine göre, soyunmalık kısmı kerpiç malzemeden inşa edilmiş, tek katlı bir bölümdür. * Günümüzde eski hamamın yerine yeni betonarme bir hamam inşa edilmiştir.				
KAYNAKLAR				
Onar, 1973, s.15 Böcüzade, 1932, s.56, 218, 1334 Erdem T. "Karaman Oğulları Tarihini Aydınlatan Yeni Belgeler", Ün Dergisi, 1937, cilt:3, sayı: 35-36, s.490-492. Köseoğlu, 1936.				

Şekil 6.107. Şarkikaraağaç Hamamı katalog çalışması

6.3.6. Isparta Keçeci Hamamı

Keçeci Hamamı, Isparta ili Keçeciler (Doğancı) Mahallesinde, Gökçay yolu üzerinde yer almaktaydı. Yapının numarası 10, ada numarası 203, parsel numarası ise 26 idi. Hamam bugün Yenice, Dere, Keçeci Mahallelerini ayıran ve Dere Mahallesine çıkan ana caddenin tam ortasında, yol ayrımında idi. Hamamın bulunduğu arsanın üzerinden geçen yolun iki tarafında geleneksel konutlar ve yeni yapılar bulunmaktadır. Mülkiyeti Isparta Belediyesi'ne aitti. "Hızırbey Hamamı", "Keçeciler Hamamı", "Sarıkadı Hamamı" isimleriyle de anılmıştır.

Böcüzade, Hızırbey Camisi (1312) ile aynı yerde bir hamam ve bir medrese bulunduğunu, hamamın şahıs mülkiyetine geçtiği ancak, medresenin harap olduğu belirtmiştir (Böcüzade, 1932, s.81). Böcüzade hamamın "Sarı Kadı Süleyman Efendi" tarafından yaptırıldığını ve bu nedenle "Sarı Kadı Hamamı" olarak bilindiğini ifade etmiştir (Böcüzade, 1932). Mehmet Bardakçı (2008)'ya göre, Hızır Bey kendi adıyla bir cami, medrese ve hamam yaptırmıştır (Bardakçı, 2008, s.11). Bu ifadeye göre cami, hamam ve medresenin bir yapı kompleksi oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Nuri Katırcıoğlu (1958) 'na göre, hamam 1284 yılında Hamitoğullarından DüNDAR Bey'in oğlu Hızır Bey tarafından Hızır Bey Camisi ile birlikte yaptırılmıştır (Katırcıoğlu, 1958, S:23). Mustafa Koç (1983)'a göre, Keçeci Hamamı 1327- 1328 yılları arasında Hamitoğullarından DüNDAR Bey'in kardeşi Hızır Bey tarafından yaptırılmıştır (Koç, 1983, s.64). Sümer Şenol'a (2003) göre hamam DüNDAR Bey'in oğlu Hızır Bey tarafından Hızır Bey Camisi ile birlikte 1312 yılında inşa ettirilmiştir (Şenol, 2003). Hızırbey için yapılan diğer Hızırbey Camisi de Eğirdir İlçesinde bulunmaktadır (Şenol, 2003).

Hamam, Hızırbey Camii'ne vakıf olduğu halde, özel mülkiyete geçirilmiştir. Sarıkadı Hamamı'nın senelik gelirinden 12 kuruş M.1748 yılına kadar Çelebiler Mahallesindeki Demirli Mesciti'ne, mescit yıkılıp yeri mezarlık olunca, bu vakfın Hızırbey Camisi' ne tahsis edildiği bilinmektedir. Demirli Mesciti'nin mezarlık

olan kısmına "Kadı Mezarlığı" denilmiştir (Böcüzade, 1932; Demirgil, 2007, s. 290-91).

23 Temmuz 1924' te Lozan Antlaşması görüşmeleri sırasında 30 Ocak 1923' te imzalanan Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Mübadele Anlaşması uyarınca 1924 yılı başlarında Yunanistan'ın Selanik şehrine bağlı Kesriye ve Grebina yörelerinde yaşayan 217 hane muhacir (göçmen) Türkiye'ye dönmüş, Türkiye'de yaşayan Rumlar da Yunanistan'a dönüşlerdir. Bu muhacirlere iskan olarak ev, bağ, bahçe, tarla, hamam gibi emlaklar verilmiş. Keçeci Hamamı da bu dönemde Yunanistan - Kesriye' den göç eden muhacirlerden Neşet Gürsoy'a verilmiştir. Neşet Gürsoy'un ölümü üzerine oğulları Ahmet ve Mehmet Gürsoy'lar hamamı devralarak işletmişlerdir (Demirgil, 2007, s. 97-103, 291).

Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 13.05.1977 gün, 280 sayılı kararına göre Isparta içerisinde tescilli yapılar belirlenmiştir. Tescili için gerekli rapor Prof. Dr. Zeynep Ahunbay tarafından hazırlanan tescilli yapı listesinde 13. sırada yer alan Keçeci Hamamı tescilinden kısa bir süre sonra yıkılmıştır. Mahalle sakinlerinden Mustafa Orhon (1956) yıkılmadan önceki dönemde, hamamın harabe halde olduğunu ve 1970'li yıllarda kullanılmadığı söylenmektedir. Sümer Şenol'a göre Keçeci Hamamı 1985- 1986 yılları arasında yıkılmıştır (Şenol, 2003).

Hamam çeşitli nedenlerle harap olmuş, ardından belediyenin imar çalışmaları sırasında yol açmak için hamamı tamamen yıktığı bilinmektedir (Demirgil, 2007, s. 291). Yıkılan bu hamamın arsası üzerinden bugün geniş bir cadde geçmektedir. Caddenin ortasında, hamamın yer aldığı noktada bir park bulunmaktadır.

Keçeci Mahallesi sakinlerinden Memiş Yılmaztürk (1950), gençliklerinde çok sık kullandıkları hamamın soyunmalık kısmının yan tarafında keçe yıkanıp, dövüldüğü için "Keçeci Hamamı" adını aldığını belirtmiştir (Şekil 6.108).

Şekil 6.108. Keçeci Hamamı'nın 1983 İl Yıllığı'ndaki bir fotoğrafı (Kaynak: Isparta 1983 İl Yıllığı, s.150)

Mimari Özellikleri

Hamam "tek hamam" tipindedir. Keçeci Mahallesi sakinlerinden Memiş Yılmaztürk (1950) ve Metin Güphi(1955)'ye göre hamam keçelik, soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, su deposu ve külhan bölümlerinden oluşmaktaydı. Hamama kuzey cepheden girilmektedir. Girişin sağında tuvalet vardır. Girişin açıldığı soyunmalık dikdörtgen forma sahip geniş bir mekandır. Ilıklık bölümü karesel bir forma sahiptir. Sıcaklık bölümü ise iki adet halvete açılmaktadır. Batı halvetinde su deposuna açılan bir pencere vardır (Sadık Ersümer, 1968, s.11; Demirgil, 2007, s. 291). Hamam moloz taştan yığma yapım tekniği ile inşa edilmiştir. Hamamda tuğla malzemenin de kullanıldığı bilinmektedir.

Sadık Ersümer'e (1968) göre, hamamın tuvaleti beşik tonoz örtülüdür. Sıcaklığın beş kubbe ile örtülü olduğu söylenmektedir. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır (Sadık Ersümer, 1968, s.11). Bu verilere göre hamam "dört eyvanlı ve köşe halvetli" ya da "üç eyvanlı ve iki köşe hücreli" (1. tip) sıcaklıklı bir plana sahiptir.

KATALOG NO: 30				
YAPININ ADI	Isparta Keçeci Hamamı (Sarıkadı Hamamı, Hızırbey Hamamı)		ADRESİ	Gökçay Yolu Üzeri, Doğancı Mahallesi, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
1312	Dündar Bey'in oğlu Hızır Bey	-	1980 - 1986	Belediye imar çalışmaları, yol yapımı
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
 Keçeci Hamamı (Kaynak: Isparta 1880 - 1980, 2001, s.107)				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Hamamın, mimari ve plan özellikleri yazılı ve sözlü arşiv verilerinden bilinmektedir. *Hamamın "tek hamam" tipinde olduğu bilinmektedir. *Hamamın keçelik, soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, halvetler, su deposu ve külhanda oluştuğu bilinmektedir. *Hamama kuzey cepheden girilmektedir. Girişin sağında tuvalet vardır. Girişin açıldığı soyunmalık dikdörtgen forma sahip geniş bir mekandır. İlklik bölümü karesel bir forma sahiptir. Sıcaklık bölümü ise halvetlere açılmaktadır. *Hamamın inşasında moloz taş ve tuğla malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. *Hamamın üst örtüsü kırma çatı, kubbe ve beşik tonozdan oluşmaktadır. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.				
KAYNAKLAR	Böcüzade, 1932, s.81 Şenol, 2003 Katırcıoğlu, 1958, S:23 Koç, 1983, s.64 Bardakçı, 2008, s.11 Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 13.05.1977 gün, 280 sayılı kararı Demirgil, 2007, s. 97, 103, 290-291 Isparta 1983 İl Yıllığı, s.150 Isparta 1880 - 1980, 2001, s.107 Sadık Ersümer, 1968, s.11 Memiş Yılmaztürk (1950) Mustafa Orhon (1956) Metin Güphi (1955)			

Şekil 6.109. Keçeci Hamamı katalog çalışması

6.3.7. Küçükgökçeli Hamamı

Hamam, Isparta'ya bağlı Küçük Gökçen, Küçükgökçeli ya da Küçük Findos adlarıyla bilinen Köyün 1 km kadar kuzeyinde bir tarla içerisinde yer almaktaydı. Günümüzde hamamın bulunduğu alan üzerinde ait bir villa vardır. Çevresi ise tamamen boş tarlalar ile çevrilidir. Hamamın yıkılmadan önce de üst örtüsüne kadar topraklarla dolu ve harap haldedir.

Hamamın yapım tarihi ve banisi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır. Böcüzade (1932) kitabında; "Findoslarda (Büyük ve Küçükgökçeli Kasabalarında) Selçuklu mimarisinde yapılmış minareleri ve camileri, bir kaç çeşme ve hamam kalıntılarının" varlığından bahsetmiştir (Böcüzade 1932, s.41). Küçükgökçeli Köyü sakinlerinden hamamın kullanıldığını bilen yoktur.

Mimari Özellikleri

Sadık Ersümer yaptığı çalışmalarda hamamın mimarisi ile ilgili tespitler yapmıştır. Bu tespitlere göre hamamın beden duvarları moloz taştan, üst örtüsü tuğladan yapılmıştır. Hamamın iki halvetli olduğu bilinmektedir (Sadık Ersümer, 1968, s.23-24).

KATALOG NO: 31				
YAPININ ADI	Küçükgökçeli Hamamı (Küçük Findos Hamamı)		ADRESİ	Küçükgökçeli Köyü, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	-	Bakımsızlık, Terk, Kasıtlı Yıkım
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV		GÜNÜMÜZDEKİ YERİ		
Görsel arşiv bulunamamıştır.				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Sadık Ersümer yaptığı çalışmalarda hamamın mimarisi ile ilgili tespitler yapmıştır. *Bu tespitlere göre hamamın beden duvarları moloz taştan, üst örtüsü tuğladan yapılmıştır. *Hamamın iki halvetli olduğu bilinmektedir				
KAYNAKLAR	Sadık Ersümer, 1968, s.23, 24 Böcüzade 1932, s.41 Demirgil, 2007, s. 229			

Şekil 6.110. Küçükgökçeli Hamamı katalog çalışması
6.3.8. Eğirdir Yukarı Hamam

Eğirdir Yukarı Hamamı, Isparta İlinin Eğirdir İlçesindeki adını verdiği Hamam Mahallesinde bulunmaktaydı. Bu mahallede geleneksel konutlar ve bir Mevlevihane ya da cem evi olduğu düşünülen bir ibadethane bulunmaktadır. Halk arasında “Büyük Hamam” olarak da bilinmektedir.

Eğirdir sakinlerinden yaşlılar bu hamamın bir zamanlar Eğirdir’in en çok rağbet gören ve en büyük hamamı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak hamam, 1960’lı yıllarda terk edilmiştir (Veziroğlu, 2005, s. 248). 2001 yılında, Eğirdir Belediye Başkanı Ömer Şengöl tarafından yıktırılmıştır.

Yukarı Hamam’a ilişkin herhangi bir yazılı ve görsel arşive rastlanmamıştır. Bu nedenle mimarisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Günümüzde sadece hamamın kuzeyinde yer alan bitişik nizam konutlara dayanan duvar kalıntıları mevcuttur. Bu kalıntılara bakıldığında hamam inşasında moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Bugün hamamın bulunduğu bu alan çocuk oyun parkı olarak kullanılmaktadır.

YAPININ ADI	Eğirdir Yukarı Hamam		ADRESİ	Hamam Mahallesi, Eğirdir, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	2001	Bakımsızlık, Terk, Belediye imar çalışmaları
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
Görsel arşiv bulunamamıştır.				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. *Hamamın kuzeyinde yer alan bitişik nizam konutlara dayanan duvar kalıntıları mevcuttur. Bu kalıntılara bakıldığında hamam inşasında moloz taş ve tuğla kullanılmıştır.				
KAYNAKLAR	Veziroğlu, 2005, s. 248 http://www.egirdirakingazetesi.com.tr/haber/haber_detay.asp?haberID=2836			

Şekil 6.111. Eğirdir Yukarı Hamamı katalog çalışması
6.3.9. Yalvaç Yeni Hamam

Yeni Hamam, Isparta'nın Yalvaç İlçesinin Leblebiciler Mahallesinde yer almaktaydı. Hamamın kuzeyinde kendi adını verdiği Yeni Hamam Sokağı geçmektedir. Bu sokağa kuzeyden gelen sokağın adı ise Hamam Arkası Sokağıdır. Yapının bulunduğu alanın çevresinde genellikle zemin katı ticari hizmet veren çok katlı konutlar bulunmaktadır.

Bu hamam yıkılmış ve yerine belediye tarafından 2008 yılında Yalvaç Belediyesi'ne ait katlı otopark inşa edilmiştir. Tescillenmemiştir. Hamamın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Mimari yapısından 19.yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır (Kurucu, 2005, s.177).

Mimari Özellikleri

"Tek hamam" tipinde inşa edilmiştir. Hamam doğu - batı boyunca uzanan dikdörtgen formlu bir kütleyle sahiptir. Plan düzenine göre hamam soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu, külhan ve odunluk bölümlerinden meydana gelmiştir. Soyunmalık kısmı iki katlıdır. Bu bölümün ortasında fıskiye bir havuz bulunmaktadır. Soyunmalıktan ılıkılığa geçen kapıda buhar yaşmağı vardır.

Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Köşe bitişlerinde kesme taş malzeme görülmektedir. Üst örtüsüne beton dökülmüştür. Duvarlarda da çimento sıva vardır. Kubbelerde, ocak kemerinde ve bacada tuğla malzeme kullanılmıştır. İç mekanda mermer kaplama görülmektedir. Soyunmalık kısmı düz örtü sistemi ile örtülüyken, ılıkılık, sıcaklık ve halvet mekanları kubbe ile örtülüdür.

YAPININ ADI	Yalvaç Yeni Hamam		ADRESİ	Leblebiciler Mahallesi, Yeni Hamam sokağı, Yalvaç, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	2008	Belediye imar çalışmaları ve otopark inşaatı
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Hamamın, mimari ve plan özellikleri görsel arşiv verilerinden faydalanılarak anlatılmıştır. *"Tek hamam" tipinde inşa edilmiştir. *Hamam doğu - batı boyunca uzanan dikdörtgen formlu bir kütleyle sahiptir. *Plan düzenine göre hamam soyunmalık, ılıklik, sıcaklık, halvet, su deposu, külhan ve odunluk bölümlerinden meydana gelmiştir. Soyunmalık kısmı iki katlıdır. Bu bölümün ortasında fiskiyeli bir havuz bulunmaktadır. Soyunmalıktan ılıkliğa geçen kapıda buhar yaşmağı vardır. *Hamamın beden duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. Köşe bitişlerinde kesme taş malzeme görülmektedir. Üst örtüsüne beton dökülmüştür. Duvarlarda da çimento sıva vardır. Kubbelerde, ocak kemerinde ve bacada tuğla malzeme kullanılmıştır. İç mekanda mermer kaplama görülmektedir. *Soyunmalık kısmı düz örtü sistemi ile örtülüken, ılıklik, sıcaklık ve halvet mekanları kubbe ile örtülüdür.				
KAYNAKLAR	Kurucu, 2005, s.85, 177 Demiral, 1944, s.1749			

Şekil 6.112. Yalvaç Yeni Hamamı katalog çalışması

KATALOG NO: 34

Yalvaç Yeni Hamamı

Hamamın batı cephesi ve yıkımından bir görüntü (Kaynak: Yalvaç Belediyesi arşivi)

Hamamın güney cephesi (Kaynak: Yalvaç Belediyesi arşivi)

Hamamın soyunmalık ve sıcaklık bölümleri (Kaynak: Yalvaç Belediyesi arşivi)

Hamamın kubbesi ve kubbeye geçiş elemanları (Kaynak: Kurucu, 2005, s. 85; Yalvaç Belediyesi arşivi)

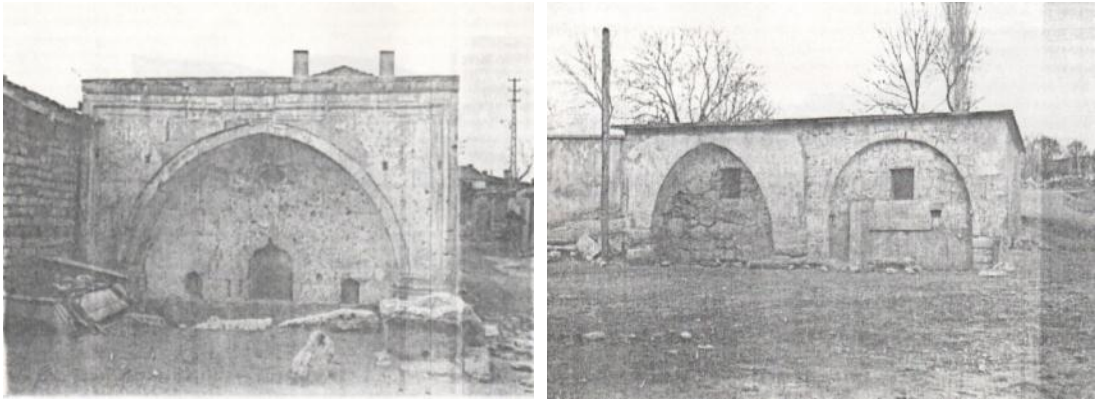
Şekil 6.113. Yalvaç Yeni Hamamı katalog çalışması 6.3.10. Atabey Aşağı Hamam

Atabey Aşağı Hamamı, Isparta İlinin Atabey İlçesindeki Onaç Mahallesinde yer almaktaydı. "Aşağı hamam", "Onaç Mahallesi Hamamı" ya da "Onaç Hamamı" adlarıyla da anılmaktadır.

Hamamın kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Bu nedenle yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Mustafa Koç, "Baris, Hamit, Hamitabat, Tüm Yönleriyle Isparta" adlı eserinde Atabey İlçesindeki Müftü, Mimar, Onaç adlı üç adet tarihi hamamın bulunduğunu belirtmiştir (Koç, 1983, s. 321). Mahmut Kıyıcı bu hamamın Osmanlı dönemi eseri olduğunu söylemektedir (Kıyıcı, 1995, s.51).

Selçuk Demirgil (1970-71), taştan inşa edilen hamamın 1967 tarihinde onarıldığını, kubbesinin çimento ile sıvandığını belirtmiştir (Demirgil, 1970-71, s.51). Hamamın eski resminden de duvarlarının ve üst örtüsünün çimento ile sıvandığı anlaşılmaktadır. Atabey Aşağı Hamamı'nın yıkıldığı tarih ve yıkılma nedeni bilinmemektedir.

Selçuk Demirgil'in çalışmasında, "Onaç Hamamı Çeşmesi" olarak bilinen iki gözlü çeşmenin de hamamın yanında bulunduğu belirtilmiştir. Çeşmenin iki gözünde de iki adet hazne pencereleri bulunmaktadır. Tarihi bilinmeyen çeşmenin de üzeri çimento ile kaplıdır (Demirgil, 1970-71, s.51) (Şekil 6.114).

Şekil 6.114. Onaç Çeşmesi ve Onaç hamamı çeşmesi (Kaynak: Demirgil, 1970-1971)

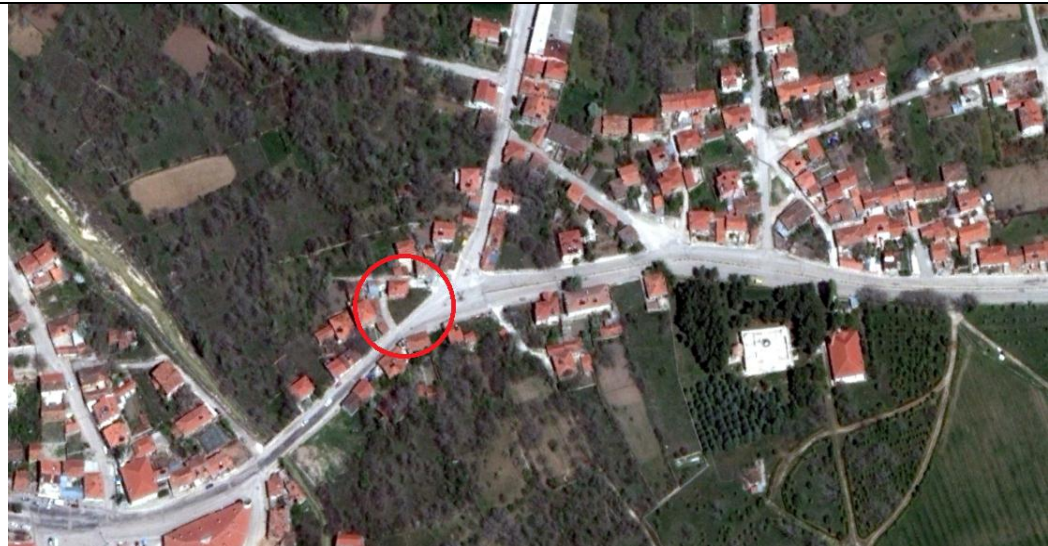
YAPININ ADI	Atabey Aşağı Hamam (Onaç Mahallesi Hamamı, Onaç Hamamı)		ADRESİ	Onaç Mahallesi, Kızılçay Doğusu, Atabey, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	-	-
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV			GÜNÜMÜZDEKİ YERİ	
 Onaç Hamamı (Kaynak: Demirgil, 1970-1971, Resim 35)			Kesin olarak bilinmemektedir.	
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. *Hamamın Osmanlı yapısı olduğu düşünülmektedir (Kıyıcı, 1995, s.51). *Selçuk Demirgil (1970-71), taştan inşa edilen hamamın 1967 tarihinde onarıldığını, kubbesinin çimento ile sıvandığını belirtmiştir (Demirgil, 1970-71, s.51). *Hamamın eski resminden de duvarlarının ve üst örtüsünün çimento ile sıvandığı anlaşılmaktadır.				
KAYNAKLAR	Kıyıcı, 1995, s.51 Demirgil, 1970-71, s.51, Resim 39 ve 40 Koç, 1983, s. 321			

Şekil 6.115. Atabey Aşağı Hamamı katalog çalışması

6.3.11. Atabey Orta Hamamı

Hamam, Isparta'nın Atabey İlçesindeki Müftü Mahallesinde yer almaktaydı. "Müftü Mahallesi Hamamı", "Müftü Hamamı" ya da "Ferah Hamamı" adlarıyla da anılmaktaydı. Selçuk Demirgil (1970-71), hamamın kitabesinin olmadığını, medreseye giden yolun sol tarafında olduğunu ve moloz taştan inşa edildiğini belirtmiştir (Demirgil, 1970-71, s.51). Hamam tüm su gereksinimini kuzeydoğusunda, ana ark üzerinde, Zergendereden aldığı su ile sağlardı (Kıyıcı, 1995, s.51).

Hamamın kitabesi ve vakfiyesi yoktur. Bu nedenle yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Mustafa Koç, "Baris, Hamit, Hamitabat, Tüm Yönleriyle Isparta" adlı eserinde Atabey İlçesindeki Müftü, Mimar ve Onaç adlı üç adet tarihi hamamın bulunduğunu belirtmiştir (Koç, 1983, s. 321). Mahmut Kıyıcı bu hamamın Osmanlı dönemi eseri olduğunu söylemektedir (Kıyıcı, 1995, s.51). Atabey Orta Hamamı, 1976 yılında belediye tarafından yıkılmış ve yerine betonarme bir hamam yapılmıştır. Ertokuş Bey Medresesi Müzesi Görevlisi Şükrü Durgut'un (1967) verdiği bilgiye göre, betonarme hamam da 2000'li yılların başında kullanıma kapatılmış, 2004-2005 yılları arasında belediye tarafından yıkılmıştır. Yerine yeşil bir park alanı yapılmıştır.

YAPININ ADI	Atabey Orta Hamamı (Müftü Mahallesi Hamamı, Müfti Hamamı, Ferah Hamamı)		ADRESİ	Müftü Mahallesi, Atabey, ISPARTA
YAPIM / KULLANIM YILI	YAPTIRAN	YAPAN	YIKIM YILI	YIKILMA SEBEBİ
-	-	-	1976	Belediye imar çalışmaları ve otopark inşaatı
KONUM				
				
GÖRSEL ARŞİV		GÜNÜMÜZDEKİ YERİ		
 Sonradan yapılan Müftü Hamamı (Demirgil, 1970-1971, Resim 38)				
YAPININ MİMARİ ÖZELLİKLERİ				
*Hamamın, mimari ve plan özellikleri ile ilgili bilgi bulunamamıştır. *Hamamın Osmanlı yapısı olduğu düşünülmektedir (Kıyıcı, 1995, s.51). *Bu hamam 1976 yılında belediye tarafından yıkılmış ve yerine beton bir hamam yapılmıştır. Daha sonradan yapılan bu betonarme hamam da 2000'li yılların başında kapatılmış, 2004-2009 yılları arasında hizmet vermiş olan belediye yönetimi tarafından yıktırılmıştır.				
KAYNAKLAR	Kıyıcı, 1995, s.51 Demirgil, 1970-71, s.51, Resim 38 Koç, 1983, s. 321			

Şekil 6.116. Atabey Orta Hamamı katalog çalışması

Yazılı ve sözlü arşivlerde adı geçen, ancak yapının yapım tarihi, dönemi, yaptıranı, mimari özelliği gibi birçok önemli verisine ulaşamayan hamamlar da vardır. Bu hamamların büyük bir kısmının tam olarak konumu da tespit edilememiştir.

6.3.12. Uluborlu Hocaeki Hamamı

Hocaeki Mahallesi Hamamı, Isparta'nın Uluborlu İlçesinde bulunmaktaydı. Hamamın 1935 yılında inşa edilen İğci oğlu Hacı İbrahim'in evinin yerinde olduğu bilinmektedir. Hamamın yapım tarihi, yıkım tarihi, banisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Yaklaşık 60 sene evvel inşa edilen bu evin temel inşası sırasında hamamın kalıntıları meydana çıkmıştır. Hamamın su deposu ve kurnası ortaya çıkarılmıştır (Demirdal, 1968, s.136).

6.3.13. Isparta Dere Mahallesi Hamamı

Isparta'nın Dere Mahallesinde yer almaktaydı. Küçük bir hamam olan Dere Hamamı yerine okul inşa edildiği bilinmektedir (Demirgil, 2007, s. 291). Ancak hamamın günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

6.3.14. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı - 1

Isparta'nın Çelebiler Mahallesinde üç hamamın varlığından bahsedilmektedir. Bu hamamlardan birinin yerine medrese (okul) inşa edildiği bilinmektedir (Böcüzade, 1932, s.113; Demirgil, 2007, s. 290). Ancak hamamın günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

6.3.15. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı - 2

Arşiv kaynaklarında bahsedilen Çelebiler Mahallesindeki ikinci hamamın da tamamen yıkıldığı ve bu nedenle günümüze ulaşamadığı bilinmektedir (Böcüzade, 1932, s.113; Demirgil, 2007, s. 290). Ancak hamamın günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

6.3.16. Isparta Çelebiler Mahallesi Hamamı - 3

Çelebiler Mahallesinde bulunduğu bilinen üçüncü hamamın yerine de ev yaptırıldığı bilinmektedir. Bu hamamının Kutlubey zamanında Sadiye Medresesi (M.1280) bitişiğinde yapıldığı ve gelirinin yarısının Ulucami'deki imam ve hatiplik edenlere, diğer yarısının da bu cami hademelerince tahsis olunduğu M.1748 (H.1160) tarihli sicil kayıtlarında görülmüştür (Böcüzade, 1932, s.113-114). Ancak hamamın günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

6.3.17. Yenice Mahallesi Hamamı

Isparta'nın Yenice Mahallesinde de geleneksel bir hamamın varlığından bahsedilmektedir. Bu hamamın, 1815 (H.1230) yılına kadar işlediği bilinmektedir (Böcüzade, 1932, s.113-11; Demirgil, 2007, s. 291).

Hamam ile ilgili bir hikâye vardır. Hamamın yakınındaki bir evde oturan Isparta Müteselliminin (Vergi Memuru) kızını, mütesellimin kethüdası (memurun işlerini gören kişi) 2. Hanım olarak almak istemiştir. Bunu öğrenen kethüdanın eşi mütesellimin kızını çağırarak, gece misafirliğinde kızı boğmuş ve cesedini hamamın külhanında yaktırmıştır. Olay anlaşıncaya mütesellim, hamamı "Mel'un Hamamı" diyerek kapattırmıştır.

1815 yılında kapatılan hamam, 1855 yılında Evkaf (Vakıflar) idaresince Hacı Ethem Ağa'ya satılmış, Hacı Ethem Ağa'da hamamı yıkarak yerine ev yaptırmıştır (Böcüzade, 1932, s.113-11; Demirgil, 2007, s. 291). Hamamın günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

6.3.18. Sav Köyü Hamamı

Böcüzade Süleyman Sami (1932) "Isparta Tarihi" adlı eserinde Sav Köyü tanıtılırken burada bir hamamın varlığından bahsetmektedir (Böcüzade, 1932). Hamamla ilgili bilgiler bununla sınırlıdır. Günümüzdeki yeri kesin olarak bilinmemektedir.

Halk arasında Aksu ve Sütçüler İlçelerinde de geleneksel hamamların varlığından bahsedilmektedir. Ancak bu hamamların konumu, tarihçesi ve mimarisi gibi özelliklere ilişkin verilere rastlanmamıştır.

6.3.19. Antik Dönem Hamamları

Bu hamamlardan başka Isparta'nın çeşitli bölgelerinde yer alan Antik Roma Dönemine ait arkeolojik alanlarda da hamamların varlığı bilinmektedir.

Yalvaç Psidia Antiocheia, Uluborlu Apollonia ve Sütçüler Adada antik kentlerinde Roma Dönemine ait hamamların bulunduğu bilinmektedir. Bu kentlerin hiç birinde kazı çalışmaları bitmediği için hamamları hakkında kesin bir bilgi verilememektedir.

Yalvaç Psidia Antiocheia

Isparta Yalvaç İlçesinin kuzeybatısında Roma Dönemine ait Psidia Antiocheia adlı antik kentte de bir hamamın varlığı bilinmektedir. Roma Hamamı olduğu düşünülen bir yapı üzerinde kazı çalışmaları yapılmıştır. Yaklaşık 80 x 55 m. ölçülerindeki bu kütle, çapraz tonozla örtülüdür. MS. 1. yüzyılın sonu ile 2 yüzyıl başları arasında inşa edildiği tahmin edilen binanın büyük bir kısmı ayakta (Isparta 2003 İl Yıllığı, s.181).

2000'li yıllardaki kazı çalışmaları sonucunda bu yapının hamam olup olmadığı tartışmaları yeniden gündeme gelmiş, ancak kesin bir karara varılamamıştır. Bütün Roma hamamlarındaki girişler ve ocaklar güney - doğu yönlerinde iken bu yapıda farklı olması, su ve ısıtma sistemine ait izlerin tespit edilememesi yapının farklı bir işleve sahip olduğunu düşündürmüştür (Yalvaç Psidia Antiocheia Antik Kenti bilgilendirme levhası)(Şekil6.117).

Şekil 6.117. Yalvaç Psidia Antiocheia antik kenti hamamı

Uluborlu Apollonia Hamamı

Sait Demirdal'a göre, Uluborlu İlçesinde de Frigyalılar ve/veya Romalılarına ait olduğu düşünülen kalıntılara rastlanmıştır. Fatmacık Mevkiindeki, Senirkent - Kabaca yolu kavşağındaki bir tarlada, Apollonia antik kentinden kalan, eski ve büyük bir hamam harabesi tespit edilmiştir. Sait Demirdal, Büyük İskender' in Virjin Mabedi'ni ziyareti sırasında (M.Ö.327) bu hamamın varlığının arkeologlar tarafından bulunduğunu belirtilmiştir (Demirdal, 1968, s.136).

Sait Demirdal'ın çalışmasında bahsettiği diğer harabe hamamlardan biri de Şehirönü Mevkii'ndeki Demirci Hacı Ali'nin bahçesindedir. Kazı çalışmaları sırasında kubbe, kurna ve kurna içinde tunçtan yapılmış bir hamam taşı bulunmuştur. 1899 yılında hamamın müstemilatından genişçe bir havuz ve havuzun dibinde mozaik döşeme bulunmuştur (Demirdal, 1968, s.136).

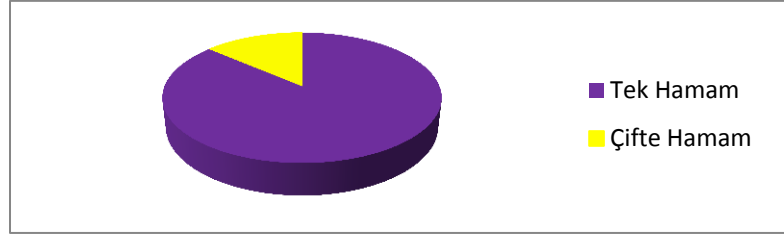
6.4. Isparta Hamamlarının Mimari Özellikleri

Isparta ve çevresindeki hamamlar tespit edilmiş ve üç sınıfta ayrılmıştır. Bunlar, günümüze büyük ölçüde korunmuş olarak ulaşan, günümüze büyük ölçüde tahrip olarak ulaşan ve günümüze ulaşamayan hamamlardır. Isparta ve çevresinde günümüze büyük ölçüde korunarak ulaşan 17 adet, günümüze büyük bir kısmı yıkılmış ya da kalıntılarına ulaşan 7 adet ve günümüze ulaşamayan ancak arşiv kaynaklarında ismi geçen 18 adet hamam tespit edilmiştir. Bu verilere göre, Isparta ve çevresinde toplam 42 geleneksel hamam vardır (Çizelge 6.6).

Çizelge 6.6. Isparta Hamamları

GÜNÜMÜZE BÜYÜK ÖLÇÜDE KORUNMUŞ OLARAK ULAŞAN HAMAMLAR	No	Yapının Adı	Yapım / Kul. Tarihi	Dönemi
	1	Gönen Hamamı	1220-1237	Selçuklu Devleti
	2	Yalvaç Eski Hamam	-	Bilinmiyor
	3	Aliköyü Hamamı	-	Bilinmiyor
	4	Atabey Belediye Hamamı	-	Bilinmiyor
	5	Eğirdir Dünder Bey Hamamı	1307-1308	Hamitoğulları B.
	6	Büyükgökçeli Hamamı	1314	Hamitoğulları B.
	7	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	1333	Hamitoğulları B.
	8	Eğirdir Barla Çasnıgir Paşa H.	14. yy.	Hamitoğulları B.
	9	Gelendost Avşar Köyü H.	14.-15. yy.	Hamitoğulları B.
	10	Ş. Aslandoğmuş Köyü İlçası	14.-15. yy.	Hamitoğulları B.
	11	Isparta Bey Hamamı	1429	Osmanlı İ.
	12	Isparta Dalboyunoğlu H.	1689	Osmanlı İ.
	13	Isparta Karaağaç Hamamı	1722	Osmanlı İ.
	14	Senirkent Hamamı	1888- 1901	Osmanlı İ.
	15	Isparta Cumhuriyet Hamamı	1897	Osmanlı İ.
	16	Keçiborlu Hamamı	1953	Cumhuriyet D.
	17	Uluborlu Belediye Hamamı	1962	Cumhuriyet D.
GÜNÜMÜZE BÜYÜK ÖLÇÜDE TAHRİP OLARAK ULAŞAN HAMAMLAR	1	Uluborlu Baltabey Hamamı	1179	Selçuklu Devleti
	2	Uluborlu Karabey Hamamı	1240	Selçuklu Devleti
	3	Eğirdir Burcu Bey Hamamı	1333	Hamitoğulları B.
	4	Eğirdir Gökçe (Beydere) Köyü H.	14. yy.	Hamitoğulları B.
	5	Eğirdir Barla G. İbrahim Paşa H.	14. yy.	Hamitoğulları B.
	6	Eğirdir Kaleburnu Hamamı	-	Bilinmiyor
	7	Eğirdir Vezirler Evi Önü H.	-	Bilinmiyor
GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN HAMAMLAR	1	Isparta Sülübey Hamamı	1135	Selçuklu Devleti
	2	Uluborlu Emrem Mah. H.	-	Selçuklu Devleti
	3	Uluborlu Saraçbaşı Hamamı	-	Selçuklu Devleti
	4	Uluborlu Çelebiler Mah. H.	-	Selçuklu Devleti
	5	Şarkikaraağaç Eski Hamamı	1281	Selçuklu / Karamanoğulları B.
	6	Isparta Keçeci Hamamı	1284	Hamitoğulları B.
	7	Yalvaç Yeni Hamam	19-20. yy.	Bilinmiyor
	8	Atabey Aşağı Hamam	-	Bilinmiyor
	9	Atabey Orta Hamamı	-	Bilinmiyor
	10	Isparta Küçükgökçeli Kas. H.	-	Bilinmiyor
	11	Eğirdir Yukarı Hamam	-	Bilinmiyor
	12	Uluborlu Hocaeki Mah. H.	-	Bilinmiyor
	13	Isparta Dere Mah. Hamamı	-	Bilinmiyor
	14	Çelebiler Mah. Hamamı-1	-	Bilinmiyor
	15	Çelebiler Mah. Hamamı-2	-	Bilinmiyor
	16	Çelebiler Mah. Hamamı-3	-	Bilinmiyor
	17	Yenice Mahallesi Hamamı	-	Bilinmiyor
	18	Sav Köyü Hamamı	-	Bilinmiyor

Geleneksel Isparta hamamlarının büyük bir kısmı “tek hamam” tipindedir. Sadece üç hamam “çifte hamam” olarak yapılmıştır. Bunlar, Osmanlı Dönemi hamamları olan Dalboyunoğlu, Senirkent ve Isparta Cumhuriyet Hamamı’dır (Şekil 6.118).

Şekil 6.118. Isparta hamamlarının kullanım tipi

Isparta ve ilçelerinde yer alan geleneksel hamamları Selçuklu, Beylikler, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere 4 döneme ayrılmaktadır. Ancak 13. ve 14. yüzyıla ait hamamların bazılarında yapım tarihi kesin olarak belirlenememiştir. Bu nedenle bu döneme ait hamamlar, Selçuklu – Beylikler Dönemi hamamları başlığı altında birlikte ele alınmıştır (Çizelge 6.7).

Çizelge 6.7. Isparta Hamamlarının dönem analizi

		Isparta*	Eğirdir	Yalvaç	Uluborlu	Keçiborlu	Şarkikaraağaç	Gelendost	Gönen	Atabey	Senirkent	Köyler	Toplam
Dönem	Selçuklu	1			5				1				7
	Selçuklu / Beylikler			1			1			1		1	4
	Beylikler	1	6				1	1				1	10
	Osmanlı	4									1		5
	Bilinmiyor	6	3	1	1					2		1	14
	Cumhuriyet				1	1							2
	TOPLAM	12	9	2	7	1	2	1	1	3	1	3	42

Selçuklu ve Beylikler Dönemi Isparta Hamamları

Selçuklu ve Beylikler Dönemi Isparta hamamları, geleneksel hamam mimarisinin soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık ve halvet gibi ana mekânlarından oluşmaktadır. Bazı hamamlarda soyunmalık birimi neredeyse yok olmuştur. Uluborlu Baltabey ve Karabey, Eğirdir Barla Göçeri İbrahim Paşa, Gökçe (Beydere) Hamamları buna örnek gösterilebilir.

Isparta ve çevresindeki Selçuklu ve Beylikler Dönemlerine ait hamamların hepsi “tek hamam” plan tipindedir. Isparta ve ilçelerinde Selçuklu ve Beylikler Dönemine ait “üç eyvanlı - iki köşe hücreli” (1.tip) plan tipine sahip 3 adet, “ılık-ılık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan” (6.tip) plan tipine sahip 3 adet ve “ortası kubbeli, enine sıcaklıklı - çift halvetli” (5.tip) plan tipine sahip 7 adet hamam vardır. Uluborlu Baltabey, Atabey Belediye ve Eğirdir Dünder Bey Hamamları “üç eyvanlı - iki köşe hücreli” plan tipine sahip hamamlardır. Uluborlu Karabey, Yalvaç, Eğirdir Barla Göçeri İbrahim Paşa, Gökçe (Beydere) Köyü, Büyükgökçeli Köyü, Eğirdir Yeşil Ada ve Gelendost Avşar Köyü Hamamları ise “ortası kubbeli enine sıcaklıklı, çift halvetli” plan tipindeki hamamlardır. Aliköy Köyü Hamamı “ılık-ılık-sıcaklık ve halveti eş odalar halinde olan” eşit sıcaklıklı plan tipindeki hamamdır. Gönen ve Eğirdir Barla Çarşıgiri Paşa hamamları bu plan tipine kısmen uymakta olduğu için bu plan çeşidine dahil edilmiştir (Çizelge 6.8).

Geleneksel hamam mimarisinin içe dönük, dışa kapalı (sağır) cephe karakteri Isparta ve çevresindeki Selçuklu ve Hamitoğulları Beyliği Dönemlerine ait hamamlarda da görülmektedir. Aydınlatma genel olarak örtü sisteminden sağlanmış, soyunmalık biriminde yer alan bir kaç pencere haricinde cephe açıklığına rastlanılmamıştır. Kapılar genellikle içerideki ısıyı hapsetmek için küçük, dar ve alçaktır (Çizelge 6.8).

Selçuklu ve Hamitoğulları Beyliği Dönemlerine ait Isparta hamamlarının inşasında moloz taş, kesme taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Moloz taş beden duvarlarını inşa etmek için düzenli (sıralı) ya da düzensiz formda kullanılmıştır. Kesme taş cephelerin köşelerinde, ocak kemeri, kapı ve pencere lentolarında kullanılmıştır. Tuğla çoğunlukla kemerlerde, kubbe, tonoz gibi örtü sistemi elemanlarında, bazen de cephelerde kullanılmıştır. Bu hamamlarda devşirme malzeme kullanımı da dikkati çekmektedir. Devşirme malzemeler cephede, iç mekanda, havuz fıskiyesi, kurnalarda ya da oturma sekisinde görülebilmektedir. Örneğin, Barla Çarşıgiri Hamamı’nın halvetinde yer alan kurnalar devşirme sütun başlıklarının içinin oyulmasıyla biçimlendirilmiştir.

Gelendost Avşar Köyü Hamamı'nın sıcaklık bölümünde yer alan oturma sekisi de devşirme malzemeden yapılmıştır (Çizelge 6.8).

Selçuklu ve Hamitoğulları Beyliği Dönemlerine ait Isparta hamamlarının örtü sistemini genel olarak kubbe, beşik tonoz, sivri tonoz ve kırma çatı oluşturmaktadır. Bu dönem hamamlarının ılıklik, sıcaklık ve halvet bölümleri genellikle kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Uluborlu Baltabey Hamamı gibi bazı hamamlarda ortası kubbeli enine sıcaklıklarda kubbe kenarında iki adet tonoz vardır. Bu plan tipine sahip hamamlarda ılıklik bölümleri genellikle dikdörtgen planlı ve beşik ya da sivri tonoz ile örtülüdür. Soyunmalık birimleri ise genellikle ahşap strüktürlü, dikdörtgen formulu ve kırma çatı ile örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı olarak tromp, pandantif ve Türk üçgeni kullanılmıştır. Geçiş elemanlarında kirpi süsleme gibi çeşitli işçilikler göze çarpmaktadır (Çizelge 6.8).

Osmanlı Dönemi Isparta Hamamları

Osmanlı Dönemi Isparta hamamları, geleneksel hamam mimarisinin soyunmalık, ılıklik, sıcaklık ve halvet gibi ana mekânlarından oluşmaktadır. Bazı hamamlarda soyunmalık birimi yeniden inşa edilmiştir. Bey, Karaağaç ve Cumhuriyet Hamamlarının soyunmalık bölümleri buna örnek gösterilebilir. Bu hamamlarda tuvalet, tıraşlık gibi ara birimler bazı örneklerde soyunmalık bölümü içerisinde, bazılarında ise ılıklik bölümü içerisinde tasarlanmıştır (Çizelge 6.8).

Osmanlı Dönemi Isparta hamamlarının üç tanesi "çifte hamam", diğerleri "tek hamam" plan tipine sahiptir. Dalboyunoğlu, Senirkent, Cumhuriyet hamamları çifte hamamdır. Tek hamam plan tipinde olan hamamlardan sadece Bey Hamamı bugün erkeklere hizmet vermektedir (Çizelge 6.8).

Isparta ve ilçelerinde Osmanlı Dönemine ait "üç eyvanlı - iki köşe hücreli" plan tipine (1.Tip) sahip bir adet ve "haçvari dört eyvanlı- köşe halvetli" (1.Tip) dört adet hamam vardır. Isparta Bey, Dalboyunoğlu, Senirkent ve Cumhuriyet

Hamamı özgün plan düzenlerine göre “haçvari dört eyvanlı- köşe halvetli” plan tipine sahip hamamlardır. Isparta Karaağaç Hamamı ise “üç eyvanlı - iki köşe hücreli” plan tipine sahiptir. Osmanlı Döneminde inşa edilen Isparta hamamlarının daha çok “haçvari dört eyvanlı- köşe halvetli” sıcaklığa sahip plan tipinde inşa edildiği görülmektedir (Çizelge 6.8).

Geleneksel hamam mimarisinin içe dönük, dışa kapalı cephe karakteri Isparta ve çevresindeki Osmanlı Dönemi hamamlarında da görülmektedir. Bu dönemde inşa edilen hamamların genellikle soyunmalık bölümlerinin yenilendiği ya da çok fazla müdahaleye uğradığı tespit edilmiştir.

Hamamların özgün kısımlarına ait cepheleri genellikle düzenli / düzensiz sıralı moloz taş örgüsüne sahiptir. Köşe bitişlerinde ve cephe açıklıklarında yer yer düzgün kesme taş da kullanılmaktadır. Karaağaç, Senirkent ve Cumhuriyet Hamamlarının özgün kısımlarına ait cepheleri sıvanmıştır. Bu döneme ait hamamların cephe karakteri en net şekilde Dalboyunoğlu Hamamı’ndan anlaşılmaktadır (Çizelge 6.8).

Osmanlı Dönemlerine ait Isparta hamamlarının inşasında moloz taş, kesme taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Moloz taş beden duvarlarını inşa etmek için düzenli (sıralı) ya da düzensiz formda kullanılmıştır. Kesme taş cephelerin köşelerinde, ocak kemeri, kapı ve pencere lentolarında kullanılmıştır. Tuğla kemerlerde, kubbe, tonoz gibi örtü sistemi elemanlarında kullanılmıştır (Çizelge 6.8).

Osmanlı Dönemi Isparta hamamlarının örtü sistemini genel olarak kubbe, beşik tonoz, sivri tonoz ve kırma çatı oluşturmaktadır. Bu dönem hamamlarının ılık, sıcaklık ve halvet bölümleri genellikle kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. Dalboyunoğlu ve Senirkent Hamamlarının dikdörtgen planlı ılık bölümlerinin ortası kubbeli yanları ise tonozludur. Bazı hamamlara ait ara bölümlerde ve eyvanlarda manastır tonozu dikkati çekmektedir. Soyunmalık birimleri özgün mimarisine göre genellikle dikdörtgen formlu ve kırma çatı ile örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı olarak tromp, pandantif ve Türk üçgeni kullanılmıştır.

Geçiş elemanlarında kirpi süsleme gibi çeşitli işçilikler göze çarpmaktadır (Çizelge 6.8).

Cumhuriyet Dönemi Isparta Hamamları

Isparta’da Cumhuriyet Dönemine ait sadece iki tane geleneksel Isparta hamamı vardır (Çizelge 6.8). Cumhuriyet Dönemi hamamları geleneksel Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi hamamlarından daha sade bir yapıya sahiptir. Bu dönem hamamları da geleneksel hamam mimarisinin soyunmalık, ılıkılık ve sıcaklık gibi ana mekânlarına sahiptir. ılıkılık bölümü tıraşlık, tuvalet gibi ara birimler vardır (Çizelge 6.8).

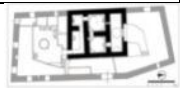
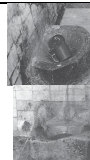
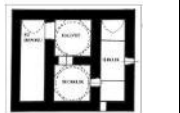
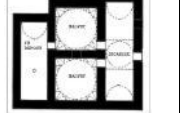
Cumhuriyet Dönemi Isparta hamamlarının belirli bir plan tipi yoktur. Keçiborlu Hamamı bölücü elemanlarla oluşturulan halvetlerden meydana gelmiş tek bir sıcaklık mekanına sahipken, Uluborlu Belediye Hamamı “haçvari dört eyvanlı-köşe halvetli” plan tipine (1.Tip) sahiptir. Bu dönem hamamları “tek hamam” olarak tasarlanmıştır (Çizelge 6.8).

Bu dönem hamamları önceki dönem hamamları gibi içe dönük ve sağır cephe karakterine sahiptir. Bu hamamlarda iki katlı olan soyunmalık mekanı cephede baskın kütlelerdir. Bu kütlelerde iki sıra pencere vardır. Diğer bölümlerde aydınlatma genel olarak örtü sisteminden sağlanmıştır (Çizelge 6.8).

Bu döneme ait Isparta hamamlarının inşasında önceki dönemlere ait hamamlardan farklı olarak beton malzeme kullanımı dikkati çekmektedir. Cumhuriyet Dönemi Isparta hamamlarının örtü sisteminde kubbe, beşik tonoz, sivri tonoz ve kırma çatı görülmektedir. Bu hamamların sıcaklık ve halvet bölümleri genellikle kare planlı ve kubbe ile örtülüdür. ılıkılık bölümleri tonoz ile örtülüdür. Soyunmalık birimleri ise genellikle betonarme strüktüre sahip, dikdörtgen formlu, kırma çatı ile örtülüdür. (Çizelge 6.8).

Çizelge 6.8. Isparta Hamamlarının mimari analizi

	ADI	PLAN TİPİ	KUL. TİPİ	MİMARİ PLAN	CEPHE KARAKTERİ	MALZEME	DEVŞİRME MALZEME	ÜST ÖRTÜ VE AYDINLATMA SİSTEMİ			YAPISAL ELEMANLAR				
								KUBBE	TONOZ	GEÇİŞ ÖĞE.	KÜLHAN	KAPI	KURNA	ŞADIRVAN	GÖBEK TAŞI
ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ	Uluborlu Baltabey Hamamı	Tip 1-b	Tek			Moloz taş, kesme taş tuğla	-				-		-		Yıkılmış.
	Gönen Hamamı	Tip 6	Tek			Moloz taş, kesme taş, tuğla, ahşap	-							-	Yok
	Uluborlu Karabey Hamamı	Tip 5	Tek			Moloz taş, kesme taş, tuğla	-	-			-	 (Doğan, 2008)	-	-	Yok
KEŞİN OLARAK BİLİNMEKTEDİR (SELÇUKLU / BEYLİKLER)	Yalvaç Eski Hamam	Tip 5	Tek			Moloz taş, düzgün kesme taş, tuğla, kerpiç	 (Doğan, 2008)							-	
	Aliköy Köyü Hamamı	Tip 6	Tek			Moloz taş	-		-		-			-	Yok
	Atabey Belediye Hamamı	Tip 1-b	Tek			Taş	-				-			-	Özgün göbek taşı yok

BEYLİKLER DÖNEMİ	Eğirdir Dündar Bey Hamamı	Tip 1-b	Tek			Moloz taş, tuğla	 (Doğan, 2008)						 (Doğan, 2008)	 (Doğan, 2008)	Yok
	Büyükgöçmeli Hamamı (Büyük Findos Hamamı)	Tip 5	Tek			Moloz taş kesme taş	 (Doğan, 2008)	-	-			 (Doğan, 2008)	 (Doğan, 2008)		Yok
	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	Tip 5	Tek			Moloz taş, düzgün yonu taş, tuğla								-	Yok
	Gökçe (Beydere) Köyü Hamamı	Tip 5	Tek			Moloz taş, kesme taş, tuğla				-	-		-	-	Yok
	Eğirdir - Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı	Tip 5	Tek			Moloz taş, kesme taş tuğla	-	-	 (Doğan, 2008)	-	-	-	-	-	Yok
	Eğirdir - Barla Çarşıgiri (Paşa) Hamamı	Tip 6	Tek			Moloz ve kesme taş, tuğla, ahşap									Yok
	Gelendost Aşar (Aşar) Köyü Hamamı	Tip 5	Tek			Moloz taş, tuğla								-	Yok

OSMANLI DÖN.	Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü İlçesi	-	Tek			Moloz taş, kesme taş	 (Doğan, 2008)	-	-	-	Doğal Isıtma		-	-	Yok
	Isparta Bey Hamamı	Tip 1-a	Tek			Moloz taş, kesme taş, tuğla, betonarme	-								
	Isparta Dalboyunoğlu Hamamı	Tip 1-a	Çifte			Moloz taş, kesme taş, tuğla	-								
	Isparta Karaağaç Hamamı	Tip 1-b	Tek			Moloz taş, kesme taş, tuğla, betonarme	-								
	Senirkent Hamamı	Tip 1-b (erkekler)	Çifte			Moloz taş, kesme taş, tuğla, betonarme	-				-				
	Isparta Cumhuriyet Hamamı	Tip 1-b (özellikle)	Çifte			Moloz taş, kesme taş, tuğla betonarme Taş kaplama					-				

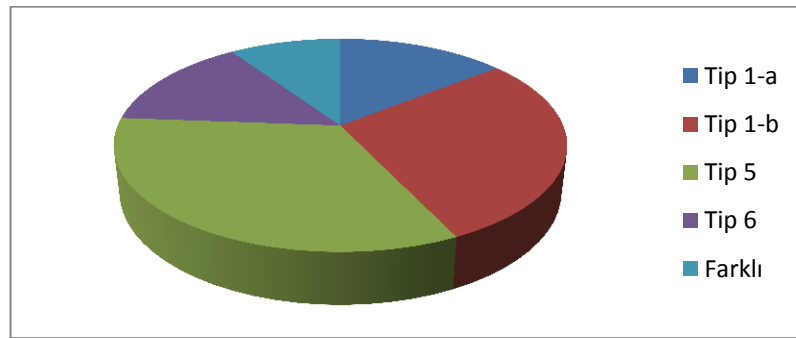
CUMHURİYET DÖN.	Keçiörlü Hamamı	-	Tek			Moloz taş, Tuğla, Betonarme	-				-				
	Uluborlu Belediye Hamamı	Tip 1-a	Tek			Moloz taş, Tuğla, Betonarme	-				-				

Geleneksel Isparta hamamlarının bütününe bakıldığında çoğunlukla “ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli” plan tipinde (Tip 5) hamamların inşa edildiği tespit edilmiştir. Bu plan tipi sadece Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde görülmektedir (Şekil 6.119).

“Dört eyvanlı ve köşe hücreli (köşe halvetli)” plan tipinde (Tip 1-a) 3 adet, “üç eyvanlı ve iki köşe halvetli” plan tipinde (Tip 1-b) 6 adet hamam inşa edilmiştir. Özellikle dört halvetli plan tipinin daha çok Osmanlı sonrasında ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Şekil 6.119).

“Ilıklık-sıcaklık ve halveti eş olan” plan tipinde (Tip 6) 4 adet hamam inşa edilmiştir. Bu plan tipine sahip hamamlar sadece Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde inşa edilmişlerdir (Şekil 6.119).

Keçiborlu Hamamı ve Aslandoğmuş Köyü Ilıcasının plan şemaları herhangi bir sınıflandırmaya dahil edilememiştir. Isparta ve çevresinde “yıldızvari sıcaklıklı” (Tip 2), “kare bir sıcaklık etrafında sıralanan halvet hücreli” (Tip 3) ve “çok kubbeli sıcaklıklı (Tip 4) plan tiplerine sahip hamamların olmadığı gözlemlenmiştir. Bu da Isparta’nın küçük bir Anadolu kenti olduğunun göstergesidir (Şekil 6.119).

Şekil 6.119. Isparta Hamamlarının plan tipi

6.5. Isparta Hamamlarının Koruma Durumları

Kent merkezinde ve ilçelerde yaşanan farklı dönemlerdeki deprem, yangın, sel gibi felaketler de hamamları etkilemiştir. 4 Ekim 1914 tarihli büyük deprem nedeniyle Isparta'daki sivil ve anıtsal birçok yapı yıkılmıştır (Böcüzade, 1932, s.309) (Çizelge 6.9).

Ayrıca terk ve hatalı müdahalelerle de hamamların günümüze ulaşamamasına ya da ciddi bozulmalara uğramalarına neden olmuştur. Literatür ve arşiv kaynaklarından edinilen bilgilere göre Isparta ve çevresinde toplam 42 hamam vardı. Bu hamamların 17 adeti günümüze büyük ölçüde korunarak ulaşmış; 7 adeti büyük ölçüde tahrip olarak günümüze ulaşmış; 18 adedi ise tamamen yok olmuştur (Çizelge 6.9).

Günümüze büyük ölçüde korunmuş olarak ulaşan 17 hamamın 1 tanesi Selçuklu Dönemine, 6 tanesi Beylikler Dönemine, 3 tanesi Selçuklu - Beylikler Dönemine, 5 tanesi Osmanlı Dönemine ve 2 tanesi Cumhuriyet Dönemine aittir (Çizelge 6.9).

Günümüze büyük ölçüde tahrip olarak ulaşan 7 hamamın 2 tanesi Selçuklu Dönemine, 3 tanesi Beylikler Dönemine aitken, 2 tanesinin dönemi kesin olarak tespit edilememiştir (Çizelge 6.9).

Günümüze ulaşamayan 18 hamamdan sadece 6 tanesinin dönemi bilinmektedir. Bunlardan 4 tanesi Selçuklu Dönemine, 1 tanesi Beylikler Dönemine, 1 tanesi ise Selçuklu - Beylikler Dönemine aittir.

Selçuklu - Beylikler Dönemi'ne ait Isparta hamamlarının sayısının 21 olduğu, ancak bunlardan 15 tanesinin günümüze ulaşabildiği tespit edilmiştir. Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu bilinen hamamların 5 tanesi günümüze ulaşmıştır. Dönemi kesin olarak tespit edilemeyen ve günümüze ulaşamayan 11 hamam vardır. Isparta ve ilçelerinde 2 adet Cumhuriyet Dönemi Hamamı tespit edilmiştir.

Günümüze ulaşan Selçuklu - Beylikler Dönemi hamamlarından sadece Eğirdir Dündar Bey ve Büyükgökçeli Hamamları işlevini sürdürmektedir. Dönemi tespit edilemeyen Atabey Belediyesi Hamamı önemli bozulmalara uğramış, kapatılmış ve terk edilmiştir. Aliköy Köyü Hamamı uzun yıllar kullanılmamış ve bakımsız kalmıştır. Bu hamam günümüzde sadece düğünlerden önce geline, damada ya da sünnet çocuğuna su içirmek için kullanılan bir çeşme haline gelmiştir.

Osmanlı Dönemi'ne ait hamamlar ise diğer hamamlara oranla daha çok kullanılmaktadır. Günümüze ulaşan Osmanlı hamamlarından sadece Senirkent Hamamı kullanılmamaktadır. Cumhuriyet Dönemi yapıları olan Keçiborlu ve Uluborlu Hamamları çok fazla hatalı onarıma maruz kalarak günümüze ulaşmışlar ve hamam olarak işlevlerini sürdürmektedirler.

6.5.1. Bozulma nedenleri

Zeynep Ahunbay (1999) tarafından tarihi yapılarda bozulmaya neden olan etkenler dış ve iç olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Dış etkenler yapının konumu (çukurda, yükselen su kenarı vb.), uzun süreli doğal etkenler (rüzgar, don vb.), doğal afetler (sel, tayfun, toprak kayması, deprem vb.), insan kaynaklı nedenler (terk, kötü kullanım, hatalı onarımlar, yangınlar, savaşlar, vandalizm, bayındırlık etkileri, turizm, hava kirliliği, trafik) olarak bilinmektedir. İç etkenler ise zemin özellikleri, strüktür tasarımındaki hatalar, hatalı malzeme kullanımı, kötü işçilik ve detay kullanımı, kullanılan malzemenin ve yapım tekniğinin niteliğidir.

Dış Nedenler

Çalışma kapsamında ele alınan Isparta hamamlarının daha çok insan kaynaklı yani dış etkenlere bağlı bozulmaya uğradığı tespit edilmiştir. Özellikle bakımsızlık, ihmal, terk, kötü kullanım, hatalı onarımlar ve vandalizm gibi bozulma etkenlerinin neden olduğu anlaşılmıştır. Bazı hamamlarda bayındırlık etkileri (İmar çalışmaları, yol inşaatı, kot yükseltilmesi vb.) ve kasıtlı yıkımların neden olduğu bozulmalar tespit edilmiştir. Örneğin Yeşil Ada Hamamı'nın kuzeyine kurul izniyle 5 katlı bir otel inşa edilmiştir. Ancak bu otel hamamın

özgün külhan sınırına kadar yaklaşmış ve hamama ulaşımı sağlayan Hamam Sokağı çok fazla daraltmıştır.

Birçok hamamda özellikle yeni bölümlerin eklenmesi ya da özgün bölümlerin yıkılması gibi nedenlerle plan şemasının değiştirildiği tespit edilmiştir. Bazı hamamlarda özellikle halvetlerin sauna, şok havuzu, yüzme havuzu vb. farklı fonksiyonlarla kullanılması da hamamlarda bozulmalara neden olmaktadır. Örneğin Isparta Bey ve Karaağaç Hamamlarında halvetler saunaya dönüştürülmüştür. Karaağaç Hamamı'nın ılıklik bölümünde bir yüzme havuzu vardır.

İşlevini sürdüren hamamların ise yanlış ek ve hatalı onarımlara maruz kaldığı görülmektedir. Örneğin Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı restorasyonu sürecinde ılıklik bölümündeki soyunma hücrelerini oluşturan eklerin betonarme olduğu, yapının doğal taş malzemesi ile uyumlu olmadığı, hamama aşırı yükleme yaptığı ve bu nedenle çatlaklara sebep olduğu gözlemlenmiş ve kaldırılmıştır. Büyüköğçeli Hamamı'nın ait özgün kısmın üstüne inşa edilen betonarme kabuk (muhdes) hamama aşırı yükleme yaparak hamamın taşıyıcı sistemini zorlamaktadır. Yalvaç, Gelendost Avşar, Gönen ve Atabey Hamamlarının sıcaklığına sonradan eklenen betonarme bölücü elemanlar, hamamın özgün plan şemasının bozulmasına neden olmuştur. Özgün malzeme ve teknikle onarımın yapılması daha zor ve maliyetli olduğu için, çimento ve beton esaslı malzeme kullanmak mülk sahiplerine daha cazip gelmektedir.

Hamamlarda görülen diğer bir bozulma nedeni hamamlara özgü ısı ve su tesisatlarının değiştirilmesidir. Geleneksel hamamlarda ısıtma sistemi yerine kaloriferli ya da yerden ısıtma sistemi uygulanmaktadır. Bazen de hatalı onarımlarla hamamın tüteklikleri ve bacaları kapatılmaktadır. Bu da hamamların yüksek basınç nedeniyle patlamasına neden olmaktadır. Hamamlarda odun ya da kömür yerine farklı ve zararlı maddelerin yanması da hamamın ısıtma sistemine zarar vermektedir.

Hamamların üst örtüsünü oluşturan kubbe ve tonozlarda yer alan aydınlatma tepecikleri (ışıklıklar) fil gözleri ile kapatılmalıdır. Ancak Isparta ve çevresinde yer alan hamamların büyük bir kısmında fil gözleri kırılmış ya da ışıklıklar uygun olmayan malzemeler ile kapatılmıştır. Bazı hamamlarda ise fil gözleri ile kiremit kaplama arasındaki detaylar çözümlenmemektedir. Bu da üst örtüde akma, çürüme, bitkilenme vb. bozulmalara neden olmaktadır.

Hamamlara sonradan eklenen elektrik tesisatlarının gelişigüzel döşenmesi, yangınlara neden olmaktadır. Ayrıca nemli bir ortama sahip olan hamamlarda elektrik aksamaları korozyon, çürüme, akma vb. bozulmalara neden olmaktadır.

Geleneksel hamamlarda pis su, belirli bir eğime sahip oluklar (dereler) ile sıcaklık, halvetler ve ılıklik bölümleri boyunca tahliye olur ve son olarak tuvalete boşaltılır. Günümüzde bu olukların üstü kapatılmış ya da içleri pis bir şekilde bırakıldığından tesisatta sıkıntı yaşanmaktadır.

Alüminyum, PVC vb. malzemelerden yapılan kapı-pencere doğramaları eklenmekte, çatı ve döşemelerde beton veya seramik kaplama görülmektedir. Çimento esaslı harç kullanımı da yapının özgün malzemesinde çeşitli bozulmalara neden olmaktadır. Hamamlara özgü kurna ve musluklar dönemini yansıtmayan yenileri ile değiştirilmektedir.

Hamamlarda görülen bozulmaların kaynaklarından biri de uzun süreli doğal iklim koşullarıdır. Sürekli yağmur, kar, rüzgâr gibi etkenlere maruz kalan doğal taş ya da tuğladan inşa edilmiş üst örtülerde zamanla aşınan harçlar malzemenin birbirinden ayrılarak çökmesine neden olmaktadır. Zeminden yükselen nem, çatıdan gelen yağışlar, duvarlarda, tavanlarda ve saçaklarda rutubet izlerine ve yosunlaşmaya da neden olmaktadır.

Ayrıca bazı hamamların beden duvarlarında çiçeklenme görülmüştür. Ahşap strüktürlü soyunmalık birimlerinin neredeyse hemen hepsi yıkılmış ya da yok olmuştur. Kaba ahşaptan yapılan kapı ve pencereler uzun süreli hava koşulları ile çürümüştür. Metal bir malzeme olan su tesisatı boruları ve su deposundaki

bakır kazanlar bakımsızlık nedeniyle paslanmışır. Hamamlara özgü kısım olan cehennemlik kanallarındaki od taşından yapılan ayaklar uzun süreli ısı sonucunda erimiştir.

Bugün tarihi yapılar da bozulmalara sebep olan en önemli sebeplerden birisi de halkın bilinçsizliğidir. Özellikle kırsal bölgelerde kalan ve kullanılmayan Isparta hamamları bu tehlike ile karşı karşıyadır. Bu hamamlar depo, ambar, tuvalet, çöp depoları gibi yanlış amaçlar için kullanılmaktadır. Örneğin Gönen Hamamı çevresindeki konut sakinleri tarafından saman deposu ve tuvalet olarak kullanılırken, Eğirdir Yeşil Ada Hamamı çevresindeki restoran ve oteller tarafından çöp deposu olarak kullanılmaktadır.

İç Nedenler

Yapıların kendinden kaynaklı iç etkenlere bağlı bozulmaların daha çok yapının inşasında kullanılan malzemeler ve kötü işçilikten kaynaklı olduğu gözlemlenmiştir. Birçok hamamda soyunmalık bölümü bu nedenle yıkılmışır. Örneğin Yalvaç Hamamı'nın kerpiç ve ahşap malzemeden inşa edilen soyunmalık bölümü günümüze büyük ölçüde tahrip olarak ulaşmıştır.

Bazı hamamlarda özgün kapı ve pencere sistemlerine ait detaylarda kötü işçilik tespit edilmiştir. Kapı ve pencerelerin yapının beden duvarlarına sabitlendiği noktalarda kopmalar gözlemlenmiştir. Bu nedenle bu yapı elemanlarının çoğu günümüze ulaşamamıştır.

Sıcaklık ve halvetlerde duvarların belli bir yüksekliğe kadar mermer kaplı olması, sıvaların sudan korunmasını sağlamak ve sekilerde oturanların duvara yaslanarak ısıdan faydalanmasını sağlamaktadır (Gültekin, 2008). Isparta hamamlarının büyük bir kısmında mermer kaplamaları yetersizdir. Bu da hamamın beden duvarlarına suyun iletilmesine neden olmaktadır.

Hamamların bir kısmında zemin özelliği nedeniyle yaşanan bozulmalar tespit edilmiştir. Barla Göçeri İ. Paşa, Uluborlu Baltabey ve Karabey Hamamlarının zeminlerinde çökmeler tespit edilmiştir.

Çizelge 6.9. Isparta Hamamlarının bozulma nedenleri

No	Hamamın Adı	Dış Nedenler								İç Nedenler			
		Terk	Vandalizm	Kötü kullanım	Bakımsızlık	Hatalı Onarımlar	Bayındırlık Etkileri	Kasıtlı Yıkım	İklim Koşulları	Zemin Özelliği	Str. Tas. Hatalar	Hatalı Malz. Kul.	Kötü İşçilik ve detay
1	Uluborlu Baltabey Hamamı	X	X						X	X	X		X
2	Gönen Hamamı	X	X	X	X				X			X	X
3	Uluborlu Karabey Hamamı	X	X						X	X	X		X
4	Yalvaç Eski Hamam	X	X						X		X	X	X
5	Alıköy Köyü Hamamı	X		X	X	X							X
6	Atabey Belediye Hamamı	X		X	X	X			X			X	X
7	Eğirdir Dünder Bey H.				X	X	X					X	X
8	Büyükgökçeli Hamamı			X	X	X			X		X	X	X
9	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	X	X	X	X	X	X					X	X
10	Eğirdir Burcu Bey Hamamı	X						X	X			X	X
11	Gökçe (Beydere) Köyü H.	X	X	X	X				X			X	X
12	Eğirdir, Barla Göçeri İ. P. H.	x	X	X	X				X	X	X	X	X
13	Eğirdir, Barla Çarşınır P. H.	X	X		X	X			X		X	X	X
14	Gelendost Avşar Hamamı	X		X	X	X			X			X	X
15	Ş. Aslandoğmuş Ilıcısı	X		X	X	X			X			X	X
16	Isparta Bey Hamamı			X	X	X						X	X
17	Isparta Dalboyunoğlu H.			X	X	X							X
18	Isparta Karaağaç Hamamı			X	X	X					X	X	X
19	Senirkent Hamamı	X		X	X	X			X			X	X
20	Isparta Cumhuriyet H.			X		X						X	X
21	Eğirdir Kaleburnu Hamamı	X						X	X			X	X
22	Eğirdir Vezirler Evi Önü H.	X						X	X			X	X
23	Keçiborlu Hamamı			X	X	X					X	X	X
24	Uluborlu Belediye Hamamı			X	X	X			X		X	X	X

Bugün Isparta'da bulunan geleneksel hamamların acilen koruma altına alınması gerekmektedir. Ancak bu yapılar ekonomik yetersizlikler nedeniyle restore edilememekte ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadırlar. Bu yapıların koruma kapsamında yasal statüleri incelenmiştir.

Bu araştırmaya göre, günümüze ulaşan Selçuklu ve Beylikler Dönemi hamamlarının sayısı 15 iken, 10 tanesi tescillenmiştir. Tescilli hamamlardan ise sadece Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı'nın 2012-2014 yılları arasında restorasyon uygulaması yapılmış, Yalvaç Hamamı'nın ise 2008 yılında rölövesi çıkartılarak restorasyon projesi çizilmiş ancak uygulanmamıştır. 15 hamamdan sadece 2 tanesinin restorasyon projesinin çizilmiş olması (2/15 sonucu) bu dönem hamamlarının koruma problemini göstermektedir.

Günümüze ulaşan 5 adet Osmanlı Dönemi hamamından sadece 2 tanesi tescillenmiştir. Tescili olmayan hamamlar hatalı müdahale ve onarımlar nedeniyle birçok bozulmaya uğramıştır. Tescilli hamamlardan Bey Hamamı'nın 2008 yılında restorasyon projesi çizilmiş, ancak uygulanmamıştır. Dalboyunoğlu Hamamı'nın restorasyonu Vakıflar Müdürlüğü tarafından ihaleye çıkarılmıştır.

Dönemi belirlenemeyen hamamlardan Kaleburnu ve Burcu Bey Hamamlarına ait harabeler tescillenmiştir. Cumhuriyet Dönemi hamamlarının ise tescili yoktur. Mimari mirası koruma adına tescili olmayan hamamların korunmuşluk durumları incelenerek, yasal koruma altına alınması gerekmektedir.

Hamamlardaki önemli diğer bir sıkıntı da mülkiyet sorunudur. Isparta ve çevresindeki Selçuklu - Beylikler Dönemi hamamları genellikle vakıflara, belediyelere veya maliye hazinesine aittir. Özel mülkiyette olan hamam yoktur. Osmanlı Dönemi hamamlarının bir kısmı şahıslara aittir. Isparta Bey Hamamı, Isparta Karaağaç Hamamı, Isparta Cumhuriyet Hamamı özel şahıslara ait hamamlardır. Devlet kurumlarına ait hamamlarda kullanma veya restore ettirme çabası daha fazladır. Şahıslara ait hamamlarda ise böyle bir çalışma yoktur. Bey Hamamı dışındaki şahıs hamamlarında hiçbir restorasyon talebi yoktur.

6.5.2. Koruma ve restorasyon önerileri

Belgeleme

Hamam mimarisini özgün nitelikleri ile birlikte korumak için belgeleme en önemli adımdır. Bunun için ise Kültür Varlıklarını Koruma Kurulları tarafından hazırlanan envanter fişleri bulunmaktadır. Ancak mevcut envanter fişleri hamamların korunmasına yönelik verinin toplanmasında yetersiz kalmaktadır. Hamamlara özgü mekanları tek tek ele alan; ısıtma - su - aydınlatma sistemleri gibi teknik detayları içeren bilgiler fişe eklenmelidir. Ayrıca bu hamamların tanıtımı için de gerekli olan ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Bu sayede hem koruma sağlanacak, hem de hamam kültürüne ilgi duyan yerli yabancı birçok turiste tanıtım imkanı sağlanacaktır.

Koruma Önerileri

Isparta hamamlarının günümüzdeki durumlarına ve bozulma çeşitlerine bakıldığında hamamların hem plan düzleminde, hem strüktürel, hem de cephelerde çeşitli bozulmalara maruz kaldığı görülmektedir.

Isparta'da bulunan Selçuklu ve Beylikler Dönemi hamamlarının büyük bir kısmı harabe halde olduğu için, bu yapılarda bütünleme ve sağlamlaştırma uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Uzun süre kullanılmayan hamamlarda ya da beden duvarları sıva kaplı hamamlarda cephe temizliğine gidilmelidir. Dünder Bey, Büyükgökçeli ve Gelendost Avşar Köyü Hamamları gibi yapılarda görülen yanlış ekler yapıya zarar vereceği için hamamlar bu eklerden temizlenmelidir. Ayrıca Gönen ve Yalvaç hamamlarındaki betonarme bölücü elemanlar kaldırılmalı ve yerine hamamın strüktürüne zarar vermeyecek, hafif malzemeden yapılan bölücü elemanlar yerleştirilmelidir (Çizelge 6.10).

Isparta'da bulunan Osmanlı Dönemi hamamlarının büyük bir kısmı günümüze büyük ölçüde korunarak ulaştığı için, bu yapılarda öncelikle muhdeslerden temizleme, yapıya fazla aşırı yükleme yapan bitişik ve niteliksiz yapıları kaldırma, ardından yapıyı çeşitli yöntemlerle sağlamlaştırma yapılmalıdır.

Hatalı onarımlar ve yanlış müdahaleler nedeniyle gerek iç mekanda, gerek cephede bazı duvarlar sıvanmıştır. Bu duvarların soyularak özgün kısmına ulaşılması gerekmektedir. Yapılarda özel süslemelere sahip bezemelerin de temizliği gerekmektedir. Muhdesleri kaldırılan yapıların strüktürüne zarar vermeyecek, hafif ve modern malzemeden ihtiyaç görülen bölümler yerleştirilmelidir (Çizelge 6.10).

Cumhuriyet Dönemi yapıları olan Keçiborlu ve Uluborlu hamamlarının diğer dönem hamamlarından farklı olarak içerisinde beton malzeme kullanımı görülmektedir. Bu durum doğal malzemenin kullanıldığı bölümlerde ayrılmaya neden olabilir. Bu bölümlerde sağlamlaştırma gerekebilir. Taş örgü olan duvarlarda cephe temizliği, iç mekanda ise bezeme temizliğine başvurulmalıdır (Çizelge 6.10).

Arkeolojik alanlardaki koruma çalışmaları çok uzun zaman diliminde bitmektedir. Uzun süren kazı çalışmalarının devamı sırasında, bu alanları turizme kazandırmak amacıyla çeşitli yöntemlerle halka açılmaktadır. Bu yöntemlerden biri de konservasyondur (Ahunbay, 1999). Günümüze Burcu Bey, Eğirdir Kaleburnu ve Eğirdir Vezirler Evi Önü Hamamlarının kalıntıları ulaşmıştır. Bu kalıntılar çağdaş üst örtü sistemleri ile konservasyon altına alınmalıdır (Çizelge 6.10).

Ayrıca hamamların büyük bir kısmında konumsal bozulmalar tespit edilmiştir. Yol kotunun altında kalan ya da çevresindeki yapılar nedeniyle sıkışan hamamların çevre düzenlemesi yapılmalıdır.

Bazı tarihi yapılarda günümüz konfor koşullarından (su, ısıtma ve elektrik tesisatları, otopark vb.) kaynaklanan sorunlarla karşılaşmaktadır. Yapıdaki tesisat değişimi ya da yeni tesisat eklenmesi yapıya zarar vermektedir (Madran, 2005). Günümüzde hamamlarda özgün ısı ve su tesisatları yerine yeni tesisat sistemleri eklenmektedir. Ancak hamamların özgün ısı ve su tesisatlarının kullanılabilir olması durumunda, korunması gerekmektedir. Hamamlarda özellikle yapı içerisinde bir mekana sahip olmayan çay ocakları tesisat ihtiyacını

ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda hamamın soyunmalık bölümü içerisinde su toplama pompasına en yakın noktada ve duvar yüzeyinde gözükmeyecek şekilde uygun tesisat sistemi döşenebilir.

Bazı hamamlarda devşirme malzeme ile yapıların ya da özgün malzemesi ile günümüze ulaşmış kurna, şadırvan, havuz, seki gibi elemanların da konservasyonları yapılmalıdır. Ayrıca bütün hamamlarda görülen aydınlatma boşluklarında olması gereken filgözlerinin yenilenmesi ya da yeniden her göze uygun yapılması gerekmektedir.

Hamamlar, vakıf olarak inşa edildikleri cami, medrese, han, okul gibi yapılar ile birlikte koruma altına alınırsa kent bütünü içerisinde kültürel ve turistik değeri daha yüksek alanlar sağlanacaktır. Bu hamamların kültürel ve turistik amaçlı gezilere zemin hazırlaması için Kültür Müdürlüğü, Belediye gibi yerel kuruluşlar tarafından tanıtıcı broşür ve katalogları basılmalı, gerekli alanlarda tanıtımları yapılmalıdır.

Yeniden işlevlendirme önerileri

Hamamların korunmasında en önemli kararlardan biri de işlevlendirilme durumudur. Hamam mimarisinin yeniden kullanımı için özgün işlevinin devamlılığı ya da yeni işlev verilmesi bulundukları bölgelerdeki ihtiyaç doğrultusunda yapılmalıdır. Isparta hamamlarının hemen hepsi bulundukları yerleşimlerin merkezlerinde konumlanmışlardır. Bu nedenle özgün işlevleri ile kullanılmaları en doğrusu olacaktır.

Venedik Tüzüğü 5. Maddesi'ne göre bir yapının yeniden işlevlendirilmesi için,

- Eski işlevlerini kaybetmesi,
- Günümüz ihtiyaçlarına cevap verememesi,
- Strüktür ve malzeme olarak büyük masraf gerektiren müdahaleler,
- Yeni işlev ile ekonomik getiri olması gerekmektedir (Venedik Tüzüğü, 1964).

Yeni işlev önerisi düşünülen hamamlarda hamamın yapısına zarar vermeyen restorasyon uygulaması yapılmalıdır. Ayrıca ağır ve çok programlı işlevler verilmemelidir. Yapılması düşünülen çağdaş ekler varsa, bu ekler hamamın özgün fonksiyonuna, malzemesine ve formuna zarar vermeden yapılmalıdır.

Geleneksel hamamların özgün mimarilerinde akustik niteliklere sahip olduğu bilinmektedir. Hamamların özgün form ve malzemesinin akustik niteliklerini belirlemektedir. Bu nedenle restorasyon aşamasında hamamların özgün yapım sistemi ve malzemeleri dikkatle incelenmelidir (Tavukçuoğlu vd., 2011). Restorasyonun yanı sıra işlev değişikliği yapılırken akustik nitelikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Örneğin 1566 yılında Erzurum Valisi Emin Paşa tarafından yaptırılan Erzurum Boyahane Hamamı, 1621 yılında İlyas Ağa tarafından hamamın kadınlar bölümü camiye çevrilmiştir (Yılmaz, 2007). Erzurum Boyahane Hamamı'nın cami işlevi için yeterli akustik performansa sahip olduğu bilinmektedir (Şekil 6.120).

Şekil 6.120. Erzurum Boyahane Hamamı ve Camisi

Bugün özgün fonksiyonundan farklı olarak kullanılan Bodrum Kalesi Türk Hamamı buna örnek verilebilir. Bodrum Kale Hamamı 1991 yılından bugüne dek müze olarak kullanılmakta ve hamam gelenekleri ziyaretçilere sergilenmektedir (Alpözen ve Çakıcı, 1991, s.28-32).

Kastamonu Valiliği'nin talebi üzerine Kastamonu Çifte Hamamı'nın "Toplu İstihdam ve Eğitim Merkezi" olarak yeniden işlevlendirilmesi planlanmış ve

yapıya çelik konstrüksüyonlu, kafeterya işlevli bir çağdaş ek yapılmıştır (Eyüpgiller, Altun, Barlık, 2008, s.56-76).

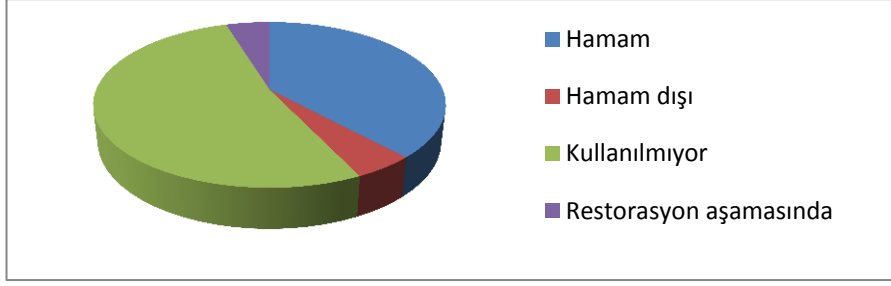

Şekil 6.121. Kastamonu Çifte Hamamı'nın restorasyonu (<http://www.kastamonuturizm.com/kastamonu/cifte-hamam-restorasyonu-h448.html>)

Üsküdar Atik Valide Hamamı'nın restorasyon projesinde hamamın ticaret kompleksine dönüştürülmesi amaçlanmış ancak uygulanmamıştır (Taneri, Kazmaoğlu, 1979, s. 40-42). Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılan Tahtakale Hamamı, 1988-1992 yılları arasında dükkanları, kahvesi, deposu ve servis mekanları ile turistik bir çarşıya dönüştürülmüştür (Kuban, 1994, s.17-22).

Gaziantep'in Şahinbey İlçesinde yer alan Kervanbey Hamamı (1161), mobilya galerisine, ardından depoya son olarak da restorasyon çalışmaları sonucunda kafeye dönüştürülmüştür. Bursa Ördekli Hamamı (1495) Osmangazi Belediyesi tarafından restorasyon altına alınmış, ardından çok amaçlı kültür merkezi olarak işlevlendirilmiştir (Bektaş, 2011).

Geleneksel Isparta hamamlarının işlev durumları incelendiğinde hamamların büyük bir kısmının kullanılmadığı tespit edilmiştir. Günümüze sağlam bir şekilde ulaşan hamamlardan 11 tanesi kullanılmamakta, 8 tanesi özgün işlevine devam etmektedir. Bu hamamlardan Büyükgökçeli Hamamı sadece kış aylarında kullanılmaktadır. Aliköy Hamamı türbe olarak kullanılırken, Yalvaç Hamamı restorasyon aşamasındadır (Şekil 6.122).

Şekil 6.122. Isparta Hamamlarının işlev durumları

Selçuklu - Beylikler Dönemi Isparta hamamlarından Uluborlu'da yer alan Baltabey ve Karabey Hamamları dışında diğer bütün hamamların özgün işlevini devam ettirmesi gerektiği ön görülmektedir. Baltabey ve Karabey Hamamları Uluborlu İlçesinin Eski Kasaba denilen yerleşim yerinde olup, bugünkü yerleşim merkezinden çok uzakta kalmıştır. Çevresindeki medrese, camiler, Baltabey Hamam tarihi çeşmeler ve antik kent ile turistik bir kültür alanı oluşturabileceği için, hamama özgün işlevinden farklı, kültürel faaliyetlerin yer aldığı yeni bir işlevin verilebileceği düşünülmektedir. Aliköy Köyü Hamamı'nın da halkın gelenekleri ile ilgili özel durumu nedeniyle, yer aldığı türbe ile birlikte korunması uygun olacaktır (Çizelge 6.10).

Osmanlı Dönemi hamamlarının büyük bir kısmının işlevini sürdürmekte olduğu ve bölge halkı tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu hamamların işlevini sürdürmesi gerektiği ön görülmektedir.

Burcu Bey, Kaleburnu ve Vezirler Evi Önü Hamamlarına ait kalıntılar konservasyon çalışması ile turizme açılmalıdır. Bu harabelerin çağdaş üst örtüler ile korunarak turistik bir kültür alanı oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu üç hamam kalıntısının da Eğirdir İlçesi'nde yer alması turistik bir bölge olan bu yerleşim yeri için diğer tarihi yapılarla birlikte nitelikli bir kültür gezi rotası oluşturabilir.

Cumhuriyet Dönemi hamamları olan Keçiborlu ve Uluborlu Hamamları da günümüzde özgün işlevlerini sürdürmektedir. Bu hamamların da bölge halkının ihtiyacı nedeniyle özgün işlevini devam ettirmeleri yerinde olacaktır.

Çizelge 6.10. Isparta Hamamlarının koruma analizi

Dönem	Adı	Yapım / Kul. Tarihi	Mülkiyet	Tescil Dur.	Fiziksel Durumu	İşlev Durum	Bozulma Durumu					Koruma Önerisi	Bölge İhtiyacı	Kullanım Önerisi
							Plan	Yapısal	Cephe	Üst Örtü	Dekorasyon			
ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ	Uluborlu Baltabey Hamamı	1179	Maliye Hazinesi	Var	Harabe	-	X	X	X	X	-	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Çağdaş ek	Eski Kasaba denilen yerleşim yerinde olup, bugünkü yerleşim merkezinden uzakta kalmıştır. Çevresindeki medrese, camiler, Karabey Hamamı, tarihi çeşmeler ve antik kent ile turistik bir kültür alanı oluşturulabilir.	Kültür merkezi veya Uluborlu Müzesi olarak kullanılabilir.
	Gönen Hamamı	1220-1237	Gönen Belediyesi	Var	Kısmi tahrip olmuş	-	X	X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Bölge halkının ihtiyacı ve cami ile yakınlığı nedeniyle hamamın restore edilmesi ve hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Uluborlu Karabey Hamamı	1240 - 1278	Maliye Hazinesi	Var	Harabe	-	X	X	X	X	-	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Çağdaş ek	Eski Kasaba denilen yerleşim yerinde olup, bugünkü yerleşim merkezinden uzakta kalmıştır. Çevresindeki medrese, camiler, Baltabey Hamamı, tarihi çeşmeler ve antik kent ile turistik bir kültür alanı oluşturulabilir.	Kültür merkezi veya Uluborlu Müzesi olarak kullanılabilir.
KESİN OLARAK BİLİNMEKTEDİR.	Yalvaç Eski Hamam	-	Yalvaç Belediyesi	Var	Kısmi tahrip olmuş (Soyunmalık yıkılmış)	Restore edilmekte	X	X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Zaten bugün restorasyon projesi hazırlanmıştır.
	Aliköy Köyü Hamamı	-	Aliköy Köyü Muht.	Yok	Sağlam	Türbe	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Eklerden temizleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği	Bölge halkının inançları gereği önem arz eden bir yapıdır. Hem türbenin, hem de hamamın halkın arz ve talepleri doğrultusunda restorasyonu gerekmektedir.	Hamamın bölge halkının dini inançları gereği türbe ile birlikte restore edilerek dini bir merkez olarak kullanımı önerilmektedir.

	Atabey Belediye Hamamı	-	Atabey Belediyesi	Yok	Sağlam	-	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Eklerden temizleme, Cephe temizliği	Bölgede yer alan diğer iki hamam yıkılmıştır. Bölgede kalan tek hamam olması ve halkın kullanıma açık bir hamam ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Eğirdir Dünder Bey Hamamı	1307-1308	Eğirdir Belediyesi	Var	Sağlam	Hamam						Restorasyonu tamamlanan hamamın döşeme altından çıkan özgün kurnaları için konservasyon yapılabilir	Restorasyonu tamamlanmıştır.	Hamam olarak kullanılmaktadır.
	Büyükgökçeli Hamamı	1314	Büyükgökçeli Belediyesi	Yok	Sağlam	Hamam (kış ayları)	X	X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Eklerden temizleme, Bezeme temizliği, Çağdaş ek	Özellikle kış aylarında bölge halkının hamamı sıklıkla kullandığı görülmektedir.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	1333	Yeşil Ada Derneği	Var	Kısmi tahrip olmuş (Külhan yıkılmış)	-	X	X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Bütünleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Eklerden temizleme, Çağdaş ek	Yeşil Ada'nın yerleşik halkının büyük kısmı yaşlıdır. Bu hamamı kullanmak istedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca adaya gelen birçok yerli ve yabancı turistin de ilgisini çekmektedir.	Bölge halkının ihtiyacı ve turizm nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Eğirdir Burcu Bey Hamamı	1333		Var	Harabe	-	X	X	X	-	-	Kazı çalışması Konservasyon Çağdaş Ek	Turistik bir ilçe olan Eğirdir'de bulunan hamam kalıntısının korunmaya ve turistik gezi noktası olarak belirlenmesi gerekmektedir.	Çağdaş bir üst örtü ile konservasyonu sağlanarak, turistik bir kültür alanı olarak belirlenebilir.
	Gökçe (Beydere) Köyü Hamamı	14. yy	Gökçe Köyü Muht.	Yok	Harabe	-		X	X	X	-	Sağlamlaştırma, Bütünleme Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Taşıma	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Bölge halkının ihtiyacı ve camiye 70 m. mesafede bulunması nedeniyle hamamın restore edilmesi ve hamam olarak kullanılması önerilmektedir
	Eğirdir - Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı	14. yy	Barla Belediyesi	Yok	Harabe	-		X	X	X	-	Sağlamlaştırma, Bütünleme Cephe temizliği, Çağdaş ek	Barla Kasabasının bugünkü merkezine uzak bir noktada konumlanmıştır. Bu bölgedeki dini turizm nedeniyle bir hamama daha ihtiyaç vardır.	Bölge halkı dini turizmden ekonomik getiri sağladığı için bu yapının da hamam olarak kullanılması, çevresindeki harabe haldeki konutlar ile restore edilmelidir.

OSMANLI DÖNEMİ	Eğirdir - Barla Çarşısı (Paşa) Hamamı	14. yy.	Barla Belediyesi	Var	Sağlam	-		X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Bütünleme Cephe temizliği, Bezeme temizliği	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Bulunduğu konumdaki cami, turistik evler ile geleneksel bir sokak dokusunun parçasıdır. Bölge halkının ihtiyacı ve cami ile yakınlığı nedeniyle hamamın restore edilmesi ve hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Hamam olarak kullanılması yerli turistlerin ilgisini çekecektir.
	Gelendost Avşar (Afşar) Köyü Hamamı	14.-15. yy.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Var	Sağlam	-	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Eklerden temizleme, Cephe temizliği, Bezeme temizliği.	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Bölge halkının ihtiyacı, meydana bakması ve cami ile yakınlığı nedeniyle hamamın restore edilmesi ve hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Ayrıca hamamın bitişiğinde yer alan tarihi konutunda hamam ile bir bütün olarak restorasyonu korumada katkı sağlayacaktır.
	Şarkikaraağaç Aslandoğmuş Köyü İlıcası	14.-15. yy	Aslandoğmuş Köyü Muhtarlığı	Var	Sağlam	-	X	X	X			Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Çağdaş ek	Bölge halkına hem şifa, hem de ekonomik getiri sağlayabileceği düşünülen bu ılıcanın acilen restorasyonu gerekmektedir.	Ilıca olarak kullanılması ve şifalı suyunun ve balıklarının önemi üzerine tanıtımının yapılması önerilmektedir.
	Isparta Bey Hamamı	1429	Osman Nuri Hamamcıoğlu	Var	Sağlam	-	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Eklerden temizleme, Çağdaş ek	Isparta'nın tarihi kent merkezinde olması ve sadece erkeklere yönelik olması nedeniyle çok tercih edilmektedir. Gerek askerler, gerek yerli yabancı turistlerin ilgisini çekmekte ve kullanılmaktadır.	Bölge halkının ihtiyacı ve turizm nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Yakınında yer alan Ulu Cami ve çevresini oluşturan peyzaj alanı ile birlikte restorasyonu turizm için verimli bir kültür alanı oluşturacaktır.

	Isparta Dalboyunoğlu Hamamı	1689	Vakıflar Genel Müdürlüğü	Var	Sağlam	Hamam	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Çevresindeki fazla yük yapan binaları kaldırma.	Isparta'nın tarihi kent merkezinde olması nedeniyle çok tercih edilmektedir. Gerek askerler, gerek yerli yabancı turistlerin ilgisini çekmekte ve kullanılmaktadır.	Bölge halkının ihtiyacı ve turizm nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir. İçinde bulunduğu, tarihi konutları sokakları ve meydanı kapsayan doku ile birlikte restorasyonu turizm için verimli bir kültür alanı oluşturacaktır.
	Isparta Karaağaç Hamamı	1722	Yaşar Can	Yok	Sağlam (Soyunmalık kısmı yeniden inşa edilmiş)	Hamam	X	X	X	X	X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Eklerden temizleme, Çağdaş ek	Isparta'nın eski mahallelerinden biri olan Karaağaç'ta özellikle yaşlı kesimin tercih ettiği hamama gelinler ve askerler de	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Ayrıca hamamın yakınında yer alan Cumhuriyet Dönemi mirası olduğu bilinen cami ile birlikte korunması daha iyi olur
	Senirkent Hamamı	1888-1901	Senirkent Belediyesi	Yok	Sağlam	-	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Eklerden temizleme.	Bölge halkı için hamam ihtiyacı vardır.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir. Bu hamamın karşısında yer alan cami ve meydan ile bir bütün olarak korunması ve halka ait meydan kahvesi ile birlikte düşünülmesi daha olumlu sonuç verecektir.
	Isparta Cumhuriyet Hamamı	1897	Zeki İZCİ	Yok	Sağlam (Soyunmalık kısmı yeniden inşa edilmiş)	Hamam	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği, Eklerden temizleme. Çağdaş Ek	Yer aldığı bölgede çok tercih edilen bu hamamın restorasyonu gerekmektedir.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Eğirdir Kaleburnu Hamamı	-	Eğirdir Belediyesi	Var	Harabe	-	X	X	X	-	-	Kazi çalışması Konservasyon Çağdaş Ek	Turistik bir ilçe olan Eğirdir'de bulunan hamam kalıntısının korunmaya ve turistik gezi noktası olarak belirlenmesi gerekmektedir.	Çağdaş bir üst örtü ile konservasyonu sağlanarak, turistik bir kültür alanı olarak belirlenebilir.
BİLİNİYOR	Eğirdir Vezirler Evi Önü H.	-	Eğirdir Belediyesi	Yok	Harabe	-	X	X	X	-	-	Kazi çalışması Konservasyon Çağdaş Ek	Hamam kalıntısının korunmaya alınması ve turistik bir gezi noktası olarak belirlenmesi gerekmektedir.	Çağdaş bir üst örtü ile konservasyonu sağlanarak, turistik bir kültür alanı olarak belirlenebilir.

CUMHURİYET DÖN.	Keçiborlu Hamamı	1953	Keçiborlu Belediyesi	Yok	Sağlam (Çok fazla müdahaleye uğramış).	Hamam	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği. Ek yüklerin kaldırılması	İlçede yer alan tek hamamdır. Hamam olarak kullanılmaktadır. Ancak mimari niteliği oldukça bozulmuştur.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle restore edilerek hamam olarak kullanılması önerilmektedir.
	Uluborlu Belediye Hamamı	1962	Uluborlu Belediyesi	Yok	Sağlam (Çok fazla müdahaleye uğramış).	Hamam	X	X	X		X	Sağlamlaştırma, Cephe temizliği, Bezeme temizliği. Ek yüklerin kaldırılması	İlçede kullanılan ve yeni kent merkezinde yer alan tek hamamdır. Hamam olarak kullanılmaktadır. Ancak mimari niteliği oldukça bozulmuştur.	Bölge halkının ihtiyacı nedeniyle restore edilerek hamam olarak kullanılması önerilmektedir.

6.5.3. Genel değerlendirme

Çalışmanın sonucunda Isparta ve ilçelerinde 42 adet hamamın varlığı tespit edilmiştir. Bu hamamlardan ancak 24 ü büyük ölçüde korunmuş ya da büyük ölçüde tahribata uğramış ya da harabe halde günümüze ulaştığı saptanmıştır. 24 hamamın ise 14 tanesi tescillenmiştir. Tescilli hamamların 4 tanesinin restorasyon projesi hazırlanmış, sadece Eğirdir DüNDAR Bey Hamamı'nın restorasyon uygulaması bitmiştir. 42 hamamdan sadece 4 tanesinin korunma çabası oldukça büyük bir kaybı gözler önüne sermektedir. Henüz tescili olmayan hamamlar yıkılma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Tescili olan hamamların da önemli yapısal bozulmalara uğradığı gözlemlenmiştir.

Bu nedenle bu hamamlardan tescili olmayan hamamların yasal koruma altına alınması gerekmektedir. Tescilleri için gerekli olan envanter fişlerinin hazırlanmasında hamamlara özgü ısı, su ve aydınlatma sistemlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Hamamların korunması yerel ve genel yönetimler tarafından yapılmalıdır. Özel hamamların korunması için de hamamların sahipleri tarafından Kültür Bakanlığı'na verilen desteklere başvurulmalıdır. Yerel yönetimler bu konuda devlet tarafından ödeneklerle teşvik edilmelidir. Maddi kaynak araştırması ve çeşitli kurum ve kuruluşların desteği ile restorasyon uygulamaları başlatılmalıdır. Akabinde bu hamamların koruma kapsamında ayrıntılı belgeleme, koruma önerileri geliştirme ve yeniden kullanım çalışmaları yapılmalıdır.

Ayrıca yöre halkına hamam kültürü ve geleneğini tanıtan ve koruma bilincini artıran seminer ve konferanslar düzenlenmelidir. Bu etkinlikler halkın hamamları sahiplenmesine ve kamuoyunun desteğinin sağlanmasına zemin hazırlayacaktır.

Yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı olan hamam mimarisi, hem kültürel - tarihi değeri bakımından hem de turistik önemi açısından kente katkı sağlayacak

önemli yapılardır. Bu nedenle restorasyon uygulamalarının yanı sıra, Isparta hamam mimarisini, geleneğini ve kültürünü anlatan yayınlar yapılarak, yerli ve yabancı turistlere tanıtım yapılmalıdır.

7. EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI' NIN TARİHİ VE MİMARİ GELİŞİMİ

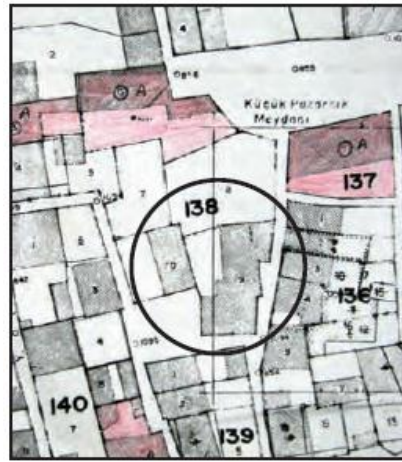
7.1. Konumu

Yeşil Ada Hamamı, Eğirdir İlçesinin Yeşil Ada Mahallesinde yer almaktadır. 7. Sokağın devamı olan ve Bestelciler olarak bilinen Küçük Pazarcık Meydanı'na açılan Hamam Sokağı üzerinde yer almaktadır. Yeşil Ada (Nis) bütünüyle sit alanı ilan edilmiştir. Yeşil Ada Hamamı da geleneksel Türk kentinin organik ve dar sokaklarını yansıtan bu sit alanının içinde konumlanmıştır (Şekil 7.1).

Şekil 7.1. Yeşil Ada Hamamı'nın hava fotoğrafları (Kaynak: Google Earth, 2011)

Hamam Yeşil Ada Mahallesinin 138 nolu ada, 9 nolu köşe parselinde yer almaktadır. Yeşil Ada Hamamı kuzeyden güneye eğimli olarak giden bir parsel üzerinde yer almaktadır. Hamam yaklaşık 145 m²lik bir alana oturmaktadır. Hamamın kuzeybatısında yaklaşık 132 m²lik bir bahçesi vardır (Şekil 7.2).

Şekil 7.2. Yeşil Ada Hamamı'nın konumu (Kaynak: Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.331)

Ada'da mübadele öncesinde birlikte yaşayan Rumlara ve Türklere ait iki ayrı bölge vardır. Yeşil Ada Hamamı da Türklere ait olan bölgede konumlanmıştır. Bu nedenle çevresinde Türklere ait geleneksel konutlar vardır (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi).

Hamamın çevresinde, geleneksel konutların yanı sıra, yeni yapılar da inşa edilmiştir. Kuzeyinde Mercı Otel; kuzeybatısında Mehmet Efendi'ye (Adalı) ait eski misafirhanenin (köşk) yer aldığı parsel; batısında Eğirdir Belediyesi'ne ait boş bir parsel; doğusunda Hamam Sokak; güneyinde ise 7. Sokak vardır. Sokaklar 2013 yılında Yeşil Ada Muhtarlığı tarafından kilit taşı ile kaplanmıştır (Şekil 7.3) (Şekil 7.4).

Şekil 7.3. Yeşil Ada Hamamı'nın batısında yer alan belediyeye ait olan ve eski misafirhanenin bulunduğu alan

Şekil 7.4. Yeşil Ada Hamamı ve Mercı Otel'in 7 nolu sokaktan görünümü

Vaziyet planı

Hamam ait bahçe sınırları belirgin bir şekilde ayrılmamış ve oldukça bakımsız kalmıştır. Yeşil Ada Hamamı'na ait bahçe içerisinde bir su kuyusu vardır. Hamamın bugünkü giriş kapısının kuzeydoğusunda yer alan ahşap malzemeden inşa edilen depo, su kuyusunun tulumbasını koymak amacıyla yapılmış bir muhdestir. Özgün plan düzenine göre hamamın kuzeyinde yer alan taş duvarlı külhan bölümü bugün yoktur. Çevredeki inşaat atıklarının buraya dklmesi nedeniyle oldukça tahrip olmuş bir haldedir (şekil 7.5) (şekil 7.6).

şekil 7.5. Yeşil Ada Hamamı'nın doğusundaki, Eysan Akılveren'e ait konuttan hamamın görüntüsü (Soyunmalık ve halvet bölümlerine ait st örtü sistemi)

şekil 7.6. Yeşil Ada Hamamı'nın Mercı Otel'den görünümü

Özgün vaziyet planına göre hamamın bahçesine, Eğirdir Belediyesi'ne ait parsel üzerinden girilmektedir. Hamamın bahçe kapısı, eski misafirhaneye ait duvarın

güneydoğu köşesi ile hamamın soyunmalık bölümünün kuzeybatı köşesi arasında birleşen ahşap bir kapıdır. Ancak günümüze ulaşamamıştır. İzleri mevcuttur.

7.2. Tarihi Gelişimi ve Yasal Durumu

Eğirdir Yeşil Ada Turizm Cemiyeti'ni kuran, hamamın onarımında taş ustası olarak çalışmış Hüseyin Gökdal (1932) hamamın 1952 onarımına kadar kullanıldığını, Eğirdir yarımadasından Yeşil Ada'ya kayıklarla gelenlerin bu hamamda yıkandıklarını belirtmiştir (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi, 2013). Yeşil Ada Hamamı'nın yapım tarihi ve banisi bilinmemektedir. Hamam ile ilgili arşiv ve literatür bilgileri oldukça sınırlıdır.

1333 yılında Eğirdir'i ziyaret eden İbni Batuta Eğirdir hakkındaki yazısında, yarımada üzerindeki mahallelerde üç hamam, Yazla Mahallesinde kullanılmayan bir hamam, Nis Adasında ise bir hamam bulunduğunu belirtmiştir. (Karçınzade, 2005, s. 49-51, 65, 66). Adada yer alan tek hamam Yeşil Ada Hamamı'dır. Bu nedenle Yeşil Ada Hamamı'nın Beylikler Döneminde var olduğu anlaşılmaktadır.

Böcüzade'nin Isparta Tarihi adlı kitabında, 1821 (H.1237) yılında köşklü ve bahçeli olan Yeşil Ada "Gülistan" olarak adlandırılmıştır. Isparta' da ölen kadı Şeyh Mehmet Tevfik Efendi, 1821 (H.1237) yılında dayısı ile birlikte İbradı' ya giderken Eğirdir'e uğradıklarını ve Eğirdir mütesellimi Yılanlıoğlu Şeyh Ali Ağa'nın Yeşil Ada' da kendilerine bir ziyafet verdiğini; o dönemde adada bir köşk, hamam, bahçe ve diğer müstemilatının mükemmel olduğu bir yere geldiklerini belirtmiştir (Böcüzade, 1932, s.61; Veziroğlu, 2005, s.47). Bu bilgede sözü edilen köşk hamamın kuzeybatısındaki alanda yer almaktaydı. Ancak bu köşk (eski misafirhane) günümüze ulaşamamıştır (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi, 2013). Isparta Kültür Envanterinde yer alan Yeşil Ada Hamamı'na ait envantere göre, hamam 19. yüzyıl yapısıdır (Isparta Kültür Envanteri, 2009, c.1, s.331).

Hamam, "ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli" olan plan tipine (5. tip) sahiptir. Bu plan tipine sahip hamamların genellikle Selçuklu veya Beylikler

Dönemine ait olduğu tespit edilmiştir. Bu dönem hamamlarının diğer bir özelliği de “tek hamam” tipinde olmalarıdır.

Hamamda Yapılan Onarımlar

Hamamın 1952 – 1953 yılları arasında onarımı yapıldığı için sadece 1952 yazılı onarım kitabesi hamamın sıcaklığının kuzey duvarında asılıdır (Şekil 7.7).

Şekil 7.7. Yeşil Ada Hamamı’nın 1952 tarihli onarım kitabesi

1952 yılında yapılan onarımda hamamın soyunmalık bölümü, eski soyunmalığın sınırlarına göre yine taştan inşa edilmiştir. Ancak eskiden horasan harçlı olan taş duvar, 1952 yılında çimento harç ile inşa edilmiştir. Hamamın ana giriş kapısı da, soyunmalık ile birlikte yeniden yapılmıştır. Ancak günümüzde bu kapı yok olmuştur. Bu ahşap kapının aynısı, aynı dülgere tarafından Hüseyin Gökdağ’ın (1932) evine yapılmıştır. Sonradan inşa edilen soyunmalığın çatı strüktürü beton hatıl üzerine eklenmiştir. Soyunmalığın girişinde bugünkü muhdes merdiven yerine taş merdiven vardı (Hüseyin Gökdağ sözlü arşivi, 2013).

Hamamın özgün soyunmalığına ait pencereler bugünkü ölçülerinden daha küçüktür. Bu pencereler hamamın çevresinde yer alan konutlara ait pencere ölçülerinde ve formundaydı. Bu ahşap pencerelerde demirden kafes ve lokmalar vardı. Çünkü adadaki ahşap işçiliği aynı dülgere tarafından yapılmaktaydı (Hüseyin Gökdağ sözlü arşivi, 2013).

Tahrip olan ılıklik bölümü bu onarım sırasında tamamen kaldırılmıştır. ılıklik bölümü dikdörtgen planlı, tonoz örtülüydü. Bugün duvarda izleri mevcuttur.

Ilıklık bölümü kaldırılınca tıraşlık ve tuvalet kısımları soyunmalık bölümü içerisinde kalmıştır. Tıraşlık kısmı da soyunmalık ile birlikte özgün sınırlarında yeniden inşa edilmiştir. Ancak kemer kısmında tuğla yerine taş kullanılmıştır (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi, 2013).

Bu onarımda hamamın girişine ahşap bir depo eklenmiştir. Bu depo su kuyusunun tulumbasını koymak amacıyla yapılmıştır (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi, 2013).

Hamamın özgün plan şemasına göre, kuzey cephede taş duvarlı, ahşap çatı strüktürlü bir külhan bölümü vardı. Günümüzde tamamen yıkılmış olan külhanın üzerine inşaat molozları atılmıştır.

Hamamın özgün vaziyet planına göre hamamın bahçe giriş kapısı, soyunmalığın kuzeybatı köşesi ile eski misafirhanenin güneydoğu köşesini birleştiren ahşap bir giriş kapısı vardı. Bu kapının izi misafirhaneye ait duvarda mevcuttur.

Hamamın kuzeyinde yer alan su kuyusu 1952 onarımında betonla kaplanmıştır. Ancak bu kuyu özgün haline göre, taştan yapılmış, kare çerçeve içerisinde yuvarlak formu bir kuyudur. Bu kuyudan tulumba ile gölden su çekilirdi. Günümüzde bu kuyunun tulumbası paslanmış ve hamamın içine atılmıştır (Hüseyin Gökdal sözlü arşivi, 2013).

Hamamın bilinen işletmecileri sırasıyla İbrahim Şenel, adı bilinmeyen Gelendost Avşarlı bir bayan ve son olarak Muslahattin Coşar' dı (Hüseyin Gökdal ve Muazzez Hoban sözlü arşivi, 2013).

Hamam en son Avşarlı (Gelendost)'dan gelin gelen bir kadın tarafından işletilmiştir. Hamam en son gelin hamamı olarak kullanılmıştır (Eysan Akılveren sözlü arşivi, 2013).

Yeşil Ada'nın en yaşlı sakinlerinden Makbule Ataalkın'a (1915) göre, hamam Türkler tarafından kullanılmaktaydı. Ancak hamamın inşasında, Yeşil Ada'nın

Poyraz adı verilen kuzey kesiminde yaşayan Rumlar da çalışmıştır. Dölgerlik yapan Rumlar adadaki birçok geleneksel yapının marangozluk işlerini yapmışlardır (Makbule Ataalkın sözlü arşivi, 2013).

Ahmet İnal (1944) ve Müzeyyen İnal (1923) hamama su bulunamadığı dönemde hamamın batısında yer alan kuyudan su pompalandığını belirtmişlerdir. Ayrıca hamamın soyunmalık bölümünün yeniden inşa edildiğini, külhan bölümünün ise yıkıldığını ifade etmişlerdir (Ahmet İnal ve Müzeyyen İnal sözlü arşivi, 2013).

Yasal Durumu

Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 11.09.2006 gün 1160 sayılı kararıyla tescillenmiştir. Mülkiyeti Eğirdir Yeşil Ada Derneği'ne aittir. 1952 yılından itibaren terk edilmiştir. 2006 ile 2007 yılları arasında hamamın kuzeyine Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanarak Mercı Otel inşa edilmiştir.

7.2. Mimari Gelişimi

7.2.1. Plan özellikleri

Yeşil Ada Hamamı "tek hamam" tipindedir. Gündüz bayanlara akşam erkeklere hizmet vermiştir. Bazı dönemlerde sadece erkek ya da sadece kadın hamamı olarak da kullanılmıştır.

Hamam özgün plan düzenine göre soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık, iki halvet, sıcak ve soğuk su depoları ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Ancak hatalı onarımlar ve müdahaleler nedeniyle soyunmalık, ılıkılık ve külhan bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Soyunmalık bölümü 1952 yılında yeniden inşa edilmiştir. Hamamın bütün mekanları güney – kuzey aksı üzerinde art arda sıralanmıştır. Sonradan inşa edilen soyunmalık bölümü ile birlikte hamam kütlesi L planlıdır. Yapı güneyden kuzeye eğimli giden bir zemin üzerine inşa edilmiştir.

M1 soyunmalık mekanı

Hamama soyunmalık bölümünün kuzeybatı duvarından girilir. Bahçe sınırı ve kapısı yoktur. Ancak hamamın giriş kapısına hamamın batısındaki belediyeye ait bahçeden ulaşılmaktadır.

Hamamın soyunmalık bölümü muhdestir. Soyunmalık bölümüne çift kanatlı, boyutları 140 x 240 cm. olan, ahşap bir kapıdan girilmektedir. Girişte 4 basamaklı beton bir merdiven vardır. Soyunmalık bölümü ile birlikte sonradan eklenen merdivenin özgün hali üst üste istiflenen taşlardan oluşan basit bir merdivendi. Ancak soyunmalık bölümü ile birlikte bu merdiven de yeniden yapılmıştır (Şekil 7.8).

Şekil 7.8. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümü ve giriş merdiveni

Soyunmalık bölümü 9.36 m. x 6.29 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Soyunmalık bölümü duvarları, hamamın özgün kısmı gibi yığma moloz taştan inşa edilmiştir. Ancak horasan harcı yerine çimento esaslı harç kullanılmıştır. İç kısımda yer yer kireç harç ve sıva dikkati çekmektedir. Duvar kalınlığı bu bölümde 60 cm. dir (Şekil 7.9).

Şekil 7.9. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümü güney duvarı

Soyunmalık bölümüne ait üst örtü de muhdestir. Ahşap çatı strüktürü taş duvar üstüne dökülen beton hatıl üzerine inşa edilmiştir. İçeriden yüksekliği yaklaşık 5. m.dir. Ahşap çatı olduğu gibi iç mekandan görünmektedir.

Bu bölümde hamamın özgün mimarisi ile uyumsuz ahşap pencereler açılmıştır. Soyunmalık bölümünün güney duvarında 4, batı duvarında 3, doğu duvarında 2 adet olmak üzere toplam 9 penceresi vardır. Pencere ebatları 120-125 cm. eninde, 135-140 cm. boyundadır. Doğu duvarındaki pencerelerden kuzey tarafta olanı tıraşlığın üzerinde ve 105 x 105 ölçülerindedir. Bugün bu pencerelerin sadece pervazları görülmektedir (Şekil 7.10).

Şekil 7.10. Yeşil Ada Hamamı'nın günümüzde sökülen giriş kapısı

Hamamın özgün mimarisine göre soyunmalık bölümünün güney duvarı boyunca sıralanan iki katlı ahşap soyunma hücreleri vardı. Ancak günümüzde soyunmalık hücreleri yoktur.

Hamamın özgün planına göre tıraşlık ve tuvalet bölümleri ılıklığın içerisinde yer almaktaydı. Ancak ılıklik bölümünün L şeklindeki (güney ve batı) duvarı ve tonoz üst örtüsü yıkılmıştır. Bu nedenle tıraşlık ve tuvalet soyunmalığının içerisinde kalmıştır. Bu iki bölüm soyunmalığın kuzey doğu köşesinde (Şekil 7.11) (Şekil 7.12).

Şekil 7.11. Yeşil Ada Hamamı'nın tuvalet ve tıraşlık bölümleri

Şekil 7.12. Yeşil Ada Hamamı'nın yıkılan ılıklik bölümünün izi

Tuvalet bölümü özgün haliyle kalmışken, tıraşlık bölümü yeniden inşa edilmiştir. Yeni inşasında kemer bölümünde tuğla yerine taş kullanılmıştır. Tıraşlık tuvaletten 50 cm. geride yapılmıştır. Her iki mekana ait kemer kapılar hamamın soyunmalığına açılmaktadır. Tuvalet bölümünün güney ve doğu duvarlarında iki adet niş vardır. Tıraşlık, rıhtı 20 şer cm. olan iki basamakla yükseltilmiştir. Tıraşlığın zemininde gideri sağlayan kapak taşı halen mevcuttur (Şekil 7.13) (Şekil 7.14).

Şekil 7.13. Yeşil Ada Hamamı'nın tuvalet kısmı

Şekil 7.14. Yeşil Ada Hamamı'nın tırashlık kısmı

M2 sıcaklık mekanı

Yeşil Ada Hamamı sıcaklık bölümüne göre “ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli” plan tipinde (5. tip) inşa edilmiştir. Sıcaklık bölümüne, soyunmalığın kuzey duvarının doğu kısmındaki kemerli bir kapıdan girilmektedir. Bu kapı içe doğru yaklaşık 10 cm. lik bir niş yapmıştır. Özgün ahşap doğraması bugün mevcut değildir. Kapı yaklaşık 54 cm. genişliğinde, 150 cm. boyundadır. Diğer hamamlarda olduğu gibi sıcaklık bölümünün ısını korumak amacıyla kapı küçük, dar ve alçaktır. Sıcaklığın döşeme kotu,

soyunmalığın döşemesinden yaklaşık 7-10 cm. aşağıdadır. Sıcaklığın döşemesi güneyden kuzeye eğimle artarak gitmektedir (Şekil 7.15).

Şekil 7.15. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümünden halvetlere ve soyunmalığa açılan kapılar

Ortasında kubbe, her iki yanında sivri tonozları vardır. Dikdörtgen planlı sıcaklığın doğu ve batı duvarlarında yerden 35 cm. yüksekliğinde, 60 cm. genişliğinde ve yaklaşık 228 cm. uzunluğunda sekileri vardır. Bu sekiler tonozların zemine yansıyan sınırları boyunca devam eden 15 cm. yüksekliğindeki döşeme üzerine yerleşmişlerdir. Kubbe altında kalan karesel bölümüne ait döşeme alçakta kalmaktadır. Sıcaklığın en yüksek bölümü ortadaki kubbeli karesel kısımdır ve yüksekliği yaklaşık 3.65 m.dir. Aydınlatma Tepeciğine denk gelen kısımda 5 cm. lik bir değişim göstermektedir. Kubbenin ortasında, sonradan eklendiği düşünülen, aydınlatma lambasını koymak amacıyla yerleştirilmiş demir bir zincir vardır. Sıcaklığın her iki yanındaki sivri kemerlerle taşınan tonozlar 15 cm. lik döşemeden sonra yaklaşık 2.30 m. yüksekliğindedirler. Bu tonozların her 3 yanında kıyafet asmak amacıyla ahşap muhdes çıtalar çivilenmiştir (Şekil 7.16).

Şekil 7.16. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait tonozlar

Sıcaklığın kuzey duvarında M3 ve M4 nolu halvet mekânlarına geçişi sağlayan kemerli kapılar vardır. Bu kapılar sıcaklığa girişi sağlayan kapı ile yaklaşık aynı ölçülerindedir. Bu kapılarda içeri doğru yaklaşık 10 cm. lik nişler yapmaktadır. Bu kemerli kapılardan sadece M4 nolu halvet kapısına ait ahşap doğrama özgün haliyle kalmış, ancak bu doğrama da zamanla çürümüştür. M3 nolu mekana ait kapı doğraması sökülümüştür (Şekil 7.17).

Şekil 7.17. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümündeki üzeri çöp yığını dolu, batı duvarı sekisi

Sıcaklık bölümü 2.28 m. x 5.40 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Duvar kalınlığı 60 ile 80 cm. arasında değişmektedir. Duvarlar onarım sırasında zeminden 85cm. yüksekliğe kadar mavi, bu noktadan sonra beyaza boyanmıştır.

M3 halvet mekanı

Bu halvete sıcaklığın kuzey duvarındaki kemerli bir kapıdan girilmektedir. Bu bölüm sıcaklıktan 8 cm. kadar yüksektir. Halvet bölümü 2.45 m. x 2.45 m. ölçülerinde karesel planlıdır (Şekil 7.18) (Şekil 7.19).

Şekil 7.18. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanı (kuzey ve güney duvarları)

Şekil 7.19. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanına ait kapının halvetten ve sıcaklıktan görünümü

Bu halvetin kuzey duvarında özgün bir mermer kurna vardır. Bu kurnanın üstünde, pandantiflerin görüntüsünü bozan bir su borusu geçmektedir (Şekil 7.20).

Şekil 7.20. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvet mekanının kuzey duvarında yer alan su borusu

Halvet bölümü kare planlı olduğu için tek bir kubbe ile örtülüdür. Kubbenin en yüksek noktasındaki yükseklik yaklaşık 3. 60 m. dir. Kubbeye geçiş dört köşeden pandantifler ile sağlanır. Pandantifler 5 cm. öne doğru kademe yapan sivri kemerlerle birleşmektedir. Bu kemerlerin yüksekliği yaklaşık 2.65 cm. dir. Duvarlar onarım sırasında zeminden 75-78 cm. ye kadar mavi, bu noktadan sonra beyaza boyanmıştır.

M4 halvet mekanı

Bu halvet de diğer halvet (M3 mekanı) ile benzer özelliklere sahiptir. Bu halvete sıcaklığın kuzey duvarındaki kemerli bir kapıdan girilmektedir. Sıcaklıktan 5-8 cm. kadar yüksektedir. Halvet bölümü 2.43 m. x 2.38 m. ölçülerinde kareye yakın planlıdır (Şekil 7.21).

Şekil 7.21. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvet mekanı

Bu halvetin kuzey duvarında özgün bir mermer kurna vardır. Bu kurnanın yaklaşık 93 cm. yukarısında bir buhar penceresi vardır. Yaklaşık 50 x 50 cm lik ebatları olan bu pencere kemerli ve ahşap kapaklıdır (Şekil 7.22).

Şekil 7.22. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvetindeki buhar penceresi

Bu halvet de tek bir kubbe ile örtülüdür. Kubbenin en yüksek noktasındaki yükseklik yaklaşık 3. 60 m. dir. Kubbeye geçiş dört köşeden pendentifler ile sağlanır. Pendentifler 5 cm. öne doğru kademe yapan sivri kemerlerle birleşmektedir. Bu kemerlerin yüksekliği yaklaşık 2.65 cm. dir. Duvarlar onarım sırasında zeminden 75-78 cm. ye kadar mavi, bu noktadan sonra beyaza boyanmıştır (Şekil 7.23).

M5 soğuk su deposu mekanı

Bu bölüm hamamın kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Bu mekanın dış duvarları ve üst örtüsü oldukça yıpranmıştır. Soğuk su deposu içten yaklaşık olarak 2.40 x 2.00 m. ölçülerindedir. Soğuk su deposu beşik tonoz ile örtülüdür.

Şekil 7.23. Yeşil Ada Hamamı'nın M5 nolu soğuk su deposuna açılan boşluk

Bu mekana doğrudan giriş yoktur. Sadece hamamın bahçesinde yer alan su kuyusu ile bağlantıyı sağlayan bir açıklık vardır. Bu açıklık deponun batı duvarında yer almaktadır. Ölçüleri yaklaşık olarak 50 x 70 cm. olan bu açıklığın kapağı sökülmüştür. Bu nedenle tahrip olmuştur (Şekil 7.24).

Şekil 7.24. Yeşil Ada Hamamı'nın içi çöp dolu M5 nolu soğuk su deposu

M6 sıcak su deposu mekanı

Bu bölüm hamamın kuzeydoğu köşesinde yer almaktadır. Bu mekanın özellikle kuzey duvarı ve üst örtüsü oldukça yıpranmıştır. Sıcak su deposunun iç bölümü yaklaşık olarak 2.40 x 3.05 m. ölçülerindedir. Sıcak su deposu beşik tonoz ile örtülüdür. Bu tonozun yüksekliği yaklaşık olarak 2.70 m. dir.

Bu mekana doğrudan giriş yoktur. Soğuk su deposu ile bağlantısı olduğu bilinmekle birlikte, bu bağlantı depoya girilemediği için görülememiştir. Ayrıca deponun M4 nolu halvet bölümünden kemerli bir buhar penceresi ile bağlantısı vardır. Günümüzde çeşitli çöp ve atık malzeme ile dolmuştur (Şekil 7.25).

Şekil 7.25. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvetindeki buhar penceresinden M6 nolu sıcak su deposunun görünümü

M7 depo mekanı

Bu bölüm su kuyusunun tulumbasını koymak amacıyla sonradan yapılmıştır. 1.60 x 3.20 ölçülerindeki dikdörtgen formlu yapılan ahşap depo, çok yıpranmış durumdadır. Hamamın soyunmalık bölümüne girişi sağlayan kapının doğusunda bulunan deponun kuzey ve batısı ahşap malzemeden, güney ve doğu duvarları ise hamamın beden duvarlarından oluşmaktadır. Kuzey duvarında

giriş kapısı mevcutken batı duvarında çok yıpranmış ve zamanla malzeme kaybına uğramış ahşap kayıtlardan oluşmaktadır. Giriş kapısı 80 cm x 170 cm. ölçülerindedir. Bu niteliksiz ekin alaturka kiremit kaplı, üst örtüsü de çökmüştür (Şekil 7.26).

Şekil 7.26. Yeşil Ada Hamamı'nın M7 nolu deposu

7.2.2. Yapısal özellikleri

Hamamın beden duvarları yığma sistemde inşa edilmiştir. Hamamın içi sıcaklığı korumak amacıyla kalın beden duvarlarına sahiptir. Muhdes olarak inşa edilen soyunmalık bölümünde 60 cm. olan beden duvarları, sıcaklık bölümünde 60- 70 cm. arası değişirken, bazı noktalarda 80 cm. ye kadar varmaktadır. Hamamın beden duvarlarında moloz taş kullanılırken, köşe bitişlerinde kaba yonu taş kullanılmıştır. Hamamın muhdes kısmına ait duvarlar çimento harç ile inşa edilirken, özgün kısmı horasan harcı ile inşa edilmiştir.

Hamamın içi onarımlarda sıvanarak boyanmıştır. Ancak sıva dökülmelerinden kemerlerde, kubbelerde, tonozlarda, pencere ve kapılara ait çerçevelerde tuğla kullanıldığı görülmektedir. Bu tuğla yaklaşık ölçüleri 20 x 20 x 5 cm olan, kare formlu, geleneksel tuğladır. Tuğlaların kullanımında bağlayıcı malzeme olarak yüksek mukavemetli “horasan harcı” kullanılmıştır. Muhdes bölümde kireç harç kullanılan kısımlar da vardır (Şekil 7.27).

Şekil 7.27. Yeşil Ada Hamamı'nda kullanılan tuğlalar

Hamamın üst örtüsü üzerinde yer alan beton tabakanın altında da tuğla kullanımı görülmektedir. Özgün kısmın batı cephesi ve soyunmalık bölümü duvarlarının saçaklarında kullanılan bu tuğla halk arasında “başmakçı tuğlası” olarak da bilinen “harman tuğlası” dır. Bu tuğla yaklaşık olarak 21,5 x 10,5 x 6,5 arası ölçülere sahiptir. Harman tuğlası 1952 onarımı sırasında kullanılmıştır. Bu onarımda tuğlaların üzerine beton dökülmüştür. Hamamın özgün haline ait kaplama malzemesinin ne olduğu bilinmemektedir (Şekil 7.28).

Şekil 7.28. Yeşil Ada Hamamı'nın saçak detayları

Ahşap malzeme, sadece külhana ait ocak kemerinin üzerindeki lentoda ve kapı-pencere doğramalarında kullanılmıştır. Soyunmalık bölümüne ait üst örtüde alaturka kiremit kullanılmıştır. Kurnalar mermerden yapılmıştır. Döşemelerde ve sekilerde mermer kullanılmıştır.

7.2.3. Cephe özellikleri

Güney Cephesi

Yeşil Ada Hamamı' nın güney cephesinde muhdes bir bölüm olan soyunmalık vardır. Moloz taştan inşa edilen bu cephede 4 adet pencere vardır. Moloz taş herhangi bir düzende sıralanmamış, irili ufaklı dağınık bir örgüye sahiptir. Bu cephenin yüksekliği, saçakta yer alan harman tuğlalarına kadar 3.60 - 3.62 m. arasında değişmektedir. "Kirpi saçak" olarak sıralanan tuğlaların yüksekliği toplamda 15-17 cm. arası değişmektedir. Hamamın güney cephesinin soyunmalık bölümüne ait kısmının eni 10.60 m. dir. Sıcaklığın yaklaşık 76 cm. lik kısmı doğuya doğru taşıdığı için bu cepheden algılanmaktadır. Soyunmalık bölümüne ait üst örtü alaturka kiremit kaplı kırma çatı 1.90 m. yüksekliğindedir (Şekil 7.29).

Şekil 7.29. Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi

Doğu Cephesi

Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi Hamam Sokak boyunca uzanmaktadır. Bu cephede zeminin güneyden kuzeye artan yaklaşık 3° lik eğimi rahatlıkla gözlemlenmektedir. Doğu cephenin güney kısmı soyunmalığa (muhdes), kuzey kısmı da sıcaklık ve halvetlere (özgün) aittir. Bu cephenin hem muhdes, hem de özgün kısmı moloz taştan irili ufaklı dağınık bir örgü ile inşa edilmiştir. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu duvarında yer alan devşirme taş dikkati çekmektedir. Bu taş "siğil taşı" adı verilmektedir (Şekil 7.30).

Şekil 7.30. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu duvarındaki devşirme malzeme

Doğu cephenin soyunmalık bölümüne ait kısmında, hamamın ilk haline ait bazı taşların kullanıldığı görülmektedir. Cephenin soyunmalığa ait kısmında 2 adet pencere vardır. Herhangi bir doğraması olmayan bu iki pencereden biri büyük, diğeri küçüktür. Küçük olan pencere iç kısımda tıraşlığın üzerinde kalmıştır (Şekil 7.31) (Şekil 7.32).

Şekil 7.31. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi

Şekil 7.32. Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi

Doğu cephenin yüksekliği eğimden dolayı (kirpi saçağa kadar) güney kısmında 3.60 m., kuzey kısmında 2.29 m. dir. Hamamın soyunmalık bölümüne ait kısmın eni 6.94 m. iken, özgün kısmının eni 9.53 m. dir. “Kirpi saçak” olarak sıralanan tuğlaların yüksekliği toplamda 15-17 cm. arası değişmektedir. Hamamın özgün kısmına ait kubbeler yaklaşık 80 - 85 cm. yüksekliğindedir. Ancak moloz yığınları, yaklaşık 20 cm. lik beton kaplama ve bitkilenmeler nedeniyle net yükseklik anlaşılamamaktadır. Bu cephenin özgün kısmına ait taşlar da derz boşalması, bitkilenme ve malzeme kaybı oluşmuştur.

Kuzey Cephesi

Hamamın kuzey cephesinde Merci Otel’e bitişiktir. Külhana ve muhdes birimlere ait kısımlar olmak üzere iki bölümde incelenebilir. Külhana ait kısım çevreden atılan moloz yığınları nedeniyle, üst örtüsünün bir kısmını kaybetmiş ve yabani bitkiler içinde kalmıştır. Ocak kemeri çalışma sırasında kazılmış bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. Yaklaşık 1.70 cm. lik çapı olan ocak kemeri içe doğru bir niş daha yapmıştır. Ancak zamanla iç kısımdaki nişin içi hatalı onarımlar nedeniyle doldurulmuştur. Ocak kemerinin yaklaşık 10 cm. yüksekliğinde ahşap bir hatıl vardır (Şekil 7.33) (Şekil 7.34) (Şekil 7.35).

Kuzey cephesinin külhan kısmında geleneksel tuğla, harman tuğlası, ahşap hatıl, dağınık örgüde sıralanmış irili ufaklı moloz taş ve köşe bitişlerinde yer yer düzgün kesme taş kullanımı görölmektedir (Şekil 7.36).

Şekil 7.33. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık ve depo kısımlarına ait kuzey cephesi

Şekil 7.34. Yeşil Ada Hamamı'nın küllhan kısmına ait kuzey cephesi (moloz yığını kaldırılmadan önce)

Şekil 7.35. Yeşil Ada Hamamı'nın ocak kısmındaki molozların kaldırılması

Şekil 7.36. Yeşil Ada Hamamı'nın ocak kemeri (kazi çalışmalardan sonra)

Cephenin muhdes birimlerine ait kısımda ise M7 nolu depo bölümüne ait yıpranmış ahşap kayıtlar, depoya giriş kapısı ve üst örtüsü göze çarpmaktadır. Bu bölümün yüksekliği 1.79 m. ile 2.05 m. arasında değişmektedir. Soyunmalık bölümünün bu cephedeki yüksekliği doğu kısmında 2.48 m., batı kısmında 2.97 m. olarak değişmektedir. Doğudan batıya eğimli bir zemini vardır. Soyunmalık bölümünün giriş kapısı da bu cephede yer alır. 1.65 x 2.30 m. ölçülerindeki kapının doğraması çalınmıştır. Hamamın kuzey cephesi külhan kısmında 6.72 m., soyunmalık ve depo kısmında 4.63 m. enindedir.

Batı Cephesi

Batı cephesinde güneyden kuzeye artan bir eğim vardır. Batı cephenin güney kısmı soyunmalığa ve depoya (muhdes), kuzey kısmı da özgün birimlere aittir. Bu cephenin hem muhdes, hem de özgün kısmı moloz taştan irili ufaklı dağınık bir örgü ile inşa edilmiştir. Depo bölümünde yıpranmış ahşap kayıtlar vardır. Cephenin soyunmalığa ait kısmında 3 adet doğraması olmayan pencere vardır. Batı cephesinin diğer açıklığı soğuk su deposuna aittir. Bu açıklık yaklaşık 50 x 70 cm. ölçülerindedir (Şekil 7.37) (Şekil 7.38).

Şekil 7.37. Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi

Şekil 7.38. Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi

Hamamın batı cephesinin soyunmalık bölümü yaklaşık 3.60 m. yüksekliğine sahipken, hamamın özgün kısmı kuzeyden itibaren 2.00 m. yükseklikten 2.19 m. zeminde eğimle artan bir yüksekliğe sahiptir. Ahşap depo ise yaklaşık 1.70 -1.80 m. yüksekliğinde, 3.20 m. enindedir. Batı cephesinin yüksekliği (kirpi saçağa kadar) güney kısmında 3.44 m., kuzey kısmında 1.96 m. dir. Hamamın batı cephesinin yüksekliği soyunmalık bölümünde (kirpi saçağa kadar) 3.44 m., hamamın özgün kısmında 2 - 2.16 m., ahşap depoda ise 1.70 - 1.75 m. ölçüsündedir. "Kirpi saçak" olarak sıralanan tuğlaların yüksekliği toplamda 15-17 cm. arası değişmektedir. Hamamın özgün kısmına ait kubbeler üst örtüde yaklaşık 80- 85 cm. yüksekliğindedir.

7.2.4. Üst örtü

Hamamın üst örtüsü kırma çatı, sundurma çatı, kubbe ve tonozlardan oluşmaktadır. Hamamın soyunmalık bölümünün üst örtüsü alaturka kiremit kaplı ahşap kırma çatıdır (Şekil 7.39) (Şekil 7.40).

Şekil 7.39. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık ve M7 nolu depo bölümlerine ait üst örtü

Şekil 7.40. Yeşil Ada Hamamı'nın soyunmalık bölümüne ait çatı örtüsünün iç mekandan görünümü

Hamamın M2 nolu sıcaklık bölümüne ait kubbede 9 adet, bu bölümdeki tonozlarda birer adet, M3 nolu halvet bölümünde 13 adet, M4 nolu halvet bölümünde 9 adet aydınlatma tepeciği (ışıklık) vardır. Bu ışıklıkları örten cam fanuslar (fil gözleri) günümüze ulaşamamıştır. M2 nolu sıcaklığın kubbe çapı 2.04 m., M3 nolu halvetin kubbe çapı 2.16 m., M4 nolu halvetin kubbe çapı ise 2.26 m.dir. Sıcaklık ve halvetlere ait kubbelerin yükseklikleri yaklaşık 3.60 m. iken, sıcaklık bölümüne ait tonozların yükseklikleri yaklaşık 2.45 m. dir. Üst

örtüye ait 8 adet 18 cm. çapında tüteklik tespit edilmiştir. Ancak bu tütekliklerin hepsi tıkalıdır (Şekil 7.41) (Şekil 7.42) (Şekil 7.43).

Şekil 7.41. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık ve halvet bölümlerine ait kubbelerin üstten görünümü

Şekil 7.42. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık ve halvetlerine ait kubbeler

Şekil 7.43. Yeşil Ada Hamamı'nın fil gözleri kırılmış aydınlatma tepecikleri ve müdahaleye uğramış üst örtüye ait et kalınlığı

Şekil 7.44. Yeşil Ada Hamamı'nın halvet bölümlerine ait tüteklikler

Şekil 7.45. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvete ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pandantif

Şekil 7.46. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 nolu halvete ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pandantif

Şekil 7.47. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait kubbe ve kubbeyi taşıyan pendentif

Şekil 7.48. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümüne ait tonozlar

Su depolarına ait tonozlar oldukça yıpranmıştır. Hamamın külhanına ait baca bulunamamıştır.

7.2.5. Bezemeler

Hamamda üst örtüyü oluşturan kubbe, tonoz ve kubbeye geçiş elemanlarında görülen bezemeler dikkati çekmektedir. Hamamın sıcaklık bölümünde kubbe altı frizdeki kirpi tuğla örgüsü ile M3 halvetine ait kubbedeki Türk üçgeni sırası hamamın en önemli bezeme detaylarıdır. Sivri tonozlardaki kemerlerde yer alan tuğla dizisi, kubbelerde yer alan aydınlatma tepeciklerinin oluşturduğu şekiller hamamın görsel ve estetik diğer öğeleridir.

Hamam ait özgün kurnalarda herhangi bir süslemeye rastlanmamıştır. Yaklaşık 45 x 50 x 50 cm. ölçülerindeki kurnalar gösterişsiz ve sade elemanlardır (Şekil 7.49) (Şekil 7.50).

Şekil 7.49. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 ve M4 halvetlerindeki özgün kurnalar

Şekil 7.50. Yeşil Ada Hamamı'nın M3 ve M4 halvetlerindeki özgün kurnaların karşıdan görünümü

Hamamın M4 nolu halvet kapısı haricindeki hiçbir kapı günümüze ulaşamamıştır. M3 nolu halvete ait kapı ise sökülerek, sıcaklık bölümünün sekisi üzerine atılmıştır. Soyunmalık bölümüne ait giriş kapısı ile M7 nolu depo bölümüne ait kapı muhdes olmakla birlikte, ahşap işçiliğe sahip kapılardır (Şekil 7.51).

Şekil 7.51. Yeşil Ada Hamamı'nın M4 nolu halvete ait özgün kapının sıcaklıktan ve halvetten görünümü

Hamamın sıcaklığının kuzey duvarında yer alan onarım kitabesi de diğer bir detaydır (Şekil 7.52).

Şekil 7.52. Yeşil Ada Hamamı'nın sıcaklık bölümünün kuzey duvarında yer alan onarım kitabesi

7.2.6. Tesisat sistemi

Yeşil Ada Hamamı'na ait temiz su tesisatı su kuyusu, soğuk su deposu, sıcak su deposu, künkler ve ardından kurnaları takip eden bir zincirden oluşmaktadır. Eğirdir Gölü'nden su gelmediği dönemlerde su kuyusundan su pompalanarak soğuk su deposuna verilir burada biriken su, sıcak su deposunda ısındıktan sonra kurnalara dağıtılırdı (Şekil 7.53).

Şekil 7.53. Yeşil Ada Hamamı'nın bahçesinde yer alan su kuyusu ve su kuyusuna ait pompa

Hamamın döşemesindeki su arıklarına ve tuvalete ait pis su giderine ulaşılammıştır. Kazı ile ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

Isıtma sistemi külhan, ocak, cehennemlik bölümlerini takip eden zincirden oluşmaktadır. Isıtma sisteminin son bölümü olan cehennemlik hem halvetleri, hem de sıcaklığı ısıtmaktadır. Özgün plan düzenine göre, cehennemliğin ılıkılığı da ısıttığı tahmin edilmektedir.

8. ARAŞTIRMA BULGULARI

8.1. Yeşil Ada Hamamı'nın Korunmuşluk Durumu

Yeşil Ada Hamamı özgün haliyle günümüze ulaşamamıştır. Bazı bölümleri ya da duvarları yıkılmış, bazı bölümler eklenmiş veya çeşitli nedenlerle bozulmalara maruz kalmıştır. Yeşil Ada Hamamı'nın özgün - muhdes ayrımı, değişiklikler ve bozulmalar her mekan için ayrı ayrı incelenmiş ve tablo çalışması yapılmıştır (Çizelge 8.1).

Çizelge 8.1. Yeşil Ada Hamamı' nın bütün bölümlerine ait özgün - muhdes ayrımı ve bozulmaları

MEKAN	DURUMU	ÖZGÜN	MUHDES	BOZULMALAR
Soyunmalık	Var		X	Bu bölüm bütünüyle yeniden inşa edilmiştir. Sadece daha önce ılıklik mekânının yer aldığı kuzey duvarının bir kısmı ile içerisindeki tuvalet bölümü özgündür.
Ilıklık	Yıkılmış	-	-	Bu bölüme ait güney ve batı duvarı ile tonoz yıkılmıştır.
Tuvalet	Var	X		Malzeme kaybı, derz boşalması
Tıraşlık	Var		X	Bu bölüm yeniden inşa edilmiştir.
Sıcaklık	Var	X		Malzeme kaybı, rutubet, yosunlaşma, çatlama, sıva dökülmesi, derz boşalması
M3 Halveti	Var	X		Rutubet, yosunlaşma, çatlama, sıva dökülmesi
M4 Halveti	Var	X		Rutubet, yosunlaşma, çatlama, sıva dökülmesi
Soğuk Su Deposu	Var	X		Rutubet, yosunlaşma, çatlama, sıva dökülmesi
Sıcak Su Deposu	Var	X		Malzeme kaybı, rutubet, yosunlaşma, çatlama, derz boşalması
Külhan	Yıkılmış	-	-	Bu bölüme ait ocak kemeri moloz yığını altında kalmış, doğu, kuzey ve batı duvarları yıkılmıştır.
Depo	Var		X	Bu bölüm muhdestir ve oldukça yıpranmıştır.

8.2. Koruma Sorunları ve Bozulmalar

Soyunmalık

Soyunmalık bölümü (M1) ve tıraşlığa ait duvarlar muhdestir. Bu bölümler özgün duvarların sınırına (şemasına) göre yeniden inşa edilmiştir. Pencere açıklıkları ve yapım tekniği hamamın özgün mimarisi ile uyumsuzdur. Soyunmalığa ait ahşap soyunma hücreleri yıkılmıştır. Soyunmalığa ait özgün taş merdiven yerine beton bir merdiven inşa edilmiştir.

Ilıklık, Tuvalet ve Tıraşlık

Tuvalet ve tıraşlığın bağlı olduğu ılıklik bölümü yıkılmıştır. Bugün ılıkliğin özğün duvar izleri görölmektedir. Tuvalet ve tıraşlığa ait duvarlarda tahribat, taşlarda ve tuğlalarda sıva dökölmesi, malzeme kaybı ve derz boşalması görölmektedir.

Halvetler ve Sıcaklık

Sıcaklık ve halvetlerdeki su tesisatındaki bozulmalar, kırılan fil gözlerin nedeniyle içeri giren olumsuz hava koşulları ve zemin suyu gibi nedenlerle rutubet, yosunlaşma ve çatlaklar meydana gelmiştir. Duvarlarda sıva dökölmeleri de görölmektedir. M3 mekanında doğu - batı duvarları arasında uzayan ve sonradan eklenmiş bir su borusu vardır. M2 mekanında askı için duvarlara çivilenmiş ahşap plaklar vardır.

Sıcak su deposu

Sıcak su deposu çöp yığını ile doldurulmuş ve tahrip olmuştur. Kararmalar ve yosunlaşmalar gözlemlenmiştir.

Soğuk su deposu

Soğuk su deposu çöp yığını ile doldurulmuş ve tahrip olmuştur. Kararmalar ve yosunlaşmalar gözlemlenmiştir. Batı duvarında yer alan ve kuyu ile bağlantıyı sağlayan açıklık tahrip olmuştur.

Külhan

Külhanın üzerine moloz yığınları dökölmüştür. Özğün külhan bölümü yıkılmıştır. Ocak kemerinin bulunduğu kuzey cephe tahrip olmuştur. Malzeme kaybı, derz boşalması ve bitkilenme meydana gelmiştir. Ocak kemeri, başmakçı tuğlası ile doldurulmuştur. Ocak kemerinin üstünde yer alan ahşap hatıl çürümüştür.

Depo

Su kuyusu pompasını koymak için inşa edilen ahşap depo (M7 mekanı) muhdestir ve ahşap depoya ait kayıtlar oldukça yıpranmıştır.

Yapı elemanları

M2 sıcaklığına, tuvalete ve tıraşlığa ait özgün kapılar günümüze ulaşamamıştır. M3 nolu halvete ait kapı ise sökülerek, sıcaklık bölümünün sekisi üzerine atılmıştır. M4 mekanına ait özgün kapı çürümüştür. M3 ve M4 nolu halvetlerde yer alan özgün kurnalarda aşınma, kararma ve kirlenme vardır. Ayrıca muslukları sökülüştür. M2 nolu sıcaklık bölümüne ait sekiler zamanla aşınmış, kararmış, rutubete maruz kalmış, hatalı onarımlar ile boyanmış ve çöpler nedeniyle kirlenmiştir. Su kuyusu beton ile kaplanmıştır. M3 nolu halvete giriş kapısının binadan ayrılması ile birlikte birleşim yerinde korozyon gözlemlenmiştir.

Su Tesisat

Tuvalet ve tıraşlığa ait döşeme doldurulmuş, giderleri tıkanmıştır. Su tesisatına ait musluklar ve döşemedeki atık su giderleri yok olmuştur. Ayrıca M3 halvetinde sonradan eklenen su borusu da duvarlara zarar vermektedir.

Tavan

Kubbe ve tonozlardaki aydınlatma boşlukları (ışıklıklar) dış etkenlere açık olduğu için tavanlarda rutubet, akma, kararma, korozyon, yosunlaşma ve çatlaklar meydana gelmiştir.

M4 nolu halvet başta olmak üzere bazı yerlerde hatalı onarımlar ile çimento sıva kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu üst örtüye ait bazı kubbe, kubbeye geçiş elemanlarında(pendantiflerde) ve tonozlarda sıva ve boya dökülmesi görülmektedir. Sıvası dökülen yerlerde ortaya çıkan tuğlalarda derz boşalması

ve malzeme kaybı görülmüştür. M2 nolu sıcaklık bölümüne ait kubbede lamba asmak için demir bir zincir monte edilmiştir. Bu zincir korozyona neden olmuştur.

M2 nolu sıcaklık bölümünde kubbenin bulunduğu orta bölümde ve tonozların bulunduğu yan kısımlara ait duvarlarda ve üst örtüde çatlaklar oluşmuş, yosunlaşma, rutubet, akma, kararma, sıva dökülmesi ve derz boşalması görülmektedir.

Cepheler

M3 ve M2 mekanlarına ait batı cephesi malzeme kaybına uğramış, derz boşalması olmuş ve bitkilenmeye uğramıştır. Soğuk su deposunun su kuyusu ile bağlantısını sağlayan açıklıkta malzeme kaybı meydana gelmiştir. M2 sıcaklık mekanı ve M3 halvet bölümüne ait doğu cephesi duvarındaki bitkilenme derz boşalmalarına neden olmuştur. M2 sıcaklık mekanının güneyinde kalan 70 cm. lik duvar önünde sarmaşık cinsi bir bitki yapının beden duvarlarına sarılmıştır. Yapının çevresinde yağmur, kar vb. olumsuz hava koşullarında zemin suyunu giderecek bir gider ve drenaj sistemi olmadığı için, zemin suyu da yapının temellerine zarar vermektedir.

Üst Örtü

Sıcaklık, halvetler ve su depolarına ait kütleyi örten üst örtüye beton bir tabaka dökülmüştür. Özgün malzeme ile sonradan eklenen beton uyuşmamış arada ayrılmalara neden olmuştur. Soyunmalık bölümünün duvarlarına beton hatıl yapılmıştır. Alaturka kiremitleri yıpranmış olan çatı su sızdırmaktadır. Ayrıca çatı su sızdırmaktadır. Ilıklık ve külhan bölümlerine ait üst örtüler beden duvarları ile birlikte yıkılmıştır.

Sıcaklık (M2) ve Halvetlere (M3, M4) ait kubbelerin aydınlatma boşluklarında yer alan cam fil gözleri kırılmıştır. Bu boşluklardan bazıları tıkanmıştır. Sıcaklık (M2) ve Halvetlere (M3, M4) ait kubbeler yosunlaşmış, bitkilenmiş, çatlaklar oluşmuş, en önemlisi hatalı onarımlar sonucunda beton ile kaplanmıştır. Su

depolarına ait tonozlar çok yıpranmış, tuğlaları ve taşları dökülmüş ve bitkilenmiştir. Sıcaklık ve halvetlere ait tüteklik künkleri tıkanmış ve bazıları kırılmıştır. Ocağa ait baca yıkılmıştır. Sonradan yapılan ahşap deponun üst örtüsü tahrip olmuş, kiremitleri dökülmüş ve kiremitleri taşıyan ahşap strüktür yıpranmış ve çökmüştür. Tuvalet ve tıraşlık bölümlerine ait üst örtüde de, duvarlar ile birlikte malzeme kaybı tespit edilmiştir.

Bahçe

Hamama ait bahçenin bakımsız kalması nedeniyle bahçede yabancı otlar gelişmiş ve çöplük dolmuştur. Hamamın eski misafirhaneye ait duvarı ile soyunmalık bölümünün kuzeybatı köşesi arasında yer alan bahçe kapısı sökülüştür.

8.3. Bozulma Nedenleri

Yeşil Ada Hamamı'nın bozulma nedenleri iki başlık altında ele alınmıştır. Bunlar doğal ve insan kaynaklı nedenlerdir.

Doğal Nedenler

Uzun süre boş ve bakımsız kalan hamam birçok olumsuz hava koşulları nedeniyle zamanla yıpranmıştır. Yıpranan üst örtü ve duvarlardaki bozulmalar, giderek artan bir hızla iç mekanı da etkilemiştir. Bu nedenle yağmur, kar gibi iklimsel etkenler binanın hem dış hem de iç yapısını tahrip etmiştir. Zaman içerisinde yapıda rutubet, yosunlaşma, akma, çürüme, otların gelişmesi ve bitkilenme meydana gelmiştir. Bu yolla yapı içerisinde aşınmalar, çatlamlar, sıva dökülmesi, derz boşalması veya malzeme kaybı meydana gelmiştir. Bazen bu çatlaklardan giren suyun donması yapıda parça kopmalarına neden olmuştur. Yapı elemanlarının (kapı, pencere) binadan ayrılmasına ve birleşim yerlerinde korozyona rastlanmıştır.

Yapının çevresinde yağmur, kar vb. olumsuz hava koşullarında zemin suyunu giderecek bir gider ve drenaj sistemi olmadığı için zemin suyu da yapının yıpranmasına neden olmuştur.

Bakımsız bırakılan hamamın bahçesinde de yapıya zarar verecek bitkilenmeler meydana gelmiştir. Özellikle doğu cephesinde yer alan asma bitkisi cephe ve üst örtüye sarılmıştır. Bu da hem temellere, hem beden duvarlarına, hem de üst örtüye zarar vermektedir.

İnsan Kaynaklı Nedenler

Yeşil Ada Hamamı'nda insan kaynaklı birçok bozulmaya rastlanmıştır. Bunlar,

- Bakımsızlık, Terk
- Kötü Kullanım
- Hatalı Onarımlar
- Vandalizm
- Turizm
- Bayındırlık etkileri (hatalı kurul onayları)
- Kötü işçilik
- Hatalı Malzeme Kullanımı
- Savaş ve Mübadele gibi nedenler tespit edilmiştir.

60 yıldır kullanılmayan hamam, sahipsiz ve bakımsız bir halde kaderine terk edilmiştir. Bakımsız kalan hamamda önemli kayıp ve bozulmalar meydana gelmiştir. Çevredeki işletmeciler yapıyı depo ya da çöplük gibi kullanmaktadırlar çevirmişlerdir. Hamam en büyük onarımı 1952-1953 yılları arasında geçirmiştir. Bu onarım sırasında bir kısmı yıkılmış, bir kısmı yeniden yapılmış, çimento harç ve beton kullanılmıştır. Hamamda görülen bozulma nedenlerinden bir diğeri vandalizmdir. Çevre sakinleri hamamın soyunmalık bölümüne ait kapı ve pencere gibi doğramaları sökerek yakacak amacıyla kullanmışlardır. Çevrede pansiyonculuğun artması, ada halkının evlerini pansiyon olarak kiraya vermeleri turizmi canlandırmakla birlikte, tarihi doku içerisinde kalan bu hamam bir çöplük ve depo haline gelmiştir. Hamamın üst

örtüsünü oluşturan kubbe ve tonozların kurşun, kiremit vb. koruyucu malzemeler ile kapatılmadığı için yapının hızla aşınmasına neden olmuştur. Bu nedenle 1952 onarımında beton dökülmüştür. Hem hatalı malzeme kullanımı, hem de kötü işçilik yapıda bozulmaya neden olan diğer etkenlerdir. Ayrıca Yeşil Ada içerisinde yer alan bütün diğer anıtsal ve sivil yapıları etkilediği gibi Yeşil Ada Hamamı'nı da etkileyen diğer etkenler Kurtuluş Savaşı (1919-1922) ve hemen akabindeki Türk – Rum değişiminin gerçekleştiği Mübadele (1923)dir. Bu olaylar ile ada halkının göç vermesi yapıların bir süre boş ve bakımsız kalmasına neden olmuştur. Hamamın çevresindeki çok katlı yapılaşma çevresel bütünlüğün ve görsel uyumun bozulmasına neden olmaktadır.

9. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

9.1. Yeşil Ada Hamamı'nın Özgün Mimarisi (Restitüsyon Projesi)

Restitüsyonda Başvurulan Kaynaklar

Öncelikle Yeşil Ada Hamamı ile ilgili yazılı ve görsel kaynak araştırması yapılmıştır. Bu bağlamda Isparta, Isparta İlinin daha önce bağlı olduğu Konya, Başbakanlık ve Osmanlı arşivlerinde tarama yapılmıştır. Bu taramalarda hamamın Hamitoğulları Beyliği Döneminde var olduğu anlaşılmıştır.

Daha sonra analoji yöntemi kullanılarak Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi hamamları ile mimari karşılaştırması yapılmıştır. Hamamın “ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli” plan tipinin (5. tip) Selçuklu ve Beylikler Dönemi hamamları ile benzer olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca hamam Osmanlı Dönemi öncesinde inşa edilen hamamlarda olduğu gibi “tek hamam” tipinde inşa edildiği gözlemlenmiştir.

Akabinde sözlü kaynak bilgileri toplama yöntemine başvurularak hamamın hizmet verdiği dönemde bu hamamı kullanan Yeşil Ada sakinleri ile röportajlar yapılmıştır. Yeşil Ada Hamamı'nı kullandığı bilinen, 1915 ile 1944 yılları arasında doğmuş kişilerle görüşülmüştür. Yapının mimarisini çözümlemede bu kişilerin verdiği bilgilerden de faydalanılmıştır.

Ayrıca yapının kendi üzerinde tespit çalışmaları yapılmıştır. Moloz ve toprak yığını altında kalan bölümler kazılarak gün yüzüne çıkartılmış, özgün mekanlar üzerinde yok olan bölümlerin izleri taranıp incelenmiştir.

Son olarak elde edilen bulgular haritalandırma, projelendirme ve tablolaştırma yöntemleriyle bir araya getirilerek değerlendirilmiştir.

Yeşil Ada Hamamı' nın Isparta Hamamları ile Karşılaştırılması

Yeşil Ada Hamamı tarihi dönemi ve mimari özellikleri açısından Isparta ve ilçelerindeki diğer hamamlar ile karşılaştırılmıştır (Çizelge 9.1).

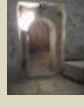
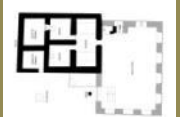
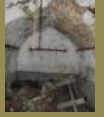
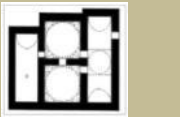
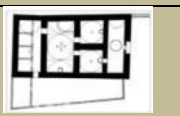
Çizelge 9.1. Günümüze ulaşan Selçuklu ve Beylikler Dönemi hamamları ile Yeşil Ada Hamamı'nın kıyaslanması

No	Dönemi	Yapının Adı	Yapım / Kul. Tarihi	Durum
1	Selçuklu Devleti	Uluborlu Baltabey H.	1179	Harabe
2	Selçuklu Devleti	Gönen Hamamı	1220-1237	Kısmi Harabe
3	Selçuklu Devleti	Uluborlu Karabey H.	1240	Harabe
4	Selçuklu/Beylikler	Yalvaç Eski Hamam	-	Kısmi Harabe
5	Selçuklu/Beylikler	Aliköyü Hamamı	-	Sağlam
6	Selçuklu/Beylikler	Atabey Belediye Hamamı	-	Sağlam
7	Hamitoğulları B.	Eğirdir Dünder Bey H.	1307-1308	Sağlam
8	Hamitoğulları B.	Büyükgökçeli Hamamı	1314	Sağlam
9	Hamitoğulları B.	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	1333	Kısmi Harabe
10	Hamitoğulları B.	Eğirdir Burcu Bey H.	1333	Harabe
11	Hamitoğulları B.	Eğirdir Gökçe Köyü H.	14. yy.	Harabe
12	Hamitoğulları B.	Barla Göçeri İbrahim Paşa H.	14. yy.	Harabe
13	Hamitoğulları B.	Barla Çarşınır Paşa H.	14. yy.	Kısmi Harabe
14	Hamitoğulları B.	Gelendost Avşar Köyü H.	14.-15. yy.	Sağlam
15	Hamitoğulları B.	Ş. Aslandoğmuş Köyü I.	14.-15. yy.	Sağlam

Yeşil Ada Hamamı aynı dönemde inşa edilmiş diğer hamamlar gibi “tek hamam” tipindedir. Karşılaştırmalı incelenen 15 hamamdan 5 tanesi Yeşil Ada Hamamı ile benzer plan şemasına sahiptir. Bunlar; Uluborlu Karabey, Yalvaç Eski, Büyükgökçeli, Eğirdir Barla Göçeri İbrahim Paşa ve Gelendost Avşar Hamamlarıdır. Bu hamamlar “ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetli” plan tipine (5.tip) sahip hamamlardır. Bu plan şemasına sahip hamamların hiç biri günümüzde kullanılmamaktadır. Sadece Büyükgökçeli Hamamı kış aylarında hizmet vermektedir.

Yeşil Ada Hamamı benzer plan tipine sahip diğer hamamlar ile karşılaştırıldığında dikdörtgen planlı ve tonoz örtülü ılıklik, dikdörtgen planlı ve kubbeli sıcaklık, yan yana kare planlı ve kubbeli iki halvet, dikdörtgen planlı ve tonoz örtülü su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Soyunmalık bölümleri kerpiç ve ahşap gibi farklı malzeme ve strüktürden inşa edilmiş, bu nedenle günümüze özgün haliyle ulaşamamışlardır (Çizelge 9.2).

Çizelge 9.2. Yeşil Ada Hamamı ile benzer plan şemasına sahip hamamların karşılaştırılması

	ADI	YIL	MİMARİ PLAN	CEPHE KARAKTERİ	MALZEME	ÜST ÖRTÜ VE AYDINLATMA SİSTEMİ			YAPISAL ELEMANLAR				
						KUBBE	TONOZ	GEÇİŞ E.	OCAK	KAPI	KURNA	ŞADIRVAN	GÖBEK T.
SELÇUKLU DÖNEMİ	Uluborlu Karabey Hamamı	1240			Moloz taş, kesme taş, tuğla	-			-	 (Doğan, 2008, s.118).	-	-	Yok
	Yalvaç Eski Hamam	-			Moloz taş, düzgün kesme taş, tuğla, kerpiç malzeme							-	
HAMİTOĞULLARI BEYLİĞİ DÖNEMİ	Büyükgökçeli Hamamı (Büyük Findos Hamamı)	1314			Moloz taş, kesme taş, ahşap	-	-	 Doğan, 2008, s.139).		 (Doğan, 2008, s.140).	 (Doğan, 2008, s.141).		Yok
	Eğirdir Yeşil Ada Hamamı	1333			Moloz taş, tuğla, kesme taş, ahşap							-	Yok
	Eğirdir - Barla Göçeri İbrahim Paşa Hamamı	14. yy			Moloz taş, kesme taş ve tuğla	-	 (Doğan, 2008, s.157)	-	-	-	-	-	Yok
	Gelendost Avşar (Afşar) Köyü Hamamı	14 – 15. yy			Moloz taş, tuğla							-	Yok

Yeşil Ada Hamamı ile aynı dönemde inşa edilmiş hamamların hepsi moloz taştan yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Hemen hepsinin iç mekanı neme dayanıklı sıva ile sıvanarak, boyanmıştır. Üst örtüyü oluşturan kemer, kubbe, tonoz, kubbeye geçiş elemanları kapı ve pencere gibi açıklık çerçeveleri tuğla örgülüdür. Yeşil Ada Hamamı da aynı dönemde inşa edilmiş hamamlar ile benzer yapım tekniği ve malzeme özelliklerine sahiptir.

Dışa kapalı sağır duvarlara sahip bu hamamların cephe özellikleri de hemen hemen aynıdır. Cepheleri dağınık sıralı irili ufaklı moloz taştan oluşmaktadır. Bazı hamamlarda köşe bitişlerinde düzgün yonu taş görülmektedir. Yeşil Ada Hamamı da aynı dönemde inşa edilmiş hamamlar ile benzer cephe özelliklerine sahiptir.

Bu hamamların bezeme özellikleri incelendiğinde, çeşitli figürlere sahip devşirme malzemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yeşil Ada Hamamı'nda da siğil taşı olduğu söylenen büyük bir taşın varlığı dikkati çekmektedir. Diğer hamamlara göre Yeşil Ada Hamamı'nın üst örtüsündeki bezemelerin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu hamamlardaki kurnalar Yeşil Ada Hamamı'ndaki kurnalar ile benzer ölçülerdedir. Ancak bu kurnaların bir kısmında bir takım detaylar ve figürler olduğu gözlemlenmiştir.

Yeşil Ada Hamamı ile aynı dönemde inşa edilen diğer hamamlarda göbek taşı, şadırvan ya da süs havuzu gibi yapı elemanlarının daha büyük ölçekli veya farklı plan şemasına sahip hamamlarda olduğu gözlemlenmiştir. Yeşil Ada Hamamı'nda bu elemanların hiç biri yoktur.

Restitüsyon Önerisi

Hamamın özgün mimarisine göre soyunmalık bölümü iki katlıdır. Soyunmalık bölümünde ahşap soyunma hücreleri ve üst kata çıkan ahşap bir merdiveni vardır. Soyunmalığa giriş taş malzemeden yapılmış bir merdiven ile sağlanmaktadır. Özgün soyunmalık bölümünün malzeme ve strüktürü, kapı-pencere düzeni ve üst örtüsü hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak

benzer dönem yapılarına ait kapı ve pencere elemanları ile aynı usta tarafından yapıldığı ve bu nedenle aynı olduğu düşünülmektedir.

Hamamın soyunmalık bölümü içerisinde yer alan ılıklik bölümünün sınırları duvar izlerinden belli olmaktadır. Bu sınırlamaya göre ılıklik bölümü tuvalet ve tıraşlığı içerisine alan dikdörtgen planlı bir mekandır. Sıcaklık, halvetler ve su depoları özgünlüğünü korumaktadır. Sıcaklık bölümü ortası kubbeli enine sıcaklıklı ve çifte halvetli plan şemasına sahipken, halvetler karesel planlıdır.

Külhan bölümünün sınırları kesin olarak bilinmemektedir. Ancak parsel verilerine göre, dikdörtgen planlı bir mekan olduğu düşünülmektedir. Külhana ait bacanın da külhan içerisinden uzayacağı düşünülmektedir.

Su kuyusu hamamın özgün mimarisinde de kullanılmaktadır. Özgün vaziyet planına göre hamamın bahçesine ait bir de giriş kapısı vardır. Hamamın bahçesinde zamanla toprak seviyesi yükselmiştir. Özgün bahçe kotunun hamamın giriş kapısı ile aynı seviyede olduğu düşünülmektedir.

9.2. Yeşil Ada Hamamı'nın Korunması ve Restorasyon Kararları (Restorasyon Projesi)

9.2.1. Mekânsal ve yapısal kararlar

Temizleme

Restorasyon çalışmalarına başlanmadan önce hamamın bütün mekanlarında ve bahçesine yer alan çöp ve moloz yığınları kaldırılmalıdır. Bahçedeki zararlı bitkiler temizlenmelidir. Hamamın cehennemliği ve temelleri için yapının içinde ve çevresinde belirli aralıklarla araştırma kazıları yapılmalıdır.

Eklerin Kaldırılması, Bütünleme ve Yeniden Yapım

Yapı ile uyumsuz ekler kaldırılmalıdır. Soyunmalık bölümü ve M7 nolu ahşap depo kaldırılmalıdır. Soyunmalık bölümü özgün mimari ile uyumlu olarak yeniden yapılmalıdır. Tıraşlık bölümü de özgün haline uygun olarak yeniden yapılmalıdır. Ayrıca tıraşlığı ve tuvaleti içine alan ılıkılık bölümü özgün mimarisine göre yeniden yapılarak mekansal bütünlük sağlanmalıdır. Hamamın kuzey cephesinde yer alan odun deposu hamamın özgün mimarisine uygun olarak yeniden yapılmalıdır. Bu bölüm moloz taştan örülerek yapılmalı, külhane inen merdiven yapılmalı ve ahşap strüktürlü, alaturka kiremit kaplı bir çatı yapılmalıdır. Ayrıca hamamın ocak bölümüne ait baca onarılarak yeniden yapılmalıdır. Hamamın cephelerinde özellikle külhan kısmındaki malzeme kayıpları için bütünlemeye gidilmelidir.

Zamanla aşınan ve yıpranan döşemelerinde kazı sonrası yenilenmeleri gerekmektedir. Rutubete ve yosunlaşmaya neden olan su tesisatına ait donanımın ve zamanla çürüdüğü tahmin edilen cehennemliğe ait od taşlarının ve künklerin yenilenmesi gerekmektedir. Döşeme beyaz mermerden, cehennemlik ise uygun bölümlerinde tuğla ve od taşından yenilenmelidir. Cehennemlik kısmı yenilenirken od taşları arasındaki kurumlar da temizlenmelidir.

Yeniden yapımda horasan harcı ve kireç badana kullanılmalıdır. Sıva horasan harcı ile yapılmalıdır. Duvarlar ve döşemeler beyaz mermerle kaplanmalıdır. Kurnaların yanlarına ve mevcut oturma sekileri de mermerle kaplanmalıdır.

Yüzey Temizliği

Yapının çevresini saran sarmaşık, bitkiler ve yosunlar temizlenmelidir. Yeniden bitkilenmenin olmasını önlemek için gerekli kimyasallardan faydalanılmalıdır. Ayrıca duvarlarda ve üst örtüde hatalı onarımlar ile yapılan yanlış (çimento esaslı) sıva ve boyalar soyulmalıdır. Üst örtüde yer alan beton kabuk ve muhdes

tuğlalar kaldırılmalı, iç mekanda görülen muhdes boya ve sıva uygun yöntemlerle temizlenmelidir.

Üst örtüyü korumak için kurşun ya da kiremit gibi malzemelerle kaplanmalıdır. Beden duvarlarını oluşturan taşın analizi sonucunda taşın tuz seviyesi ölçülmelidir. Taşın tuz seviyesine göre suyla yıkama, kumlama ya da lazer ile temizleme gibi yöntemlere başvurulmalıdır (Küçükkaya, 2004, s.108-118). Cephelerin yıkanarak temizlenmesi, suda çözünen kirler söz konusu olduğunda başarılı sonuç vermektedir. Ancak cepheye fazla su verilmesi sakıncalıdır. Kılcallıkla (kapilarite) su, taşın yüzeyinden içeri doğru hareket etmekte, duvar bünyesi içindeki tuzları harekete geçirerek, iç yüzeyde çiçeklenmelere neden olmaktadır. Bunu önlemek için suyu zerre halinde püskürten özel uçlar kullanılır. Adeta bir bulut gibi yayılarak kirli yüzeyi saran su zerreleri sayesinde çok az su ile geniş yüzeyleri ıslatıp temizlemek mümkün olmaktadır (Ahunbay, 2007).

Kumlama yönteminde kum, cam küresi ya da alüminyum tanelerinin düşük basınçla püskürtülmesiyle yüzeydeki kirlerin uzaklaştırılması sağlanabilir. Bozulmuş yüzeylere kumlama uygulanması doğru değildir. Mekanik temizlik yöntemlerinin yanı sıra kimyasal temizleme yöntemleri de vardır. Ancak bu yöntemlerde taşa zarar vermeden temizleme işlemi yapılmalıdır. Asit temizleyiciler tuzları çıkarsa bile çok dikkatli kullanılması gereken ve sonucunda leke bırakabilen malzemelerdir. Hidroflorik asit tuzları çıkarsa bile elle dokunulamayacak kadar tehlikeli bir malzemedir. Alkali, bitki ve biyolojik oluşumları temizleyen malzemeler leke oluştursa bile bazen bu lekeler kendiliğinden güneşin etkisi ile çıkabilmektedir. Özel kimyasal içerikli lapalar ile temizlik ise zor ve yavaştır (Küçükkaya, 2004, s.108-118). Kâğıt hamuru ile temizleme de kimyasal temizliğin bir parçasıdır. Kâğıt hamuruna emdirilen kimyasal madde cepheye uygulanır. Belli bir süre bekletildikten sonra, bol suyla yıkanır. Eğer ilk uygulamada istenilen temizlik sağlanamıyorsa yüzeyin korunma durumuna göre, aynı işlem birkaç kez tekrarlanabilir. Kimyasal maddenin yüzeye zarar vermemesi için her uygulamadan sonra yıkama işleminin tekrarlanmasına dikkat edilmelidir. Düşey yüzeylere şeffaf jeller

uygulanarak da temizleme yapılabilir. Fırça ile yüzeye sürülen macun kıvamındaki çözeltinin üstü plastik veya alüminyum folyo ile örtülür; çözücünün buharlaşmasına engel olmak için kenarları sıkıca kapatılır. Belli bir süre sonra üstü açılır, yüzey temizlenir ve deiyonize su ile yıkanarak bazik kimyasal maddelerin uzaklaşması sağlanır. Yıkama gücü nedeniyle bu yöntemi bol gözenekli taşlarda uygulamak pratik değildir (Ahunbay, 2007). Kurnalar ve sekilerde de benzer temizlik yöntemlerine başvurulmalıdır. Tütekliklerin tıkanmış olanları da temizlenmelidir. Ayrıca soyma ve raspa işlemleri sonrasında temizleme işlemi yapılmalıdır.

Sıva, Çatlak Onarımları, Sağlamaştırma

Yüzey temizliği ve raspalar yapıldıktan sonra çatlaklar belirlenmeli, hidrolik kireç gibi taşın yapısı ile uyumlu doğal toprak esaslı harcın derz olarak enjeksiyonu yapılmalıdır. Dahili çözümleme olan dolgu tedavisinin yanı sıra aşınmaların ve parça kayıplarının olduğu yüzeylerde yama tedavisine gidilmelidir (Küçükaya, 2004).

Duvarlarda ve üst örtüde görülen sıva dökülmeleri için öncelikle rutubet ve zemin suyu sorunu çözülmelidir. Taşın yapısı ile uyumsuz özellikteki kimyasal esaslı sıva ve boyalar yerine doğal, toprak esaslı harç ve sıvalar kullanılmalıdır. Yapıda çok ciddi bir çatlak olmamakla birlikte taşıyıcı sisteme veya malzeme bütünlüğüne zarar veren çatlaklara enjeksiyon gibi çeşitli yöntemlerle güçlendirme, sağlamaştırma uygulanmalıdır.

Çağdaş Ek / Yapı

Yetersiz veri ve arşiv bilgisi nedeniyle yapının özgün soyunmalık bölümünün tekrar inşası yerine, soyunmalık bölümünün çelik ve cam gibi çağdaş malzemelerden yapılmasına karar verilmiştir. Soyunmalık bölümü ile birlikte iç mekanda kalan iki katlı, kendi kendini taşıyabilen, taşınabilir, ahşap strüktürlü soyunma hücrelerinin yapılmasına karar verilmiştir. Bu bölüme ait giriş merdiveninin yine ahşap strüktürlü olmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu

bölüme ait döşemede modern decking sistem olarak adlandırılan suya dayanıklı ahşap kaplama malzemesi ile döşenmesine karar verilmiştir. Soyunma hücrelerine ek olarak hamamcıya ve çay ocağına ait küçük birer bölmenin bırakılmasına karar verilmiştir.

Hamamın bahçe kullanımını artırmak için modern malzemeler ile oluşturulacak yarı açık dinlenme alanı (kameriye) oluşturulmalıdır. Bahçeye 2 adet kameriye yeterli olacaktır. Sıcak bir görünüm vermesi ve doğal bir yapı malzemesi olan taştan inşa edilmiş hamam ile uyumlu olması için bu alan ahşap yapı elemanları ile oluşturulabilir. Hamama ana girişi sağlayan ılıklik bölümü kapısı üzerine buhar yaşmağı yapılabilir.

Çevre Düzenlemesi

Hamamın çevre düzenlemesi de yapı ile birlikte düşünülmelidir. Bahçeye giriş kapısının açılacağı belediyeye ait arsa ile birlikte düzenleme yapılmalıdır. Bahçede yer alan su kuyusu ve üzerindeki tabaka temizlenmelidir. Yabani otlar ve bitkilerden temizlenen hamam bahçesi ve belediye arsasında Arnavut kaldırımı ile sert yürüme zeminleri oluşturulmalı, oturma koltukları yerleştirilmeli, dinlenme için oluşturulacak yarı açık alan tasarlanmalıdır.

Sihhi Tesisat ve Aydınlatma

Yeşil Ada Hamamı'nın yeni yapılacak olan soyunmalık bölümündeki şeffaf yüzey gündüzleri bu mekanın aydınlatılması için yeterlidir. Kubbelerde yer alan aydınlatma boşluklarına özgün fil gözleri yapılarak tek tek takılmalıdır. Geceleri aydınlatılmak istendiğinde ise, hareketli aydınlatma elemanlarının kullanılması tercih edilmelidir. Yapıya, zarar verecek tüm tesisat ve eklerin yapılmasından kaçınılmalıdır. LED aydınlatmaya sahip, tarihi yapılara uygun modern aplikler kullanılabilir.

Sihhi tesisat kontrol edilmeli, tıkanmış ve sorunlu bölümlere gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Yapı içerisindeki pis su giderleri de, yapı dışındaki rögara bağlanarak, pis su yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Yapının zeminindeki suyu yapıdan uzaklaştırmak için yapı temellerine kadar kazılmalıdır. Yapının dış mekandaki kazılan kısmına eğimden yararlanarak drenaj sistemi döşenmeli ve yapının temelleri mantolanmalıdır. Ayrıca bu kazı işlemi, döşeme altında kalan cehennemlik bölümündeki taşların onarılmasını, döşeme ile birlikte pis su oluklarının da yenilenmesini sağlayacaktır. Atık suyun tahliyesi için yapılacak yeni döşemedeki oluklarda belirli bir meyille sahip olmalıdır. Bununla birlikte yapının ısıtma sisteminde odun tüketimini engellemek için alternatif ısıtma sistemlerinin döşenmesine de imkan sağlanacaktır. Çatıya ısı ve su yalıtımı için membran serilmelidir.

Restorasyon uygulamasına başlanmadan önce fiziksel çevre koşullarına uygun olarak, yapı fiziği incelenmeli ve enerji verimliliği için uygun çözüm arayışlarına gidilmelidir. Özellikle hem mekanların, hem de kullanılacak suyun ısıtılması için uygulanacak ısıtma sistemi çok ciddi bir enerji tüketimine neden olacaktır. Bu nedenle hamamın yeni yapılacak soyunmalık birimi üzerinde ya da bahçesinde güneş kolektörleri gibi alternatif enerji sistemleri kullanılmalıdır. Yapının yangın güvenliği için de uygun çözüm önerileri getirilmelidir. Ancak bütün bu uygulamaların yapılabilmesi için disiplinler arası bir çalışma ortamı sağlanmalı, özellikle yapı fiziği, enerji tasarrufu, yangın güvenliği gibi konularda çeşitli uzmanlar ile birlikte koordinasyon sağlanmalıdır.

9.2.2. Yeni işlev verme olasılıkları

Yeni işlev önerisinden önce Yeşil Ada halkının profili incelenmiştir. Halkın büyük bir kısmının yaşlı (70-100 yaş arası) tabakadan oluştuğu tespit edilmiştir. Ada halkının bu yaşlı nüfusu içerisinde Yeşil Ada Hamamı'nı kullanan birçok kişi bulunmuştur. Bu kişiler hamamın faaliyete geçmesini talep etmektedirler. Ayrıca Yeşil Ada'da yaz aylarında turizm sektörünün daha canlı hale gelmesi, yerli - yabancı turist sayısının artmasına neden olmaktadır. Potansiyel kullanıcı

profilleri hamamın gerek ada halkı, gerek yerli-yabancı turistler tarafından özgün işlevi ile kullanılabileceğini göstermektedir.

Hamamın restorasyonu için Eğirdir Belediyesi ve Yeşil Ada Muhtarlığının da talepleri göz önünde bulundurulursa hamamın özgün işlevi ile kullanılması en doğrusu olacaktır.

9.3. Genel Değerlendirme

Beylikler Dönemi yapısı olduğu tahmin edilen Yeşil Ada Hamamı küçük bir mahalle hamamıdır. Ancak Rum ustalar tarafından yapılan hamam farklı kubbe bezemeleri ile benzer özellikteki diğer Isparta hamamlarından ayrılmaktadır. Bu nedenle hamam geleneksel mimari miras olmasının yanı sıra bir kültürel miras olması bakımından da önemlidir.

Günümüze oldukça yıpranmış bir şekilde ulaşan Yeşil Ada Hamamı bakımsızlık, terk, vandalizm, hatalı onarımlar gibi etkenlerle hızla bozulmaya devam etmekte ve yok olma riski ile karşı karşıyadır. Hamam kültürünün azaldığı düşüncesi yapının atıl kalmasına neden olmuştur. Ancak ada halkının yaş ortalaması ve alışkanlıkları, ada turizmi, Yeşil Ada Hamamı'nın içinde bulunduğu geleneksel tarihi doku göz önünde bulundurulduğunda yapının korunması ve gelecek nesillere sağlam bir şekilde aktarılması gerekmektedir.

Bu nedenlerle hamamın acilen bozulma süreci durdurulmalı, onarımı için gerekli belgeler ışığında koruma ve restorasyon uygulamalarına başlanmalıdır. İçerisinde yer aldığı doğal sit alanı olan Yeşil Ada turizmine kazandırılmalı, bunun için tanıtımı yapılmalıdır. Aktif olarak kullanılan ve yaşayan bir hamam olarak geleceğe aktarılmalıdır.

Bu tez çalışmasında Yeşil Ada Hamamının korunabilmesi için Yeşil Ada Hamamı'nın mimari özellikleri incelenmiş, Isparta ve ilçelerinde yer alan diğer geleneksel hamamlar ile karşılaştırılmış, bozulmaları ve bu bozulmaların nedenleri tespit edilmiş, özgün mimarisinin anlatıldığı restitüsyon projesi

Çizilmiş ve restorasyon nerileri geliştirilmiştir. Hamamın geleceğe güvenle aktarılabilmesi için özgün işlevininin devam etmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu kapsamda Yeşil Ada Hamamı, rölöve, restitüsyon ve restorasyon çalışmaları ile belgelenmiş; restorasyon uygulamaları yapılacak şekilde projelendirilmiştir.

KAYNAKLAR

"Senirkent", 1950, Senirkent Yükseliş Birliği Yayınları, İzmir.

1868 tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

1877 tarihli Konya Vilayet Salnamesi.

1882 tarihli Konya Vilayet Salnamesi.

1887 - 88 tarihli Konya Vilayeti Salnamesi.

1892 tarihli Konya Vilayet Salnamesi.

Abbasoğlu, H., 1998, "Hamam", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Ahunbay, Z., 1999, "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Akdemir, M. S., 1997, "Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Isparta'daki Vakıf Hizmetleri", Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 94-95.

Akdemir, M. S., 2001 "Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında Eğirdir'deki Vakıf Hizmetleri", "Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir", I. Eğirdir Sempozyumu, 31 Ağustos - 01 Eylül 2001, Eğirdir, Isparta.

Akdemir, M. S., 2008, "XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Isparta (Sosyo- Ekonomik ve Kültürel Hayat)", Isparta Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta, 204-205.

Akılveren, E., (1936) sözlü arşivi, 2013.

Akkaya, A. 1997, "Eğirdir'de Kültür Değişmesi", Eskişehir, 26, 27.

Aksu, F. 1940, "Dalboyunoğlu Vakfı", Ün Dergisi 10 (112 – 113), 1544-1545

Alpözen, T. O, Çakıcı, M. 1991, "Türk Hamamı ve Bodrum'da Bir Hamam Müzesi", Kültür ve Sanat Dergisi, Ankara, 12, 28- 32.

Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, 1982, Anadolu Türk Mimarisi, 5, 848

And, M. 1969, "XVI. Yüzyılda Temizlik ve Hamamlar", Hayat - Tarih Mecmuası, 9, 14-18, İstanbul.

And, M. 1979, "Türk Hamamının Kültürümüzde ve Sanatımızda Yeri ve Önemi", Ulusal Kültür Dergisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, 5, 54-77, Ankara.

- Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi, 2013.
- Arseven, C. E., "1984, "Türk Sanatı Tarihi", Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Arseven, C. E., 1983, "Hamam Maddesi", Sanat Ansiklopedisi, c.2, s.678, İstanbul.
- Arslan, C., 2012, "Kayseri Konak Hamamları", Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks, ZfWT, 4(1), s. 53-81.
- Aru, K. A., 1949, "Türk Hamamları Etüdü", İstanbul Teknik Üniversitesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Aslanapa, O., 2011, "Türk Sanatı", Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Atlı, S., 1990, Mimar Sinan Dönemi Hamamları Konusunda Bir Araştırma, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ataalkın, M., (1915) sözlü arşivi, 2013.
- Baran, B., 2006, "Galata Hamamları ve Kılıç Ali Paşa Hamamı Koruma nerileri" Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Barbaros, O., (1980) sözlü arşivi, 2013.
- Bardakçı, N. M., 2008, "Eğirdir Zeyni Zaviyesi ve Şeyh Mehmet Çelebi Divanı (Hızırname)", Eğirdir Belediyesi, 9-13.
- Bektaş, S., 2011, "Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı Restorasyon nerisi Ve Kütüphane Olarak İşlev Kazandırılması" Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bilecen, N.,(1938) sözlü arşivi, 2013.
- Bozok, D., 2008, "Kültürel Değerlerin Turizme Kazandırılmasında Yeni Bir Turistik rn Olarak Hamamlar", Geçmiştten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu, Antalya Mimarlar Odası Şubesi Yayınları, Antalya, 113-123.
- Böcüzade, S. S., 1932, "İsparta Tarihi", Çeviren Suat Seren (1983), Çeltüt Matbaacılık, İstanbul.
- Bke, H., Akkurt S., İpekoğlu B., 2004, "Tarihi Yapılarda Kullanılan Horasan Harcı ve Sıvalarının zellikleri", Yapı Dergisi, 269, 90-95.
- Brödner E., 1992, "Die Römischen Thermen Und Das Antike Badewesen, Wissenschaftliche Buchgesellschaft", Darmstadt.

Çelebi, M. E. Çizim arşivi, 2012.

Çeli, H., (1957) sözlü arşivi, 2013.

Çetin, S., 2011, "Dönüşüm Sürecinin Tarihi Kent Merkezleri Üzerine Etkileri: Isparta Örneğinde Bir İnceleme", Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 27(2), 185-199.

Dağlıoğlu, H. T., 1942, " Eğirdir'de Mimari Eserler ve Türbeler ", Ün Dergisi, 9, (99 -102), 1383 - 1388.

Demiral, S., 1943, "Yarım Asır Önce Isparta" , Ün Dergisi, 10 (116-117), 1626.

Demiral, S., 1944, "Yarım Asır Önce Memleketimiz İçin Yazılan Notlar", Ün Dergisi, 11 (125-126), 1748,1749.

Demirdal, S., 1941, "Uluborlu'da Eski Eserler -IV", Ün Dergisi, c.8 , 91-96, 1300

Demirdal, S., 1968, Bütünüyle Uluborlu, Acar Matbaası, İstanbul.

Demirgil, S., 1970-1971, "Isparta Vilayeti Merkez, Eğirdir, Atabey, Keçiborlu, Uluborlu, Tarihleri ve Resimlerle Tarihi Eserleri", İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Lisans Tezi, İstanbul.

Demirgil, S., 2007, "Mazideki Isparta - I", Isparta Belediyesi.

Dereli, H., 1945, "Isparta Ve Yakınları Hakkında 100 Sene Evvel Bir İngiliz'in Yazdığı Seyahat Notları", Ün Dergisi, 12 (140 – 141), 1956 – 1957

Doğan, N. Ş., 2008, "Isparta'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisi", Isparta Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta.

Durmuş, C., (1977) sözlü arşivi, 2013.

Duymaz, A. Ş., 2009, "Isparta ve Çevresinde Yer Alan Türk Dönemi Mimari Eserler", Geçmişten Günümüze Isparta, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 203-226.

Eğirdir Belediyesi fotoğraf arşivi, 2013.

Eğirdir Kaymakamlığı Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 03.11.2013.
http://www.egirdir.gov.tr/default_B1.aspx?content=194

Erat, B., 1999, "Anadolu'da Türk Hamam Mimarisi", Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, c.10.

Eravşar, O. 2009, "Anadolu'da Bizans Hamamları", Eski Hamam Eski Tas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.59-66.

- Eravşar, O. 2009 - 2 "Anadolu Selçuklu Hamamları", Eski Hamam Eski Tas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 69-83.
- Erdem, T., 1937, "Karaman Oğulları Tarihini Aydınlatan Yeni Belgeler", Ün Dergisi, 3 (35-36), 490-492.
- Ersümer, S., 1968, "İsparta ve Atabey Türk Mimari Eserleri", İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Lisans Tezi, İstanbul.
- Esemenli, D., 2006, "Tarihte Yıkanma Kültürü ve Osmanlı Sarayında Hamam", Topkapı Sarayı Yayınları, İstanbul.
- Evliya, Ç., 1985, "Seyahatnâme" (Günümüz Türkçesiyle), c.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Evren, B., 2000, "İstanbul'un Deniz Hamamları ve Plajları", İnkılap Kitapevi, İstanbul, s.16-46.
- Eyice, S., 1960, "İznik 'de Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme", Tarih Dergisi, İstanbul, 15, 99-122.
- Eyice, S., 1994, "Hamam", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 3, 537-542.
- Eyice, S., 1997, "Hamam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, c.15, 402-430.
- Eyüpgiller K., Altun C., Barlık T. 2008, "Korumanın Tarihi Yapıya Çağdaş Ek Boyutu Kastamonu Çifte Hamam Örneği", Mimarlıkta Malzeme Dergisi, s.10, 56-76.
- Fensterbusch, 1991, "Vitruv Zehn Bücher über Architektur, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.
- Glück H., 1921, "Die Bader Konstantinopels", Arbeten Des Kunsthistorischen Institus Der Universitat, Verlag Von Halm Und Goldmann, Wien, XII, 12-15.
- Google Earth hava fotoğrafları, 2010- 2014.
- Gökdal, H., (1932) sözlü arşivi, 2013.
- Gönen Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 12.05.2012. <http://www.gonen.bel.tr/html/tarih.html>
- Günyol, V., 1982, 'İsparta', Yurt Ansiklopedisi: Türkiye İl İl: Dünu, Bugünü, Yarını, Anadolu Yayınları, İstanbul.

- Gültekin, E., 2008, "Türk Hamam Mimarisi ve Restorasyonunda Karşılaşılan Sorunlar", Geçmişten Geleceğe Su Yapılarında Taş Sempozyumu, Antalya Mimarlar Odası Şubesi Yayınları, Antalya, 125-134.
- Günay, R., 1999, "Türk Ev Geleneği Ve Safranbolu Evleri", Yapı – Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Gürçay, H., 1967, "Keçe ve Keçecilik", Türk Etnografya Dergisi, IX, 21-32.
- Güvenç, Ş., 1997, "Antalya Kaleiçi'nde Yenikapı, Gavur Hamamı Restorasyon Projesi", İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Haskan, M. N., 1995, "İstanbul Hamamları", Turing Yayınları, İstanbul.
- Hasol D., 2002, "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Hoban, M., (1922) sözlü arşivi, 2013.
- Isparta 1880-1980, Isparta Valiliği, Isparta, 2001.
- Isparta 1967 İl Yıllığı, Isparta Valiliği, Ankara.
- Isparta 1983 İl Yıllığı, Isparta Valiliği, İstanbul.
- Isparta 1996 İl Yıllığı, Isparta Valiliği, Doğu Matbaacılık, Ankara.
- Isparta 2003 İl Yıllığı, 2003, Isparta Valiliği, Ankara.
- Isparta Belediyesi Arşivi, 2013, Kentsel Koruma Haritası.
- Isparta İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü Resmi İnternet Sitesi. Erişim Tarihi: 05.05.2012. <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr>
- Isparta Kültür Envanteri, 2009, Isparta Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta, c.1.
- Isparta Kültür Envanteri, 2010, Isparta Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Isparta, c.2.
- Isparta Kültür ve Turizm Envanteri, 2011, Isparta Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Isparta Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları, 2001, "Isparta 1880 - 1980", Isparta.
- Isparta Valiliği Resmi İnternet Sitesi. Erişim Tarihi: 05.05.2012. <http://www.isparta.gov.tr>

Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası, 1932, s. 50, 201.

Işın, E. 1995, İstanbul'da Gündelik Hayat, İletişim Yayınları, 261, İstanbul.

İnal, A., (1944) sözlü arşivi, 2013.

İnal, M., (1923) sözlü arşivi, 2013.

İnternet:<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/bey-hamami#content> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet:<http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:E%C4%9Fildir.jpg&filetimestamp=20070112085516> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Terrakotta> (erişim tarihi: 10.05.2014).

İnternet: <http://www.egirdir.bel.tr/egirdirhaber-119-tarihi-hamama-bitisik-duk%C3%A2nlari-belediye-yikti.html> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://www.egirdirakingazetesi.com.tr/haber/haber/2549-egirdir39den-esma-sultan-dundar-bey-hamami-icin-hazirlanan-rest.html> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet:http://www.egirdirakingazetesi.com.tr/haber/haber_detay.asp?haberID=2836 (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://www.gazete32.com.tr/ilceler/egirdir/tarihi-selcuklu-hamami-restore-edilecek-h30759.html> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet:<http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/mgc/ham/trindex.htm> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://www.haberler.com/selcuklulardan-kalma-esma-sultan-hamami-restore-3570994-haberi/> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://www.kastamonuturizm.com/kastamonu/cifte-hamam-restorasyonu-h448.html> (erişim tarihi: 10.04.2014).

İnternet: <http://www.renovanews.com/haberdetay.asp?id=344> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: <http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=15051> (erişim tarihi: 10.05.2013).

İnternet: Yüksek Öğrenim Kurumu Yayın ve Dökümantasyon Dairesi. <http://www.yok.gov.tr/hamam/tez-tarama.html> (erişim tarihi: 10.05.2013).

- İnternet:<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/aslandogmus-koyu-osmanli-hamami#content> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İnternet:<http://kurumsal.kulturturizm.gov.tr/turkiye/genel/kulturenvanteri/azla-hamami#content> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İnternet:<http://www.tarihiKentlerBirliği.org/yalvactan-haber-var/#.Up3g8MRdX74> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İnternet:<http://www.tarihiKentlerBirliği.org/icerik/haberDetay.asp?newsID=45> (erişim tarihi: 12.07.2013).
- İnternet: <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İnternet: <http://www.tuik.gov.tr> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İnternet:<http://www.yalvac.bel.tr/index.php?p=1912&l=1> (erişim tarihi: 10.05.2013).
- İslam Ansiklopedisi, 1999, Türkiye Diyanet Vakfı, c.19, s.199.
- İzci, Z. fotoğraf arşivi.
- Kadioğlu, A., (1930) sözlü arşivi, 2013.
- Kahraman, A., 2006, "Isparta Eğirdir Yeşil Ada' nın İncelenmesi, Günümüz Koşullarında Değerlendirilmesi", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karaca, B., 2007, "XV. - XVI. Yüzyıllarda Keçiborlu Kazası", Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2007, 16, s.41-78
- Karaer, İ., 2010, "Dünden Bugüne Senirkent", Senirkent Kültür Ve Dayanışma Derneği, Ankara.
- Karçınzade, S. Ş., 1907, "Seyahatü'l- Kübra, Büyük Seyahat", Çeviren: Salih Şapçı (2005), Eğirdir Belediyesi, Isparta, s. 41, 50, 51, 63, 65, 66, 86.
- Karpuz, H., 2004, "Anadolu Selçuklu Mimarisi", Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya, s.105-112.
- Kartal, M., 1987, "Eski Kayseri' de Konak Hamamları", İlgi Dergisi, 51, 14-18.
- Katırcioğlu, N., 1958, "Bütün Isparta", Ankara Bereket Matbaası, Ankara.
- Kayalı, B., 2005, "Isparta Kent Merkezinde Bulunan Sivil Mimarlık Örneklerinin Günümüzdeki Kurumları, Koruma Sorunları Ve Değerlendirme Önerileri", Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Keçiborlu Belediyesi Arşivi, 2012.

Kıyıcı, M., 1995, "Çevre Tarihi İçinde Atabey ve İz Bırakanlar", Göltaş Kültür Yayınları 1, Ankara, s.50-51.

Klinghardt K., 1927, "Turkische Baeder", Herausgegeben Von Not-Gemeinschaft Der Deutschen Wissenchaft, Julius Hoffmann, Stuttgart.

Koç, M., 1983, "Baris, Hamit, Hamitabat, Tüm Yönleriyle Isparta", Türk Köyü Yayınları, Isparta.

Köseoğlu, N., 1936, "Şarki Karaağaç Kitabeleri ve Mezar Taşları", Ün Dergisi, 2 (22-24), s.334, 335.

Köstüklü, N., 1999, "Millî Mücâdele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları" Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Kuban, D., 1988, "100 soruda Türkiye Sanatı", Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.197-198.

Kuban, D., 1994, " Osmanlı Yapısına Yeni İşlev: Tahtakale Hamamı", İstanbul Dergisi, İstanbul, 9, 17-21.

Kuban, D., 1996, İstanbul Bir Kent Tarihi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

Kuban, D., 2007, "Hamamlar", Osmanlı Mimarisi, İstanbul.

Kum, N., 1925, "Yalvaç Armağanı" Çeviren: M. Tütüncü, Yalvaç.

Kuran, A., 1986, "Mimar Sinan" Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Küçükaya, A., 2004, "Taşların Bozulma Nedenleri Koruma Yöntemleri", Birsan Yayınevi, İstanbul, s.108-118.

Kurucu, N., 2005, "Yalvaç Özlemi", Karatepe Yayıncılık, Ankara.

Kuruçay, A., 2010, "İstanbul'un 100 Hamamı", İstanbul'un Yüzleri - 46, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

Madran, E., 2005, Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, Mimarlar Odası Yayını, Ankara.

Meriç, A. M., 1990, "Mimari Açından Türk Hamamı", Dekorasyon Dergisi, Mart, 112.

Mert, İ. H., 2009, "Antik Roma Uygarlığında Yıkanma Kültürü", Eski Hamam Eski Tas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.45-57.

- Okan, K., 1962, "Isparta'daki Tarihi Eserler", Isparta Öğretmenler Derneği Yayınları, s.11.
- Onar, Z., 1973, Şarkikaraağaç, 4 Eylül Matbaası, Ankara, s.15.
- Orhan, S., 2003, "Hamam Mimarisi ve Çardaklı Hamam", Yıldız Teknik Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ödekan, A., 1998, "Hamam", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, c.2.
- Önge, Y., 1981 "Eski Türk Hamamlarında Su Tesisatı İle İlgili Bazı Detaylar", I. Uluslararası Türk İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi, İstanbul.
- Önge, Y., 1995, "Anadolu'da XII-XIII. yüzyıl Hamamları", Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.9-77.
- Önge, Y., 1988, "Anadolu Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Kocasinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar", Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri, İstanbul, c.1, s.404.
- Önge, Y., 1978, "Eski Türk Hamamlarında Aydınlatma", Vakıflar Dergisi, Ankara, c.12, s.121-135.
- Özdemir, R., 2001, "Yunus Emre Diyarı Gönen Dünü, Bugünü, Yarını", Isparta.
- Özer, Y. S., 2011, "Roma Dönemi Hamamları ve Kaunos Roma Hamamı Mimarisi", Bilim ve Teknik Dergisi, 518, s.48-53.
- Öztoksoy, Ö., 2001, "Eğirdir Yeşil Ada (Nis) Mekikli El Dokumacılığı", "Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Eğirdir", I. Eğirdir Sempozyumu, 31 Ağustos - 01 Eylül 2001, Eğirdir, Isparta.
- Öztürk, H., 1988, "Bolu'da Bir Özel Hamam", Türk Etnografya Dergisi, Ankara XVIII, s.125-130.
- Reyhan K., İpekoğlu B., 2004, "Osmanlı Dönemi Bir Grup Hamam Yapısında Malzeme Kullanımı", II. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi Ve Sergisi Bildiriler Kitabı, 3-17 Ekim 2004, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, s.482-493.
- Sargın S., 2005, "Isparta'da Kentsel Koruma", Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi, Erzurum, 10 (14), s.251-282.
- Sarre, F., 1998, Küçükasya Seyahati (1895 Yazı), Çeviren: Dâra Çolakoğlu, İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi.

- Savaş, S., 2007, "İstanbul, Kumkapı-Nişanca Köşklü Hamamı Araştırması Ve Restorasyon Projesi", Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Say, S. K., 2007, "Erken Dönem Osmanlı Hamamlarında Eğrisel Örtüye Geçiş Sistemleri", İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Seçkin, N., 1980, "19. Yüzyıl İstanbul Saray Hamamları", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, İstanbul.
- Selen, H.S., 1943, "XVI. XVII. Yüzyıllarda Anadolu'nun Köy Ve Küçük Şehir Hayatı", III. Türk Tarih Kurumu Kongresi, Ankara.
- Seren, S., 1982, "Isparta Tarihi", Çeltüt Matbaacılık, İstanbul.
- Sözen, M., 1975, "Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan", İş Bankası Kültür Yayınları 149, Sanat Dizisi 18, İstanbul.
- Sözen, M., Tanyeli U., 2011, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Süldür, E., 1951, "Isparta İkinci Tarihi, Üstün Sanat Matbaası, İzmir.
- Şahin, M., 2009, "Antik Çağda Banyo Kültürü", Eski Hamam Eski Tas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.27-43.
- Şehitoğlu, E., 2008, Bursa Hamamları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Şehitoğlu, E., 2009, "Osmanlı Dönemi Bursa Hamamları", Eski Hamam Eski Tas, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.95-110.
- Şenol, S., 2003, "Isparta'nın El Kitabı", Göltaş Kültür Yayınevi, Isparta.
- Şenol, S., 2004, "İspartalı Rumlar, Bu Isparta'dan – O Isparta'ya Mübadele – 1923", Isparta.
- Taneri E., Kazmaoğlu A. 1979, "Atik Valide Hamamı Yeniden Kullanım Projesi", Çevre Mimarlık ve Görsel Sanat Dergisi", 3, s.40-42
- Taşcıoğlu, T., 1998," Türk Hamamı", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.
- Tavukçuoğlu, A., Aydın A., Çalışkan, M., 2011, "Tarihi Türk Hamamlarının Akustik Nitelikleri: Özgün Hali Ve Bugünkü Durumu" 9. Ulusal Akustik Kongresi, 26-27 Mayıs 2011, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Tezcan, H., 1977, "Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi Hamamları", Kültür ve Sanat Dergisi, 5, s.35-40.
- Tola, S., 1984, "Koruma Amaçlı İmar Planlarında ve Tatbikatlarında Sorunlar" Şehirciliğin Son 25 Yılı Bildirileri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, s.191-195.
- Tuluk, Ö. İ., 2010, "Erken 20. Yüzyıl Çorum Evlerinde Banyo Teknolojisi" Middle East Technical University, Journal Of Architecture, 27(2), 61-82.
- Türk A., Özkaya G., Çelebi E., 2007, "Houses In Historical Center of Isparta City" 3rd International Symposium on Architect Sinan- Housing-12-13 April 2007, Edirne.
- Türk Ansiklopedisi, 1966, "Eğirdir", Milli Eğitim Basımevi, Ankara, c.14, s.423, 425.
- Türk Ansiklopedisi, 1971, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, c.19, s.475.
- Türk, B., 1949, "Yakın Yurdun Tarihi ve Coğrafyası Isparta Tarihinin Ana Hatları - II", Ün Dergisi, 13(171-172), s.2296.
- Türkiye 1923-1973 Ansiklopedisi, 1974, Kaynak Yayınları, İstanbul, c.2.
- Türkoğlu, S., 1996, "Yıldız Sarayı'nda II. Abdülhamit'in Özel Hamamı", Antik & Dekorasyon Dergisi, 34, 164-166.
- Urak, G., 1995, "Amasya'da İki Saray Hamamı", 9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi, Bildiriler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 3, 385-396.
- Uzunçarşılıoğlu, İ. H., 1929 "Anadolu Türk Vesikalarından İkinci Kitap, Hamit Oğulları Hakkında Malumat", İstanbul Devlet Matbaası, 230-231.
- Ülgen, A. S., 1950, "Hamam", İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul, c.5, s.174-178.
- Ülke, N., (1970) sözlü arşivi, 2013.
- Ünsal, B., 1960, "Mimari Tarihi", İstanbul, c.1, s.477.
- Ünver, A. S., 1954, "İstanbul Hamamları", Yeni Tarih Dünyası, Ercan Matbaası, İstanbul, 16, s.93.
- Ünver, A. S., 1973, "Türk Hamamı", Belleten, Ankara, 37(145), s.87-95.
- Ürer, H., "İzmir Hamamları", Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat Eserleri Dizisi, Ankara, s.3, 35, 36.
- Venedik Tüzüğü, 1964, 5. Maddesi.

- Veziroğlu, N. G., 2005, "Eğirdir Ansiklopedisi ve Hamidoğlu Tarihi Oyun", Sinan Ofset Matbaacılık, Isparta.
- Vitruvius, 1998, Mimarlık Üzerine On Kitap, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul, Çeviren: Suna Güven.
- Yakıt, İ., "Arşiv Belgeleri Işığında XIX. Asırda Eğirdir'in Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı", I. Eğirdir Sempozyumu, 31 Ağustos - 01 Eylül 2001, Eğirdir, Isparta.
- Yalvaç Belediyesi 1989-1999 Faaliyet Raporu, s.25-26.
- Yalvaç Belediyesi Proje Arşivi, 2012.
- Yaman, T. C., 2010, "Türk Hamamının Mekansal Kurgusu- İstanbul Hamamları" Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yegül, E. 2008, "Üsküdar Hamamları Ve İcadiye Dağ Hamamı: Çevresel, Yapısal, İşlevsel Sorunları Ve Çözüm Önerileri", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yegül, F., 2006, "Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma", Homer Kitabevi ve Yayıncılık, İstanbul.
- Yeşil, T., 2006, "9930 Numaralı Temettuat Defterine Göre XIX. Yüzyıl Ortalarında Eğirdir'in Köylerinin Sosyal Ve Ekonomik Yapısı" Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Yılmaz, A., 2007, "Hamamdan Camiye Dönüştürülen Bir Yapı: Erzurum Boyahane Camii", Erzincan Kültür Eğitim Vakfı Akademi Dergisi, 32, s. 197-208.
- Yılmazkaya, O., 2002, Aydınlık Kubbenin Altındaki Sıcaklık-Türk Hamamı- İstanbul Hamamları Rehberi, Çitlembik Yayınları, 21, İstanbul.
- Yiğitbaşı, S. S., 1972, "Eğirdir Felekabad Tarihi", Çeltüt Matbaacılık, İstanbul.
- Yurt Ansiklopedisi, 1981, "Türkiye İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını", c.5, s.3514-3602.
- Weber, M., 1996, "Antike Badekultur", Ch. Beck Verlag, München.

EKLER

EK A. Tescil Fişleri ve Kurul Kararları

EK B. Tapu Kaydı

EK C. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Rölövesi

EK Ç. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Malzeme Analizi

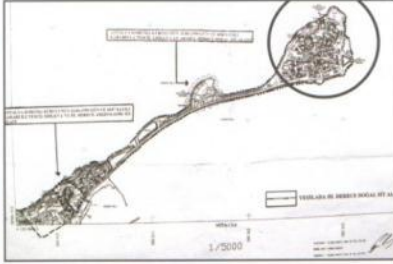
EK D. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Bozulma Analizi

EK E. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Korunmuşluk Durum Analizi

EK F. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restitüsyon Projesi

EK G. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restorasyon Projesi

EK A. Tescil Fişleri ve Kurul Kararları

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	D.K.V.K.E.	SİT	ENVANTER NO:
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO: ISPARTA M25-b1 3-a
İL: ISPARTA	İLÇESİ: EĞİRDİR	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: YEŞİLADA	KADASTRO	
			PAFTA :	ADA: PARSEL:
ADI : YEŞİLADA				
GENEL TANIM: Eğirdir ilçe merkezinde bir dönem ; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun, 15.03.1975 gün ve 8300 sayılı kararı ile sit alanı olarak ilan edilen fakat, Tasınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 13.07.1984 gün ve 304 sayılı kararıyla tescilinin kaldırılmasına karar verilen Yeşilada'nın, sahip olduğu eşsiz doğal güzelliğinin yanı sıra, kendine has kültürel yapısının korunması, ancak ada geneline getirilecek bir Koruma Kararı ile sağlanabileceği görülmüştür. Bu amaçla III. Derece Doğal Sit Alanı olarak belirlenen Yeşilada, aynı zamanda içerisinde pek çok Anıt Eser ve Sivil Mimarlık Örneği Konutu da barındırmaktadır.				
ŞİMDİKİ TEHLİKELER :				
ŞİMDİKİ DURUM :				
SİT POTANSİYELİ : İyi			KORUMA DERECESESİ : III. Derece Doğal Sit	
ŞİMDİKİ KORUMA : Eğirdir Belediyesi			HAZIRLAYANLAR:	
ÖNERİLEN KORUMA : III. Derece Doğal Sit			UTKU OĞUZ Mimar MELİKE GÜL Şehir Planlamacı	
YAYIN DİZİSİ :			FATMA BOYACIOĞLU Mimar AYSEL ÖZTÜRK Mimar	
GÖZLEMLER : Doğal güzelliğe sahip olan Yeşilada, çok sayıda pansiyon ve restoranıyla turizm potansiyeline sahiptir.			KONTROL EDEN: MÜCELLA UYAR Bölge Kurulu Müdür V.	
			G.M.E.E.A.Y.K.KARARLARI:	
			Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığının 15.03.1975 gün ve 8300 sayılı kararıyla tesciline, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 13.07.1984 gün ve 304 sayılı kararıyla tescilin kaldırılmasına, Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14.04.2007 gün ve 1576 sayılı kararıyla III. Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline	
			REVİZYON :	
			G.M.E.E.A.Y.K. ONAYI:	
HARİTALAR-FOTOĞRAFLAR:				
				
				

356

Şekil A.1. Eğirdir Yeşil Ada tescili

Eğirdir - Yeşilada Hamamı Kalıntısı

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 11.09.2006/36
Karar Tarihi ve No. : 11.09.2006/1160

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Eğirdir İlçesi, Yeşilada da, Antalya Koruma Bölge Kurulunun 15.12.2005 gün ve 732 sayılı kararı ile uygun bulunan 138 ada 15 parseldeki yeni yapı inşaatının, 138 ada 9 parseldeki tescilsiz hamamın külhan duvarına bitişik inşa edildiğine ilişkin Ali Başaran'ın 10.8.2006 günlü başvurusu, Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün 16.8.2006 gün ve 1977 sayılı yazısı ve uzman raporu okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Eğirdir İlçesi, Yeşilada da, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 15.3.1975 gün ve 8300 sayılı kararı ile Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilen ve yine Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 13.7.1984 gün ve 304 sayılı kararı eki "Eğirdir Yeşilada Koruma Planı" başlıklı paftada tescil kararı kaldırılan yapılar arasında yer almış olmasına karşın 138 ada 9 parseldeki taşınmazın 5226-3386 sayılı yasalar ile değişik 2863 sayılı yasanın 3. ve 6.maddeleri kapsamında olduğundan "Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil edilmesine, hamamın yapı grubunun Koruma Yüksek Kurulunun 5.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı gereği "I.Grup Yapı" parselinin de koruma alanı olarak belirlenmesine,

Koruma alanı içinde Kurulumuzdan izin alınmadan hiçbir uygulamaya gidilmemesine, 138 ada 15 parseldeki yeni yapı projesi parselde komşu olan 137 ada ve 1 parselde ve 138 ada ve 6 parselde bulunan tescilli yapılara komşu parsel olarak Kurulumuzun 15.12.2005 gün ve 732 sayılı kararıyla projesi onaylanan yeni yapı inşaatının su basman kotunun onaylı projesinden farklı olduğu anlaşıldığından, saçak seviyesinin 50 cm düşürülerek uygulamanın yapılması gerektiğine karar verildi.

ASİT GİRİŞ

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Havva IŞIK
İMZA

Üye
Prof.Dr.Hülya KOÇ
İMZA

Üye
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
(BULUNMADI)

Üye
Av.Mesut AKAR
İMZA

Üye
Y.Mim.Feridun UYAR
İMZA

Üye
Dr.Zekeriya ŞİMŞİR
İMZA

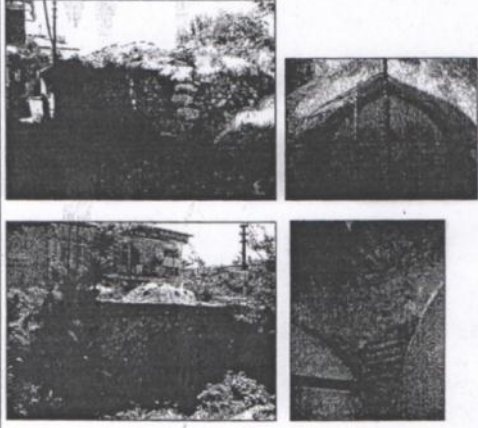
Üye
Ömer ŞENGÖL
Eğirdir Bld.Bşk.
İMZA

Üye
Mustafa EMEK
Vakıflar Bölge Md.
İMZA

Üye

Üye

Şekil A.2. Yeşil Ada Hamamı'nın korunması için alınan karar

UPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER No:	
AKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				HARİTA No:	
İSPARTA		İLÇE: EĞİRDİR		MAHALLE VE KÖY: YEŞİLADA		KORUMA ANITSAL	
ÖZAK VE KAPI NO:		KADASTRO: PAFTA ADA PARSEL		DER.		ÇEVRESEL	
ADI: Hamam		YAPTIRAN		YAPAN :		MİMARİ ÇAĞI : 19. yy	
		YAPIM TAR.		KİTABE :		VAKFIYE :	
GENEL TANIM: Soyunmalık, ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşan yapı kagir olup; soyunmalık mekanının üstü ahşap kurma çatı ile örtülü Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Sıcaklık mekanının üstü tuğla tonoz örtülü olup, aydınlatma kubbe üzerindeki fil gözlerinden sağlanmaktadır. Ilıklık mekanının üstü ise tuğla tonozla örtülüdür.							
KORUMA DURUMU	X İYİ	TAŞIYICI	X DIŞ YAPI	X ÖST YAPI	X İÇ YAPI	A SÖSLEME	A RUTUBET
	B ORTA		B	B	B	B ELEMANLARI	B
	C FENA		C	C	C	C	C
VAZİYET PLANI:		FOTOĞRAF					
							
GÖZLEMLER: Yapının soyunmalık ve külhan bölümleri oldukça harap olmasına rağmen sıcaklık ve ılıklik bölümleri iyi durumdadır.							
BUGÜNKÜ SAHİBİ :		BAKIMINDAN SORUMLU OLAN		TEKNİK		SU	
		Mülkiyet Sahibi		BİLGİLER		ELEKT. ISITMA KANA.	
YAPILAN ONARIMLAR: Yakın zamanda yapılmış bir onarım yoktur.				ORJİNAL KULLANIMI		Hamam	
AYRINTILI TANIM: Soyunmalık, ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşan yapı yir olup; soyunmalık mekanının üstü ahşap kurma çatı ile örtülü Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Sıcaklık mekanının üstü tuğla tonoz örtülü olup, aydınlatma kubbe üzerindeki fil gözlerinden sağlanmaktadır. Ayrıca mekan içinde sivri kemerli 3 tane eyvan bulunmakta olup, eyvan içlerinde kurnalar vardır. Mekan içinde tonozla geçişler mukarnaslı pandantiflerle sağlanmıştır. Ilıklık mekanının üstü ise tuğla tonozla örtülüdür. Külhan sıcaklığa bitişik, üzeri toprak ve moloza dolu olup, içine girilememiştir.				BUGÜNKÜ KULLANIMI		Hamam	
				ÖNERİLEN KULLANIMI		Hamam	
		ONANDI		HAZIRLAYANLAR		09/2006	
		Antalya Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu		Hakime YILDIZ/ Mimar		Şebnem ALP / Mimar-M.A.	
				KONTROL EDEN		H. Bülent BAYKAL	
				Bölge Kurulu Müdürü			
YAYIN DİZİNİ		EKLER		KURUL ONAYI		REVİZYON	
		4-09-2006 1160		X		X	
		RAPOR		X		X	
		FOTOĞRAF		X		X	
		RÖLÖVE PROJESİ		X		X	
		HARİTA		X		X	
		KROKI		X		X	
		KİTABE		X		X	
		VAKFIYE		X		X	
		DİĞER		X		X	

Şekil A.3. Yeşil Ada Hamamı tescil fişi

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

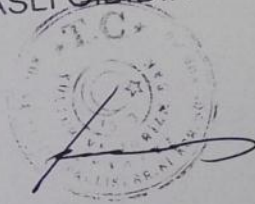
KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 15.12.2005/22
Karar Tarihi ve No. : 15.12.2005/732

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Eğirdir İlçesi, Yeşilada'da tescilli yapı parseline komşu, 138 ada 15 parseldeki yeni yapılaşma talebine ilişkin Beyazıt Mercimek'in 8.12.2005 günlü başvurusu okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;
Isparta İli, Eğirdir İlçesi, Yeşilada'da tescilli yapı parseline komşu, 138 ada 15 parseldeki Belediyesince ön onay almış olan "yeni yapılaşma" projesinin, zemin katının sıvanması koşuluyla uygun bulunduğu (Olumlu) karar verildi.

ASLI GİBİDİR

A. Bulent BAYKAL
MÜDÜR

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

Üye
Prof.Dr.Hakkı ACUN
İMZA

Üye
Av.Mesut AKAR
İMZA

Üye

Üye
Prof.Dr.Havva IŞIK
(BULUNMADI)

Üye
Prof.Dr.Hülya KOÇ
İMZA

Üye

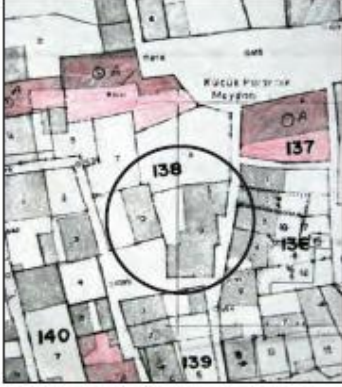
BAŞKAN YARDIMCISI
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
İMZA

Üye
Feridun UYAR
Y.Mimar
İMZA

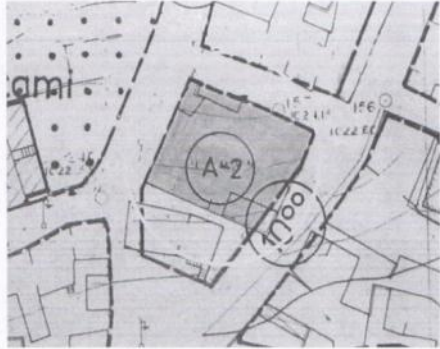
Üye
Ömer ŞENGÖL
Eğirdir Bld.Bşk.
İMZA

Üye

Şekil A.3. Yeşil Ada Hamamı'nın komşu parseline yapılan Mercı Otel'in inşasına ait kurul onayı

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	D.K.V.K.E.	ANIT	ENVANTER NO:
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO:
İLİ: ISPARTA	İLÇESİ: EĞİRDİR	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: Yeşilada		
ADRESİ:	KADASTRO:	PAFTA:	ADA:	PARSEL: 9
HAMAM	YAPTIRAN:	YAPAN:	MİMARİ ÇAĞI: 19. yy	
	YAPIM TARİHİ:	KİTABE:	VAKFIYE:	
GENEL TANIM: Soyunmalık, dikdik, sıcaklık ve küllühan bölümlerinden oluşan yapı kagir olup; soyunmalık mekanının üstü ahşap karma çatı ile örtülü Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Sıcaklık mekanının üstü tuğla tonoz örtülü olup, aydınlatma kubbe üzerindeki fil göderinden sağlanmaktadır. Dikdik mekanının üstü ise tuğla tonozla örtülmüştür.				
KORUMA DURUMU	X B C	TAŞIYICI YAPI	X B C	DİŞ YAPI
			X B C	ÜST YAPI
			X B C	SÜSLEME ELEMANLARI
			A B C	RUTUBET
				A YOK B Zİ VAR C ÖNEMLİ
BUGÜNKÜ SAHİBİ: BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Mülkiyet Sahibi				
YAPILAN ONARIMLAR: Yakın zamanda yapılmış bir onarım yoktur.				
AYRINTILI TANIM: Soyunmalık, dikdik, sıcaklık ve küllühan bölümlerinden oluşan yapı kagir olup; soyunmalık mekanının üstü ahşap karma çatı ile örtülü Marsilya tipi kiremitle kaplıdır. Sıcaklık mekanının üstü tuğla tonoz örtülü olup, aydınlatma kubbe üzerindeki fil göderinden sağlanmaktadır. Ayrıca mekan içinde sivri kemerli 3 tane eyvan bulunmaktadır. Eyyan içlerinde kurnalar vardır. Mekan içinde tonozla geçişler mukamalı pandantiflerle sağlanmıştır. Dikdik mekanının üstü ise tuğla tonozla örtülmüştür. Küllühan sıcaklığa bitişik, üzeri toprak ve molozla dolu olup, içine girilememiştir.				
				TEKNİK BİLGİLER SU ELEKTRİK ISITMA KANALİZASYON
		ORJİNAL KULLANIMI: Hamam		
		BUGÜNKÜ KULLANIMI: Hamam		
		ÖNERİLEN KULLANIMI: Hamam		
		HAZIRLAYANLAR: Hakime YILDIZ Mimmar Şehnem ALP Mimmar - M.A.		
		KONTROL EDEN: H. Bülent BAYKAL Bölge Kurulu Müdürü		
YAYIN DİZİNİ:	EKLER:	ONAY		
1.	RAPOR	X		
2.	FOTOĞRAF	X		
3.	RÖLÖVE PROJESİ			
4.	RESTORASYON PROJESİ			
5.	HARİTA	X		
6.	KROKİ			
7.	KİTABE			
8.	VAKFIYE			
K.K. KARARLARI: ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU'NUN 11.09.2006 gün 1160 sayılı kararıyla tesciline				
				

Şekil A.4. Yeşil Ada Hamamı'na ait envanter fişi (Isparta Kültür Envanteri, 2009, s.331)

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.Y.K.E.	ANIT	ENVANTER NO :		
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				HARİTA NO : ISPARTA M24-b2		
İL: ISPARTA	İLÇESİ: GÖNEN	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: Camii Mahallesi			ANITSAL	X	2 3
ADRESİ:	KADASTRO:4			KORUMA DERECE	ÇEVRESEL	1	2 3
	PAFTA: 13 ADA: 5 PARSEL:				ÇEVREVE AYKIRI	1	2 3
ESKİ HAMAM	YAPTIRAN: -	YAPAN:		MİMARİ ÇAĞI:			
	YAPIM TARİHİ:	KİTABE:		VAKFIYE:			
GENEL TANIM: Hamamın önünde bulunan ve hamam sonradan eklendiği düşünülen geniş kara mekan kiremit çatıdır. Hamam soğukluk, ılık ve sıcaklık bölümlerinden oluşur ve kare planlıdır.							
KORUMA DURUMU	A	TASIVICI YAPI	X	DİS YAPI	A	ÜST YAPI	A
	B		X		X	SÜSLEME ELEMANLARI	B
	X		C		X		C
						RUTUBET	B
							C
							ÖNEMLİ
 							
GÖZLEMLER Harap durumdur. Tahriri engelleyici önlemlerin alınarak onarılma gereklidir.							
BUGÜNKÜ SAHİBİ: Gönen Belediyesi				BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Gönen Belediyesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü			
YAPILAN ONARIMLAR:							
AYRINTILI TANIM: Hamamın önünde bulunan ve hamama sonradan eklendiği düşünülen kare mekanlı geniş bölüm kiremit çatıdır. Hamam, içinde soğukluk, ılık, sıcaklık bölümlerinden oluşan kare planlı bir yapıdır. Kare planlı mekanın güneyinde bulunan yuvarlak kemerli kapının üzerinde ocak bacası şeklinde C ve S kıvrımlı detaylara sahip bir baca bulunmaktadır. Bu kapı iki adet tuvaletin bulunduğu kare planlı bir mekana açılır. Bu mekan kubbe ile örtülüdür. Buradan dışarıya çıkılan soğukluğa geçilir soğukluk ortada kubbe ile yanda çapraz yarım beyik tonozla örtülüdür. Orta kısımdan ılıklıya geçilmektedir. Üst örtülü soğukluk kısmına benzer ılıklıya doğru kısımda büyük tonozla örtülü bir mekan vardır. İlahtan sıcaklık kısmına girilip batıya bey köşeli geniş bir niş vardır. Bu nişinin batısında küçük bir niş daha vardır. Bu mekanda kuzey- batıda örgün olmayan bir kurna bulunmaktadır. İlgin güneyinden sıcaklık kısmına geçilir. Sıcaklık ortada kare planlı pandantif geçişli kubbedir kubbede bir adet ortada sekiz adet çevresinde aydınlık feneri vardır. Bu mekanın güneyinde bulunan aydınlık küllhan ile bağlantılıdır. Burada güneyde ve doğuda iki adet köşeleri palmiet kabartmalı iki kurna vardır. Orta mekanın doğusunda kare planlı pandantif geçişli kubbe bir halvet vardır. Kubbede bir adet ortada yedi adet çevresinde aydınlık feneri bulunur. Bu kısımda batı ve güneyde köşeleri motifli iki kurna vardır. Mermer kurnalar örgündür. Batıda kurnanın iki köşesinde kurn saati şeklinde kabartma vardır. Güneydeki mermer kurnanın iki köşesi palmiet motiflidir. Orta mekanın batısında, sivri kör kemer ortasında bulunan, yuvarlak kemerli kapı ile diğer kare planlı halvete geçilir. Bu mekanda pandantif geçişli kubbedir. Burada doğu hariç üç cepheye üç kurna bulunmaktadır. Kurnaların iki köşesi palmiet motiflidir.							
YAYIN DİZİNİ:				TEKNİK BİLGİLER			
1.				w			
2.				Elektrik			
3.				Isıtma			
4.				Kısıtlı			
5.				Yayın			
6.							
7.							
8.							
EKLER:				ONAY			
RAPOR				X			
FOTOĞRAF				X			
RÖLÖVE PROJESİ							
RESTORASYON PROJESİ				K.K. KARARLARI: ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU'NUN 11/11/2003 6694 Sayılı Kararıyla Tesciline.			
HARİTA				X			
KROKİ							
KİTABE							
VAKFIYE							
KONTROL EDEN: H.Bülent BAYKAL				05/11/2003 Müdür			

Şekil A.5. Gönen Hamamı tescil fişi

Gönen
Selçuklu Hamamı

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 27.12.2010/145
Karar Tarihi ve No. : 27.12.2010/4712

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Gönen İlçesinde, Camii Mahallesi, 8147 parselde bulunan, mülkiyeti Gönen Belediyesine ait olan ve Antalya Koruma Kurulunun 11.11.2003 tarih ve 6094 sayılı kararı ile tescil edilen Selçuklu Hamamının Koruma Alanı ve koruma grubunun belirlenmesine ilişkin Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarının 23.12.2010 raporu okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Gönen İlçesinde, Camii Mahallesi, 8147 parselde bulunan, mülkiyeti Gönen Belediyesine ait olan ve Antalya Koruma Kurulunun 11.11.2003 tarih ve 6094 sayılı kararı ile tescil edilen Selçuklu Hamamının Koruma Alanı sınırının Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 1/1000 ölçekli paftada belirlendiği şekliyle uygun bulunduğu (Olumlu), Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı gereğince koruma grubunun I.Grup olarak belirlenmesine koruma alanında Kurulumuz izni alınmadan inşai ve fiziki uygulamada bulunulmamasına, koruma alanı sınırının imar planı paftalarına işlenmesine ve koruma alanı içerisinde getirilecek plan kararları için Kurulumuz görüşünün alınması gerektiğine karar verildi.

BAŞKAN
Prof.Dr.Havva IŞIK
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Ziya GENÇEL
İMZA

Üye
Mim.Bekir KARABAĞ
İMZA

Üye
Doç.Dr.H.Sabri ALANYALI
(BULUNMADI)

Üye
Prof.Dr.Erdal TERCAN
(BULUNMADI)

Üye
Dr.Zekeriya ŞİMŞİR
İMZA

Üye
Mim.H.Bülent BAYKAL
İMZA

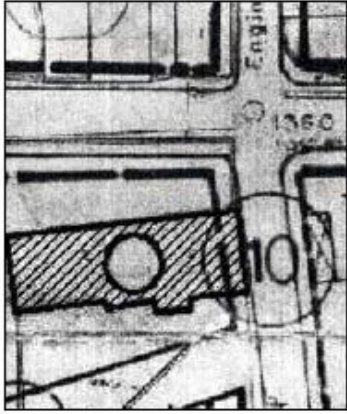
Üye
Mete ELCİM
Gönen Bld.Bşk.
İMZA

Üye
Mehtap EMİRALIOĞLU
Vakıflar Bölge Md.Tem.
İMZA

Üye

Üye

Şekil A.6. Gönen Hamamı'nın korunması için alınan karar

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENWANTERİ		D.K.V.K.E.		ANIT		ENWANTER NO : 7																									
TÜRKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARİTA NO : 30L Ic																									
İLİ: İSPARTA		İLÇESİ: YALVAÇ		MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: KAŞ CAMİLİ MAHALLESİ				<table border="1"> <tr> <td rowspan="3">KORUMA DERECESESİ</td> <td>ANITSAL</td> <td>X</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>ÇEVRESEL</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>ÇEVREYE AYKIRI</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </table>		KORUMA DERECESESİ	ANITSAL	X	2	3	ÇEVRESEL	1	2	3	ÇEVREYE AYKIRI	1	2	3											
KORUMA DERECESESİ	ANITSAL	X	2	3																													
	ÇEVRESEL	1	2	3																													
	ÇEVREYE AYKIRI	1	2	3																													
ADRESİ: SEYRAN BAĞÇE İÇİ ÇİÇEKLİ ÇESME SOKAK, KAPI NO:2-18-29		KADASTRO:																															
		PAFTA:		ADA: 1004		PARSEL: 15																											
HAMAM		YAPTIRAN:		YAPAN:		MİMARİ ÇAĞI:																											
		YAPIM TARİHİ:		KİTÂBE:		VAKFIYE:																											
GENEL TANIM: Hamam üç bölümden oluşmuştur. Birinci kısım, soyunmalık bölümü olup, yapını girişi buradan sağlanmaktadır. Bu bölüm iki katlıdır ve üst kat galeri şeklinde oluşturulmuştur. Soyunmalık bölümü kare formda bir plana sahip olup, üstü Marsilya tipi kiremitle kaplı toprak çatı ile örtülmüştür. İkinci kısım hem soyunmalık bölümünden, hem de bahçeden direkt girişi olan ilklık ve sıcaklık bölümleridir. Bu bölümler antik kentten antik taşlardan örülmüş kagir duvarlara sahip olup, üstleri kubbeyle örtülmüştür. Mekanların aydınlatması da, kubbeler üzerine açılmış fil gözleriyle sağlanmaktadır. Yapının üçüncü mekânı odunluk ve küllhan bölümlerinin bulunduğu kısımdır. Bu bölüm taş temel üzeri karpiz duvarlarla çevrili ve üzeri ahşap toprak çatı ile örtülmüştür.																																	
<table border="1"> <tr> <td rowspan="3">KORUMA DURUMU</td> <td>A</td> <td rowspan="3">TAŞIYICI YAPI</td> <td>A</td> <td rowspan="3">DIŞ YAPI</td> <td>X</td> <td rowspan="3">ÜST YAPI</td> <td>A</td> <td rowspan="3">SÖSLEME ELEMANLARI</td> <td>A</td> <td rowspan="3">RUTUBET</td> <td>A</td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> <td>B</td> </tr> <tr> <td>X</td> <td>X</td> <td>X</td> <td>X</td> <td>X</td> <td>X</td> </tr> </table>										KORUMA DURUMU	A	TAŞIYICI YAPI	A	DIŞ YAPI	X	ÜST YAPI	A	SÖSLEME ELEMANLARI	A	RUTUBET	A	B	B	B	B	B	B	X	X	X	X	X	X
KORUMA DURUMU	A	TAŞIYICI YAPI	A	DIŞ YAPI	X	ÜST YAPI	A	SÖSLEME ELEMANLARI	A		RUTUBET		A																				
	B		B		B		B		B				B																				
	X		X		X		X		X	X																							
BUGÜNKÜ SAHİBİ:					BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ:																												
YAPILAN ONARIMLAR: 2003-2006 tarihleri arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onarım ve restorasyonu tamamlanmıştır. Teshir Tanzim çalışmaları devam etmektedir.																																	
AYRINTILI TANIM: Yapı üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm: Sokağa cepheli, iki katlı soyunmalık bölümü ; İkinci Bölüm: Yıkama mekanlarının bağlı olduğu ilklık ve sıcaklık bölümleri; Üçüncü Bölüm: Odunluk ve küllhan bölümleridir. Soyunmalık bölümünün alt katı, su basmanın kotuna kadar antik kentten getirilmiş kasma taş bloklardan, üst kat ise karpiz malzeme ile yapılmıştır. Soyunmalık bölümünün ana girişi sokağa bakan pencereden sağlanmakta olup, yan cepheden de ikinci bir giriş bulunmaktadır. Soyunmalık bölümü kare formu bir plana sahip olup, üstü Marsilya tipi kiremitle kaplı toprak çatı ile örtülmüştür. Bu bölüm iki katlı oluşmuştur. Üst kat galeri şeklinde oluşmuş olup, ahşap parmaklıkla çevrilidir. Üst katta çıkış, yan duvarlara yapılandırılmış tek kollu ahşap merdivenle sağlanmaktadır. Ancak, merdiven günümüze ulaşmamış olup, duvarlar üzerinde izleri mevcuttur. İkinci kısımda merdiven hem günümüze ulaşmış olup, hem de bahçeden direk girişi olan ilklık ve sıcaklık bölümleridir. Bu bölümler antik kentten getirilmiş antik taşlardan örülmüş kagir duvarlara sahip olup, üstteki kubbeyle örtülmüştür. Mekanların aydınlatması da, kubbeler üzerine açılmış fil gözleriyle sağlanmıştır. Ilklık bölümü dikkörtgen formdadır.																																	
					TEKNİK BİLGİLER <table border="1"> <tr> <td>SU</td> <td>ELEKTRİK</td> <td>ISITMA</td> <td>KANALLAZIM</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>					SU	ELEKTRİK	ISITMA	KANALLAZIM																				
SU	ELEKTRİK	ISITMA	KANALLAZIM																														
					ORJİNAL KULLANIMI: HAMAM																												
					BUGÜNKÜ KULLANIMI: BOŞ																												
					ÖNERİLEN KULLANIM: HAMAM																												
HAZIRLAYANLAR: Selaattin AKIN/Mimar Hakime YILDIZ Mimar Özden OFLU Sanat Tarihçi Sebnem ALP Mimar M.A					KONTROL EDEN: H. Bülent BAYKAL Bölge Kurulu Müdürü																												
YAYIN DİZİNİ:			EKLER		ONAY																												
1.			RAPOR		X																												
2.			FOTOĞRAF		X																												
3.			RÖLÖVE PROJESİ																														
4.			RESTORASYON PROJESİ																														
5.			HARİTA		X																												
6.			KROKİ																														
7.			KİTÂBE																														
8.			VAKFIYE																														
					REVİZYON																												
					K.K. KARARLARI: 09.11.2007 Tarih ve 1978 Sayılı ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU Kararı, ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULUNUN 22.02.2008 Tarih ve 2225 Sayılı Kararıyla Tescilinin Devamına																												

Şekil A.7. Yalvaç Hamamı'nın tescilli olduğunu gösteren envanter fişi (Isparta Kültür Envanteri, 2010, s.304).

Eğirdir - Barla Hamamı

T.C
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 22.7.1994/192
Karar Tarihi ve No : 22.7.1997/3419

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabasında bulunan anıtlar ve anıt ağaçların tesciline ilişkin, Isparta Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü'nün 24.1.1997 gün ve 161 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabasında bulunan kararımız eki 1/1000 ve 1/25000 ölçekli paftalarda yerleri işaretlenen kararımız listesinde adları ve yerleri belirtilen anıtlar ve anıt ağaçların kültür ve tabiat varlığı özelliği göstermeleri nedeniyle 2863 sayılı yasanın 6. maddesi gereğince "korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları" olarak tescil edilmesinin uygun bulunduğu (Olumlu) kilise ve köprülerin dört yönünden 50 m. lik koruma sınırı bırakılmasına karar verildi.

2863-3386 sayılı kanun gereğince tescil edilen anıt ve anıt ağaçların listesi.

Sıra No	Adı	Yeri
1	Aya Geogios kilisesi	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Rum Mahallesi
2	Çeşnigir paşa Camii	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Orta Mahalle
3	Roma Köprüsü	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Barla Çayı
4	Osmanlı Köprüsü I	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Barla Çayı
5	Osmanlı Köprüsü II	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Barla Çayı
6	Hamamı	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası
7	Ahırçı Çeşmesi	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Ahırçı Sokak
8	Akmescit Çeşmesi	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Akmescit Sokak
9	Başmahalle Çeşmesi	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Başmahalle
10	Pazarmahalle Çeşmesi	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Pazarmahalle
11	Çınar I	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Başmahalle
12	Çınar II	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Akmescit Sokak
13	Çınar III	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Göçeripaşa Camii yanı
14	Çınar IV	Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Barla Kasabası, Saidi Nursi Sokak

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

Üye
Prof.Dr.Yıldız ÖTÜKEN
İMZA

Üye
Isparta Valilik Tem.
(BULUNMADI)

H. Bulent
Müdür V.
Üye
Prof.Dr.Orhan KUNTAY
İMZA

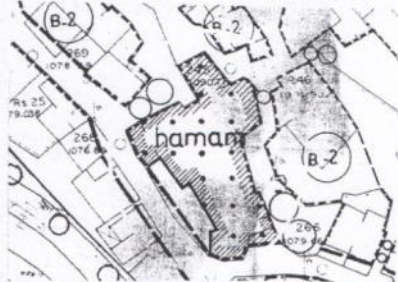
Üye
Hasan Ali KOCA
Barla Belediye Tem.
İMZA
(MÜHALİFİM)

BAŞKAN YARDIMCISI
Yard.Doç.Erkan UÇKAN
(BULUNMADI)

Üye
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
Y.Mimar
Rest.Uz.
İMZA

Üye

Şekil A.8. Barla Hamamı'nın korunması için alınan karar

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER No. 6			
TÜRKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				HARİTA No.50.L.1.d			
İLİ: ISPARTA	İLÇE: Eğirdir	MAHALLE VE KÖY: Barla Kasabası		KORUMA DER.	ANITSAL	X	2		
SOKAK VE KAPI NO:	KADASTRO: PAFTA PARSEL			ÇEVRESEL		1	2		
ADI HAMAM	YAPTIRAN YAPIM TAR.	YAPAN:	MİMARİ ÇAĞI:	VAKFIYE:					
KİTABE:									
GENEL TANIM : Barla'nın güney yamacındadır. Giriş kısmında kare planlı giyinme-soyunma odaları vardır. Ortada bir t fiskeye vardır. Sıcaklık kısmında kubbeli iki mekan ve odalar yer alır.									
KORUMA DURUMU	A İYİ B ORTA C FENA	TAŞIYICI	A DIŞ YAPI B C	A ÜST YAPI B C	A İÇ YAPI B C	A SÜSLEME ELEMANLARI B C	A RUTUBET B C	A YOK İZİ VAR B C	
VAZİYET PLANI				FOTOĞRAF					
									
GÖZLEMLER Terk edilmiştir. Kullanılmadığından zamanla yıkılmaya yüz tutmuştur.									
BUGÜNKÜ SAHİBİ: Barla Belediyesi		BAKIMINDAN SORUMLU OLAN Barla Belediyesi		TEKNİK BİLGİLER		SU	ELEKT.	ISITMA	KAN.
YAPILAN ONARIMLAR				ORJİNAL KULLANIMI Hamam					
AYRINTILI TANIM:				BUGÜNKÜ KULLANIMI					
Hamam giriş mekanı kare kaplı bir yapı olup, moloz taşla örtülmüştür. Duvarlarda ahşap hatıllar vardır. Güney cephede dikdörtgen 5 pencere vardır. İkinci kat ve çatı ahşaptır. Bu bölümde soyunma odaları yer alır. Ortada bir çukur ve taş fiskeye vardır. Sıcaklık kısmında kubbeli iki mekan bulunmaktadır. Yanlarda nişler vardır. Sıcaklık ve soğukluk arasında ılıklik bölümü yer alır.				ÖNERİLEN KULLANIMI Hamam					
YAYIN DİZİNİ Antalya Koruma Kurulunun 22.07.1997 tarih ve 3419 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.		EKLER		KURUL ONAYI					
		RAPOR		REVİZYON					
		FOTOĞRAF		7-5-2009					
		RÖLÖVE PROJESİ		Melike GÜL					
		HARİTA		Bölge Kurulu Md.					
		KROKİ							
		KİTABE							
		VAKFIYE							

Şekil A.9. Barla Çaşnıgir Paşa Hamamı tescil fişi

Eğirdir - Esmâ Sultan Hamamı

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 10.05.2007/49
Karar Tarihi ve No. : 10.05.2007/1588

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Eğirdir İlçesi merkezinde İller Bankası Genel Müdürlüğünce hazırlanacak imar planı çalışmaları nedeniyle Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanları ile Antalya Koruma Bölge Kurulu üyelerince yerinde yapılan incelemeler sırasında tespit edilen sivil mimarlık örneği yapılar ile cami, hamam ve çeşmelerden oluşan anıtsal yapıların tesciline ve koruma alanlarının belirlenmesine ilişkin Antalya Koruma Bölge Kurulunun 14.4.2007 gün ve 1576 sayılı kararı, Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarının raporu okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Eğirdir İlçesi merkezinde İller Bankası Genel Müdürlüğünce hazırlanacak imar planı çalışmaları nedeniyle Antalya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanları ile Antalya Koruma Bölge Kurulu üyelerince yerinde yapılan incelemeler sırasında tespit edilen kararımız ekindeki listede envanter numaraları, ada ve parselleri yer alan Eğirdir Merkez Mahallelerindeki bölgenin 20.yy'ın başlarındaki geleneksel konut mimarisini taşıyan evlerin, Koruma Yüksek Kurulunun 5.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda II.Grup yapı,

Yine bu alanda bulunan Osmanlı Dönemine ait anıtsal nitelikteki çeşmeler ve Esmâ Sultan Hamamı ile Merkez Camisinin I.Grup yapı olarak, "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil edilmesine,

Kararımız eki kadastral paftada belirlenen sınırların Koruma Alanı olarak belirlenmesine,

Tescil edilen yapılar ve koruma alanı sınırlarının hazırlanacak imar planı paftalarına aktarılmasına, koruma alanlarında yapılacak her türlü uygulama için Kurulumuzdan izin alınması ve buna ilişkin plan hükmünün oluşturulması gerektiğine,

Kurulumuzun 14.4.2007 gün ve 1576 sayılı kararında 21., 23. ve 31. sırada sehven yazılan ada parsellerin 183 ada 1-2 parsel, 185 ada 15-16 parsel ve 253 ada 1-2 parsel olarak düzeltilmesine karar verildi.

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Havva IŞIK
İMZA

Üye
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
(BULUNMADI)

Üye
Av.Mesut AKAR
İMZA

Üye
Y.Mim.Feridun UYAR
İMZA

Üye
Dr.Zekeriya ŞİMŞİR
İMZA

Üye
Ömer ŞENGÖL
Eğirdir Bld.Bşk.
(Muhlifim)
İMZA

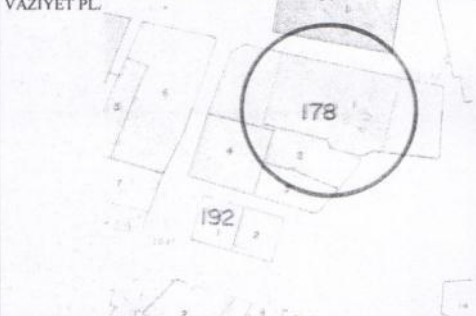
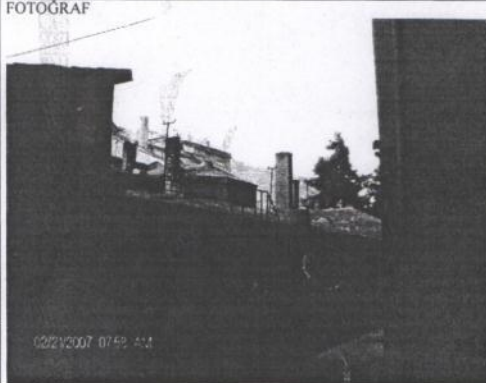
Üye
Mustafa EMEK
Vakıflar Bölge Md.
İMZA

Üye
İlhan GÜCEREN
Isparta Mz.Md.V.
İMZA

Üye

Üye

Şekil A.10. Dünder Bey Hamamı'nın korunması için alınan karar

AVRUPA KONSEYİ		DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER No. 4	
TÜRKİYE		KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				HARİTA No.	
İLİ: ISPARTA	İLÇE: EĞİRDİR	MAHALLE VE KÖY:		KORUMA DER.	ANITSAL	X	2
SOKAK VE KAPI NO:		KADASTRO: PAFTA	ADA 178 PARSEL 1	ÇEVRESEL		1	2
ADI:	YAPTIRAN	YAPAN:	MİMARİ ÇAĞI:				
ESMA SULTAN HAMAMI	YAPIM TAR.	KİTABE:	VAKFIYE:				
GENEL TANIM:							
Eğirdir ilçe merkezinde bulunan ve kullanımı devam eden hamamın mülkiyeti belediyeye aittir.							
KORUMA DURUMU	A İYİ B ORTA C FENA	TAŞIYICI	A DIŞ YAPI B C	A ÜST YAPI B C	A İÇ YAPI B C	A SÜSLEME ELEMANLARI B C	A RUTUBET B C
VAZİYET PL.				FOTOĞRAF			
							
GÖZLEMLER Çok fazla onarım ve değişiklik geçirdiği gözlenen hamamın yapım tarihinin ilçe merkezinde bulunan tescilli medrese ve cami ile aynı dönemli olduğu söylenmektedir.							
BUGÜNKÜ SAHİBİ	BAKIMINDAN SORUMLU OLAN			TEKNİK BİLGİLER	SU	ELEKT.	ISITMA
YAPILAN ONARIMLAR				ORJİNAL KULLANIMI			
				HAMAM			
AYRINTILI TANIM: Dikdörtgen planlı hamamın doğu ve batı cephelerinde sonradan eklenmiş dükkanlar bulunmakta, güney duvarında ise çok yakın devam eden yapılar sebebiyle cephe algılanamamaktadır. Duvarlar moloz taş örgülü olup üst örtü betonla kapatılmıştır. Hamam güneydoğuda bulunan girişten merdivenle inilmektedir ve girişi beşik tonoz örtülü bir koridor şeklindedir. Bu bölümden sonra üçgenlerle geçilmiş kubbeyle örtülü ılıklık bölümü bulunmaktadır. Kubbede yedi adet aydınlık gözü mevcuttur. Bu mekana açılan dört hücre görülmektedir. ılıklık bölümünden geçilen sıcaklık ise pandantif geçişli, yedi adet aydınlık gözü olan kubbe ile örtülmüştür. Kubbeyle açılan dört adet eyvan olduğu izlerden anlaşılmaktadır. Günümüzde ise batı, doğu ve güneyde yer alan birer eyvan vardır. Batı eyvanında su deposuna açılan yuvarlak kemerli bir pencere bulunmaktadır. Güneyde bulunan eyvan ise ılıklık ile bağlantıyı sağlayan kapının holü şeklinde kullanılmaktadır. Kuzey cephede bulunan ikinci giriş ise kadınlar bölümüne açılır. Girişin iki yanında birer pencere vardır. Kapıdan girilen mekan üzeri beşik tonozla örtülmüş üç adet aydınlık feneri bulunan ve iki adet küçük hücreye sahiptir. Bu mekandan kubbe ile örtülü sıcaklık bölümüne geçilir ve yedi adet aydınlık gözü mevcuttur. Kubbeyle geçiş üçgenlerle sağlanmaktadır.				BUGÜNKÜ KULLANIMI HAMAM ÖNERİLEN KULLANIMI HAMAM			
YAYIN BİZİNİ Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğü uzmanlarıınca hazırlanan rapor				HAZIRLAYANLAR 5/3/2007 UTKU OĞUZ Mimar FATMA BOYACIOĞLU Mimar MELİKE GÜL Şehir Plancısı AYSEL ÖZTÜRK Mimar			
				KONTROL EDEN Mücella UYAR Bölge Kurulu Müdür. V			
				KURUL ONAYI			
				REVİZYON			
				EKLER RAPOR X FOTOĞRAF X RÖLÖVE PROJESİ HARİTA X KROKİ KİTABE VAKFIYE			

Şekil A.11. Dünder Bey Hamamı Tescil Fişi

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 07.08.2003/308
Karar Tarihi ve No. : 07.08.2003/5966

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Gelendost İlçesi, Afşar Köyünde bulunan Hamamın 2863-3386 sayılı yasa kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine ilişkin Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün 31.07.2003 gün ve 802 sayılı yazısı okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Gelendost İlçesi, Afşar Köyünde bulunan Hamitoğulları Dönemine ait Hamamın korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı özelliği gösterdiği anlaşıldığından, 2863-3386 sayılı yasanın 3. ve 6.maddeleri gereğince "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı" olarak tescil edilmesine, Müzesince kadastral durumun tespit edilip, anılan yasanın 8.maddesi uyarınca öneri koruma alanının belirlenerek Kurulumuza iletilmesine, söz konusu Hamamın kadastral durumu ve koruma alanı belirlenene kadar bu alanda Koruma Yüksek Kurulunun 05.11.1999 gün ve 664 sayılı ilke kararı doğrultusunda uygulama yapılması gerektiğine,

Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan raporda; Afşar Köyünün Camisi, Hamamı ve yakınındaki köprüsü ile önemli bir yerleşim yeri olduğu belirtildiğinden, söz konusu caminin Vakıflar Genel Müdürlüğüne köprü ve diğer taşınmaz kültür varlıklarının ise, Isparta Müze Müdürlüğüne incelenerek, inceleme sonucunda hazırlanacak bilgi ve belgelerin Kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi.

ASLI GİBİDİR

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

H. Bülent BAYKAL
Müdür

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Feral EKE
(BULUNMADI)

Üye
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
İMZA

Üye
Prof.Dr.Hakkı ACUN
İMZA

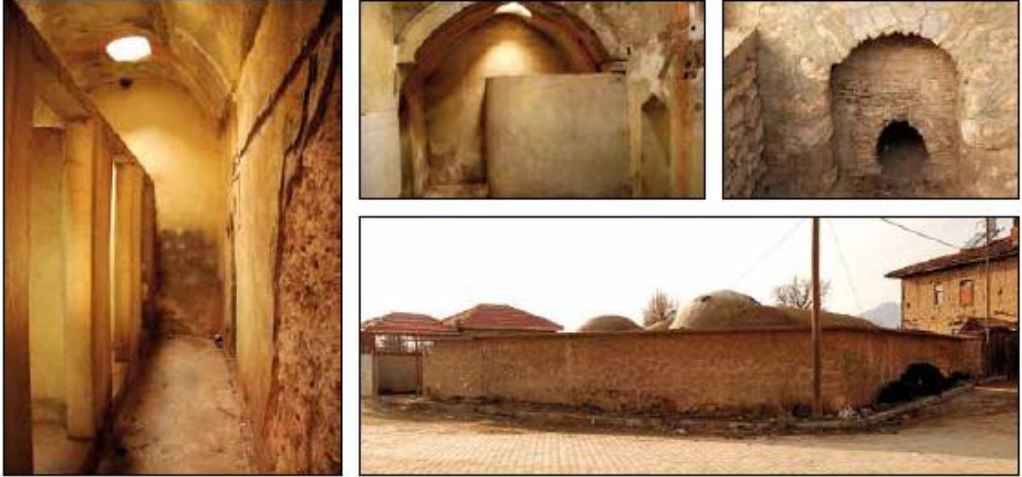
Üye
Prof.Dr.Havva IŞIK
İMZA

Üye
Dr.Mehmet YILDIRIM
Isparta Valilik Tem.
İMZA

Üye
Lütfü KARABACAK
Vakıflar Bölge Müd.Tem.

Üye

Şekil A.12. Gelendost Afşar Hamamı'nın korunması için alınan karar

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.V.K.E.		ANIT		ENVANTER NO :				
TÜRKİYE	KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARİTA NO :				
İLİ: ISPARTA	İLÇESİ: GELENDOST	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: AFSAR				KORUMA DERECESİ	ANITSAL	X	2	3	
ADRESİ: ISPARTA		KADASTRO:					ÇEVRESEL	1	2	3	
		PAFTA: ADA: PARSEL:					ÇEVREYE AYKIRI	1	2	3	
AFŞAR HAMAMI	YAPTIRAN:	YAPAN:		MİMARİ ÇAĞI: Hamitoğulları							
	YAPIM TARİHİ: 14-15. yy.	KİTABE: YOK		VAKFIYE:							
GENEL TANIM: Tek hamam olarak yapılmış kagir bir yapıdır.											
KORUMA DURUMU	A X C	TAŞIYICI YAPI	X B C	DIŞ YAPI	A X C	ÜST YAPI	X B C	SÖSLEME ELEMANLARI	A B C	RUTUBET	A YOK B Zİ VAR C ONEMLI
BUGÜNKÜ SAHİBİ: VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					BAKIMDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						
YAPILAN ONARIMLAR: Yakın zamanlarda köy halkınca bilinçsizce onanılmıştır.											
AYRINTILI TANIM: Düz alanda yer alan hamama günümüze temelleri gelmiş dikdörtgen planlı soyunmalıkla girilmektedir. Soyunmalık yakın zamanlarda mahalli imkanlarla eski temeller üzerine yeniden yapılmış, üstü betondan tabliye ile örtülmüştür. Soyunmalığın doğu cephesinde yer alan kemerli bir kapı ile ilıklık kısmına girilmektedir. Ilıklık mekanı doğu-batı yönünde uzunlaşsına dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonoz örtülüdür. Soyunmalığın kuzey cephesinde dört adet soyunmalık kabini briketten yapılmıştır. Soyunmalığın güneyinden kemerli bir kapı ile sıcaklık mekanına geçilmektedir. Sıcaklık bölümü enine dikdörtgen planlı büyük bölüm ile kare planlı iki adet halvet hücrelerinden oluşmaktadır. Büyük bölüm; ortada kubbe, iki yanda da beşik tonozla örtülüdür. Sıcaklığın güneydoğu köşesi yakın zamanda traşlık olarak bölünmüştür.							TEKNİK BİLGİLER SU ELEKTRİK ISITMA KANALI-ZASTYON				
					ORJİNAL KULLANIMI: Hamam						
					BUGÜNKÜ KULLANIMI: Kullanılmıyor						
					ÖNERİLEN KULLANIM: Hamam						
					HAZIRLAYANLAR: Özden OFLU Sanat Tarihçi Hülya KESKİNKILINÇ Mimar Vakıflar Genel Müdürlüğünün Eski Eser Tescil Fişi doğrultusunda hazırlanmıştır.						
					KONTROL EDEN: H.Bülent BAYKAL Bölge Kurulu Müdürü						
YAYIN DİZİNİ:		EKLER		ONAY							
1.		RAPOR		X							
2.		FOTOĞRAF		X							
3.		RÖLÖVE PROJESİ									
4.		RESTORASYON PROJESİ									
5.		HARİTA		X							
6.		KROKİ									
7.		KİTABE									
8.		VAKFIYE									
											

Şekil A.13. Gelendost Afşar Hamamı'nın tescilini gösteren envater fişi (Isparta Kültür Envanteri, 2010, s.14)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

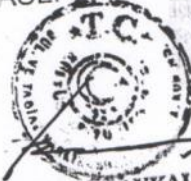
KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 02.05.2008/69
Karar Tarihi ve No. : 02.05.2008/2364

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Merkez, Kutlubey Mahallesi, Tarihi Sit Alanı içinde 432 ada 38-40 parsellerde bulunan ve Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli Bey Hamamının rölöve-restorasyon projelerine ilişkin, Isparta Belediye Başkanlığının 25.4.2008 gün ve 745 sayılı yazısı okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Merkez, Kutlubey Mahallesi, Tarihi Sit Alanı içinde 432 ada 38-40 parsellerde bulunan ve Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli Bey Hamamının rölöve-restitasyon ve restorasyon projeleri ile müdahale paftalarının uygun bulunduğu (Olumlu), bacalar üzerinde sıva raspası yapılarak Kurulumuza bilgi verilmesine, Hamamın soğukluk kısmında çatının % 25 olarak uygulanmamasına, uygulamanın denetlenmesinin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 22.03.2001 gün ve 680 sayılı ilke kararı gereğince müellifi mimar tarafından yapılması gerektiğine karar verildi.

ASLI GİBİDİR

H.Bülent BAYKAL
Bölge Kurulu Müdürü

BAŞKAN
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
(BULUNMADI)

Üye
Dr.Zekeriya ŞİMŞİR
İMZA

Üye
Av.Mesut AKAR
(BULUNMADI)

Üye
Mustafa EMEK
Vakıflar Bölge Md.
İMZA

Üye
Prof.Dr.Ziya GENÇEL
İMZA

Üye
Dr.Sinan GENİM
İMZA

Üye

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Havva IŞIK
İMZA

Üye
Y.Mim.Feridun UYAR
İMZA

Üye
Serpil AKTAŞ
Isparta Bld.Tem.
İMZA

Üye

Şekil A.14. Bey Hamamı' nın korunması için alınan karar

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 15.09.2005/19
Karar Tarihi ve No. : 15.09.2005/616

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta İli, Merkez, Gazi Kemal Mahallesi 399 ada 5 parselde kayıtlı, mülkiyeti Vakıflara ait tescilli Dalboyunoğlu Hamamında yapılmak istenen uygulamalara ilişkin Antalya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 5.9.2005 gün ve 4912 sayılı yazısı okundu, ekleri ve dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta İli, Merkez, Gazi Kemal Mahallesi 399 ada 5 parselde kayıtlı, mülkiyeti Vakıflara ait tescilli Dalboyunoğlu Hamamında yapılmak istenen uygulamaların, Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 5.9.2005 gün ve 4912 sayılı yazısı ekindeki 5.9.2005 günlü uzman raporları doğrultusunda ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılmasının uygun bulunduğuna (Olumlu) karar verildi.

ASLİ GİBİDİR
T.C.

H. Bülent BAYKAL
MODÜR

BAŞKAN
Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
(BULUNMADI)

Üye
Prof.Dr.Hakkı ACUN
İMZA

Üye
Prof.Dr.Havva İŞİK
İMZA

Üye
Feridun UYAR
Y.Mimar
İMZA

Üye
Av.Mesut AKAR
(BULUNMADI)

Üye
Prof.Dr.Hülya KOÇ
İMZA

Üye
Adnan COŞKUNSU
Isparta Bld.Tem.
İMZA

Üye
Mustafa EMEK
Vakıflar Bölge Md.
İMZA

Üye

Üye

Şekil A.16. Dalboyunoğlu Hamamı'nda yapılacak değişiklikler hakkında alınan karar

TOPLANTI TARİH VE NO : 7.9.1988/44
KARAR TARİH VE NO : 7.9.1988/365

L İ S T E

2863 SAYILI YASA GEREĞİ KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞI
OLARAK TESCİLLENEN YAPILAR

SIRA NO :	ADI :	ADRESİ :
1.	ALAADDİN CAMİİ	Eski Kasaba Uluborlu İSPARTA
2.	BÜLBÜL CAMİİ	" " " "
3.	KALE	" " " "
4.	MEDRESE 2.9.1985 p. 1193	" " " " 2.9.1985 p. 1193
5.	BALTABEY HAMAMI	" " " "
6.	KARABEY HAMAMI	" " " "
7.	MİNARE	" " " "
8.	ÇEŞME (GAFLİ)	" " " "
9.	ASLANLI ÇEŞME	" " " "
10.	BÜYÜK ÇEŞME	" " " "
11.	CİRİMBOLU KÖPRÜSÜ	" " " "
12.	MUHİTTİN ÇEŞMESİ	" " " "

Şekil A.18. Uluborlu Baltabey ve Karabey Hamamları'nın korunması için alınan kararlar

AVRUPA KONSEVİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ D.K.V.K.E.		ANIT	ENVANTER NO : U (A) - 5											
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO : AFYON L-24 C-3 19M-III İLAVE											
İLİ: İSPARTA	İLÇESİ: ULUBORLU	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: Eski Kasaba		KORUMA DERECESESİ	ANITSAL 1 2 X CEVRESEL 1 2 3 ÇEVREYE AYKIRI 1 2 3										
ADRESİ: Eski Kasaba Uluborlu	KADASTRO:	PAFTA: ADA: PARSEL:													
BALTABEY HAMAMI	YAPTIRAN: -	YAPAN: -	MİMARİ ÇAĞI: Selçuklu												
	YAPIM TARİHİ: H.575 -M.1179	KİTABE: Var	VAKFIYE: -												
GENEL TANIM: Şehrin güney yamacına yapılan bu yapı, bugün kendi haline bırakılmış durumdadır. Güney duvarları yeniden temir edilmiş beton hatlarla kullanılmıştır. Yapının duvarları taşlır. Örtü sistemi üç kubbelidir. Geniş odunluğa, küllan kısmı ve içeride soğaklık, tuvalet ve altı kurnalıdır. Ortada kubbeli üç odanın üzerinde üç kubbe ve üç tonozlu oda yer alır. Kubbe tuğla ve taşın örülmüştür.															
KORUMA DURUMU	A B X	TASİYİCİ YAPI	A X C	DİŞ YAPI	A X C										
				ÜST YAPI	A X C										
				SÜSLEME ELEMANLARI	A X C										
				RUTUBET	B X C										
				İZİ VAR	B X C										
				ÖNEMLİ	B X C										
 AFYON L-24 C-3 19M-III İLAVE			 												
BUGÜNKÜ SAHİBİ: Hazine			BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü												
YAPILAN ONARIMLAR: Çeşitli Devirlerde															
AYRINTILI TANIM: 1179 yılında yapıldığı Uluğbey Tekke Menkibinde yazılı olan bu hamam Balta Bey'e mükafat olarak verilmiştir. Balta Bey Hamamı 1970'lere kadar çalılar arasında olmasına rağmen bugün terk edilmiş ve zamanla bazı kısımlar yıkılmıştır. Güneyden bakıldığında kale duvarlarını andıran dış duvarlar yapılan onarımlarla yenilenmiştir. Doğuda bir giriş kapısı vardır. İçeride soğaklık, ortada üç odanın üzerinde üç kubbe ve üç tonozlu oda yer alır. Odunluk ve küllan kısmı bina içindedir. Yapının çatısında kubbeler görünür. Kubbeler tuğla ve yassı taşlarla örülmüştür. Hamamın kuzey tarafında yoldan ayrılan isminat duvarı vardır. Bu duvarın yanında tuğladan yapılmış bir baca yükselir. Hamamın içinde bazı bölümler çökmeye ve yıkılmaya başlamıştır. Sıvalar dökülmüştür.			TEKNİK BİLGİLER <table border="1"> <tr> <td>m</td> <td>Edirlik</td> <td>İzmit</td> <td>Karabük</td> <td>Yazın</td> </tr> <tr> <td>X</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> ORJİNAL KULLANIMI: HAMAM BUGÜNKÜ KULLANIMI: ÖNERİLEN KULLANIM: HAMAM HAZIRLAYANLAR: 20/05/1986 Durmuş KAYA Müze Araştırmacısı Necip ALTINIŞIK Müze Araştırmacısı KONTROL EDEN : 20/05/1986 LONLUOY Müze Müdürü			m	Edirlik	İzmit	Karabük	Yazın	X				
m	Edirlik	İzmit	Karabük	Yazın											
X															
YAYIN DİZİNİ:		EKLER:	ONAY												
1.		RAPOR	X												
2.		FOTOĞRAF	X	REVİZYON											
3.		RÖLÖVE PROJESİ													
4.		RESTORASYON PROJESİ		K.K. KARARLARI: İZMİR II Nolu KTVKBK'nun 07/09/ 1988 gün ve 365 Sayılı kararı ile tesciline											
5.		HARİTA	X												
6.		KROKİ													
7.		KİTABE													
8.		VAKFIYE													

Şekil A.19. Uluborlu Baltabey Hamamı tescil fişi

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ		D.K.Y.K.E.		ANIT		ENVANTER NO :	
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ						HARİTA NO : AFYON L-24 C-3 19M-III İLAVE	
İLİ: İSPARTA	İLÇESİ: ULUBORLU	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: ESKİ KASABA MEVKİİ					KORUMA DERECESİ	
ADRESİ: Karabey Hamamı Eski Kasaba		KADASTRO: 19 m 2					ANITSAL	
		PAFTA: ADA: PARSEL:					ÇEVRESEL	
							ÇEVREYE AYKIRI	
KARABEY HAMAMI	YAPTIRAN: -	YAPAN: -					MİMARİ CAĞI: SELÇUKLU DÖNEMİ	
	YAPIM TARİHİ: 13.yy	KİTABE:					VAKFIYE:	
GENEL TANIM: Uluborlu Eski Kasabada yer alır. Selçuklu kumandanlarından Karabey tarafından 1241 yılında yaptırılmıştır. 1932 yılına kadar kullanılan hamam bugün terk edilmiş durumdadır. Yapı ortası kubbeli enine sıcaklık ve çifte halvetli tipte plan tipi yansıtır.								
KORUMA DURUMU	A	TAŞIYICI YAPI	A	DIŞ YAPI	A	ÜST YAPI	A	SÜSLEME ELEMANLARI
	x		x		x		x	RUTUBET
	C		C		C		C	B İZİ VAR
								C ÖNEMLİ
 AFYON L-24 C-3								
 19M-III İLAVE								
BUGÜNKÜ SAHİBİ:			BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Vakıflar Genel Müdürlüğü					
YAPILAN ONARIMLAR:								
AYRINTILI TANIM: Uluborlu Eski Kasabada yer alır. Selçuklu kumandanlarından Karabey tarafından 1241 yılında yaptırılmıştır. 1932 yılına kadar kullanılan hamam bugün terk edilmiş durumdadır. Yapı ortası kubbeli enine sıcaklık ve çifte halvetli tipte plan tipi yansıtır. Hamam taşın yapılmış olup, yakın tarihe kadar kullanılmıştır. Kapı hemen hemen ayakta.							TEKNİK BİLGİLER ORJİNAL KULLANIMI: HAMAM BUGÜNKÜ KULLANIMI: yok ÖNERİLEN KULLANIM: HAMAM HAZIRLAYANLAR: 20/05/1986 Durmuş KAYA Müze Araştırmacısı Necip ALTINŞIK Müze Araştırmacısı KONTROL EDEN: 20/05/1986 İCİLÜSOY Müze Müdürü	
YAYIN DİZİNİ:		EKLER:		ONAY:				
1.		RAPOR		X				
2.		FOTOĞRAF		X				
3.		RÖLÖVE PROJESİ						
4.		RESTORASYON PROJESİ						
5.		HARİTA		X				
6.		KROKİ						
7.		KİTABE						
8.		VAKFIYE						

Şekil A.20. Uluborlu Karabey Hamamı tescil fişi

Eğirdir - Eski Hoyrat Mevkii
Hamam Kalıntısı.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No:19.3.1996/164
Karar Tarihi ve No : 19.3.1996/2899

Toplantı Yeri
ANTALYA

Isparta ili, Eğirdir ilçesi, Eski Hoyrat Mevkii, Kale Mahallesiindeki eski Hamam Kalıntısına ilişkin, Antalya Koruma Kurulunun 12.7.1995 gün ve 2628 sayılı kararı, Isparta Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü'nün 27.10.1995 gün ve 1661 sayılı yazısı ve ekleri, Koruma Genel Müdürlüğü'nün 16.01.1996 gün ve 0159 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Isparta ili, Eğirdir ilçesi, eski Hoyrat Mevkiinde 10 patta, 155 ada, 7 parselde bulunan eski Hamam kalıntısının tescil edilmesine (Olumlu), bu parselde bitişik bütün parsellerde yapılacak uygulamaların Koruma Kurulumuzda değerlendirilmesi gerektiğine karar verildi.

ASLİGİBİRDİR

MÜDÜR V.

BAŞKAN Prof.Dr.Haluk ABBASOĞLU İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Yard.Doç.Erkan UÇKAN (BULUNMADI)	
Üye Prof.Dr.Yıldız ÖTÜKEN İMZA	Üye Prof.Dr.Orhan KUNTAY İMZA	Üye Doç.Dr.Gül ASATEKİN Y.Mimar Rest.Uz. İMZA
Üye Ömer ŞENGÖL Eğirdir Belediye Tem. İMZA	Üye	Üye

Şekil A.21. Eski Hoyrat Mevkiinde bulunan Hamam Kalıntısının korunması için alınan karar

AVRUPA KÖŞEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ	D.K.V.K.E.	ANIT	ENVANTER NO : 22										
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			HARİTA NO : Eğirdir- Kadastro Paftası 10										
İL: Isparta	İLÇESİ: Eğirdir	MAHALLE-KÖY veya MEVKİİ: Eski Hoyrat Mevkii	KORUMA DERECE	ANITSAL										
ADRESİ: -	KADASTRO:	PAFTA: 10 ADA: 153 PARSEL: 7	CEVRESEL	1 2 3										
ESKİ HAMAM KALINTISI	YAPTIRAN: -	YAPAN: -	MİMARİ ÇAĞ: OSMANLI	CEVREYE AYKIRI										
	YAPIM TARİHİ: -	KİTABE:	VAKFIYE:	1 2 3										
GENEL TANIM: Kuzey-güney doğrultusunda olan yapı beşik tonoz örtülüdür. Yapının malzemeleri harç, moloztaş örtülüdür. Tek mekandan oluşan yapının içi sonraları kuru duvar örgüsü ile ikiye ayrılmıştır. İçli olduğka hamam kurumları olan yapının tavan kısmı yarıya kadar yıkık olup içten ahşap hatıllar dıştan tenekle parçaları ile korunmaktadır.														
KORUMA DURUMU	A	TASİYİCİ YAPI	A	DİŞ YAPI										
	B		B	ÜST YAPI										
	C		X											
				SÜSLEME ELEMANLARI										
				RUTUBET										
				ÖNEMLİ										
GÖZLEMLER: Hamam ahntısı olarak adlandırılan yapının devamı bitişğinde yer alan evlerin temelleri altında kalmıştır. Görünebilen ayakta kalan kısmı ise oldukça harapdır. Nem ve insan eli tahribatı ile her an karşı karsıyadır.														
BUGÜNKÜ SAHİBİ: Eğirdir Belediyesi		BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Eğirdir Belediye												
YAPILAN ONARIMLAR														
AYRINTILI TANIM: Kapının giriş kısmı güneyden olup beşik tonoz örtülüdür. Yapının tamamı harçlı moloztaş örtülüdür. Tek mekandan oluşur. Sonradan içi aralıkları ahşap hatıllarıyla yerleştirildiği kuru duvar örgüsü ile ikiye bölünmüştür. Kuzey duvarı niş şeklinde ve yarıya kadar sağlamdır. Batı duvarı yan ev bahçe duvarı ile bitişiktir. Doğu duvarı kalın örtülü olup ortadan yıkılarak kapı şeklinde açıklık sağlanmıştır. İçli olduğka harap durumda olan yapının tavan kısmı yarıya kadar yıkık olup içten ahşap hatıllar dıştan tenekle parçaları ile korunur hle getirilmiştir.														
TEKNİK BİLGİLER		<table border="1"> <tr> <td>1/50</td> <td>1/100</td> <td>1/200</td> <td>1/500</td> <td>1/1000</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>			1/50	1/100	1/200	1/500	1/1000					
1/50	1/100	1/200	1/500	1/1000										
ORJİNAL KULLANIMI:														
BUGÜNKÜ KULLANIMI:														
ÖNERİLEN KULLANIM:														
HAZIRLAYANLARI:		D.KAYA												
KONTROL EDEN :		D.KAYA												
YAYIN DİZİNİ:	EKLER:	ONAY												
1.	RAPOR													
2.	FOTOĞRAF	X												
3.	RÖLÖVE PROJESİ													
4.	RESTORASYON PROJESİ													
5.	HARİTA	X												
6.	KROKİ													
7.	KİTABE													
8.	VAKFIYE													
K.K. KARARLARI: ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU'NUN 19.03.1996 Tarih ve 2899 Sayılı Kararıyla Tesciline.														

Şekil A.22. Kaleburnu Hamamı Kalıntısı (Eski Hamam Kalıntısı) tescil fişi

T.C
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

K A R A R

Toplantı Yeri
İSTANBUL

No ve Tarihi : 280-13.5.1977
A-548-13.5.1977

Isparta İl Merkezindeki korunması gerekli eski eserlerin tescili hakkında Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 6.5.1977 gün, 477.2(32)3830 Sayılı yazı okundu, ekleri incelendi, yapılan müzakeresi sonunda; Isparta İl Merkezindeki ekli liste de adları bulunan korunması gerekli eski eserlerin, 1710 Sayılı yasa gereğince, tescilinin uygun bulunduğu, bu eserlerin harita üzerinde de tespit edilerek yoğun oldukları yerlerde korunacak bölge olup olmadığına belirtilmesi için Kurulumuza getirilmesine karar verildi.

ASLI GİBİDİR.
(Mühür, imza)
Nemika ALKAN
Arkeolog

DOÇ. Orhan ALSAÇ
BAŞKAN

H. Ali SÖYLEMEZOĞLU
BAŞKAN VEKİLİ

Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
AKOZAN (Feridun)	Aktepe (Münir)	AKURGAL (Ekrem)	ALKIM (Bahadır)	ALSAÇ (Orhan)
	Bulunmadı	Bulunmadı	Bulunmadı	
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
ELDEM (Sedat H.)	EYİCE (Semavi)	KIRMIZIOĞLU (Fahrettin)	KUBAN (Doğan)	KURAN (Abdullah)
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
BİLER (Remin)	ÖGEL (Semra)	SÖYLEMEZOĞLU (Kemali)	TAVLA (Hüseyin)	YEMEN (Mithat)
Üye	Üye	Üye	Üye	Üye
Kültür Müsteşarı	V. Gen. Müdürü	Es. Es. Müz. Gen. Ml. Turizm Gen. Ml. Planlama v		
BİLGİÇ (Emin)	Çataklı Osman	Gürçay Hikmet	Kezer Aydın	İmar Gen Ml. Yüceyalçın Ka Bulunmadı

Üye
İstanbul Vakıflar Baş
Müdürü
Tandoğan Rifat
Bulunmadı 24.5.1977

Şekil A.23. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi - 1

ISPARTA İÇİNDEKİ TESCİLİ YAPILAR

✓1-Niyazi Anlı	:Halil oğlu evi-Keçeci Mah. Yeni yol Sokak.No:5 61 Pafte
✓2-Mehmet Gökcan evi	:Turan Mah.Yeni yol Sok.No 23.41 pf.436 ad.26 Pafte
✓3-Kilise - 1. Kilise	:Turan Mah.2213 sk. 42.pf.436 ad.4 p.(Asağa Kilise)
✓4-B.Tepe Ahmet oğlu evi	:Turan Mah.126.cd.no:48.41 Pf.435 Ad.8 Pafte
✓5-H.Hüseyin Toka Var.Evi	:Turan Mah.Çay boyu Cad.No:140 41 Pf.435 Ad. 7Pafte
✓6-Ömer L. Yalçınkaya evi	:Turan Mah. Çay boyu Cad.NO:158/2 41 Pf.436 Ad.10 P,
✓7-Ahmet oğlu Neşet G.evi	:Turan Mah.Çay boyu Cad.NO:166 41.paf.433. ada.2.P.(Gürsoy)
✓8-Hasan Bağcıoğlu evi	:Turan Mah.2211 sok.no.4 41.paf.433 ada.2 parsel
✓9-Gülafar Arıcan,G.Tahtalı es	:Kurtuluş Çelebiler 14.paf.428 ada. 4 Parsel
✓10-Çınar	:Sütlübey Mahallesi Çayboyu Sok.
✓11-Hüseyin Kargin Evi	:Kurtuluş Mah.Çayboyu Sok.no.112-14.paf.427 ada.3 Parsel
✓12-Hüseyin Süreyya,N.Gör. evi	:Kurtuluş Mah.Selami Sok.No.1 14 paf.427 ada 126 Parsel
✓13-Keçeci Hamamı	:Doğanca Mah.Gökçay Yolu No:10/2 203 ada,26 Parsel
✓14-Mustafa Atabakan evi	:Keçeciler Mah.Emir Sok.No:7 61 Paf.190 ada 9 Parsel
✓15-Mişerref Büyükcildi evi	:Keçeciler Mah.Uzun Sok.No:23 61. Paf.189 ada 8 Parsel
✓16-Mehmet Çoşkun evi	:Keçeciler Mah.Uzun Sok.No:25 61 Paf.189 ada 7 Parsel
✓17-Mustafa Şükrü Şeni evi	:Keçeciler Mah.Uzun Sok.No:29 61 paf.189 ada 5 Parsel
✓18-Nuri Payan evi	:Keçeciler Mah. Uzun Sok. No:31 61 Paf.189 ada 4 Parsel
✓19-Arayorç Kilisesi - 2. Kilise	:Doğanca Keçeci Mektebi,Yokuşbaşı 2414 Sok.No:3 64 P.201 A.26
✓20-Ayça Sevil Bedestenci evi	:Turan Mah.Fabrika Cad.NO:18/40 Paf.431 Ada 213 Parsel
✓21-Abdi Sarıçaylı Varisleri	:Çelebiler Mah.Fabrika Cad.NO:29 16 Paf 445 Ada 62 Parsel
✓22-N.Mutlucan evi	:Emre Mah.Çayboyu Hamam Sok. No:129 75 Paf 149 Ada 5 Parsel
✓23-Faden-A.İhsan-M.Toka evi	:Emre Mah. Hamam Sok. No:133.75 Paf. 440 ada. 62 Parsel
✓24-Tabak Hane Camisi	:İskender Mah.Çayboyu Sok.NO:1 12 Paf.411 Ada 148 Parsel
✓25-N.Basmacı Evi	:İskender Mah. İnce Sok.NO:75 12 Paf.411 ada 3 Parsel
✓26-N.A.Şekercioğlu evi	:Gazi Kemal Mah. İnce Sok.NO:78 12 Paf. 407 Ada 53 Parsel
✓27-M.Emin Çağlar evi	:İskender Mah. İnce Sok. NO:71 12 Paf. 411 ada 6 Parsel
✓28-M.Öziamar evi	:İskender Mah. İnce Sok.NO:67 12 Paf.411 Ada15 Parsel
✓29-H.Hilmi Namaz Evi	:İskender Mah. İnce Sokak NO:65 12 Paf 411 Ada.16 Parsel
✓30-A.F.Kocamaz Evi	:İskender Mah.İnce Sokak NO:61 12 Paf 411 Ada 25 Parsel
✓31-Arife Allı Evi	:İskender Mah. İnce Sok. 51/1 12 Paf.411 Ada 25 Parsel
✓32-Ali Kıpçıkçındak evi	:Gazi Kemal Mah. 1313 Sok.NO:23 11 Paf.407 Ada 94 Parsel
✓33-İbrahim Eriş evi	:Gazi Kemal Mah.1313 Sok. NO:24 9 Paf. 408 Ada 24 Parsel
✓34-Mustafa Altınbaş Evi	:Gazi Kemal Mah. 1313 Sok.NO:26 9Paf 408 Ada 25 Parsel
✓35-H.Hamdi Karaosman evi	:Çelebiler Mah. Tabakhane cad. NO:4 15 Paf 444 Ada 6 Parsel
✓36-H.Hamdi Karaosman evi	:Çelebiler Mah. Tabakhane Cad. NO:815 Paf.444 Ada. 10 Parsel
✓37-Ev	:Gazi Kemal Mah. Tabakhane Cad.NO:13 9 Paf. 408 Ada.28 Parse
✓38-Hatice-Şükriye Evi	:Gazi Kemal Mah. Tabakhane Cad. NO:17 9 Paf. 408 Ada 26 Pars
✓39-V.Sıldır evi	:Gazi Kemal Mah.Doğan Çıkması Sok.NO:3 9 Paf 407 Ada 86 Pars
✓40-Ev	:Gazi Kemal Mah. Doğan Çık. NO:2 11Paf 407 Ada 114 Parsel
✓41-R-Z-Mehmet Şefik Doğan evi	:Gazi Kemal Mah. Doğan Çık. NO:4 11 Paf 407 Ada 75 Parsel
✓42-N-F-M Doğan Evi	:Gazi Kemal Mah. Doğan Çık. NO:6 11 Paf 407 Ada 76 Parsel
✓43-Rahmi Büyükcaylı Evi	:Gazi Kemal Mah.Doğan Çık. Sok. 11 Paf.407 Ada.77 Parsel
✓44-A.Büyükcaylı Evi	:Gazi Kemal Mah. Doğan Çık. Sok. NO:10 11 Paf. 407 Ada 78 Pa
✓45-Zehra Titüncü Evi	:Çelebiler Mah. Damgacı Sok. NO:1 16 Paf. 445 Ada 25 Parsel
✓46-Zehra Titüncü Evi	:Çelebiler Mah. Damgacı Sok. NO:3 16 Paf. 445 Ada. 25 Parsel
✓47-H.H. Karaosmanoğlu Evi	:Çelebiler Mah. Damgacı Sok. NO:010-10/16 Paf 444 Ada 1 Pa
✓48-H.Cingöz Evi	:Çelebiler Mah. Damgacı Sok. NO:24 15 Pafsel 447 Ada. 13 P.
✓49-H.Perihan Dinarlıgil Evi	:Çelebiler Mah. İrfan Sok. NO:1 15 Pafsel 444 ada. 1 Par.
✓50-Cumhuriyet İlkokulu	:Çelebiler Mah.NO:3 13 Pafsel. 413 Ada.3 Parsel
✓51-H-S Gülseren Evi	:İskender Mah. Şehit Peti Bey Sok.NO:313 Pafsel 413 A. 40 Pa
✓52-Gazi İlkokulu	:Çelebiler Mah. İrfan Sok. No:6 10 Paf. 441 Ada 22 Parsel
✓53-F.Esin evi	:Çelebiler Mah. Damgacı Sok.NO:1 15 Paf. 445 Ada 19 Parsel
✓54-H.Baykara,Z.Abidin evi	:Çelebiler Mah. Da. NO:4 15 Paf. 440 Ada 23 Parsel
✓55-Çeşme	: " " " " " " " "

Şekil A.24. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi - 2

11-

✓ 57-İ. Behçet ,Balbey Gürçay evi	:Çelebiler Mah. Şakir Sok.NO:2116 Paf.1418 ada.3 Pa
✓ 58-Kayhan Konur evi	:Çelebi Mah. Şakir Sok. NO:9 16 Paf. 1418 ada.3 Pa
✓ 59-f.Güngör evi	:Gazi Kemal Mah. Kemaraltı Sok.NO:8 8 Paf. 405 Ada
✓ 60-Süleyman Gürçay Evi	:Gazi Kemal Mah. Kemaraltı Sok.NO:10 Paf. 405 A. 1
✓ 61-M.Mehmetoğlu evi	:Gazi Kemal Mah.Kemaraltı Sok. NO:2 405 Ada. 23 Pa
✓ 62-Z.Kuruçay Evi	:Kepeci Mah.1219 Sok. NO:14/1 Paf. 70 Ada. 6 Parse
✓ 63-S.Büyükbıçaklı evi	:Kepeci Mah. Hüseyin Avni Pş.sok.NO:9 2 Paf. 69 A.
✓ 64-V.Altay Evi	:Kepeci Mah. Hüseyin Avni Pş.sok.NO:5 1 Paf.69 A.1
✓ 65-A.Tevfik-F.Kırık Evi	:İskender Mah.Lokantacı Sok. NO:1 13 Paf.412 A.9 P
✓ 66-H.Aleybeyoğlu evi	:İskender Mah.Lokantacı SokakıNO:3 13 P. 412 A. 9P
✓ 67# N.Birsen evi	:İskender Mah.Hasan Sok. NO:2 12 Paf. 411 Ada67 Pa
✓ 68-T.Tatar.-Sıdıka Aksoy evi	:İskender Mah. Hasan Sok. NO:6-8 12 P.411 ada.68-6
✓ 69-İkbal-Mediha Tuzcu evi	:İskender Mah.İmam Hasan Sk.No:9 12paf.419 ada
✓ 70-Güzide Altınışev	: " " Şeh.Fethi BeySk.no:3.13paf.413 Ada.10
✓ 71-Ev,Litfi,Sıdıka Tümer	:Gaz.Kem.Mah.İm.Hasan sok.no:16/3.10paf.400 ad.26.
✓ 72-A.Hilmi Şani evi	: " " " " " " "No.12.10paf.406.ada.22 par
✓ 73-M.Zeynelgil evi	: " " " " " " " NO.10 10paf.406.ada.21 par
✓ 74-Ev	: " " " " " " " No.8 10paf.406.ada.20 par
✓ 75#M.Şükrü Dulupcu evi	: " " " " " " " No.6 10paf.406.ada.19 par
✓ 76-İ.Hakkı Üslamar evi	: " " " " " " "No:7 10paf.405.ada.70 par
✓ 77-F.Haştemoğlu evi	: " " " " " " "Hacı Ethem sok"16 10paf.406.ada.10 par
✓ 78-R.Türkmen evi	: " " " " " " "Akarcı sokNo:7/1 10paf.403.ada.14par
✓ 79-Ş.Silleli-R. Gürbal evi	: " " " " " " "Hacı Ethem sokNo:2 10paf.406.ada.2 par
✓ 80-M.Büyükyörük evi	: " " " " " " "Akarcı sok No:7/110paf.406.ada. 1par.
✓ 81-Ev	: " " " " " " "Yeni Hamam Sok No:8 14paf.409.ada. 13par.
✓ 82-L.Akurgul-P.Akçur evi	: Yayla mah. İsmet pş.cad.no:29 46paf.332ada.1par.
✓ 83-Hakkı konur evi	: Yayla mah. İsmet pş.cad.no:5 46paf.330 ada.10par
✓ 84-Z.Günül Karakoç evi	: Hızırbeymah.Konur sok No: 5 58paf.313 ada. 8par.
✓ 85-Raile Parmaksız evi	: Hızırbey mah.Konur sokNo: 3 58paf.313 ada. 9par.
✓ 86-Hüsnü Kırkoğlu evi	: Sermet mah.Lokantacı sokNo:8 37paf.416ada. 5par.
✓ 87-Ev.	:Sermet mah.Lokantacı sok.No:6 37paf.416ada. 4par.
✓ 88-O.Kenal-A.Kenal evi	:Doğancımah.menzilci sok. No:49 65paf.210ada.36par
✓ 89-Z-R.Göksu evi	:Doğancımah.menzilci sok. No:51 65paf.210ada.35par
✓ 90-A.Ramzi evi	:Doğancı mah.241 efendisok.No:5 65paf.203ada.11par
✓ 91-Kadir Boylu	:Doğancı mah.Yokuşbaşı sok.No:24 65paf.214ada.3par
✓ 92-İ.Ethem Soyaslan evi	:Kepeci mah.2313 sokNo:37960paf.191ada.21par.
✓ 93-Çesme	:Kepeci mah.Soylu sok.2309.60paf.180ada.16par.
✓ 94-Tarihi Kestane ağacı	:Yenice mah.2426 sok.117 cad.köşesi.70paf.282ada21
✓ 95-Hazneli Çesme-Batırak Çesme	:Doğancı mah.117cad.Mezarlık yolu arası.199ada 1p
✓ 96-Alaaddin Efe Tekkesi	:Güllü Mah.Mezarlık içinde 93 Paf.134 Ada 13 Parse
✓ 97-H.Akyol evi	:Enre Mah. Altay Sok.NO:121-123 77Paf.154 Ada 2 Pa
✓ 98-Ticaret Yüksek Okulu	:İstiklal Mah.Pavyen Akcu Cad.NO:29 77 Paf.154 A.
✓ 99-İs Silleli evi	:Gazi Kemal Mah. 1302 Sok. NO:2 9 Paf. 410 Ada 12
✓ 100-Ulu Camii	:Gazi Kemal Mah.401 Ada.1 Paf.
✓ 101-Ulu Camii Çesmesi	:Gazi Kemal Mah. 401 Ada.1 Par.
✓ 102-Bedesten	:Kitlubey Mah.Bedesten Sok.NO:7 19 Paf.395 ada 2 1
✓ 103-Kavaklı Camii	:Çelebiler Mah.15 Paf. 441 Ada. 1 Par.
✓ 104-Bey Hamamı	:Gazi Kemal Mah.Kılıhan Sok. NO:1 10 Paf.402 A. 2 1

38

Şekil A.25. Isparta İl merkezinde korunması gerekli bulunan tarihi eserlerin, 13.05.1977 tarihli listesi - 3

EK B. Tapu Kaydı

TAŞINMAZA AİT TAPU KAYDI									
Zemin Tipi	: Ana Taşınmaz	Ada/Parsel	: 138/9						
Zemin No	: 47741643	Yüzölçüm	: 265.00 m2						
İl / İlçe	: İSPARTA/EGİRDİR	Ana Taş. Nitelik	: KARGIR HAMAMI						
Kurum Adı	: Eğirdir TM								
Mahalle / Köy Adı	: YEŞİLADA Mah.								
Meskkî	: PAZARCIK								
Çhr / Sayfa No	: 3 / 199								
Kayıt Durum	: Aktif								

TAŞINMAZ ŞERH / BEYAN / İRTİFAK				
Sıra	Açıklama	Malik / Lehdar	Tarih - Yevmiye	Terkin Sebebi - Tarih - Yev
Beyan	TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIĞI ŞERHİ KONULMUŞTUR		02/10/2006 - 1788	--
Beyan	KORUNMASI GEREKLİ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIĞIDIR.		13/05/2010 - 1228	--

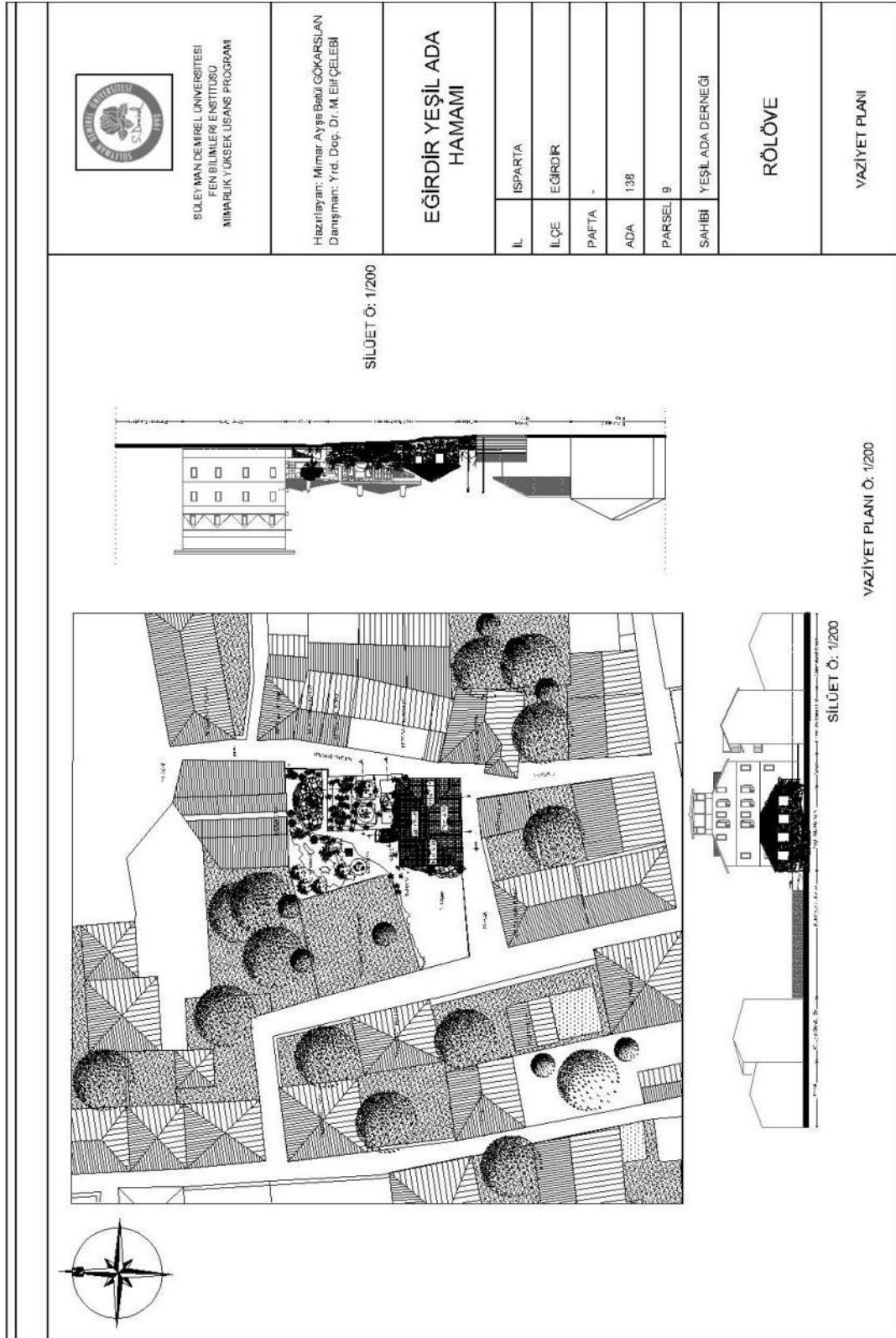
MÜLKİYET BİLGİLERİ				
Sistem No	Malik	Elbirliği No	Hisse Pay/Payda	Metrekare
134901897	YEŞİLADA MAHALLESİ GÜZELLEŞTİRME TURİZM TANITMA DERNEĞİ TUZEL KİŞİLİĞİ	TAM		265.00
			Edinme Sebebi - Tarih - Yev.	Terkin Sebebi - Tarih - Yev.
			Tesis Kadastro - 02/02/1981 - 0-	--

Raporlayan: tk29207
 Recep KAMPANIR
 Kaydolmuş
 16.12.2013

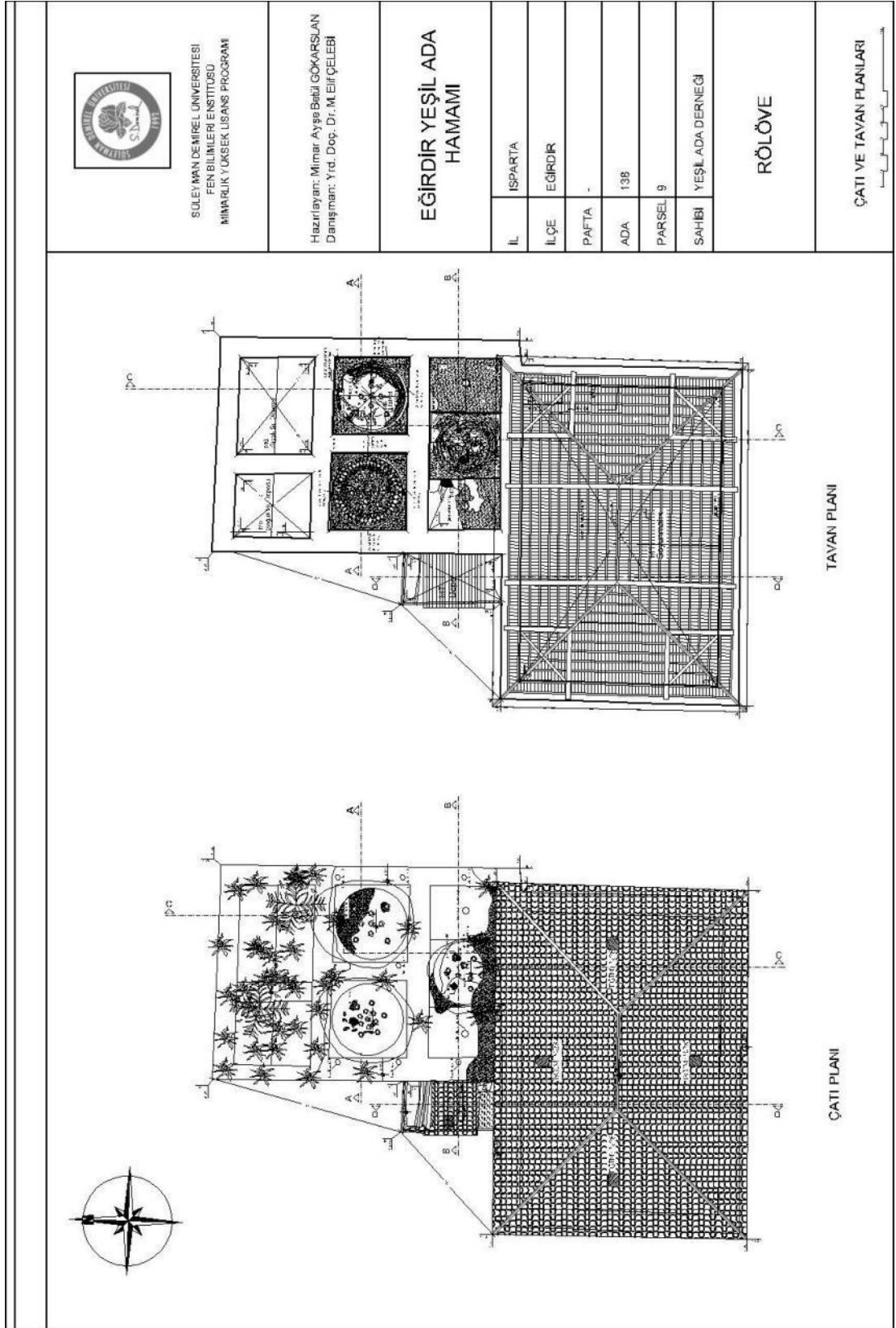
Rapor Tarihi / Saati : 16.12.2013 15:01

Şekil B.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın tapu kaydı

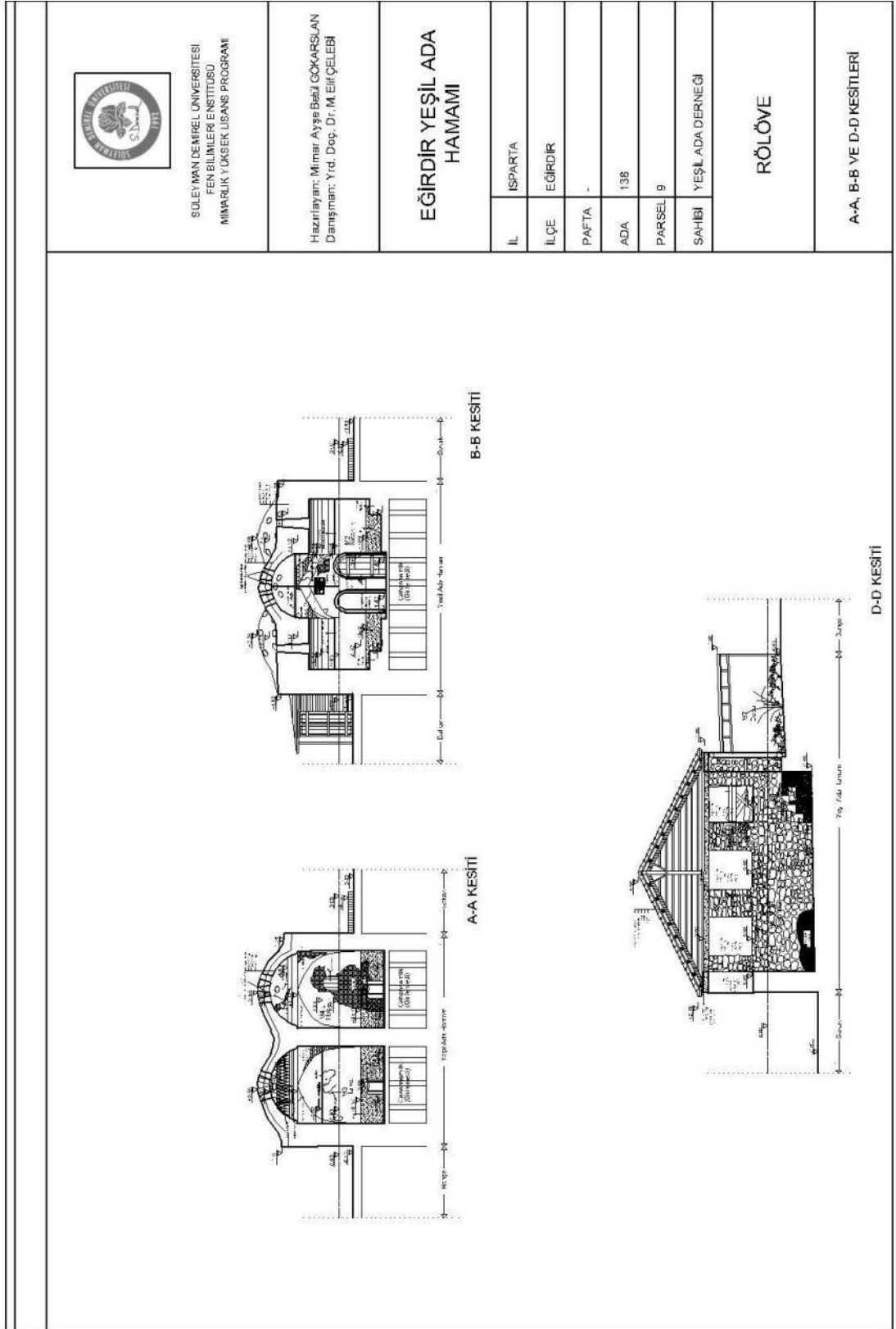
EK C. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Rölövesi

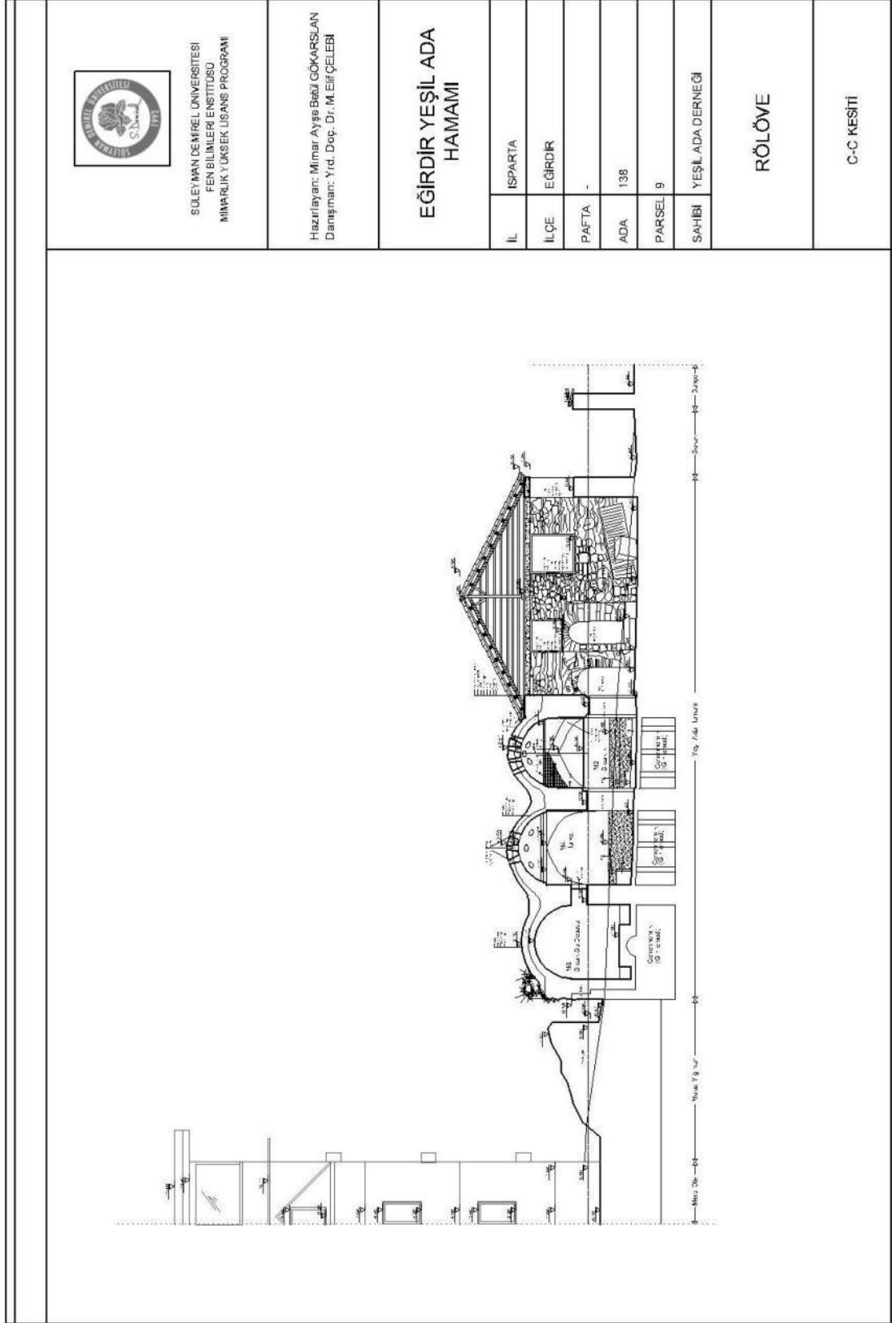
Şekil C.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (rölöve)

Şekil C.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (rölöve)

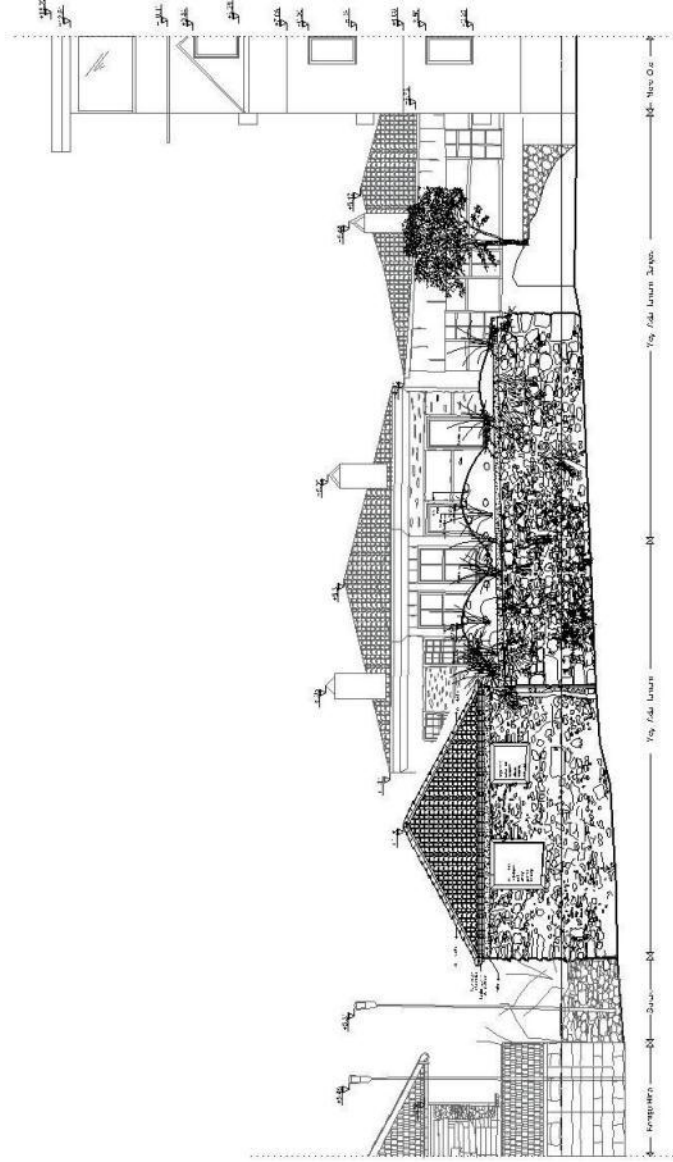

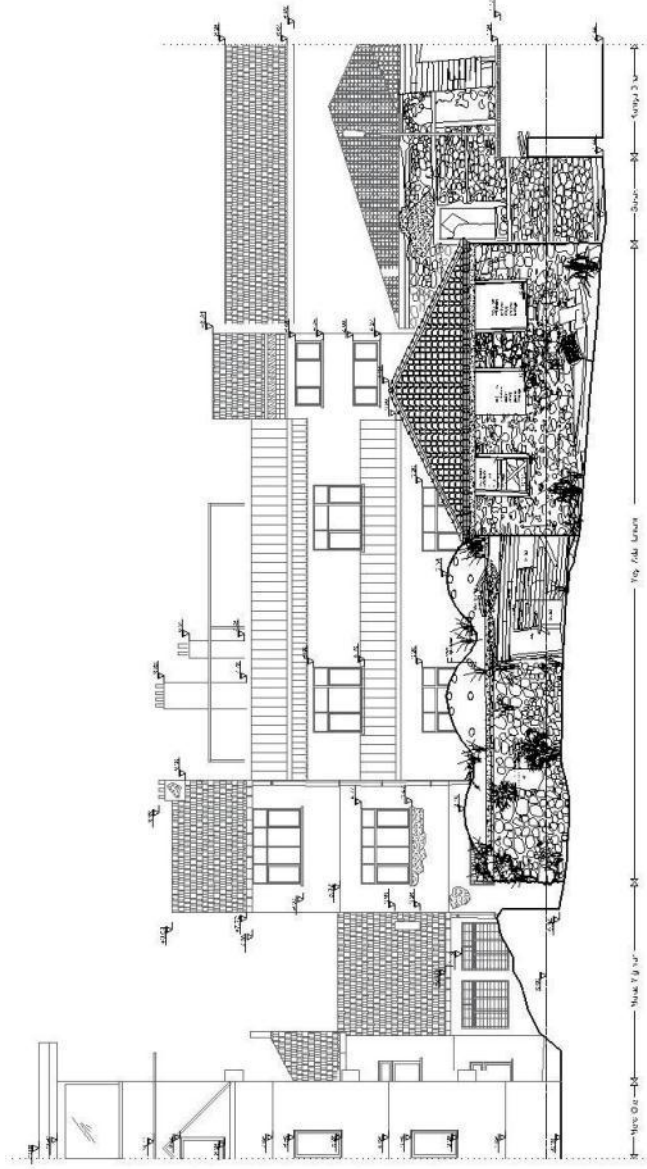
Şekil C.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (rölöve)

Şekil C.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (rölöve)

	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
Hazırlayan: Mimar Ayşe Betül GÖKARSLAN Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ	EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI
İL	ISPARTA
İLÇE	EĞİRDİR
PAFTA	-
ADA	138
PARSEL	9
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ
RÖLÖVE	
DOĞU CEPHESİ	

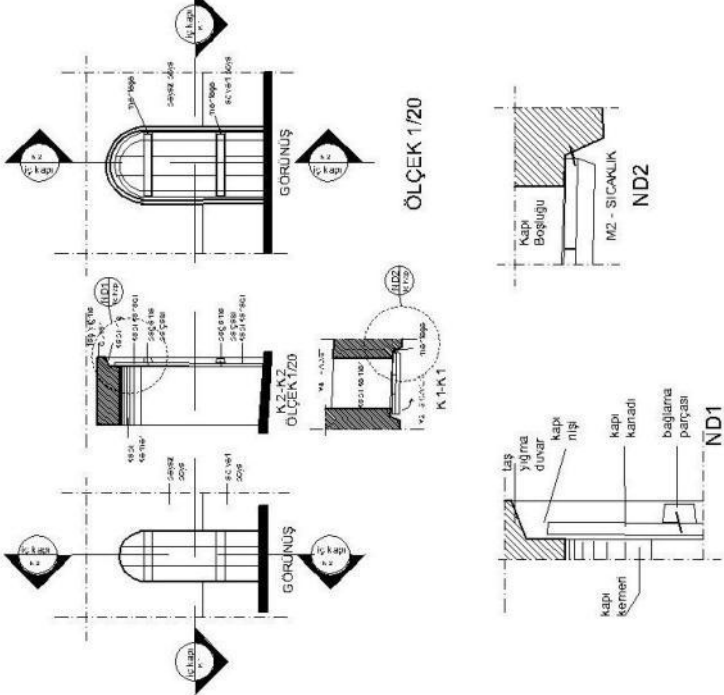
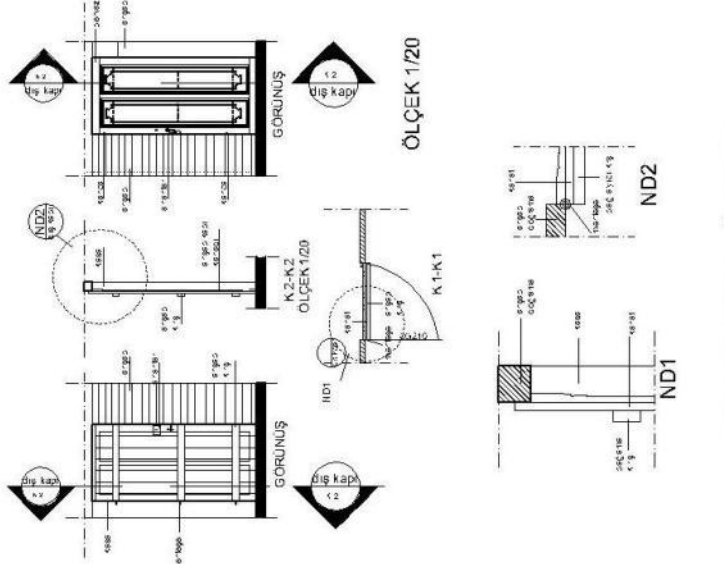

 SÖLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	Hazırlayan: Mimar Ayşe Batı GÖKARSLAN Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. EİR ÇELEBİ	EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI	<table><tr><td>İL</td><td>ISPARTA</td></tr><tr><td>İLÇE</td><td>EĞİRDİR</td></tr><tr><td>PAFTA</td><td>-</td></tr><tr><td>ADA</td><td>138</td></tr><tr><td>PARSEL</td><td>9</td></tr><tr><td>SAHİBİ</td><td>YEŞİL ADA DERNEĞİ</td></tr></table>	İL	ISPARTA	İLÇE	EĞİRDİR	PAFTA	-	ADA	138	PARSEL	9	SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ	RÖLÖVE	BATİ CEPHESİ
İL	ISPARTA																
İLÇE	EĞİRDİR																
PAFTA	-																
ADA	138																
PARSEL	9																
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ																
																	

Şekil C.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (rölöve)

YEŞİL ADA HAMAMI DIŞ MEKAN KAPI DETAYI (M1 SOYUNMA/LUK) ÖLÇEK 1/20	ÖZGÜN KURNA DETAYLARI ÖLÇEK 1/5	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI Hazırlayan: Mimar Ayşe Betül GÖKARSLAN Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI
NOKTA DETAYLARI ÖLÇEK 1/5 ÖLÇEK 1/5	İL İSPARTA İLÇE EĞİRDİR PAFTA - ADA 138 PARSEL 9 SAHİBİ YEŞİL ADA DERNEĞİ RÖLÖVE	DETAYLAR

Şekil C.10. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın detayları (rölöve)

 SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI Hazırlayan: Mimar Ayşe Batı GÖKARSLAN Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI <table><tr><td>İL</td><td>ISPARTA</td></tr><tr><td>İLÇE</td><td>EĞİRDİR</td></tr><tr><td>PAFTA</td><td>-</td></tr><tr><td>ADA</td><td>138</td></tr><tr><td>PARSEL</td><td>9</td></tr><tr><td>SAHİBİ</td><td>YEŞİL ADA DERNEĞİ</td></tr></table> RÖLÖVE DETAYLAR	İL	ISPARTA	İLÇE	EĞİRDİR	PAFTA	-	ADA	138	PARSEL	9	SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ	YEŞİL ADA HAMAMI İÇ MEKAN KAPI DETAYI (M4-HALVETİ) ÖLÇEK 1/20 NOKTA DETAYLARI ÖLÇEK 1/5	YEŞİL ADA HAMAMI DIŞ MEKAN KAPI DETAYI - 2 (M8 DEPO) ÖLÇEK 1/20 NOKTA DETAYLARI ÖLÇEK 1/5
İL	ISPARTA													
İLÇE	EĞİRDİR													
PAFTA	-													
ADA	138													
PARSEL	9													
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ													

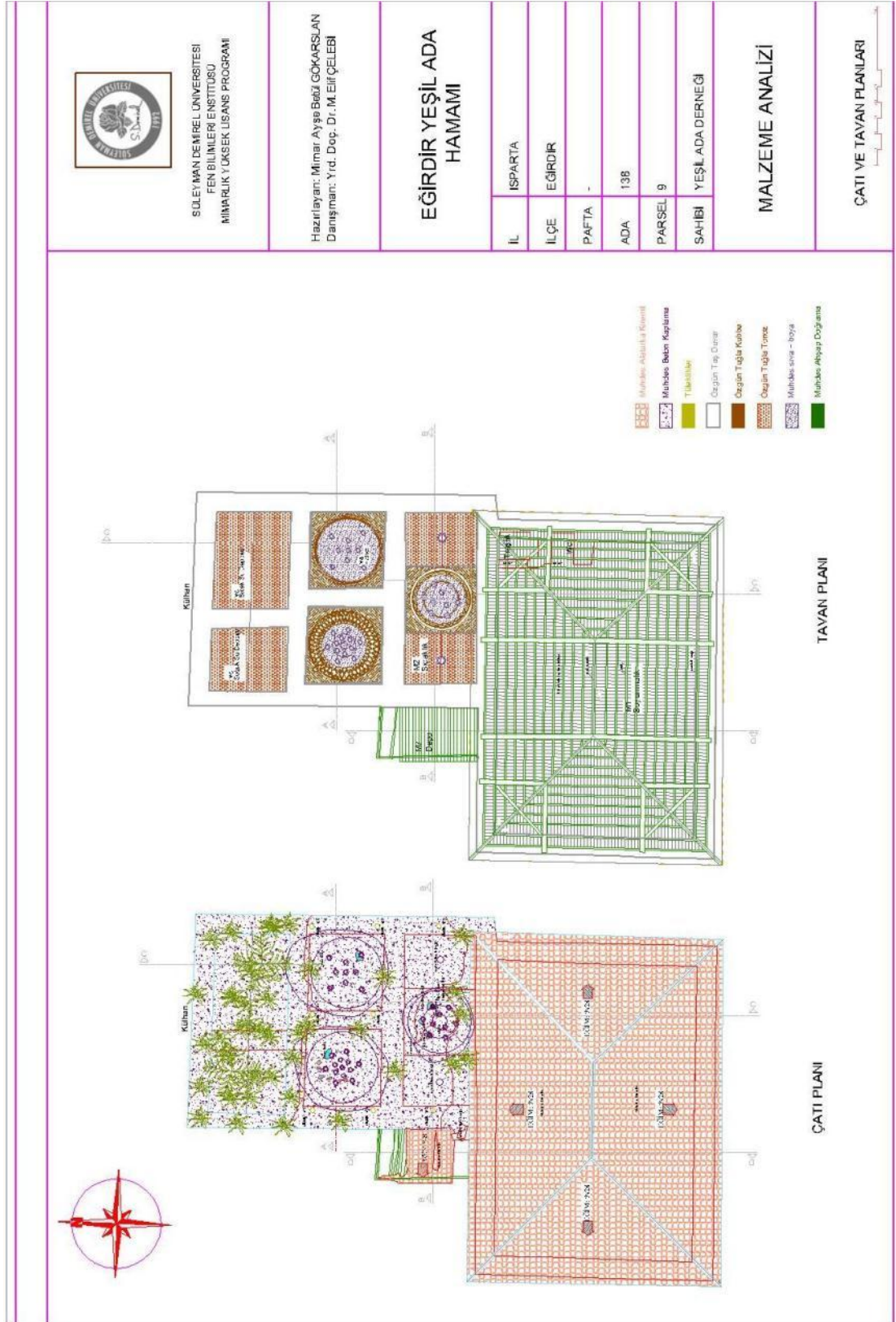
Şekil C.11. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın detayları (rölöve)

İL	ISPARTA
İLÇE	EĞİRDİR
PAFTA	-
ADA	138
PARSEL	9
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ

MALZEME ANALİZİ

0.00 KOTU PLANI

428

Şekil Ç.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın tavan ve çatı planları (malzeme analizi)

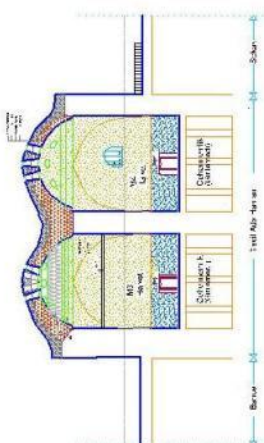

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK YÜKSEK USANS PROGRAMI

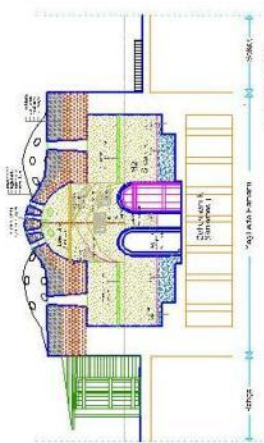
Hazırlayan: Mimar Ayşe Başlı GÖKARSLAN
Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ

EGİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI

İL	ISPARTA
İLÇE	EGİRDİR
PAFTA	-
ADA	138
PARSEL	9
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ

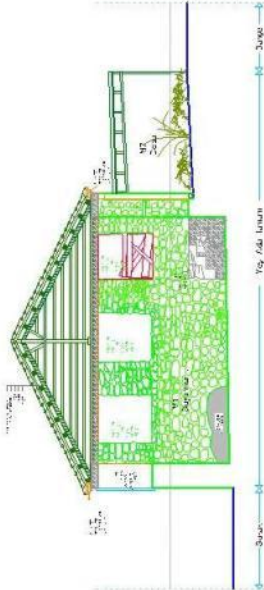
A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

LEGJEND:

- Oğulün Taş Duvarı
- Maviye Taş Duvarı
- Oğulün Tuğla Kütübe ve Tavan
- Maviyece Beşim Kütübe
- Oğulün Ahiyap Pencere
- Oğulün Taş Kırnalar
- Maviyece Sıra - Rıpa
- Maviyece Kuyu Sırtı Rıpa
- Maviyece Ahiyap Doğrama
- Maviyece Beşim Kütübe T. Uğru
- Oğulün Ahiyap Kapı
- Maviyece Ahiyap Kapı

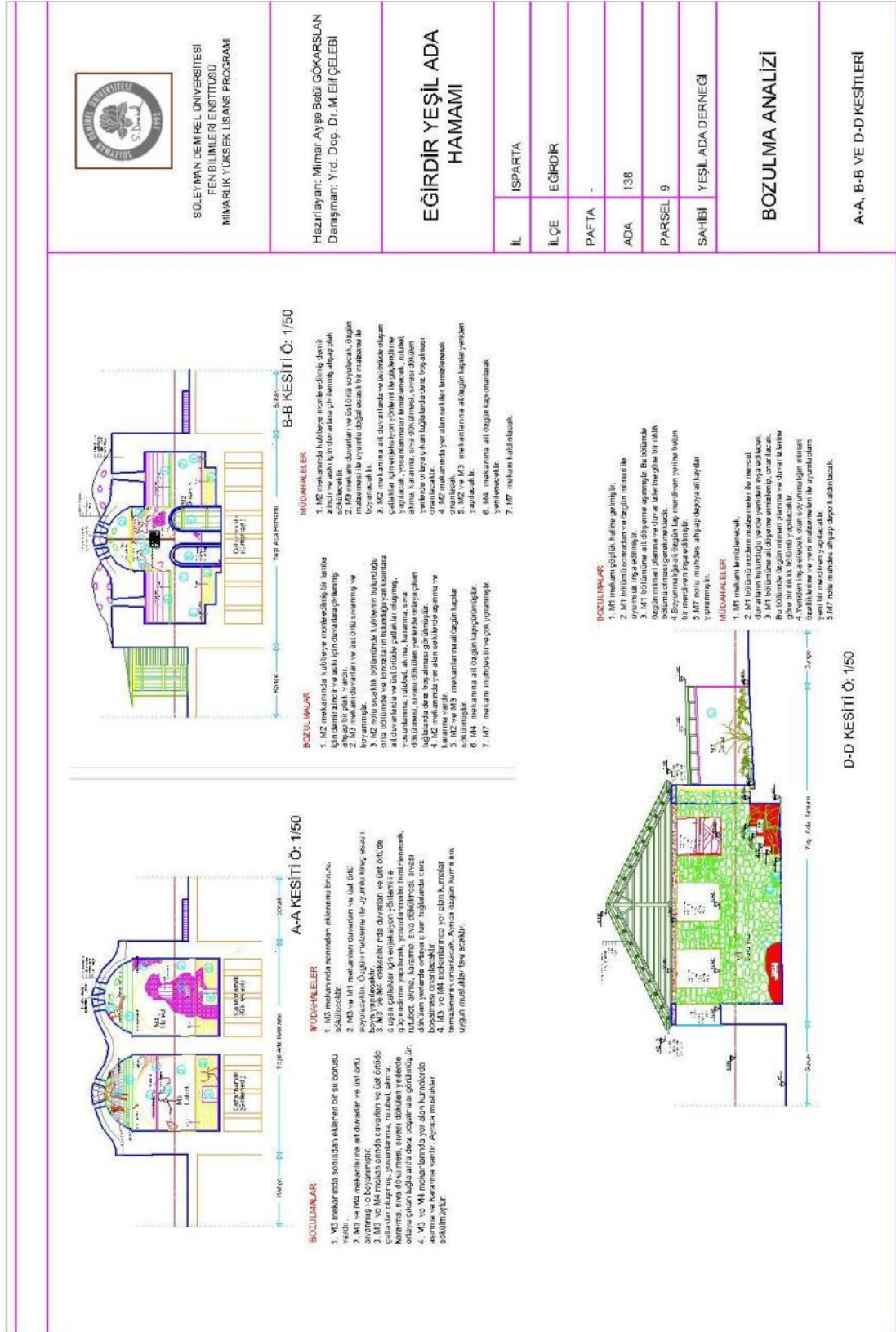

D-D KESİTİ

EK D. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Bozulma Analizi

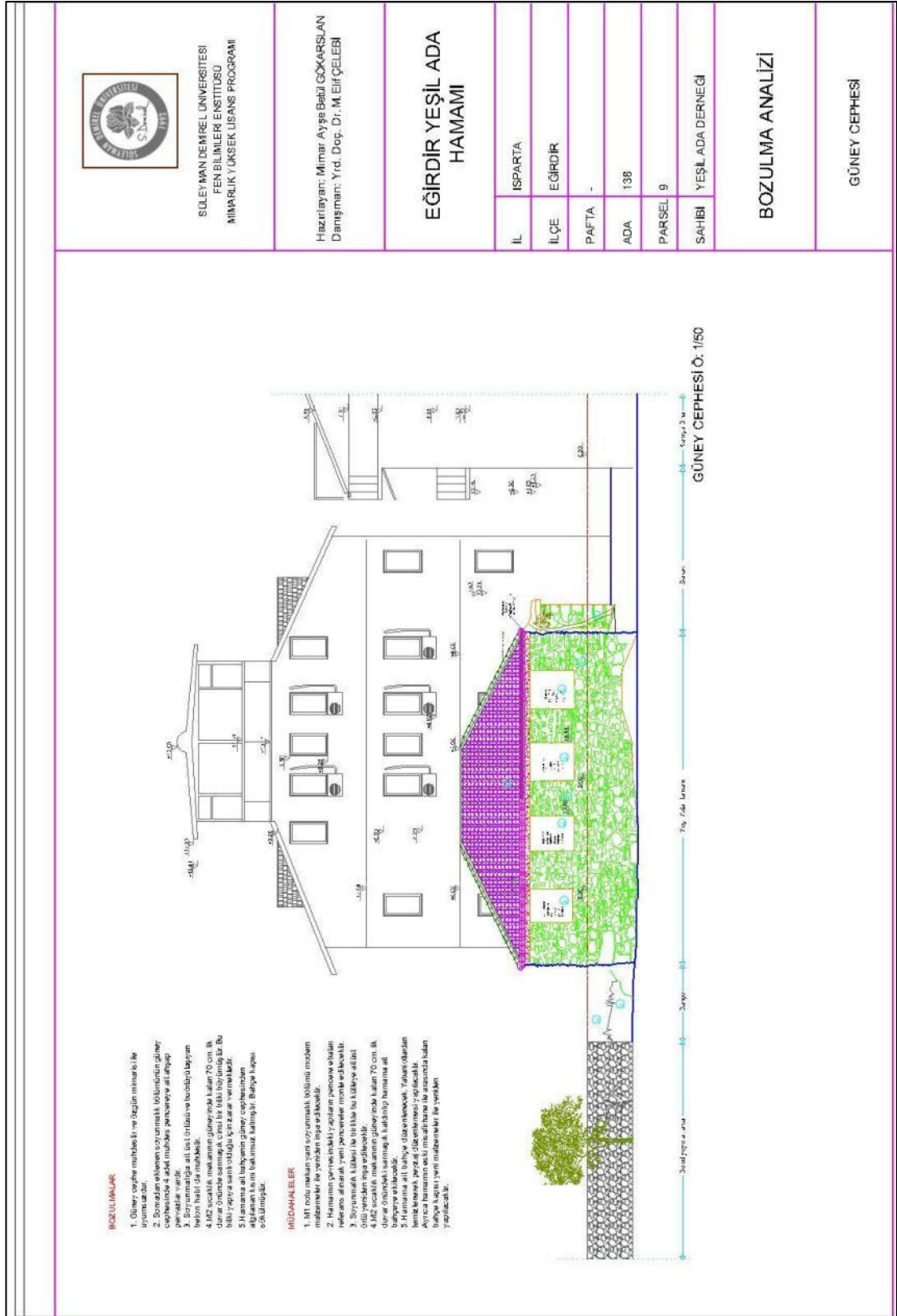
Şekil D.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (bozulma analizi)

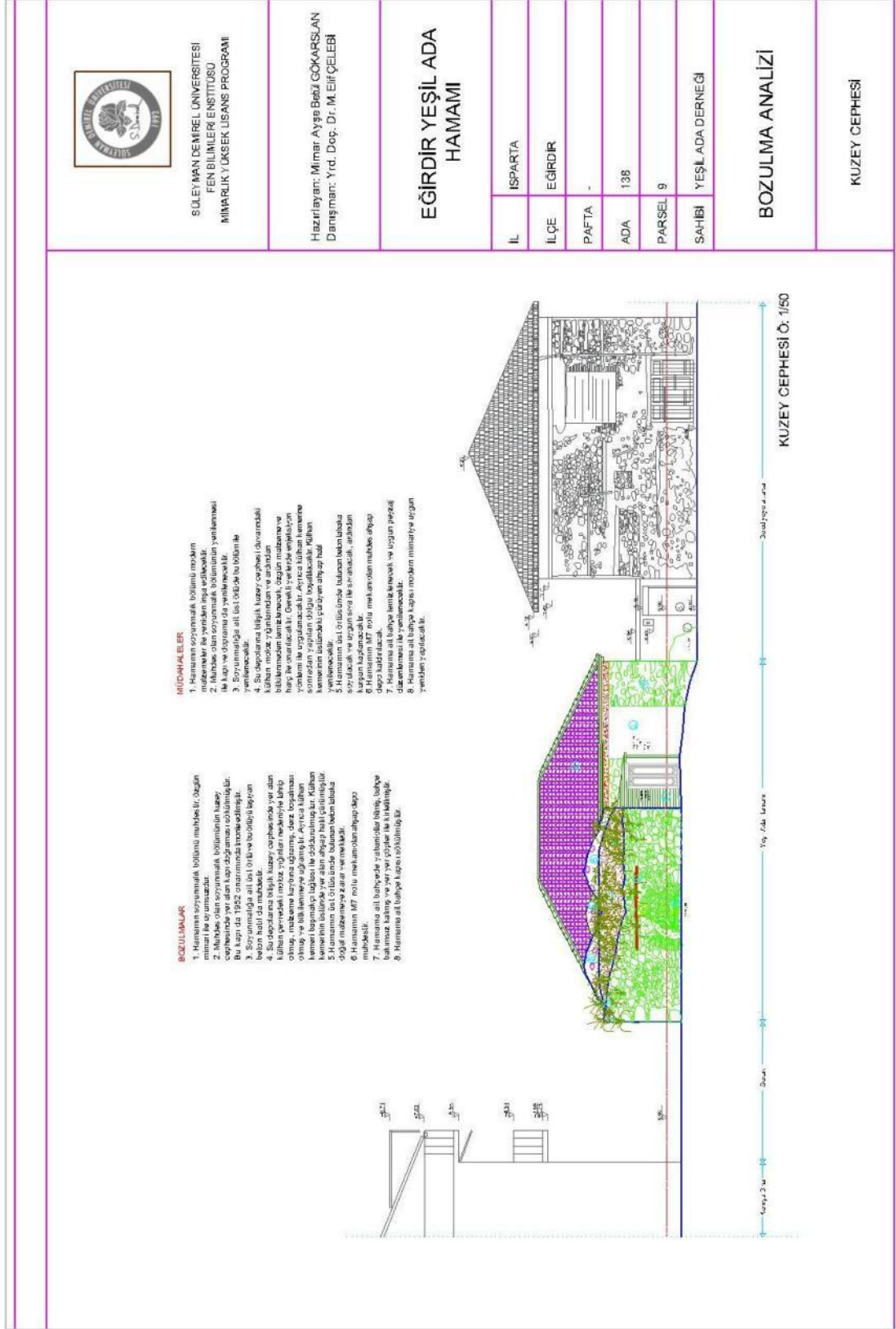
Şekil D.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (bozulma analizi)

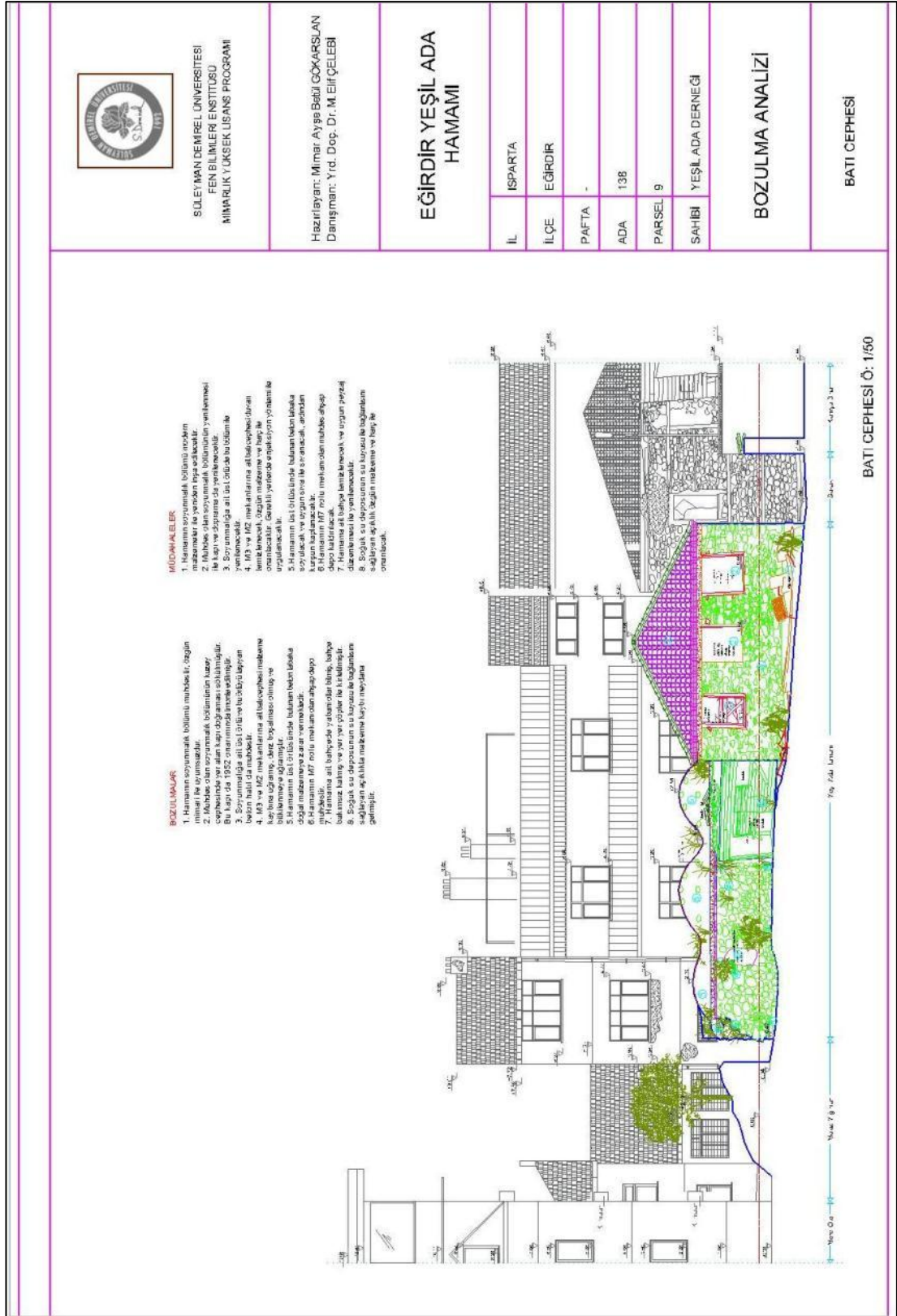
Şekil D.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C Kesiti (bozulma analizi)

Şekil D.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (bozulma analizi)

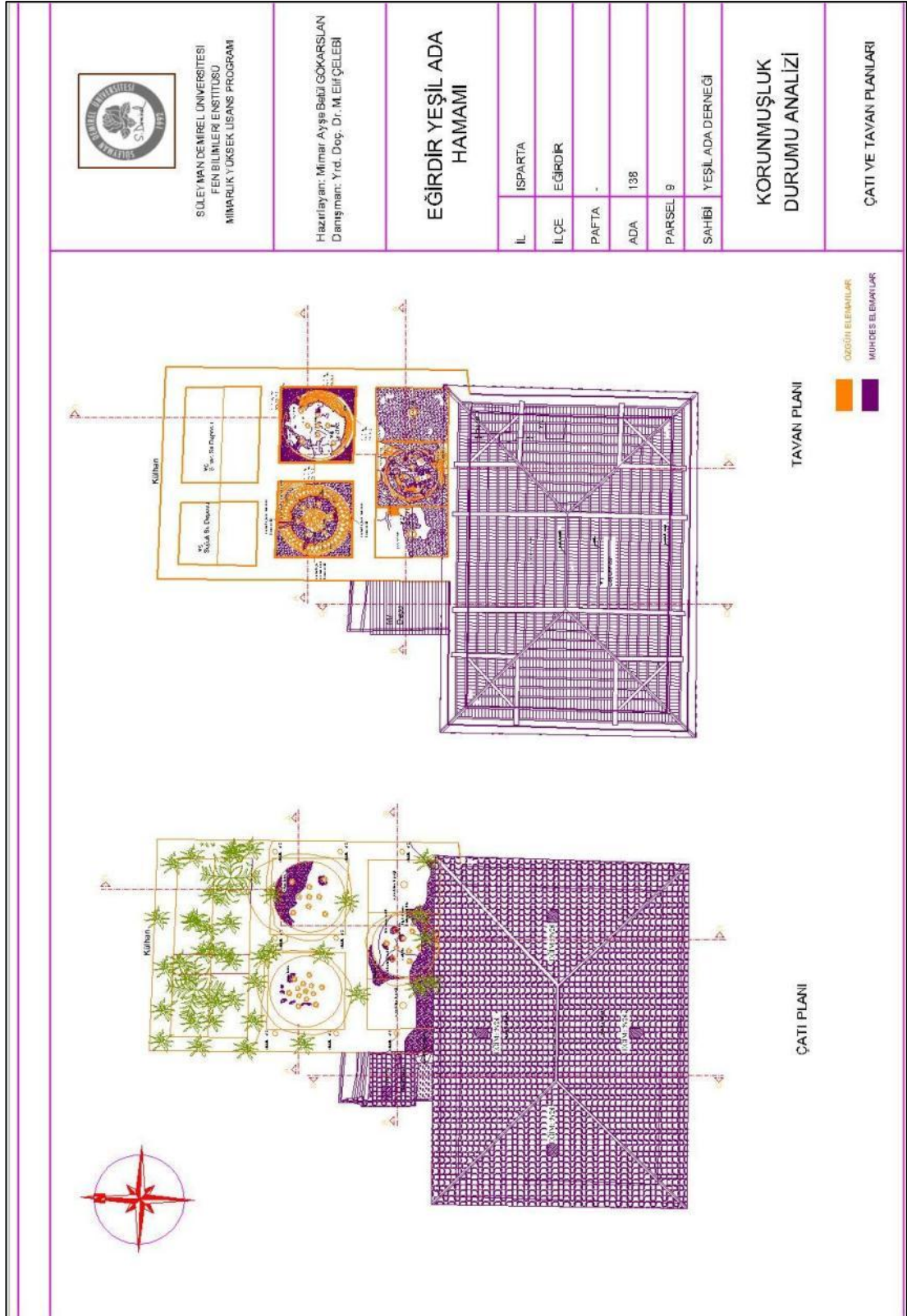
Şekil D.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (bozulma analizi)

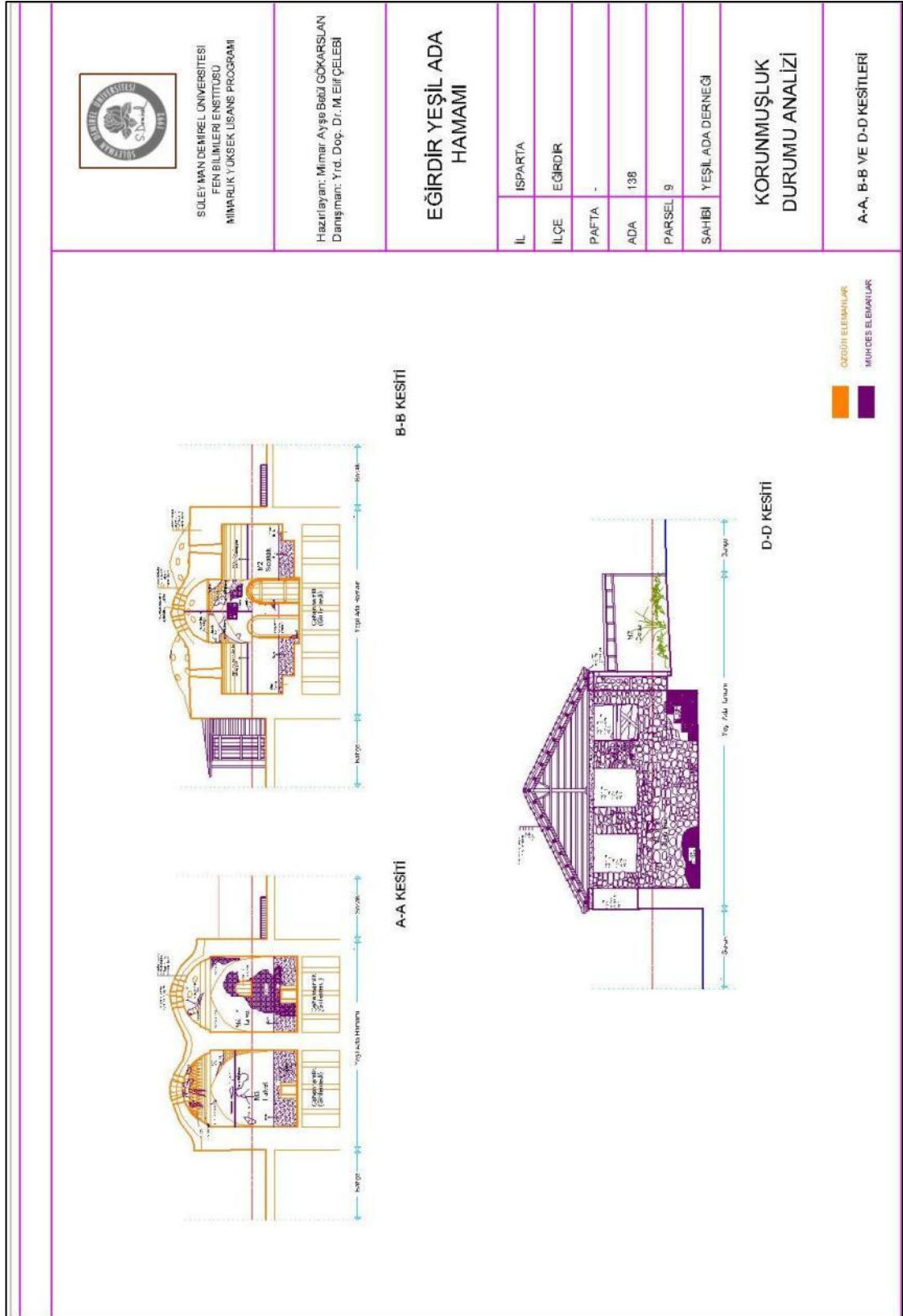
Şekil D.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (bozulma analizi)

The site plan illustrates the layout of the Yeşil Ada Hamamı. The main building is a rectangular structure with a central courtyard. The building is divided into several rooms, including a large hall (Büyük Salon), a smaller hall (Küçük Salon), and a kitchen (Mutfak). The building is surrounded by a parking area with 10 spaces. The site is bordered by several streets: SOKAK (Street) to the north, SOKAK (Street) to the east, and SOKAK (Street) to the south. The plan also shows a large green area with trees and a small pond. A north arrow is located in the bottom left corner. A legend in the bottom right corner identifies the building and parking areas.

445

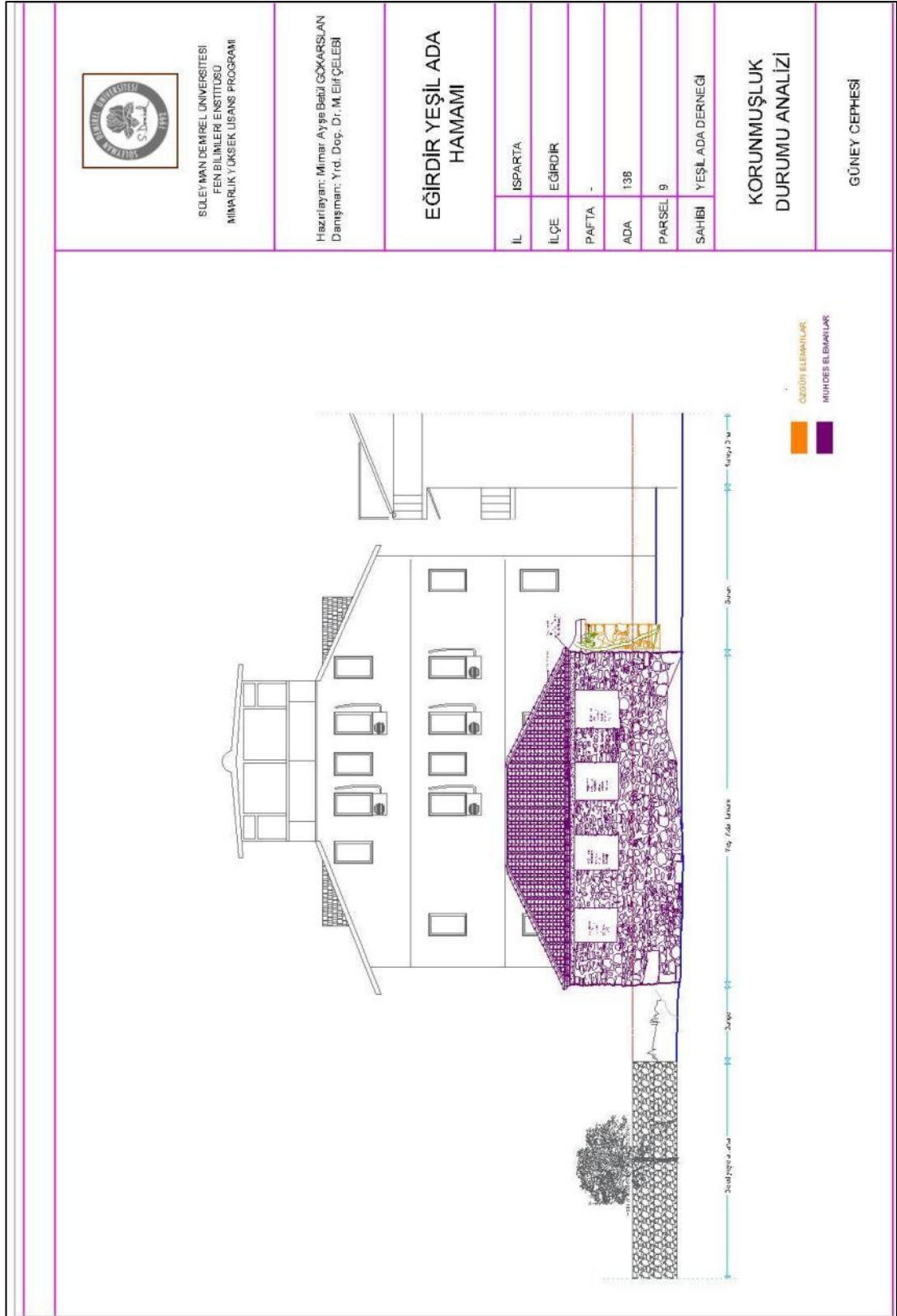
Şekil E.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (korunmuşluk durum analizi)

Şekil E.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (korunmuşluk durum analizi)

Şekil E.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C Kesiti (korunmuşluk durum analizi)

Şekil E.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (korunmuşluk durum analizi)

Şekil E.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (korunmuşluk durum analizi)

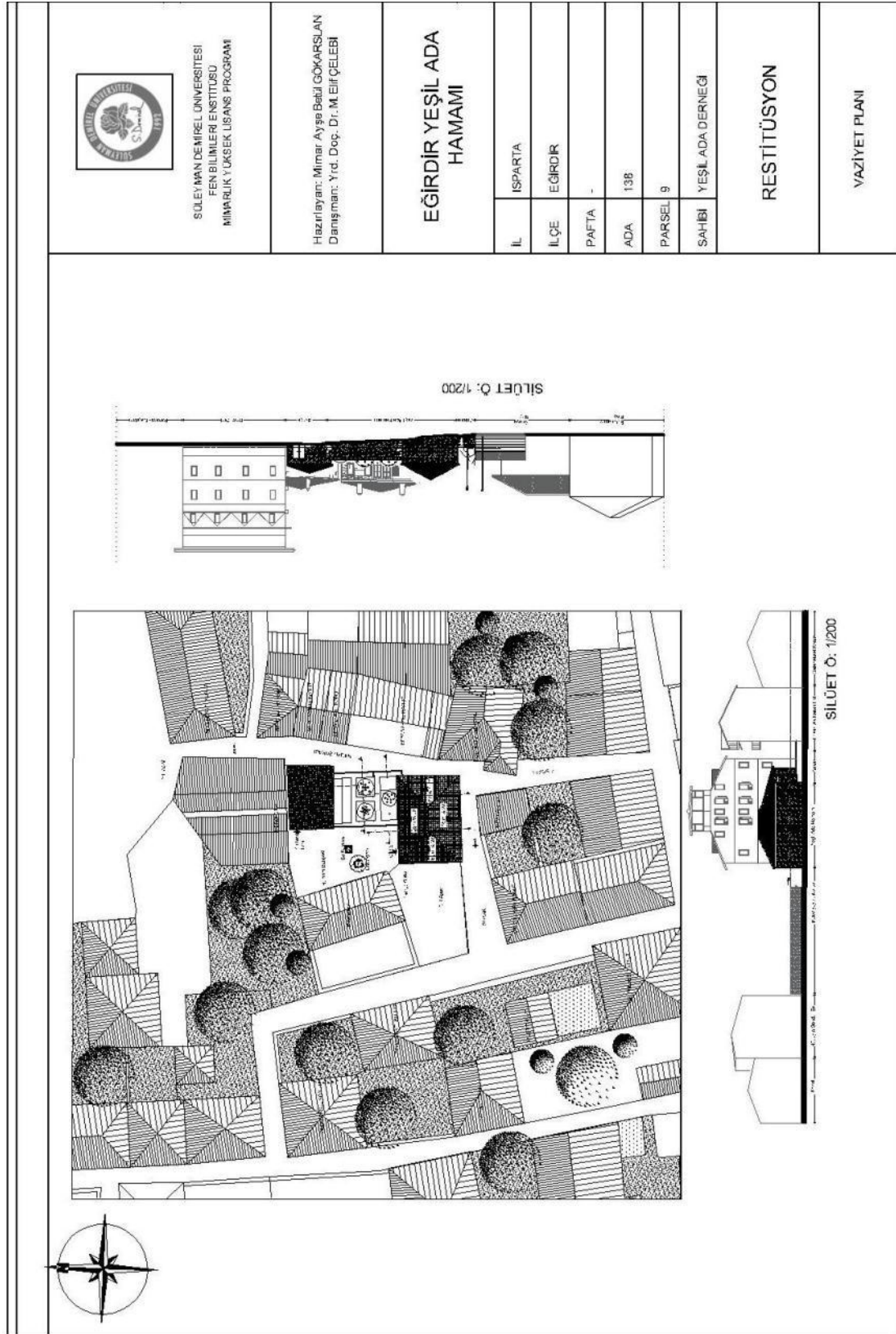
[illegible]

Şekil E.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (korunmuşluk durum analizi)

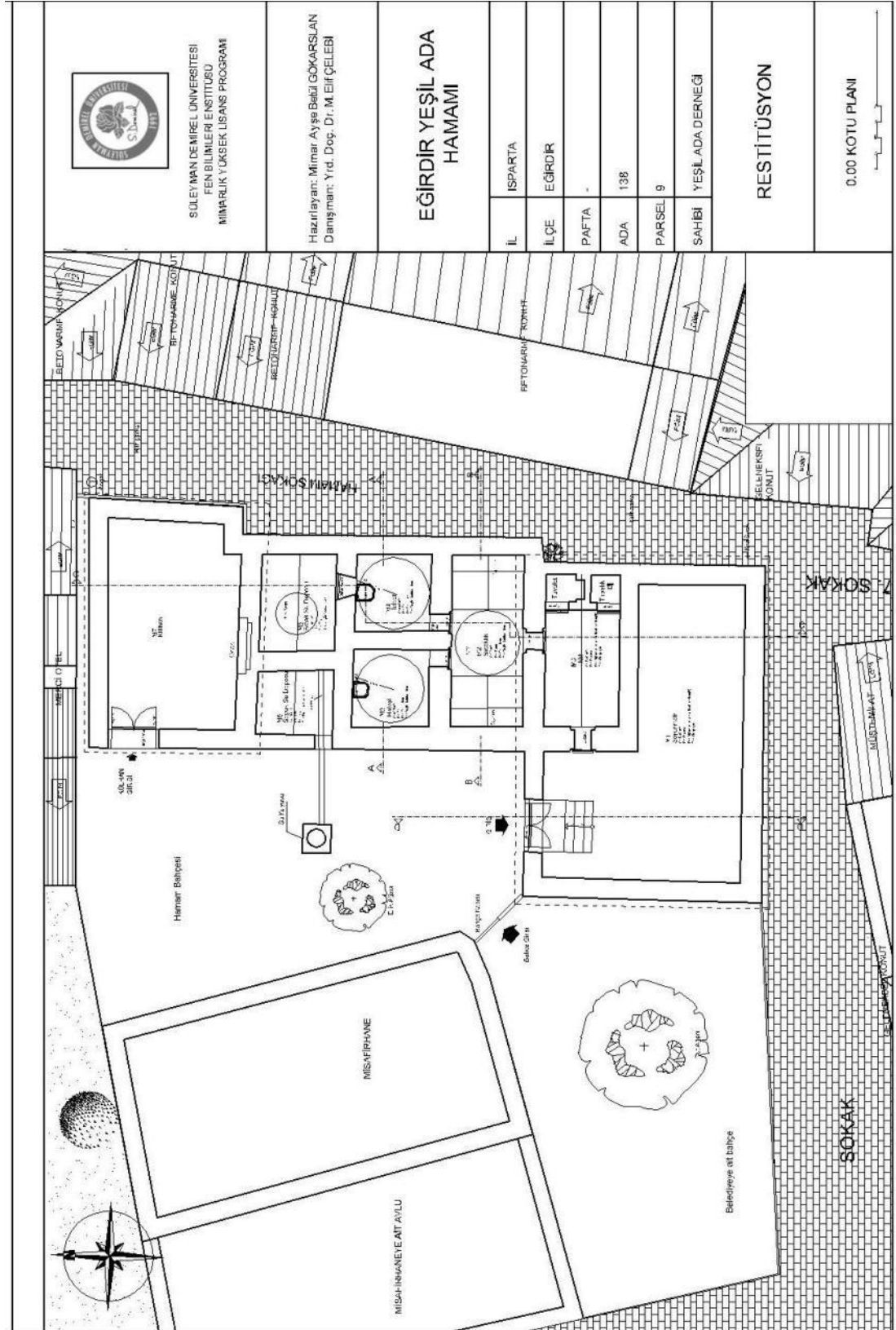

Şekil E.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (korunmuşluk durum analizi)

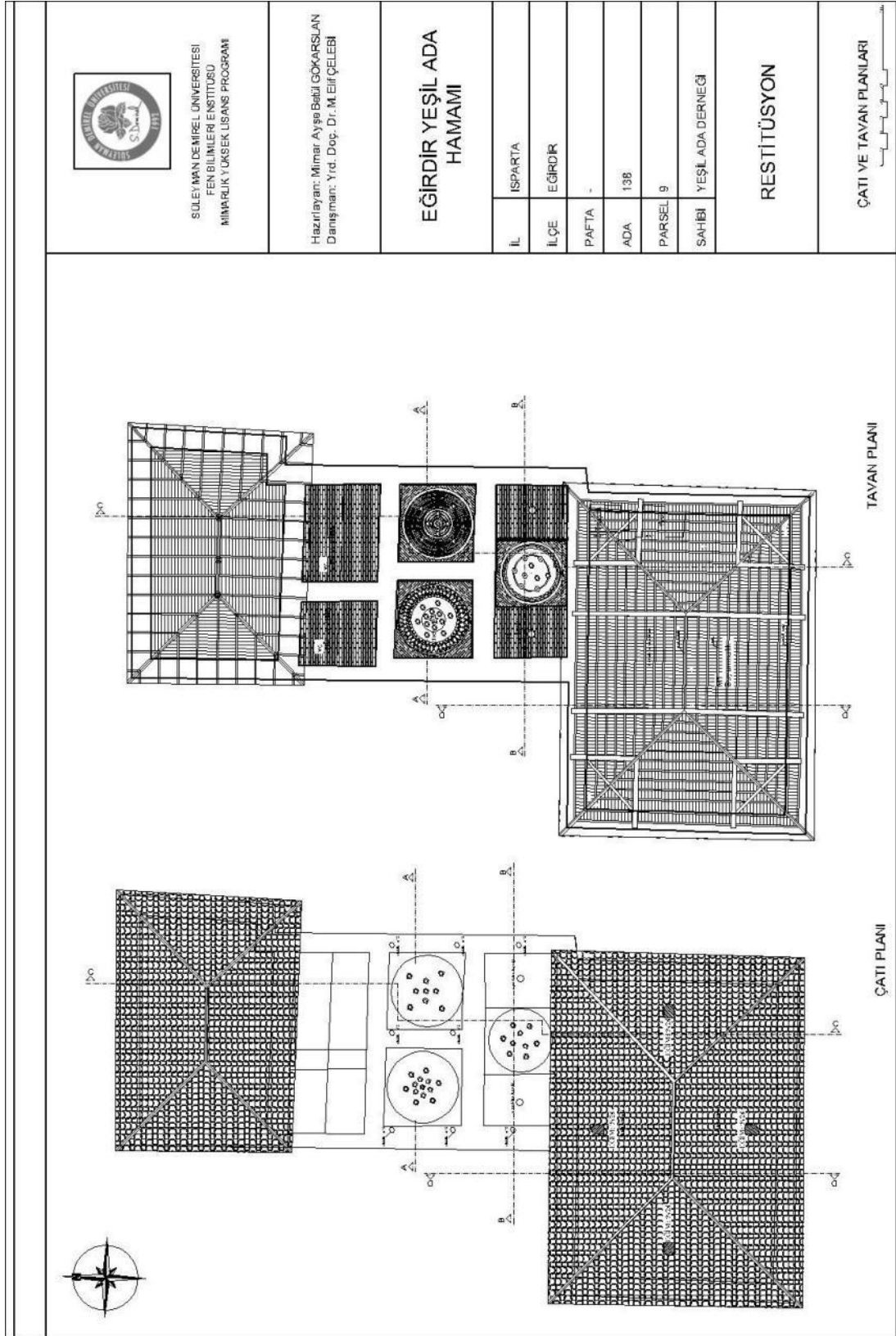
EK F. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restitüsyon Projesi

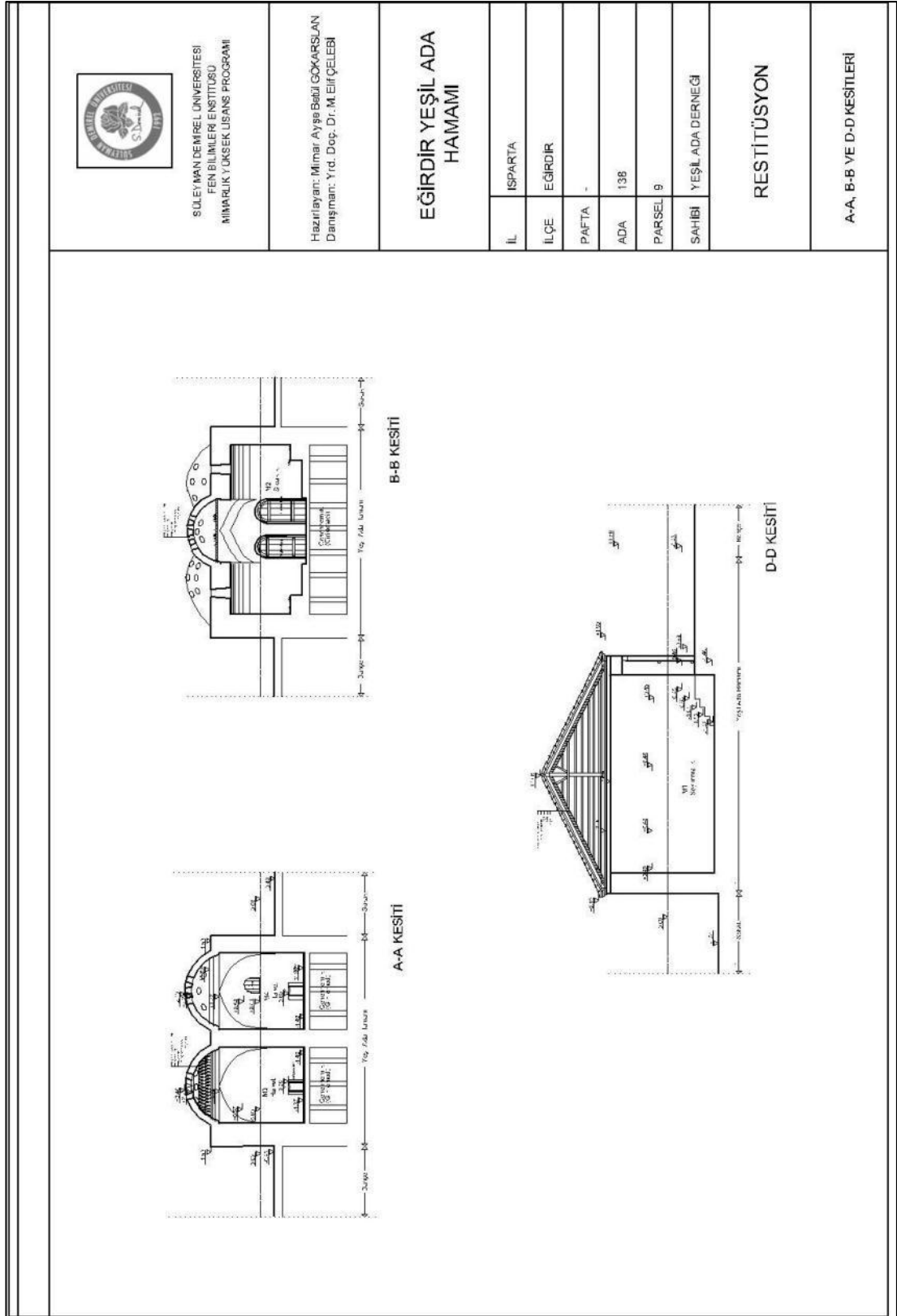
Şekil F.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (restitüsyon)

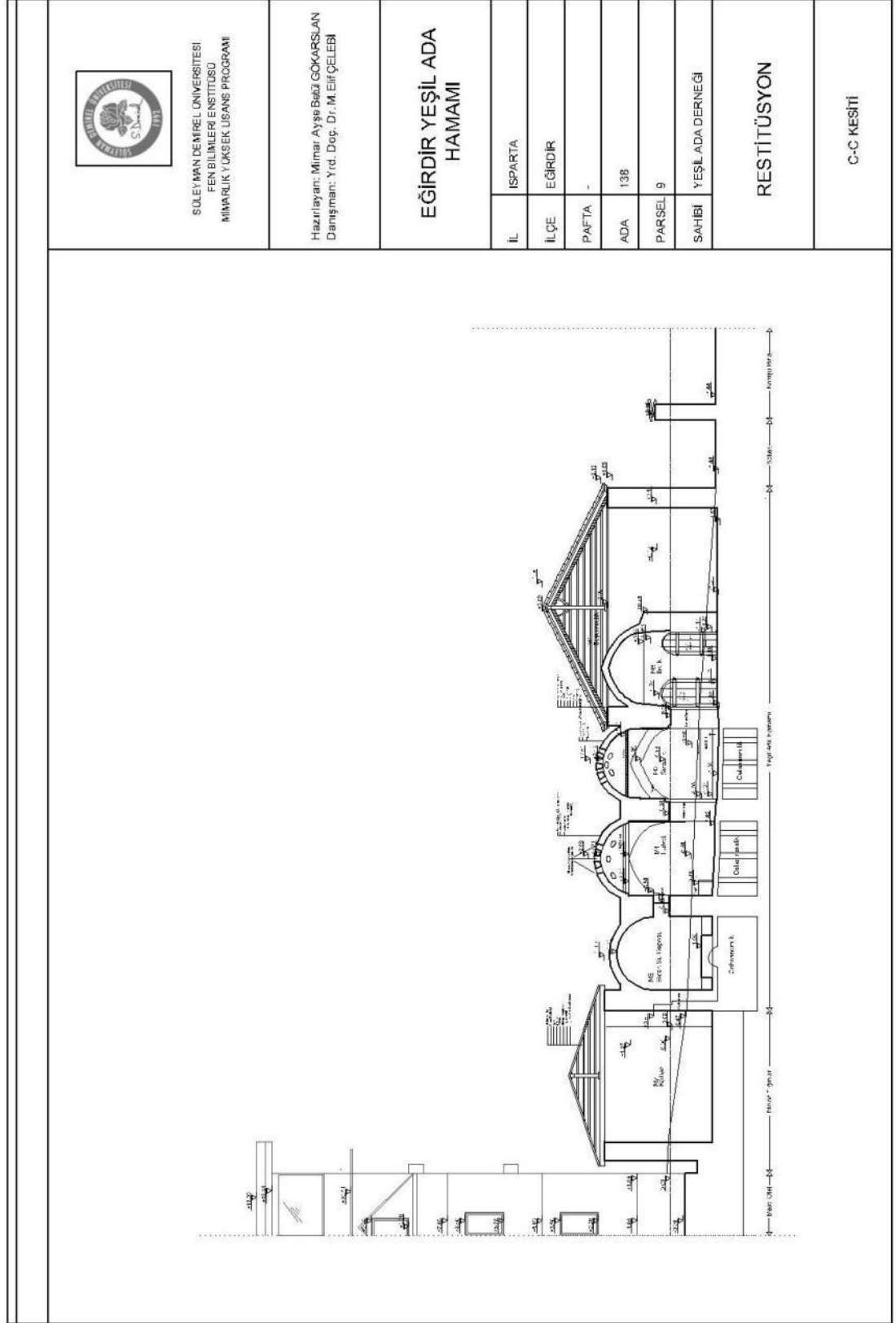
Şekil F.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (restitüsyon)

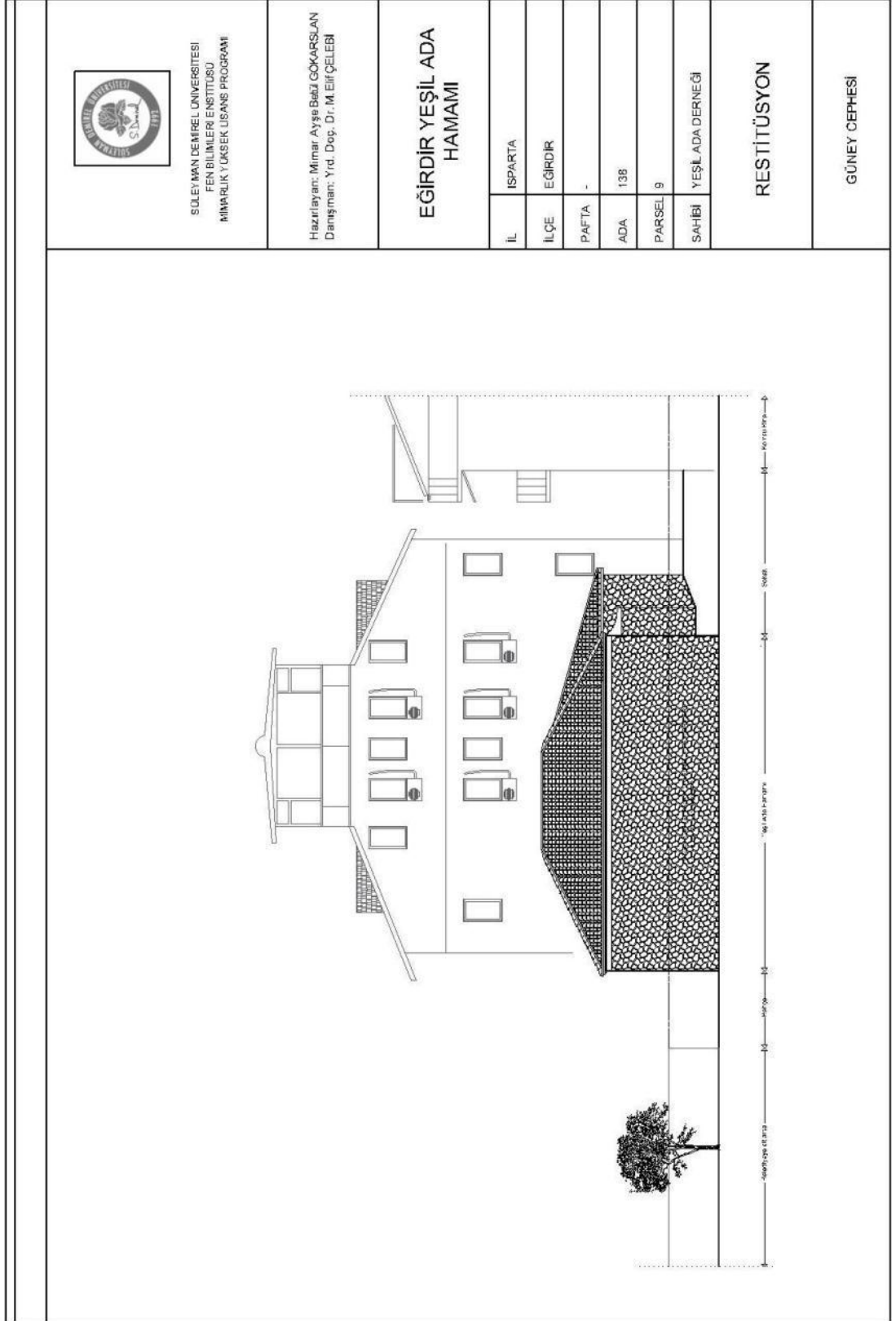
Şekil F.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (restitüsyon)

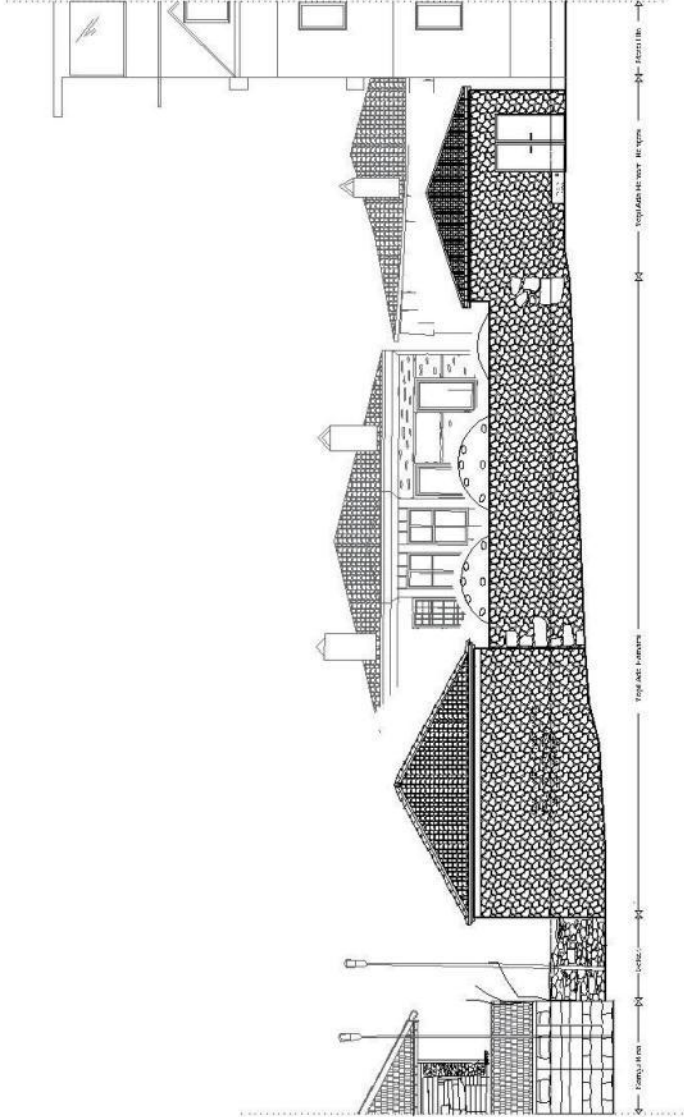
Şekil F.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (restitüsyon)

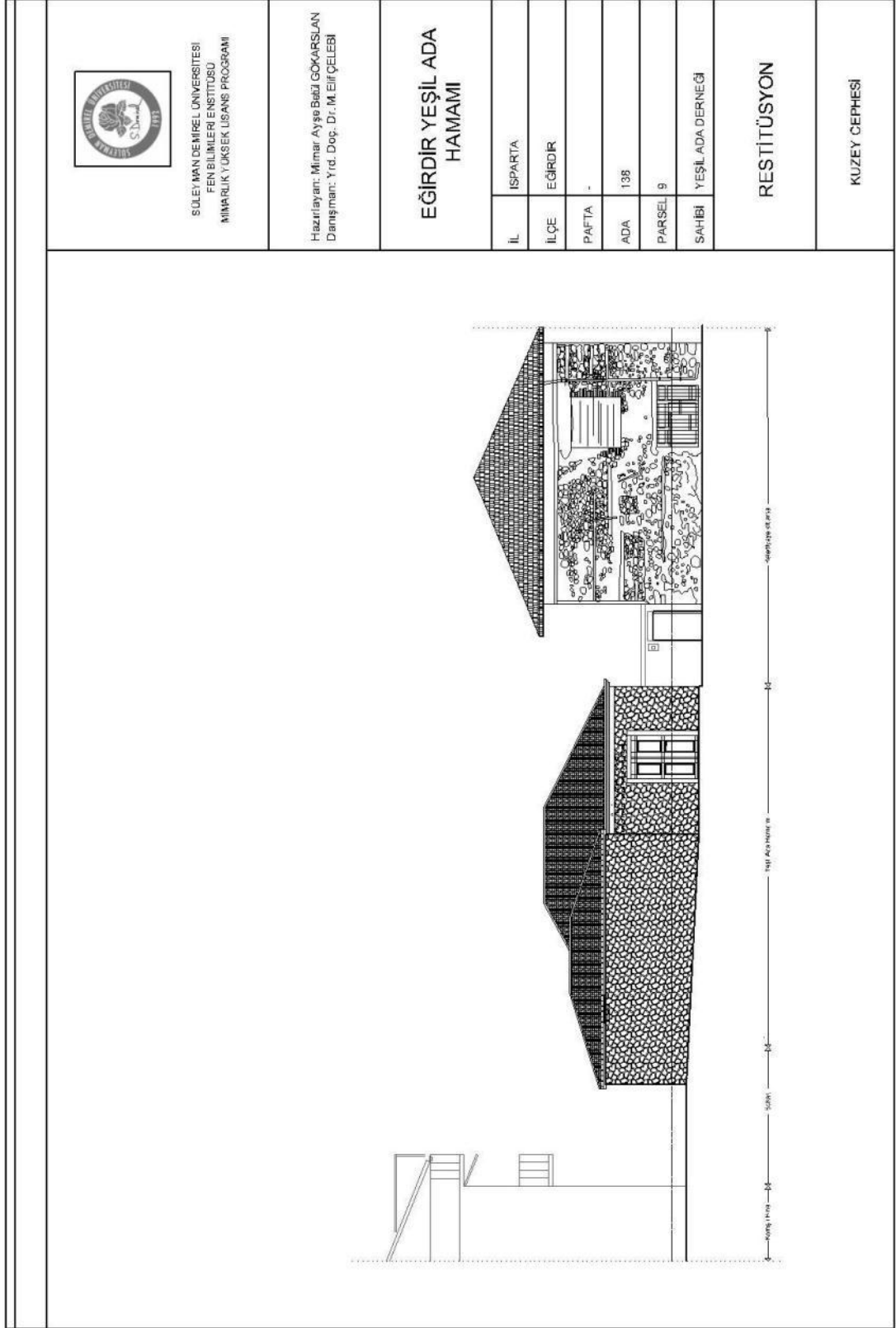
Şekil F.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (restitüsyon)

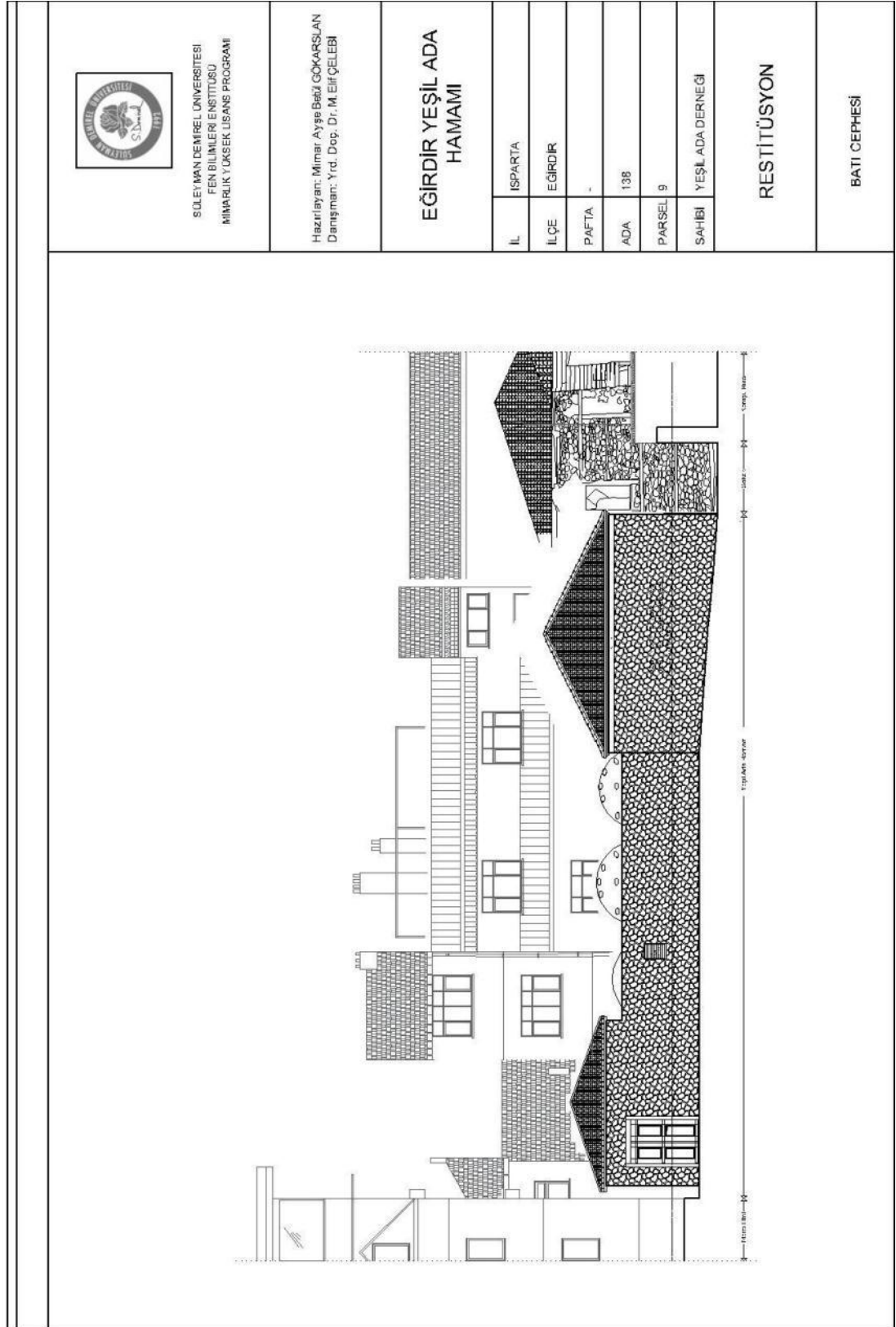
Şekil F.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (restitüsyon)

 SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	Hazırlayan: Mimar Ayşe Betül GÖKARSLAN Danışman: Yrd. Doç. Dr. M. Elif ÇELEBİ	EĞİRDİR YEŞİL ADA HAMAMI	<table><tr><td>İL</td><td>ISPARTA</td></tr><tr><td>İLÇE</td><td>EĞİRDİR</td></tr><tr><td>PAFTA</td><td>-</td></tr><tr><td>ADA</td><td>138</td></tr><tr><td>PARSEL</td><td>9</td></tr><tr><td>SAHİBİ</td><td>YEŞİL ADA DERNEĞİ</td></tr></table>	İL	ISPARTA	İLÇE	EĞİRDİR	PAFTA	-	ADA	138	PARSEL	9	SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ	RESTİTÜSYON	DOĞU CEPHESİ
İL	ISPARTA																
İLÇE	EĞİRDİR																
PAFTA	-																
ADA	138																
PARSEL	9																
SAHİBİ	YEŞİL ADA DERNEĞİ																
																	

Şekil F.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (restitüsyon)

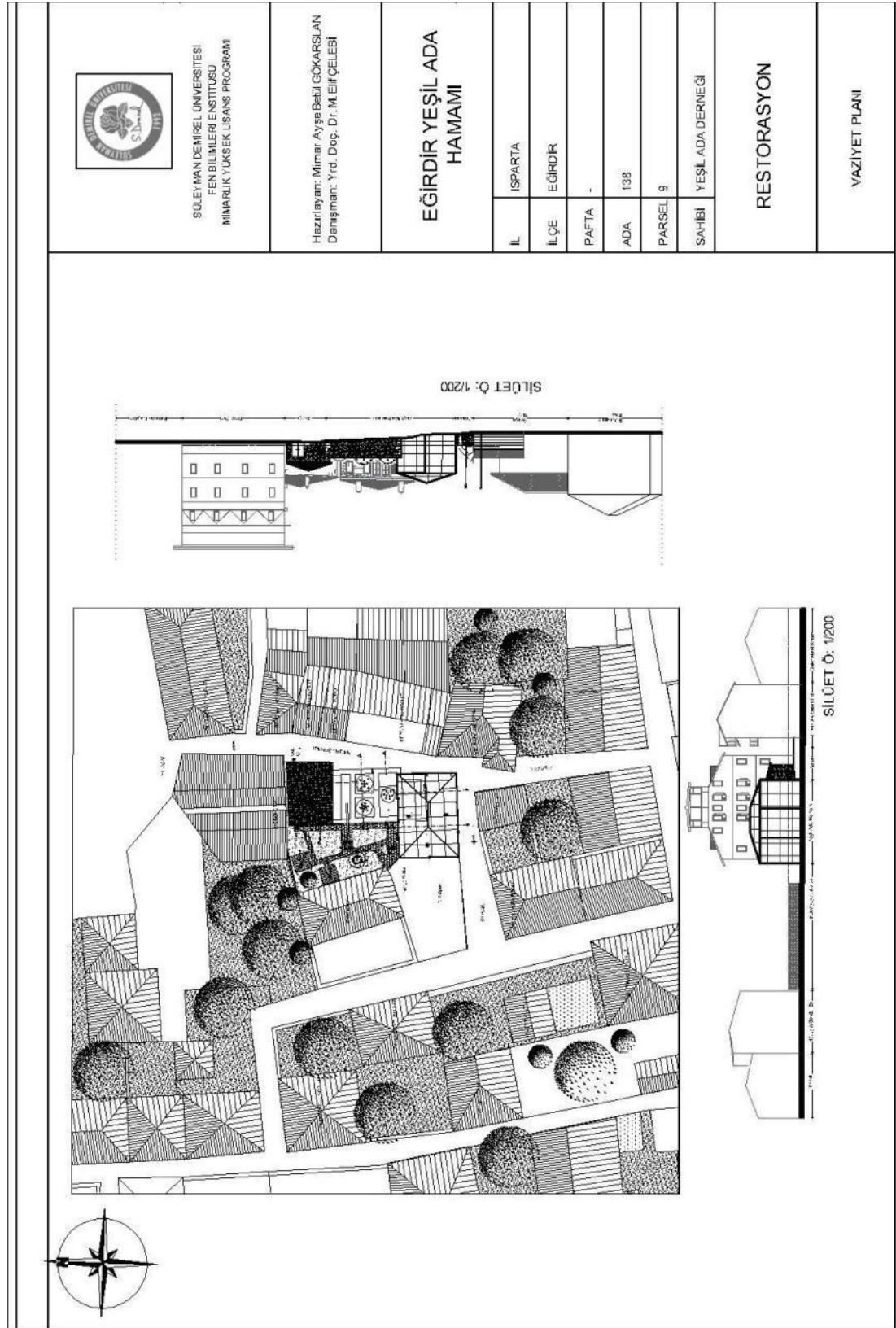

Şekil F.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (restitüsyon)

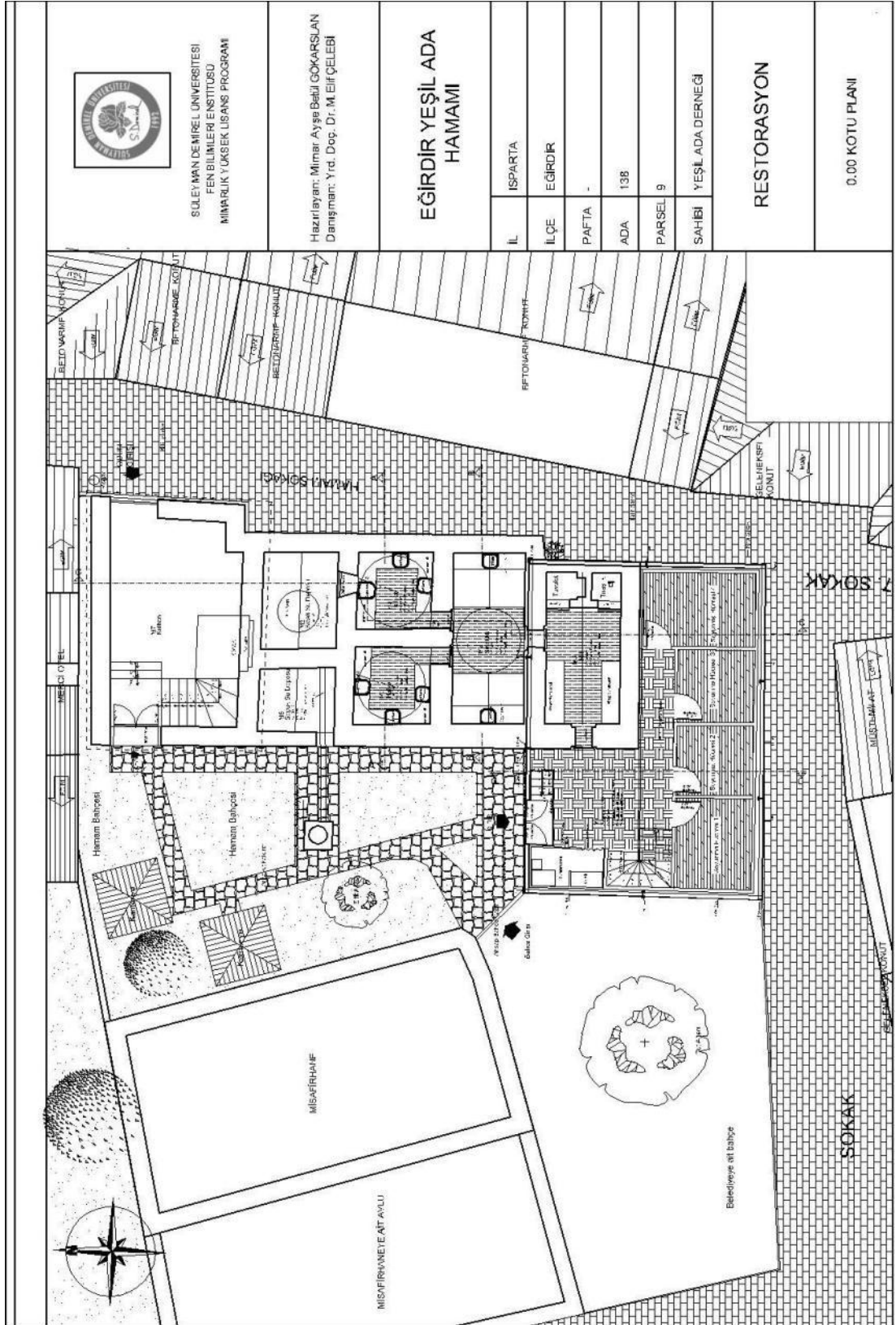

Şekil F.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (restitüsyon)

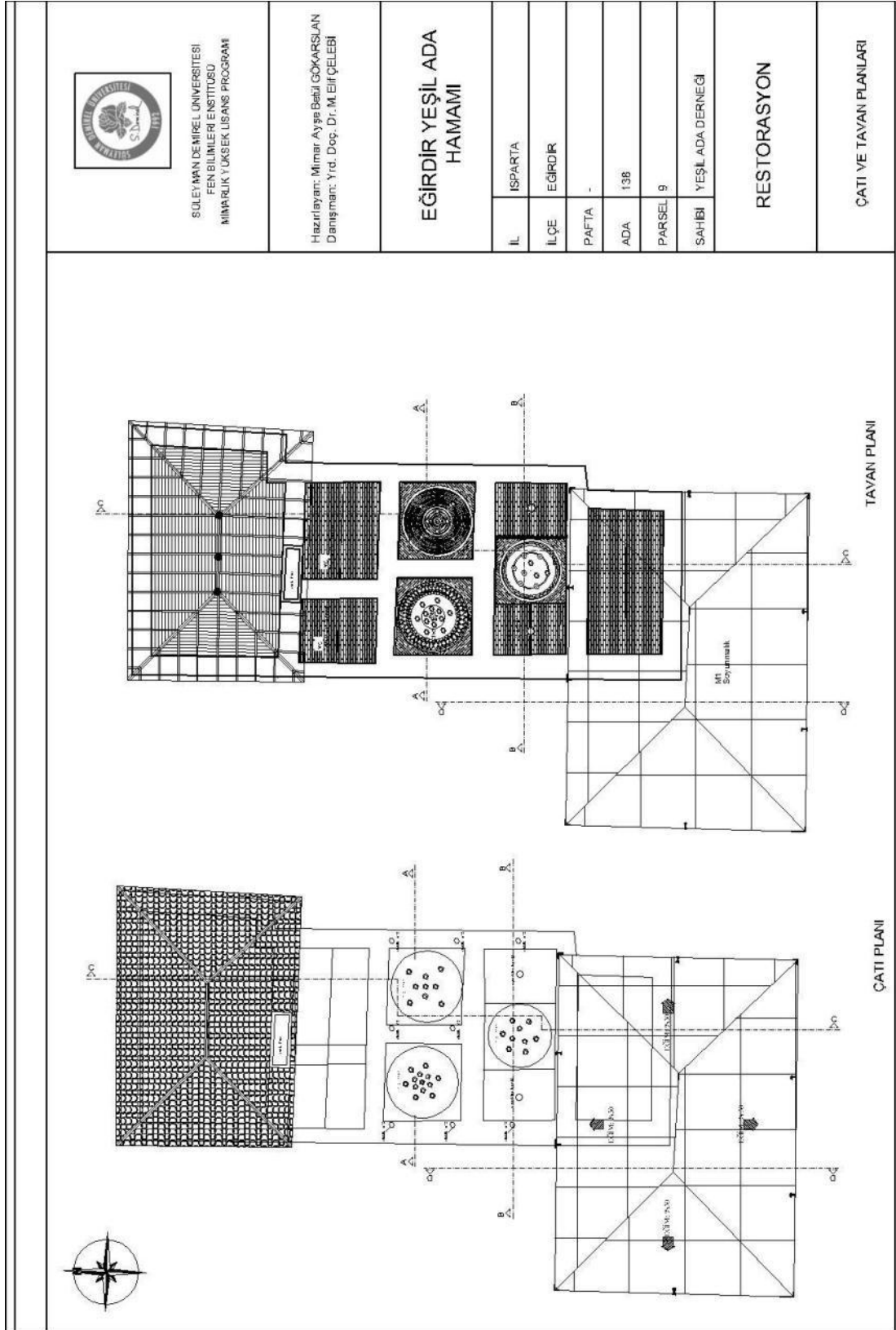
EK G. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Restorasyon Projesi

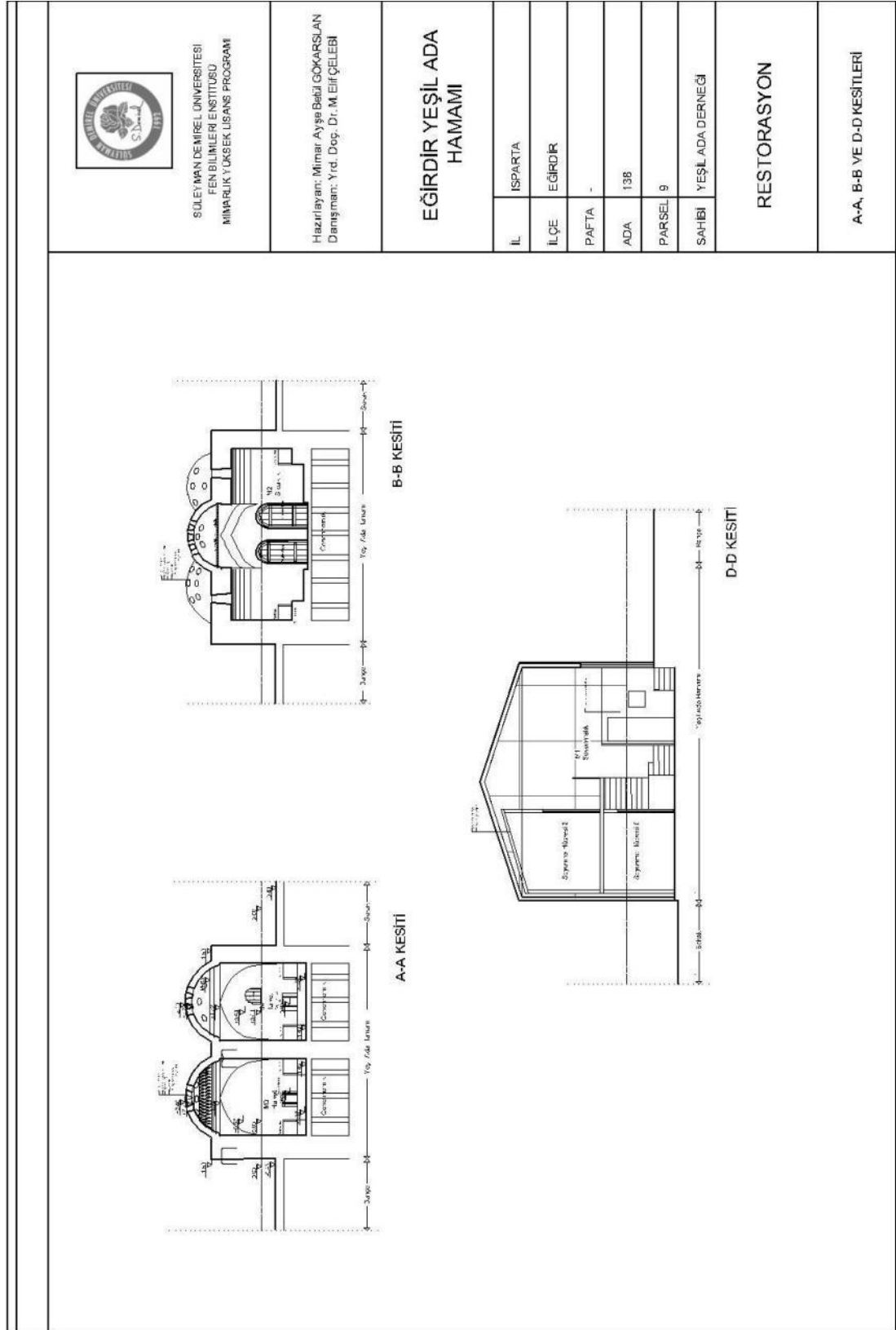
Şekil G.1. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın vaziyet planı (restorasyon)

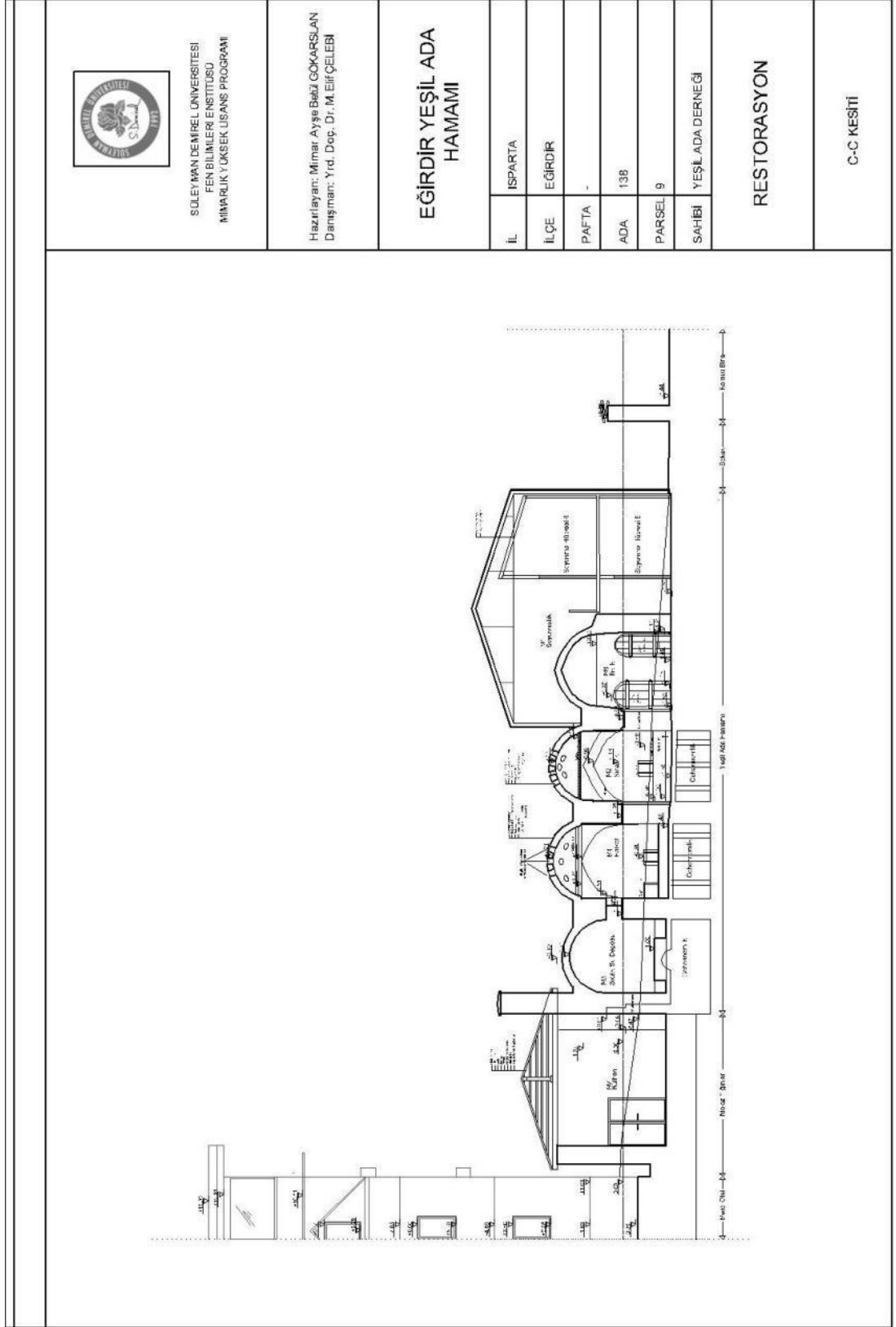
Şekil G.2. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın planı (restorasyon)

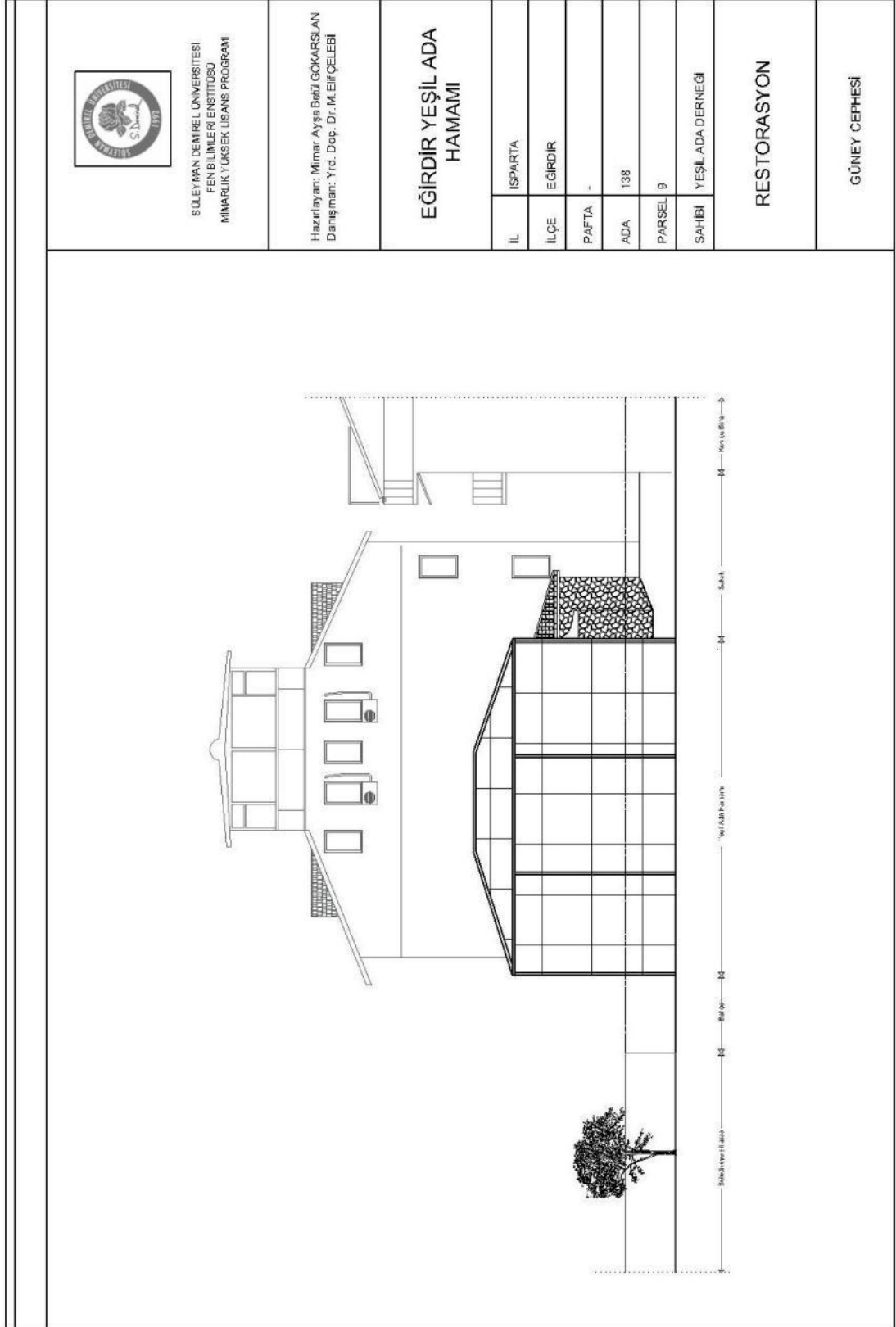
Şekil G.3. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın çatı ve tavan planları (restorasyon)

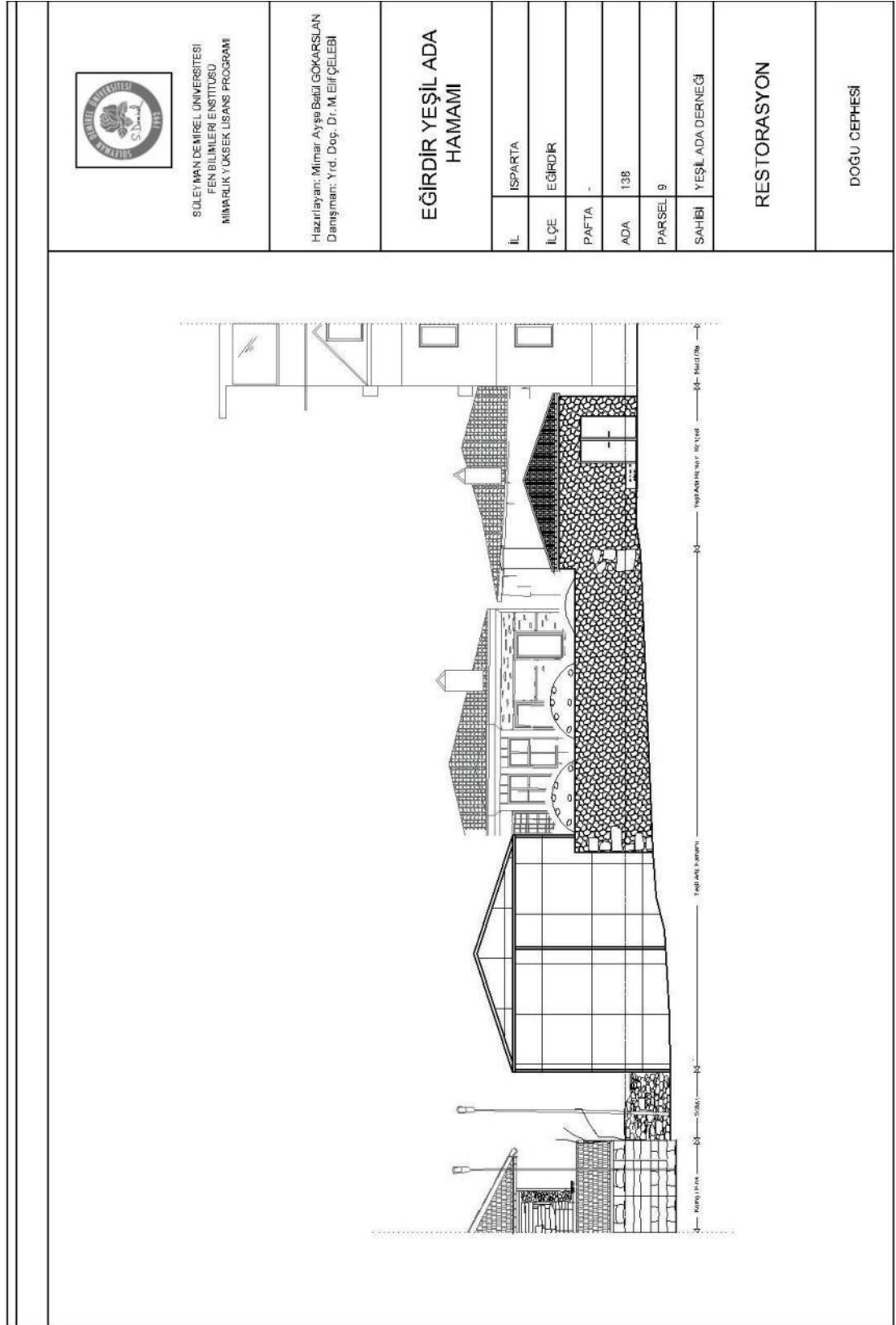
Şekil G.4. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kesitleri (restorasyon)

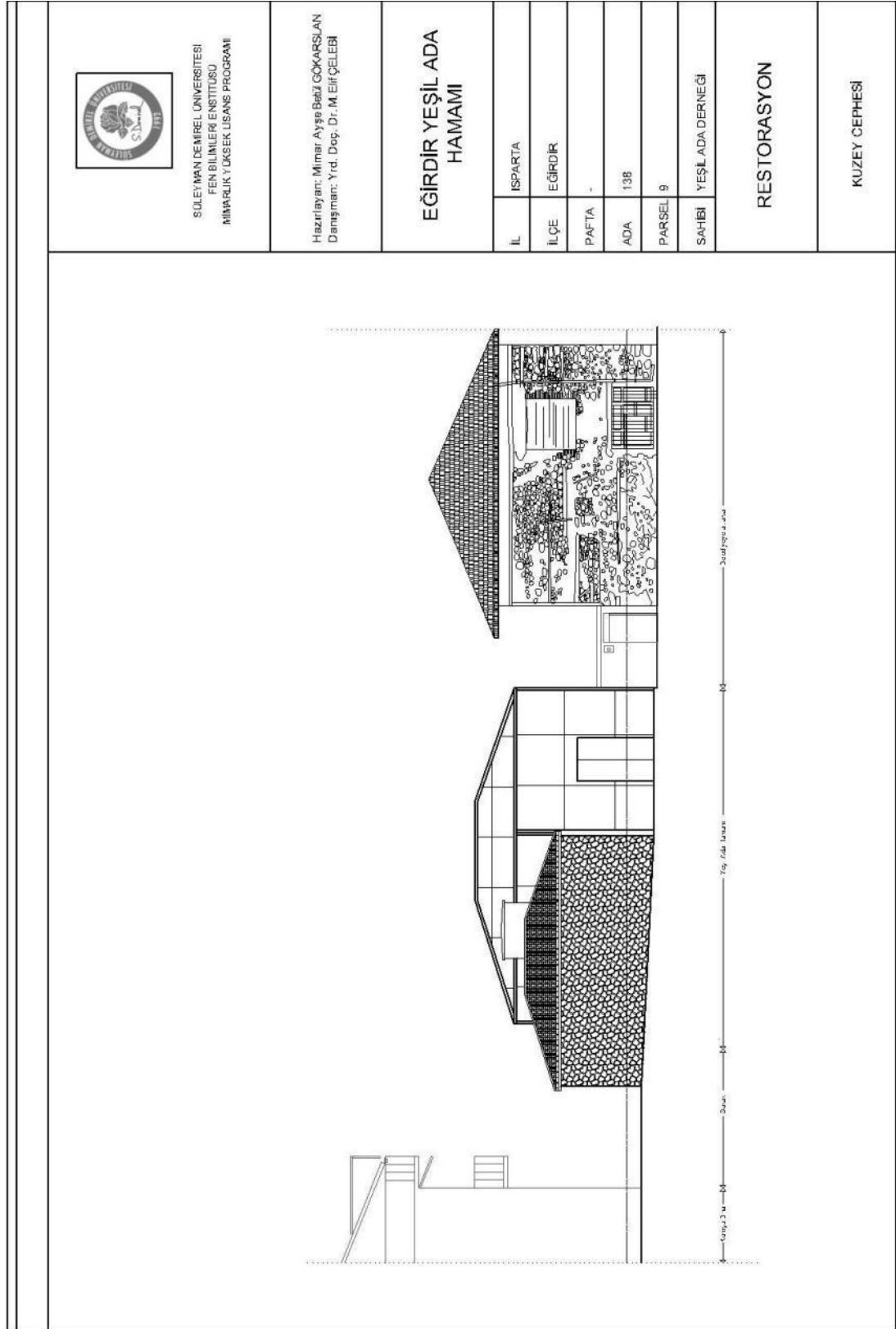
Şekil G.5. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın C-C kesiti (restorasyon)

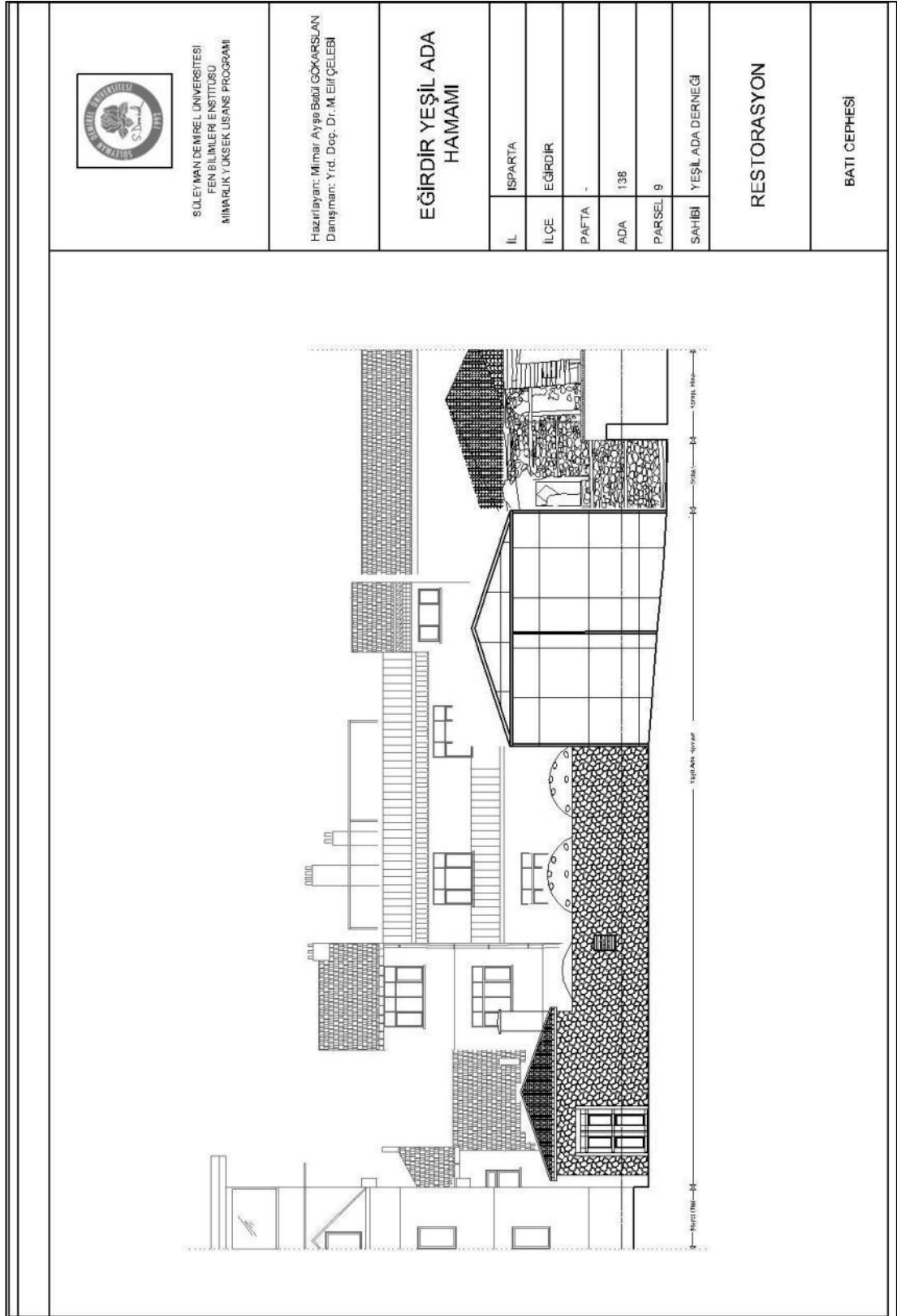
Şekil G.6. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın güney cephesi (restorasyon)

Şekil G.7. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın doğu cephesi (restorasyon)

Şekil G.8. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın kuzey cephesi (restorasyon)

Şekil G.9. Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın batı cephesi (restorasyon)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ayşe Betül GÖKARSLAN

Doğum Yeri ve Yılı : Ankara, 1988

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : aysegokarslan@sdu.edu.tr

Eğitim Durumu

Lise : Isparta Bedri Ayhan Anadolu Lisesi, 2005

Lisans : Selçuk Üniversitesi, Mimarlık, 2010

Mesleki Deneyim

Göçmen Mühendislik 2010-2011

Ayşe Betül SEZER Mimarlık Bürosu 2011 (Mart) -2011 (Ekim)

SDÜ, Mimarlık Fakültesi, Arş. Gör. 2011 (Ekim)- (halen)

Yayınları

Gökarslan A. B., Çetin S., 2012. At the Coastal Settlements on Southwest Antalya Seaboard, an Ecologically Sensitive Tourism Model: Kumluca, Mavikent, Adrasan Cases. GREEN AGE II Sustainable Society and Green Economy, İstanbul, 26-27 Nisan 2012.

Köse D., Gökarslan A. B., 2012. Gaziantep Cumhuriyet Dönemi Yapılarının II. Ulusal Mimarlık Akımı Kapsamında İncelenmesi. International Construction Congress ICONC 2012, Isparta, 11-13 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Isparta Architect Sinan Mosque's Analysis Within the Conservation. SAHC 2012: Structural Analysis of Historical Constructions, Wrocław, 15-17 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. As an Example of Urban Space Square: Investigation of Isparta Kaymaklı Square and Architectural Heritage Structures. Contemporary Architecture And Urbanism In The Mediterranean And The Middle East CAUMME 2012, İstanbul, 21-23 Kasım 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. The Risks In Terms Of Earthquake Caused By Modifications On Authentic Architectural Project And Measures That Must Be Taken For The Reduction Of These Risks: A Survey On Isparta Traditional Houses. ICOMOS ICORP Cultural Heritage Protection in Times of Risk Challenges and Opportunities, İstanbul, 15-17 Kasım 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2013. Analysis Of The Impacts Of The Post-19th Century Education Policies On Architecture Based On The Example Of Isparta. ARCHHIST'13, Architecture Politics Conference, İstanbul 24-27 Nisan 2013.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2013. "Current Situation of Restoration Education in Anatolian Universities: Isparta Sample" IASSR, International Association of Social Science Research, European Conference on Social Science Research, İstanbul, 19-21 Haziran 2013.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Isparta Devlet Hastanesi – Taş Binası. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli, 12 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Isparta Hükümet Konağı. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli 12 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Isparta P.T.T Binası. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli, 12 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Isparta Kız Meslek ve Teknik Lisesi. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli, 12 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Yalvaç Eski Deri Fabrikası. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli, 12 Ekim 2012.

Çelebi M. E., Gökarslan A. B., 2012. Yalvaç Müzesi. DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Poster Sunuşları Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VIII, Kocaeli, 12 Ekim 2012.